

ANALITIČKA PODLOGA

PLANA UPRAVLJANJA
POVIJESNOM JEZGROM
GRADA ZADRA

IMPRESSUM

Naručitelj

Grad Zadar

Narodni trg 1, 23000, Zadar

Izrađivač

Urbanex

Boktuljin put 26, 21 000 Split

Vlaška 95, 10 000 Zagreb

2021.

SADRŽAJ

1. UVOD.....	6
2. METODOLOGIJA ANALITIČKE PODLOGE.....	8
3. PRAVNI ASPEKTI UPRAVLJANJA POVIJESNOM JEZGROM.....	11
3.1. Ustavotvorni i međunarodnopravni okvir.....	11
3.2. Nacionalni zakonodavni okvir.....	13
4. PROSTORNO-PLANSKI OKVIR UPRAVLJANJA POVIJESNOM JEZGROM.....	20
4.1. Prostorni planovi uređenja koji uključuju povijesnu jezgru.....	21
4.2. Prostorni planovi (Urbanistički/Detaljni planovi uređenja) koji se nalaze unutar povijesne jezgre ili ju obuhvaćaju.....	30
4.3. Prostorni planovi (Urbanistički/Detaljni planovi uređenja) koji se nalaze unutar kontaktne zone povijesne jezgre.....	34
4.4. Područja za koja je PPUG-om Zadra propisana obveza izrade UPU-a.....	39
5. INSTITUCIONALNI OKVIR UPRAVLJANJA POVIJESNOM JEZGROM.....	42
5.1. Pregled dionika u javnom sektoru koji direktno upravljaju UNESCO svjetskom baštinom.....	42
5.2. Pregled dionika u javnom sektoru koji upravljaju elementima povijesne jezgre Grada Zadra.....	43
5.3. Pregled dionika privatnog sektora koji svoje djelatnosti vrše na prostoru povijesne jezgre.....	44
5.4. Pregled dionika civilnog sektora koji svoje djelatnosti vrše na prostoru povijesne jezgre.....	44
5.5. Pregled dionika civilnog sektora koji se bave očuvanjem, zaštitom, valorizacijom i promocijom materijalne i nematerijalne kulturne baštine.....	45
5.6. Infrastruktura za društvene aktivnosti građana (društveni centri).....	45
6. POVIJESNA JEZGRA KAO ZAŠTIĆENA KULTURNO-POVIJESNA CJELINA.....	48
6.1. Povijesni razvoj.....	49
6.2. Istraženost i dokumentiranost kulturne baštine.....	62
6.3. Mapiranje i inventarizacija kulturne baštine.....	64
7. SEKTORSKI PREGLED STANJA.....	72
7.1. Prostorni aspekt.....	72
7.2. Demografski aspekt.....	76
7.3. Sociološki aspekt.....	82
7.4. Kulturološki aspekt.....	86
7.5. Gospodarski aspekt.....	91
7.6. Turistički aspekt.....	96
7.7. Okolišni aspekt.....	103
7.8. Sigurnost i rizici.....	109
7.9. Mobilnost.....	115
7.10. Upravljanje javnim površinama.....	127
7.11. Zeleni razvoj.....	132
8. FUNKCIONALNO-PROSTORNA OBILJEŽJA POVIJESNE JEZGRE.....	141
8.1. Analiza funkcionalno-prostorne strukture.....	141
9. IDENTIFIKACIJA RAZVOJNIH IZAZOVA I POTENCIJALA.....	153

Analitička podloga Plana upravljanja povijesnom jezgrom grada Zadra

10. REZULTATI PARTICIPATIVNOG PRISTUPA.....	157
11. POPIS LITERATURE I IZVORA	164
12. POPIS GRAFIČKIH I TABLIČNIH PRILOGA.....	171
Popis slika	171
Popis tablica u tekstu.....	172
Popis tablica u prilogu.....	173

1 UVOD

1. UVOD

Suvremeni razvoj utemeljen na turističkim aktivnostima uvelike utječe na povećanje prostornih i sektorskih pritisaka na priobalne gradove u Hrvatskoj, uključujući i povijesnu jezgru Grada Zadra. Pomanjkanje sveobuhvatnog održivog pristupa u upravljanju povijesnom jezgrom dovelo je do potrebe za izradom Plana upravljanja povijesnom jezgrom Grada Zadra, što je ujedno i potreba UNESCO-vih lokaliteta svjetske baštine. Nositelj izrade Plana upravljanja je Grad Zadar.

Povijesna jezgra Grada Zadra smještena je na izduženom poluotoku u središtu grada te posjeduje vrlo bogatu kulturno-umjetničku baštinu. Urbanizacija zadarskog prostora započela je još u vrijeme Liburna, a eksponencionalno se nastavila u antičkom razdoblju. Antički raster ulica uvelike je odredio urbanističko oblikovanje grada u kasnijih periodima. Kroz cijelu povijest, povijesna jezgra Grada Zadra bilježila je brojne pozitivne i negativne utjecaje, a najteži je bio tijekom Drugog svjetskog rata kada je gotovo 65% jezgre srušeno. Tijekom obnove, sudjelovali su brojni hrvatski arhitekti i urbanisti koji su još 1954. osmislili plan obnove Zadra inzistirajući da se zadrži povijesna zadarska matrica i da se u nju postupno ugrađuje moderna arhitektura, poštujuću ambijentalnu vrijednost prostora. Moderne potrebe utječu na moderne utjecaje na kulturnu baštinu. Zbog njihove dinamike i utjecaja na povijesnu jezgru, ističe se značajna potreba za izradom jedinstvenog plana upravljanja povijesnom jezgrom Grada Zadra.

Obrambeni sustav Zadra upisan 2017. g. na UNESCO-v Popis svjetske baštine, zajedno

s još pet dijelova mletačkog fortifikacijskog sustava iz 16. i 17. stoljeća, u današnjoj Hrvatskoj, Italiji i Crnoj Gori, kao izvanredni primjerci pomorskog fortifikacijskog plana „*ala moderna*“. Kao najrelevantnije međunarodne upute za izradu planova upravljanja povijesnim urbanim cjelinama, UNESCO-ve preporuke iz 2011. g. o povijesnom urbanom krajoliku navode kako plan upravljanja mora sadržavati šest ključnih koraka:

- provedbu istraživanja i kartiranja prirodnih, kulturnih i društvenih resursa
- postizanje konsenzusa između lokalnih dionika kroz primjenu participativnog pristupa
- procjenu razine osjetljivosti i ranjivosti prostora na socioekonomske trendove i posljedice klimatskih promjena
- integraciju vrijednosti kulturne baštine i njene osjetljivosti u širi razvojni okvir
- prioritizaciju mjera usmjerenih na očuvanje i razvoj
- razvoj prikladnog mehanizma provedbe definiranih mjera.

Plan upravljanja mora imati za cilj dovođenje u međuodnos svih vrijednosti povijesne jezgre Grada Zadra i načina valorizacije u budućnosti kako bi kulturna baština postala osnova za budući razvoj temeljen na cjelovitosti i ukupnosti prostora.

Ovaj dokument predstavlja analitičku podlogu za izradu Plana upravljanja povijesnom jezgrom Grada Zadra te mu je svrha identificirati ključne točke na koje se Plan upravljanja mora fokusirati kako bi se ostvarila održiva ravnoteža između potrebe za očuvanjem i valorizacijom povijesne jezgre i UNESCO-ve baštine te potrebe za općim održivim razvojem društva, gospodarstva i okoliša na prostoru povijesne jezgre i njena okruženja.

2 METODOLOGIJA ANALITIČKE PODLOGE

2. METODOLOGIJA ANALITIČKE PODLOGE

Plan upravljanja povijesnom jezgrom Grada Zadra izrađuje se kao strateški razvojni dokument kojim se utvrđuju postavke budućeg upravljanja povijesnom jezgrom Grada Zadra. Plan mora biti usuglašen s dokumentima višeg reda te usklađen s potrebama lokalnog stanovništva i lokalnog održivog razvoja, uspostavljajući održivu ravnotežu između javnog, privatnog i civilnog sektora. Iz tog razloga, izrađuje se analitička podloga koja ima za cilj identificirati ključne izazove i potencijale relevantne za buduće upravljanje povijesnom jezgrom.

U usporedbi sa smjernicama UNESCO-a za izradu planova upravljanja, cjelokupan proces uključuje provedbu sveobuhvatnih istraživanja i kartiranja prirodnih, kulturnih i društvenih resursa, postizanje konsenzusa među različitim skupinama lokalnih dionika kroz primjenu participativnog pristupa u identifikaciji prostornih potreba te procjenu razine osjetljivosti i ranjivosti prostora na socioekonomske trendove i posljedice klimatskih promjena. Izrada analitičke podloge uključuje detaljnu analizu stanja pojedinih sektora koji imaju određenu funkcionalnu dinamiku na prostoru povijesne jezgre. Detaljna analiza stanja i trendova provodi se na prostornom obuhvatu Plana upravljanja koji je identičan granicama zaštićene kulturno-povijesne cjeline grada Zadra (Z-3409), a koja u ujedno predstavlja i *buffer* zonu UNESCO-vog dobra svjetske baštine u Zadru. Kao prostor

okruženja (tzv. *setting*) koristi se prostor jedinice lokalne samouprave Grad Zadar. Generalni trendovi za koje nije moguće utvrditi analitičke elemente unutar povijesne jezgre, analizirali su se na razini cijeloga Grada, s deskriptivnim osvrtom na razinu prostora povijesne jezgre.

Analiza stanja je multisektorska te adresira stanje, trendove i izazove u nekoliko tematskih cjelina segmentiranih na različite aspekte prostora. Analiza stanja obuhvaća analizu s kulturnog aspekta, demografskog aspekta, društvenog aspekta, ekonomskog aspekta, turističkog aspekta, okolišnog aspekta, sigurnosnog aspekta, s aspekta prostornih rizika i klimatskih promjena, s aspekta zaštite kulturne baštine i dr. Analiza stanja kombinira kvantitativne i kvalitativne metode kako bi se stekao precizan uvid u postojeće stanje i trendove. Kvantitativni i kvalitativni podaci za analizu prikupljeni su od relevantnih institucija i organizacija, pri čemu se dio kvalitativnih podataka prikupio kroz participativan proces uključivanja dionika, tj. izravno od lokalnih dionika. Prilikom analize stanja, gdje su to podatci omogućili, provedene su prostorne analize korištenjem geografskih informacijskih sustava (GIS).

Rezultati analize stanja sumirani su provedbom SWOT analize – analize snaga, slabosti, prilika i prijetnji. Slabosti i prijetnje su analizirane kako bi se identificirali razvojni izazovi, dok su se snage i prilike analizirale u svrhu identificiranja razvojnih potencijala. SWOT se sastojati od:

- **snaga** - podrazumijevaju područja, resurse i sposobnosti unutar prostorne jezgre na koje se ono može osloniti u budućem razvoju i upravljanju
- **slabosti** - ukazuju na područja, resurse i sposobnosti unutar povijesne jezgre koji ograničavaju ili onemogućuju uspješan razvoj i upravljanje prostorom
- **prilika** - čini područja, resurse i sposobnosti izvan povijesne jezgre koje bi se mogle

Analitička podloga Plana upravljanja povijesnom jezgrom grada Zadra

iskoristiti za razvoj i upravljanje prostora, odnosno kroz koje bi se mogle povećati snage i/ili smanjiti slabosti

- **prijetnji** - predstavljaju područja, resurse i sposobnosti izvan povijesne jezgre koji mogu ugroziti razvoj prostora, odnosno koji bi mogli smanjiti snage i/ili povećati slabosti.

Analiza funkcionalno-prostorne strukture grada povezuje prostor s funkcijama koje se u njemu nalaze i koje su međuovisne sa

strukturom urbanog prostora. Tijekom ove analize u obzir se uzimaju načini korištenja zemljišta, koji se u urbanom tkivu očituje kroz isticanje zona različitih veličina i oblika u kojima se koriste pojedine gradske djelatnosti. Prema toj metodologiji, u gradovima se ističu zone stanovanja, rekreacije, rada, poslovanja (financijske, ugostiteljske, trgovačke i dr.). Važnost analize funkcionalno-prostorne strukture očituje se u različitim kriterijima za smještaj i način korištenja, što utječe i na sam pristup upravljanju prostorom. Funkcionalno-prostorna obilježja povijesne jezgre Grada Zadra analizirala su se s aspekta namjene površina i analize funkcionalno-prostorne strukture.

3 PRAVNI ASPEKTI UPRAVLJANJA POVIJESNOM JEZGROM

3. PRAVNI ASPEKTI UPRAVLJANJA POVIJESNOM JEZGROM

Kulturna baština je pojam neodvojivo povezan uz ljudsko postojanje i razvoj društva, predstavljajući komponentu konstantne evolucije ljudskih vrijednosti, vjerovanja, znanja i tradicija kojih je odraz i izričaj. Kao takva, baština je izuzetno važan resurs čija su zaštita, očuvanje i revitalizacija od ključnog značaja za sadašnje i buduće generacije. Iz tog razloga, prisutna je snažna potreba za iznalaženjem optimalnog sustava/modela upravljanja povijesnim jezgrama, odnosno zaštićenim kulturno-povijesnim cjelinama.

3.1. Ustavotvorni i međunarodno-pravni okvir

Zaštita i očuvanje kulturne baštine nacionalni je prioritet prepoznat i priznat u temeljnom pravnom dokumentu – Ustavu Republike Hrvatske. U čl. 52., st. 1. navodi se: „*More, morska obala i otoci, vode, zračni prostor, rudno blago i druga prirodna bogatstva, ali i zemljište, šume, biljni i životinjski svijet, drugi dijelovi prirode, nekretnine i stvari od osobitog kulturnoga, povijesnoga, gospodarskog i ekološkog značenja, za koje je zakonom određeno da su od interesa za Republiku*

Hrvatsku, imaju njezinu osobitu zaštitu.“ Kulturna baština utjelovljuje jedinstveni nacionalni identitet zbog čega uživa zaštitu države kao „*duhovna narodna vrednota*“ (Ustav RH, čl. 69., st. 3.).

Članak 134. Ustava RH postavlja sklopljene i potvrđene međunarodne ugovore iznad zakona. Slijedom toga, svi zakonski propisi u zaštiti i očuvanju kulturne baštine moraju uvažavati i počivati na pravilima i načelima međunarodnih ugovora kojih je Republika Hrvatska stranka. Hrvatska je stranka potpisnica sljedećih međunarodnih akata donesenih pod ingerencijom Ujedinjenih naroda (UNESCO) s područja zaštite svjetskih dobara:

- Konvencija o zaštiti kulturnih dobara u slučaju oružanog sukoba (1954.);
- Konvencija o načinima zabrane i sprječavanja nedozvoljenog uvoza, izvoza i prijenosa vlasništva nad kulturnim dobrima (1972.);
- Konvencija o zaštiti svjetske kulturne i prirodne baštine (1975.);
- Europska konvencija o krajolicima (2000.);
- Konvencija o zaštiti podvodne kulturne baštine (usvojena 2001., nije još stupila na snagu);
- Konvencija o zaštiti nematerijalne kulturne baštine (2006.);
- Konvencija za zaštitu i promicanje raznolikosti kulturnih izričaja (2007.).

Od 2005. godine UNESCO-ov Centar za svjetsku baštinu (WHC) uvodi obvezu izrade plana upravljanja za sve potpisnike Konvencije o zaštiti svjetske kulturne i prirodne baštine za sva dobra već upisana na Listi svjetske baštine te sve nove nominacije za Listu.

UNESCO je 2011. godine usvojio Preporuku o povijesnim urbanim krajolicima

kojom je proširio pojam zaštite kulturne baštine, osobito s aspekta upravljanja, očuvanja i razvoja. Preporuku o povijesnim urbanim krajolicima potrebno je integrirati u planove upravljanja, kako u fazi izrade tako i u fazi implementacije.

3.1.1. Međunarodni okvir zaštite kulturnih dobara pod zaštitom UNESCO-a

Zaštita kulturnih dobara provodi se putem pravnih pravila nacionalnog i međunarodnog karaktera. Međunarodna zajednica je već u prvoj polovici 20. stoljeća počela iskazivati interes za zaštitom kulturne baštine organiziranjem kongresa stručnjaka i sličnih okupljanja kojih su rezultat različite rezolucije proklamacijske vrijednosti. Tek su 1972. godine ta godinama akumulirana načela prenesena u međunarodno pravo usvajanjem UN-ove **Konvencije o zaštiti svjetske kulturne i prirodne baštine**. Konvencija prepoznaje kulturnu baštinu kao naslijeđe cjelokupnog čovječanstva te uvodi pojam „*iznimne univerzalne vrijednosti*” kulturnog dobra čija je zaštita u interesu svakog čovjeka. Opći cilj Konvencije je identificirati, zaštititi, očuvati, prezentirati i prenijeti „*iznimno univerzalnu vrijednost*” kulturnih i prirodnih dobara budućim generacijama. Dužnosti preuzete pristupanjem Konvenciji dalje su regulirane u **Operativnim smjernicama za primjenu Konvencije o svjetskoj baštini**. Smjernice se kontinuirano revidiraju i dopunjuju pa je tako jedna od značajnijih dopuna učinjena 2005. godine kada je u Smjernice uključen zahtjev za održivim upravljanjem dobrima pod UNESCO zaštitom. Time je za države potpisnice stvorena obveza izrade planova upravljanja za sva kulturna dobra već upisana na Listu svjetske baštine kao i za sve nominacije za Listu. Iako se koncept upravljanja počeo primjenjivati relativno kasno (30 godina nakon usvajanja Konvencije), važno je istaknuti da je vizija uspješnog upravljanja kulturnim dobrima sadržana u Konvenciji od samog početka.

Nakon Konvencije o svjetskoj baštini uslijedio je čitav niz odluka, strategija i smjernica Odbora za svjetsku baštinu (dalje u tekstu: WHC) u suradnji s Međunarodnim vijećem za spomenike i spomeničke cjeline

(dalje u tekstu: ICOMOS) koje u svojoj ukupnosti čine nepresušan opus korisnih smjernica za uspješno upravljanje kulturnim dobrima.

Od 70-ih godina institucije su intenzivirale rad na uređenju zaštite baštine. Tako su 1976. godine donesene **Preporuke o očuvanju i suvremenoj ulozi povijesnih područja** koje poseban naglasak stavljaju na probleme tadašnje urbanizacije te narušavanje tradicionalnog vizualnog integriteta urbanih područja i trend stvaranja uniformiranog okoliša. U Preporukama je zauzet heterogeni pristup povijesnim područjima, što znači da povijesna područja treba sagledati u njihovoj jedinstvenoj cjelovitosti, uključujući sve sastavnice te cjeline i interakciju između njih (Dumbović Bilušić, 2009). Takav karakter raznolikosti urbanih područja naglašen je i u **Povelji o očuvanju povijesnih gradova i urbanih područja** iz 1987. godine.

Problem očuvanja povijesnih gradova ne sastoji se samo u očuvanju unutrašnjih struktura, već i područja koja ih okružuju. U operativnim smjernicama iz 1992., Odbor za svjetsku baštinu po prvi puta uvodi pojam kulturnog krajolika. Važnost zaštite i očuvanja krajolika prepoznaje **Deklaracija o zaštiti smještaja povijesnih građevina, mjesta i područja** iz 2005. godine (*Xi'an deklaracija*). Naime, u Deklaraciji se navodi kako razlikovni karakter povijesnog područja ne čini samo usko područje povijesnog središta, nego i okolina s kojom je povezan neprestanim dinamičkim prostornim odnosima. Iz tog razloga, Deklaracija poziva da se prilikom izrade planskih alata, strategija očuvanja i upravljanja povijesnim područjima uzme u obzir i okolina. U današnje vrijeme povijesno područje čini urbano područje sa svojom okolinom pod zajedničkim nazivom *povijesnog urbanog krajolika*. Jedan od prvih međunarodnih dokumenata koji regulira upravljanje povijesnim urbanim krajolikom jest **Deklaracija o očuvanju povijesnih urbanih krajolika** iz 2005. godine (poznata i kao *Vienna Memorandum*). Deklaracija je usvojena kao želja za ostvarenjem kontinuiteta u pogledu ranijih međunarodnih nastojanja na planu održivog očuvanja povijesnog krajolika. Ključna poruka sastoji se u kulturno i povijesno pažljivom pristupu očuvanju, uključenost

stručnjaka i konzultacije sa zainteresiranim dionicima kako bi se donijela pravovremena i primjerena odluka za pojedini lokalni kontekst. Potvrda takvom pristupu dodatno je osnažena na općoj konferenciji UNESCO-a 2011. godine usvajanjem **Preporuka o povijesnim urbanim krajolicima**. Preporuke ne revidiraju dotadašnju praksu i doktrine, već se pozicioniraju kao dodatni alat u promicanju integralnog pristupa upravljanja povijesnim urbanim krajolikom, s naglaskom na integritet čitavog zaštićenog područja i jednaku vrijednost svih komponenata.

Kulturna baština dio je okoliša u kojemu se odvijaju različiti životni procesi. Turizam je svakako jedna od djelatnosti sa snažnim utjecajem na upravljanje iznimno univerzalnom vrijednosti kulturnih dobara. Svijest o tome upisana je u **Povelju o kulturnom turizmu** iz 1999. godine. Poveljom se ohrabruje sve uključene u očuvanje baštine da čine tu baštinu na siguran i održiv način dostupnom žiteljima i posjetiteljima, da upravljaju turizmom na način koji u potpunosti poštuje kulturni integritet područja te da razviju detaljne i mjerljive strateške ciljeve u smjeru očuvanja i zaštite.

Trideset godina od usvajanja Konvencije o svjetskoj baštini, WHC je usvojio **Deklaraciju o svjetskoj baštini (Budapest Declaration)** 2002. godine. Deklaracijom se nastoje osnažiti vrednote prve Konvencije pozivajući države potpisnice na snažnu suradnju u kreiranju Liste svjetske baštine, u sprječavanju negativnih aktivnosti po kulturna i prirodna dobra, te na uključivanje lokalne zajednice na svim razinama u detektiranje, zaštitu i očuvanje kulturnog naslijeđa.

Primjerena, pravodobna i profesionalna zaštita i skrb o iznimno univerzalnoj vrijednosti zaštićenih dobara moguća je isključivo kontinuiranim educiranjem i usavršavanjem svih uključenih dionika te diseminacijom dobrih praksi i iskustva. S tim u vezi, ICOMOS je 1993. godine usvojio **Smjernice za obrazovanje u očuvanju spomenika, ansambla i spomeničkih cjelina** u kojima je utvrdio standarde za provođenje obrazovnih programa i programa osposobljavanja za očuvanje i zaštitu kulturnih dobara. Pomak od tradicionalnog poimanja

osposobljavanja napravljen je 2011. godine **Strategijom izgradnje kapaciteta na području svjetske baštine**. Preliminarnim istraživanjem koje je prethodilo donošenju Strategije utvrdila se potreba unaprjeđenja vještina ne samo profesionalnih aktera involviranih u procese zaštite i očuvanja, već i institucionalnih kapaciteta te čitave zajednice. Svaka od spomenute tri ciljne skupine ima drugačiji skup vještina za unaprijediti te je, shodno tome, potrebno individualizirati/kategorizirati proces usavršavanja vještina i prilagoditi ga ulozi koju pojedini akter ima u očuvanju i zaštiti iznimne univerzalne vrijednosti kulturnog dobra.

Međunarodni dokumenti koje vrijedi spomenuti su i **Povelja o povijesnim vrtovima i perivojima** iz 1982., kojom se otvorila mogućnost upisa/registracije i zaštite povijesnih vrtova i perivoja, te **Povelja o zaštiti i upravljanju arheološkom baštinom** iz 1990. godine. Potonja pruža državama jednostavne smjernice s globalnim odjekom, potičući nacionalne zakonodavce na aktivnu zaštitu arheološke baštine utemeljenu na arheološkoj metodi i znanstveno i stručno utemeljenim činjenicama.

3.2. Nacionalni zakonodavni okvir

Ustavotvorna zaštita kulturnih dobara prenesena je i dodatno osnažena u 'nižim' zakonskim i podzakonskim propisima međusobno usklađenima s maksimama krovnog pravnog akta.

3.2.1. Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara

Lex specialis za područje zaštite i očuvanja kulturnih dobara predstavlja **Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara** (NN 69/99, 151/03, 157/03, 100/04, 87/09, 88/10, 61/11, 25/12, 136/12, 157/13, 152/14, 98/15, 44/17, 90/18, 32/20, 62/20). Predmetnim Zakonom definira se pravna osnova i područje obuhvata upravljanja kulturnim dobrom koje uključuje područje samog kulturnog dobra *in situ* zajedno s njegovom kontaktnom zonom i okruženjem. Za

navedene granice područja kulturnog dobra Zakon propisuje sustav mjera zaštite. Uz to, Zakon uređuje vođenje Registra kulturnih dobara, izradu planova upravljanja kulturnim dobrima, konzervatorskih podloga i elaborata, obveze i prava vlasnika nad kulturnim dobrom, postavlja institucionalni okvir zaštite i očuvanja te financiranje zaštite.

Pravilnost/ispravnost zaštite ogleda se u oslanjanju Zakona na provedbu mjera prvenstveno stručne naravi (konzervatorski elaborat, konzervatorska podloga, stručno povjerenstvo za valorizaciju kulturnih dobara, stručno savjetovanje, kriterij stručne osposobljenosti fizičkih i pravnih osoba u obavljanju poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara detaljno razrađen kroz Pravilnik o uvjetima za dobivanje dopuštenja, i dr.). Stručno postupanje s kulturnim dobrom udovoljava zahtjevima zaštite određivanjem primjerenih mjera, namjene i korištenja, čime se ostvaruje održivo upravljanje kulturnom baštinom. Takav pristup odgovara teleološkoj pozadini Zakona fokusiranoj na očuvanju vrijednosti kulturnih dobara za buduće naraštaje.

Učinkovitost zaštite osigurana je uspostavom cjelovitog, transparentnog i javno dostupnog sustava upisa kulturnih dobara – Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske. Sistematičnim popisivanjem kulturnih dobara i stavljanjem na raspolaganje potrebne dokumentacije zainteresiranim stranama povećava se kvaliteta upravljanja kulturnim dobrom kao održivim resursom. Inventarne knjige javnih muzeja i katalozi javnih knjižnica također su sastavni dio Registra, u čemu se Zakon uskladio s odredbama **Zakona o muzejima** (NN 61/18, 98/19). Važno je da inventarizacija kulturnih dobara kontinuirano teži unaprjeđenju sustava u cilju izgradnje sveobuhvatne i cjelovite evidencije. S tim u vezi, potrebno je da nadležna tijela educiraju javnost o društvenoj odgovornosti u zaštiti kulturnog naslijeđa i podižu svijest o dužnosti svakog građana da prijavi dobro za koje se predmnijeva svojstvo kulturnog dobra (čl. 4., st. 3. Zakona).

Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara se u odredbama članaka 60. do 62. uskladio sa Zakonom o prostornom uređenju i

Zakonom o gradnji (izdavanje potvrde da je glavni projekt u skladu s posebnim uvjetima zaštite kulturnog dobra, institut prethodnog odobrenja). Pored toga, propisana je informacijsko-komunikacijska koordinacija tijela uključenih u postupak utvrđivanja posebnih uvjeta zaštite putem elektroničkog programa „e-Dozvola“ što pridonosi brzini obrade i rješavanja predmeta, a time i održivom korištenju kulturnim dobrom (čl. 61., st. 6.). Opisana informatizacija suradnje „na jednom mjestu“ bila bi od dobrobiti na svim razinama i područjima donošenja odluka.

Najnoviji iskorak u osiguranju sveobuhvatne zaštite kulturnih dobara učinjen je posljednjom dopunom Zakona. Naime, člankom 76a. uvedena je obveza izrade planova upravljanja za kulturna dobra upisana na Listu svjetske baštine i Listu ugrožene svjetske baštine. Za ostala kulturna dobra predviđena je samo mogućnost izrade plana upravljanja.

Procjena utjecaja na kulturno dobro (HIA) i procjena utjecaja na okoliš (S/PUO) predstavljaju strukturirane postupke analize mogućih učinaka i posljedica na kulturno dobro i okoliš. Zakon o zaštiti okoliša (NN 80/13, 153/13, 78/15, 12/18, 118/18) ekstenzivno utvrđuje i provodi mehanizam procjene utjecaja na okoliš, dok je Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara dopunom iz 2020. godine uveo instrument procjene utjecaja na kulturno dobro. Zakon predviđa alternativnu i kumulativnu obvezu provođenja HIA-e uz prethodna istraživanja pri izradi konzervatorske podloge za složenije zahvate na kulturnom dobru, a za potrebe utvrđivanja posebnih uvjeta zaštite kulturnog dobra na kojemu se planiraju zahvati za koje je potrebno ishoditi lokacijsku dozvolu (čl. 60., st. 1., čl. 61.a).

Međunarodno vijeće za spomenike i spomeničke cjeline (ICOMOS) je 2011. godine izradilo smjernice pod nazivom: „*Guidance on Heritage Impact Assessments for Cultural World Heritage Properties*“. Njima je utvrđen model i postupak primjene HIA-e prilikom integriranja u sustav upravljanja. Prema njima, lokalne i regionalne vlasti, kao i svi sudionici, moraju voditi računa o pravovremenom pokretanju postupka procjene utjecaja na kulturno dobro

kod svakog prijedloga plana koji bi mogao predstavljati potencijalnu prijetnju za kulturno dobro.

Iako Zakon u primarnom fokusu drži registriranu kulturnu baštinu, važno se dotaknuti i onih kulturnih dobara koja čine evidentiranu kulturnu baštinu. Institutom preventivno zaštićenih kulturnih dobara zakonodavac je uveo određenu razinu fleksibilnosti u sustav zaštite, no do danas ne postoje posebne odredbe u slovu Zakona o mjerama zaštite evidentirane kulturne baštine. Međutim, odredba članka 3. prilikom određivanja općeg obuhvata predmeta zaštite navodi: „*Kulturna dobra bez obzira na vlasništvo, preventivnu zaštitu ili registraciju uživaju zaštitu prema odredbama ovoga Zakona.*“ Iz prethodnoga proizlazi da sva kulturna dobra, neovisno o svojstvu 'registriranosti', uživaju zaštitu pod okriljem Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, a posljedično i svih ostalih zakonskih i podzakonskih akata koji uređuju područje zaštite kulturnih dobara za koja je Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara *lex specialis* te temeljem zahtjeva vertikalne usklađenosti propisa. Bez obzira na prethodno, u cilju pružanja nedvosmislene, određene i sveobuhvatne zaštite, važno je konkretnije regulirati ovu kategoriju kulturnih dobara kako bi se osigurala njihova učinkovita zaštita na svim provedbenim razinama (prije svega putem prostornih planova).

3.2.2. Zakon o prostornom uređenju

Kulturna baština je trajni prostorni resurs kojim je potrebno djelotvorno i održivo upravljati. **Zakon o prostornom uređenju** (NN 153/13, 65/17, 114/18, 39/19, 98/19) osigurava uvjete za racionalno korištenje kulturnim dobrima. Instrument upravljanja prostorom čine znanstveno i stručno utemeljeni prostorni planovi. Zakonski propis ograničava prostorne planove na zahvate u prostoru (u slučaju kulturnog dobra predmetni prostor obuhvaća i kontaktnu zonu). No, kako su upravo ti zahvati – iz izvanredne okolnosti – jedini čimbenici koji potencijalno mogu trajno narušiti vrijednost kulturnog dobra, zakonodavac je pružio dostatnu i

koncentriranu zaštitu, prostorne planove utemeljio kao ključne mehanizme zaštite i očuvanja kulturnih dobara. U članku 6. navode se ciljevi prostornog uređenja, *inter alia*: „i) ravnomjeran prostorni razvoj usklađen s gospodarskim, društvenim i okolišnim polazištima, iv) njegovanje i razvijanje regionalnih prostornih osobitosti, xiii) kvaliteta, kultura i ljepota prostornog i arhitektonskog oblikovanja“. I dok se ostvarenje prvog cilja osigurava kroz međusektorsku suradnju, za preostala dva navedena cilja ne postoje u Zakonu konkretne odredbe o načinu na koji bi trebali biti postignuti. Štoviše, iako se donošenjem Pravilnika o jednostavnim i drugim građevinama i radovima (NN 112/2017) olakšava građenje/izvođenje radova bez građevinske dozvole, za postupak očuvanja kulturno-povijesnih cjelina predmetno podrazumijeva dodatnu kompleksnost. Iako radnje koje su predmet Pravilnika ne smiju biti u suprotnosti s prostornim planovima, nerijetke su zloupotrebe njegovih odredbi što dovodi u pitanje ciljeve 'prostornih osobitosti' i 'ljepote oblikovanja' pri urbanom planiranju.

Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara utvrđuje obvezu da svi prostorni i urbanistički planovi moraju preuzeti i uvažiti iz konzervatorske podloge one podatke koji se odnose na sustav mjera zaštite kulturnih dobara unutar obuhvata plana. Konzervatorski odjel Ministarstva kulture i medija, nadležan na području obuhvata prostornog plana, utvrđuje konzervatorsku podlogu s općim i posebnim uvjetima zaštite i očuvanja kulturnih dobara te granicama i načinima zaštite kontaktne zone. U slučaju nepostojanja konzervatorske podloge, donosi se sustav mjera zaštite nepokretnih kulturnih dobara unutar obuhvata prostornog plana. Prema Zakonu o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, prostorni plan moguće je donijeti samo uz prethodnu suglasnost mjerodavnog tijela o sukladnosti s konzervatorskom podlogom/uspostavljenim sustavom zaštite (čl. 56.). Zakon o prostornom uređenju ne predviđa takvu suglasnost od strane nadležnog tijela (Ministarstvo kulture i medija RH). Obzirom da je Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara poseban zakon za područje kulturnih dobara u odnosu na Zakon o prostornom uređenju, primijenit će se prvi,

no to ne znači da nije potrebna harmonizacija pravnih propisa u smjeru pružanja ciljane i djelotvorne zaštite.

Putem prostornih planova ne ostvaruje se samo iznalaženje racionalnih tehničkih rješenja, već i suradnja svih zainteresiranih dionika. Načelo javnosti (čl. 14.) snažno je ukorijenjeno u slovo Zakona (obveza javne rasprave, obavijest o izradi prostornog plana, upoznavanje sa zahvatima koji su predmet postupka procjene utjecaja na okoliš). Takav participativan pristup mijenja 'sliku' prostornih planova kao skup racionalnih tehničkih rješenja, već im pridaje dimenziju kompromisa i suradnje u zaštiti i očuvanju kulturne baštine.

3.2.3. Zakon o zaštiti okoliša

Kulturno-povijesne cjeline gradskih obilježja, ali i sva ukupnost kulturnih dobara čine čovjekovo okruženje te su kao takvi uključeni u definiciju okoliša unutar **Zakona o zaštiti okoliša**. Kako su zahvati na kulturnim dobrima zapravo zahvati u okolišu, potrebno je za svaki takav zahvat u okolišu ispitati „vjerojatno značajni utjecaj na okoliš“ u posebnom postupku koji provode nadležna tijela. Procjena utjecaja na okoliš provodi se za sve strateške dokumente (strategije, planovi, programi) na svim razinama upravljanja (čl. 63.). Za one strategije, programe i planove kojima se određuje uporaba većih površina na lokalnoj/regionalnoj/državnoj razini SPUO se obvezno provodi, dok se za uporabu malih površina na lokalnoj razini prethodno provodi postupak ocjene o potrebi SPUO, te se tek po pozitivnom mišljenju povjerenstva za stratešku procjenu pristupa strateškoj procjeni (čl. 64.).

Dakle, prilikom izrade plana upravljanja povijesnom jezgrom Grada Zadra, a koja predstavlja „malu površinu na lokalnoj razini“, bit će potrebno najprije provesti postupak ocjene o potrebi SPUO pri čemu će nadležno tijelo morati uzeti u obzir sveobuhvatnu kulturnu baštinu na tom području koja zajedno s ekološkom mrežom i prirodom tvori okolišno okruženje.

Provođenjem ovog jedinstvenog postupka omogućava se donošenje mjerodavnih odluka o prihvaćanju pojedinih strateških dokumenata uz poznavanje mogućih značajnih utjecaja koje bi implementacija tih

akata mogla imati na okoliš ili, u ovom slučaju, kulturno dobro.

3.2.4. Zakon o gradnji

Sukladno propisima koji uređuju prostorno uređenje, **Zakon o gradnji** (NN 153/13, 20/17, 39/19, 125/19) definira projektiranje, građenje, uporabu i održavanje građevina radi osiguranja zaštite i uređenja prostora. Zakon o gradnji uvažava u punoj mjeri vrijednost spomeničkih svojstava kulturnog dobra te je kao takav od značaja za upravljanje povijesnim jezgrama. Naime, kao zakonodavni akt koji predviđa temeljne zahtjeve za svaku građevinu, Zakonom je predviđeno odstupanje od temeljnih zahtjeva za građevine upisane u Registar kulturnih dobara (čl. 16., st. 2.). Odstupanje je dopušteno uz suglasnost resornog Ministarstva ako pojedini zahvat na dobru prilikom rekonstrukcije utječe na jedan ili više temeljnih zahtjeva čije bi ispunjenje narušilo bitna spomenička svojstva. Prema tome, Ministarstvo će dati suglasnost u slučaju da odgovarajuće tehničko rješenje na građevini nije moguće izvršiti uz istovremeno udovoljavanje temeljnim zahtjevima ili bi izvođenje nekog drugog rješenja u skladu s temeljnim zahtjevima rezultiralo nesrazmjerom između uloženog i rezultata zahvata/koristi. Međutim, ako je moguće provesti postupak kojim bi se na odgovarajući način djelomično nadoknadilo cjelovito tehničko rješenje sukladno temeljnim zahtjevima, tada se suglasnost može uvjetovati primjenom takvog modela postupanja.

Nadalje, Zakon o gradnji ne dopušta odstupanja u građenju za građevine upisane u Registar ili građevine koje se nalaze u kulturno-povijesnoj cjelini upisanoj u Registar (čl. 19., st. 2.). Razlog tome može se pronaći u načelima autentičnosti i izvornosti baštine utkanih u *lex specialis* područja zaštite i očuvanja kulturnih dobara.

Zakon o gradnji pristupa reguliranju materijala sporadično/parcijalno. Izuzev odredbi o ponovnoj upotrebi i reciklaži materijala te okolišnoj prihvatljivosti sekundarnih materijala (čl. 15.), Zakon je propustio obraditi estetsku ili bilo koju drugu komponentu materijala (oblik, dizajn) osim one tehničke. Niti u drugim zakonima sektorske

regulative ne postoje slične odredbe. Važnost materijala u urbanom planiranju trebalo bi posebno urediti konzervatorskim smjernicama, no najprije je potrebno dodatnim zakonskim odredbama ojačati ulogu takvih dokumenata na lokalnoj razini kako bi se mogle dosljedno i transparentno provoditi i primjenjivati u postupcima izdavanja dozvola za građenje i izvođenje radova.

3.2.5. UPRAVLJANJE JAVNIM PROSTOROM

Način upravljanja javnim prostorom ima snažan utjecaj na očuvanje vrijednosti i funkcioniranje povijesne jezgre. **Zakon o komunalnom gospodarstvu** postavlja zaštitu kulturnih dobara među temeljna načela sustava komunalnog gospodarstva. Predmetni **Zakon** uređuje obavljanje komunalnih djelatnosti i opremanje građevinskog zemljišta komunalnom infrastrukturom uz najprihvatljivije uvjete za okoliš, prostor, kulturna dobra i održivi razvitak. Kako su predmet **Zakona** uređenje pročelja u dijelu koji je vidljiv površini javne namjene, jedinice lokalne samouprave donose odluke o komunalnom redu definirajući stupanj dopustivosti zahvata na pročelju. Tako je *Odlukom o komunalnom redu Grada Zadra* propisano da „na pročeljima zgrada i drugim objektima unutar granica zaštićene povijesne jezgre grada Zadra nije dozvoljeno postavljanje rashladnih uređaja, uređaja za mijenjanje i podizanje gotovog novca – bankomata i drugih uređaja koji su vidljivi s javnih površina, bez odobrenja nadležnog tijela za zaštitu spomenika kulture. Uređenje pročelja zgrade unutar granica zaštićene povijesne jezgre grada Zadra moguće je jedino uz suglasnost nadležnog tijela za zaštitu spomenika kulture“ (čl. 5., st. 6. i 7.). Navedeni zahvati na pročeljima nisu predmet građevinske dozvole, ali podliježu postupku izdavanja prethodnog odobrenja (*Pravilnik o dokumentaciji za izdavanje prethodnog odobrenja za radove na kulturnom dobru*) ili potvrde sukladnosti glavnog projekta s posebnim uvjetima od strane nadležnih tijela (Konzervatorski odjeli/Gradski zavod za zaštitu spomenika kulture i prirode u Zagrebu).

Na sličan način uređuje se postavljanje reklamnih poruka i zaštitnih naprava *Odlukom o reklamiranju na području Grada Zadra* (čl. 46.) za dio grada za koji je utvrđeno svojstvo kulturno-povijesne cjeline.

Zakon o gospodarenju otpadom (NN 84/2021) označava područje na kojemu se nalazi kulturno-povijesna vrijednost mjestom od posebnog interesa te ga štiti od štetnih utjecaja i narušavanja izgleda poštovanjem temeljnih zahtjeva gospodarenja otpadom i uvažavanjem javnog interesa sa skupljanjem otpada.

3.2.6. ENERGETSKA OBNOVA ZGRADA SA STATUSOM KULTURNOG DOBRA

U posljednje vrijeme prisutan je sve veći interes za energetske obnovom zgrada zaštićenih kao kulturno dobro. Iako do nedavno nije postojala mogućnost financiranja energetske obnove zgrada sa statusom kulturnog dobra zbog zahtjeva za visokom uštedom energije, u novoj perspektivi 2021. – 2027. prepoznaje se važnost takvih investicija. S tim u vezi, Ministarstvo kulture i medija je u suradnji s Ministarstvom prostornog uređenja, graditeljstva i državne imovine izradilo Preporuke za primjenu mjera energetske učinkovitosti na graditeljskoj baštini temeljem kojih će se izrađivati dokumentacija za obnovu.

Održivo upravljanje kulturnim dobrima jedan je od preduvjeta očuvanja njihove autentičnosti i izvornost. U skladu s tim, energetska obnova graditeljske baštine koja podrazumijeva primjenu mjera energetske učinkovitosti u svrhu poboljšanja energetske svojstva zgrade u potpunosti je prihvatljiva ukoliko je u skladu s vrednovanjem i očuvanjem svojstva kulturnog dobra. Mjerama energetske učinkovitosti ne bi se samo ostvarile dugoročne uštede, već bi se revitalizirao fundus zapuštene i zanemarene baštine te uklonili neprimjereni zahvati koji ugrožavaju vrijednost kulturnog dobra.

Čitavi postupak energetske obnove mora biti vođen uz poštovanje odredbi svih relevantnih propisa na snazi (prijedlog energetske obnove, pripremne radnje – nužni istražni konzervatorski radovi, elaborat o

Analitička podloga Plana upravljanja povijesnom jezgrom grada Zadra

konzervatorskim istraživanjima, dopuštenje za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, usklađenost glavnog projekta s posebnim uvjetima, usklađenost izvedbenog projekta s glavnim projektom, troškovnik restauratorskih radova). Sve zakonom propisane faze nužne su kako bi se sagledale

sve mogućnosti i ograničenja kulturnog dobra u svrhu pronalaska optimalnog načina unaprjeđenja energetske stanja u odnosu na zatečeno stanje, obilježja i vrijednosti kulturnog dobra te kako bi se mogli izdati posebni uvjeti za predviđene mjere energetske obnove.

4 **PROSTORNO-PLANSKI
OKVIR UPRAVLJANJA
POVIJESNOM JEZGROM**

4. PROSTORNO- PLANSKI OKVIR UPRAVLJANJA POVIJESNOM JEZGROM

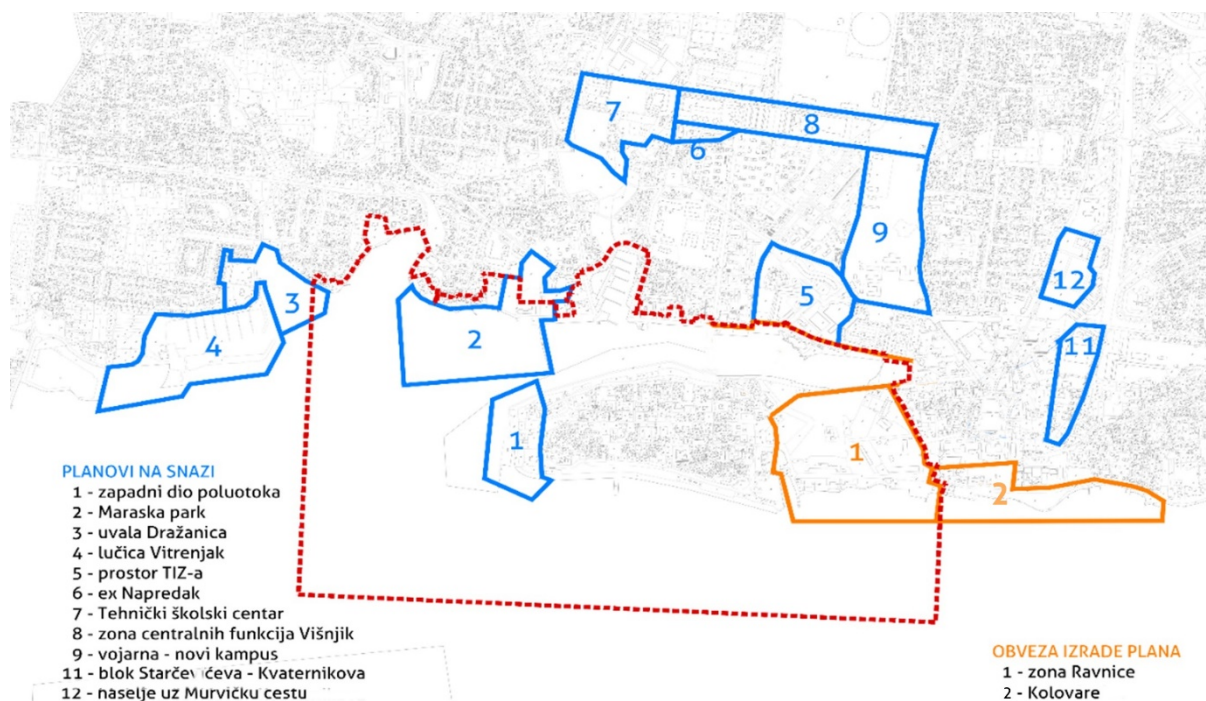
Analizom cjelokupnog konteksta Plana upravljanja povijesnom jezgrom Grada Zadra analizirana je i prostorno planska dokumentacija područja povijesne jezgre te

kontaktne (*buffer*) zone i bližeg okruženja. Važeća prostorno planska dokumentacija za Grad Zadar analizirana je u kontekstu međusobne usklađenosti s Prostornim planom Zadarske županije te činjenice da povijesna jezgra Zadra ima veliku povijesnu i kulturnu vrijednost zbog kojih se dio poluotoka (gradske zidine) nalazi na Listi svjetske baštine UNESCO-a. Analizirali su se i planovi nižeg reda za usporedbu njihovih utjecaja na vrijednost područja pod zaštitom.

Prostorno planska dokumentacija Grada Zadra podijeljena je u tri skupine:

1. Prostorni planovi koji pokrivaju povijesnu jezgru
2. Prostorni planovi koji se nalaze unutar povijesne jezgre ili ju obuhvaćaju
3. Prostorni planovi koji se nalaze unutar kontaktne zone povijesne jezgre

Prostorni planovi koji se nalaze unutar povijesne jezgre i njene kontaktne zone podijeljeni su na planove na snazi te na planove za koje je propisana obveza izrade.

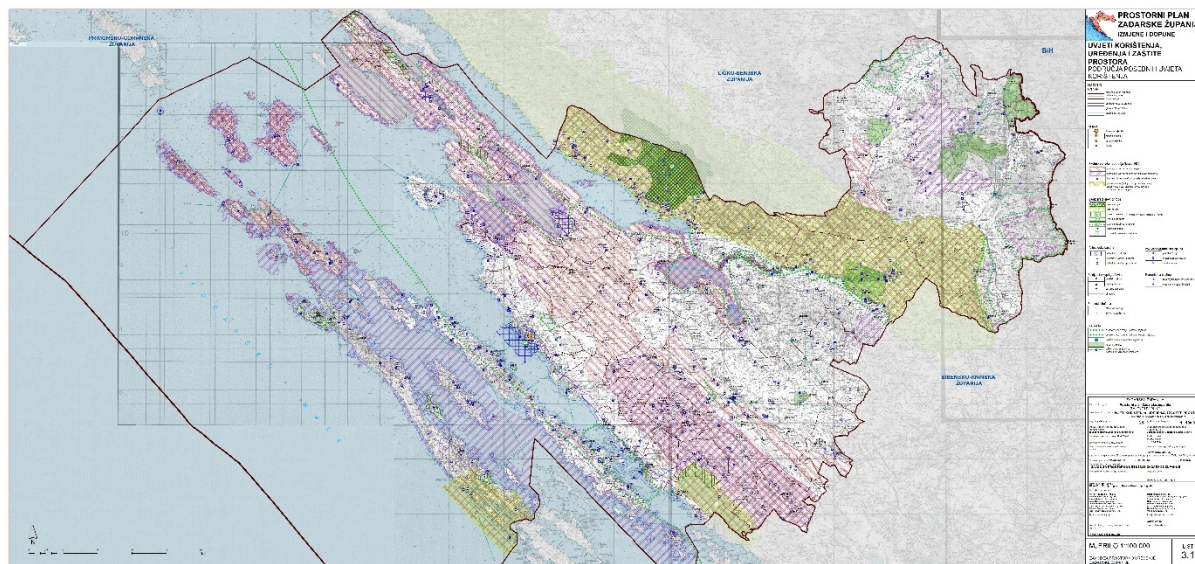
Slika 1 Grafički prikaz urbanističkih planova uređenja na snazi i za koje je propisana obveza izrade

Izvor: Obrada autora

4.1. PROSTORNI PLANOVİ UREĐENJA KOJİ UKLJUČUJU POVİJESNU JEZGRU

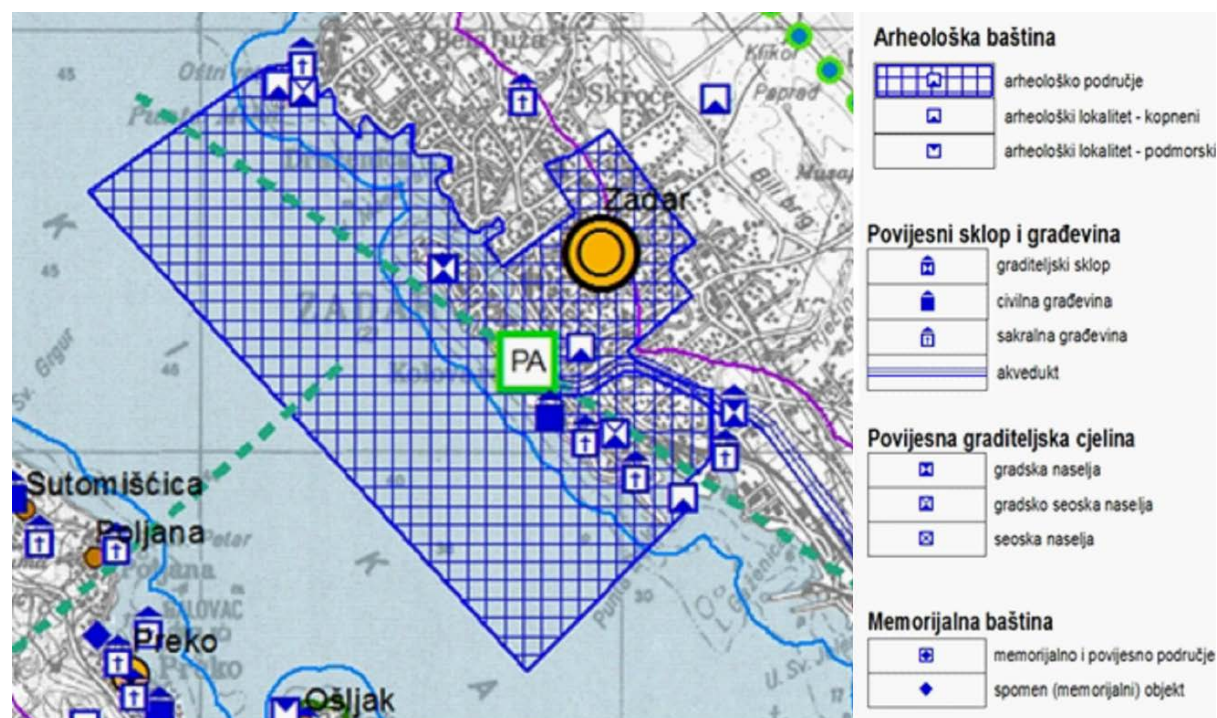
4.1.1. PROSTORNI PLAN ZADARSKE ŽUPANIJE

(Službeni glasnik Zadarske županije 02/01, 06/04, 02/05, 17/06, 03/10, 15/14 i 14/15)

Slika 2 Uvjeti korištenja, uređenja i zaštite prostora

Izvor: Prostorni plan Zadarske županije (2021)

Slika 3 Dio grafičkog prikaza: Uvjeti korištenja, uređenja i zaštite prostora

Izvor: Prostorni plan Zadarske županije (2021)

Programskim polazištima Prostornog plana Zadarske županije (u daljnjem tekstu: PPŽŽ) opisana je graditeljska povijesno-kulturna baština Grada Zadra. Tim je opisom prepoznata i dana važnost povijesnoj jezgri i u županijskom planu kojim se postavljaju temelji i smjernice za daljnje planiranje prostora unutar i oko povijesne jezgre. U nastavku slijedi izvod iz PPŽŽ.

„Graditeljska povijesno-kulturna baština

Na području Zadarske županije gustoća spomenika graditeljske povijesno-kulturne baštine, te arheoloških zona i lokaliteta, među najvećima je u Hrvatskoj. Ostaci iz starijeg kamenog doba svjedoče da je upravo ovo najranije naseljen prostor primorskog pojasa. Kasnije, isto područje postaje središtem liburnske zajednice, da bi tijekom antičkog doba postalo dio dobro organizirane rimske provincije, s dva veća i nekoliko manjih gradskih centara. Tijekom kasne antike i ranog srednjeg vijeka Zadar preuzima ulogu vodećeg gradskog centra u Dalmaciji, a upravo područje zadarskog zaleđa prostor je prvog naseljavanja Hrvata. Tijekom kasnog srednjeg vijeka, pa sve do dvadesetog stoljeća, Zadar je ostao kulturno i administrativno središte Dalmacije. Prirodne pogodnosti prostora (razmjerno velike poljoprivredne površine u blizini obale, izrazito razveden arhipelag) uvjetovale su gustu naseljenost tijekom čitave povijesti, što se odrazilo i na brojnost povijesno-kulturnih spomenika.

Grad Zadar dobio je svoju urbanu fizionomiju u doba kad je prehistorijsko naselje Liburna u 1. stoljeću prije Krista pretvoreno u rimsku koloniju. Tadašnja izgradnja po rimskim urbanističkim principima uvjetovala je njegov cijeli daljnji razvoj. Grad na poluotoku zapremao je površinu od 1/4 km². Pet uzdužnih i veći broj poprečnih ulica dijelile su ga na insulae. Na rubu ulične mreže, na zapadnom dijelu poluotoka, izgrađeni su forum (95x45,5 m) i do njega, na povišenju od 3 m, kapitolij s hramom. Na forumu, kojeg je struktura još dijelom očuvana, sačuvao se jedan od dva monumentalna stupa, te dijelovi kapitolija. Od ostalih spomenika monumentalne arhitekture iz rimskog doba ustanovljeni su: emporij do luke, terme i gradski zid s monumentalnim vratima u obliku trijumfalnog luka s tri otvora.

Srednjovjekovni se Zadar formirao na cijeloj površini antičkog grada, sačuvavši u najvećem dijelu antički raspored ulica. Jugozapadno od foruma, a dijelom i na njemu, nastala je prostrana poljana (Kampus), a sjeveroistočno od njega razvio se kršćanski biskupski centar (katedrala, krstionica, episkopij). Profani gradski centar formirao se u jugoistočnom dijelu grada bliže kopnenim vratima, oko Velikog trga (Platea magna - danas Narodni trg), gdje se nalazila i gradska loža (sudnica). Između trga i kopnenih vrata sagrađena je kneževa palača s dvoranom za sastanke gradskog vijeća. Brojne crkve i samostani zauzimali su znatne površine u gradskom tkivu, no do danas su tek neke od njih ostale sačuvane (episkopalni kompleks s Katedralom, obnovljenom krstionicom, biskupskim dvorom i crkvom Sv. Donata, samostani Sv. Marije, Sv. Frane i Sv. Mihovila, crkve Sv. Šime, Sv. Petra Starog, Sv. Krševana, Sv. Nikole i Sv. Dominika, te ostaci crkava Sv. Lovre, Sv. Marije Velike i Stomorice). Obrambeni zid protezao se oko čitavog grada. Od tog je srednjovjekovnog zida najbolje sačuvan dio zida s kruništem i jednom kulom na jugoistočnoj strani. Na sjevernom kutu grada sagradili su Mlečani polovinom 13. st. kaštel, koji je kasnije pregrađivan, no još je u velikoj mjeri sačuvan. Na južnom su se kutu pak sačuvali ostaci citadele, podignute početkom 15. st. Brojni ostaci necjelovito sačuvanih stambenih zgrada iz doba romanike i gotike rasuti su po cijelom prostoru grada, a tek su dvije gotičko-renesansne palače (Grisogono, Nassis) sačuvane u cijelosti.

Od polovine 16. st. Zadar se, uslijed turske opasnosti, utvrđuje po novom sustavu. Tada je sagrađen najveći dio do danas sačuvanih gradskih bedema (sjeveroistočna i jugoistočna strana grada), bastion na mjestu srednjovjekovnog Varoša, te monumentalna Kopnena vrata. Gradsko tkivo nije doživjelo znatnijih promjena, osim što su zbog gradnje bedema porušeni neki blokovi kuća u istočnom dijelu. Koncem 16. stoljeća sagrađene su u jarku Kaštela tri prostrana cisterne ("Tri bunara"), a u gradskom jarku "Pet bunara". U doba renesanse izgrađena je na mjestu srednjovjekovne nova Gradska loža (do danas sačuvana), a na suprotnoj strani trga zgrada Gradske straže, na kojoj je kasnije postavljen zvonik sa satom.

Zadar je izgled utvrđenog grada sačuvao do 1868. godine, kada je proglašen otvorenim

gradom, nakon čega su porušeni bedemi na jugozapadnoj strani grada i konstruirana promenadna obala, na kojoj je početkom 19. stoljeća podignuto 18 velikih stambenih i uredskih zgrada.

Tijekom II. svjetskog rata grad je teško stradao od bombardiranja, te je preko 60% gradske povijesne jezgre uništeno. Intenzivna obnova započela je nakon 1953. godine, uglavnom poštujući prostorne dispozicije i sačuvane sadržaje prethodnih epoha.

Bogatstvo graditeljske baštine, od antičkog doba do 20. stoljeća, čini povijesnu jezgru Zadra (poluotok) jednom od najvrjednijih urbanih cjelina u Hrvatskoj. Najznačajnije u potpunosti ili djelomično sačuvane spomenike graditeljstva predstavljaju: rimski forum s kapitolijem, ranokršćanske građevine (Katedralni kompleks sv. Stošije, crkve sv. Šime, sv. Tome i sv. Marije Velike), ranosrednjovjekovne građevine (monumentalna rotunda sv. Donata, crkve sv. Lovre i sv. Petra Starog, Stomorica), spomenici razvijenog i kasnog srednjeg vijeka (monumentalna romanička Katedrala, dijelovi samostanskog kompleksa sv. Marije, crkva sv. Krševana, samostan sv. Frane, samostan sv. Mihovila, crkva sv. Dominika, palače Nasis i Grisogono, Kapetanova kula), te građevine kasnijih epoha (Gradska loža, zgrada Gradske straže, Providurova palača, Gradska vrata, dijelovi bedema). Također, cjelokupna površina povijesne jezgre predstavlja izuzetno vrijednu arheološku zonu.“

Uz opis u Programskim polazištima županijskim planom propisani su i *Uvjeti korištenja, uređenja i zaštite prostora* u pogledu zaštite kulturnih dobara unutar i oko povijesne jezgre Zadra koji obuhvaća popis zaštićenih građevina i urbanih cjelina te prema kojima se Prostornim planom uređenja Grada Zadra propisuju detaljne smjernice za uređenje prostora pod zaštitom.

„3.5.7. Graditeljska povijesno-kulturna baština

Svi registrirani i evidentirani povijesno-kulturni spomenici, pa tako i spomenici graditeljstva, zaštićeni su na osnovi Zakona o zaštiti spomenika kulture i Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o zaštiti spomenika kulture (Narodne novine, br. 7/1967. i 52/1994.) i o njihovoj zaštiti i čuvanju vodi brigu Državna

uprava za zaštitu kulturne i prirodne baštine. Stoga svaki projekt obnove, pregradnje ili prenamjene tih građevina mora biti usklađen s odredbama zakona i vođen pod nadzorom nadležne službe.

U odnosu prema pojedinačnim spomenicima graditeljstva, prostornim planom mora biti predviđeno, ne samo fizičko očuvanje postojećih spomenika graditeljstva i arheoloških lokaliteta, već i njihov položaj i uloga unutar širih prostornih ili graditeljskih cjelina. Povijesno-kulturni značaj pojedinih građevina njihov je integralni dio, no estetski utisak, a samim tim i valorizacija spomenika, uvelike su ovisni o okruženju. Brojni primjeri nespretnih rješenja iz prošlosti pokazuju u kolikoj mjeri neadekvatan okoliš može narušiti ambijentalne vrijednosti spomenika. Zbog toga treba što je više moguće izbjegavati gradnju prometnica, infrastrukturnih objekata i novih zgrada (osobito ako su velikih dimenzija) u neposrednoj blizini spomenika graditeljstva. Čest je slučaj da su srednjovjekovne crkvice smještene u morskim uvalama ili na brežuljcima, dajući osebujan pečat pitoresknosti krajolika. Svaka graditeljska aktivnost na takvim mjestima drastično narušava ambijentalne vrijednosti lokaliteta. Budući da je opća intencija ovog prostornog plana očuvanje ambijentalnih vrijednosti krajolika, to posebno mora doći do izražaja u slučajevima gdje je dio tih ambijentalnih vrijednosti i neki spomenik graditeljstva.

Budući da su brojni spomenici u lošem stanju očuvanosti, nužno je provesti konzervatorske zahvate da bi se zaustavilo njihovo daljnje propadanje, te im se dalo ono mjesto koje svojom vrijednošću zaslužuju.

To je izrazito skup i dugotrajan proces, skopčan s mnoštvom problema, no aktivan odnos prema kulturno-povijesnim spomenicima, jedan je od bitnih elemenata ovog prostornog plana. Kao poseban problem nameće se pitanje vrijednih spomenika srednjovjekovnog graditeljstva koji su u do temelja razrušeni tijekom posljednjeg rata (Korlat, Kula Atlagića, Popovići...). Njihova obnova nema za svrhu samo puku rekonstrukciju građevina, već je, u sklopu cjelokupne valorizacije spomeničke baštine, jedan od preduvjeta uspostave "kulturnog krajolika", onoga po kojemu bi područje Zadarske županije

moralo biti prepoznatljivo kao prostor izrazitih povijesno-kulturnih vrijednosti.

Prostori zaštićenih kulturno-povijesnih cjelina (Zadar, Nin, Novigrad, Biograd na Moru, Pag, Diklo, Bibinje, Sukošan, Pakoštane, Vinjerac, Sali, Olib, Silba) predstavljaju složene graditeljske komplekse, gdje i međusobni odnos pojedinih spomenika ima povijesnu, estetsku ili kulturnu vrijednost. Stoga svaka planirana graditeljska djelatnost na tim prostorima mora voditi računa o maksimalnom očuvanju ukupnog izgleda mjesta, a ne samo o neposrednoj zaštiti pojedinačnih spomenika.

Također, posebnu pažnju treba posvetiti očuvanju ostataka tradicijske arhitekture, koja još uvijek čini znatan dio ambijentalnih vrijednosti naših primorskih mjesta, a najviše je ugrožena novijom građevinskom djelatnošću, budući da vlasnici kuća najčešće nisu svjesni njihove vrijednosti.

Odnos prema arheološkim lokalitetima, kako onima koji su već evidentirani, tako i prema onima koji se mogu naknadno otkriti, mora biti maksimalno korektan, jer su u pitanju neobnovljive vrijednosti i svaka devastacija arheološkog lokaliteta predstavlja štetu koja se više ne može popraviti. Na prostoru Zadarske županije, koji je po intenzitetu naseljenosti tijekom povijesnih razdoblja (prehistorija, antika, rani srednji vijek, kasni srednji vijek, tursko doba, novo doba) jedan od vodećih u Hrvatskoj, gustoća arheoloških lokaliteta tolika je da praktički nije moguće planirati bilo kakav veći zahvat u prostoru, a da u njega ne bude uključeno i preventivno arheološko istraživanje. Prilikom prostornog planiranja važno je imati na umu da je najveći dio arheoloških lokaliteta i

zona vezan uz rubove obradivih površina, uzvisine, te povijesna naselja (neka od njih i dalje su u funkciji, a neka su tijekom vremena napuštena). Na mjestima gdje su evidentirani značajni arheološki lokaliteti izvan postojećih urbaniziranih područja preporuča se izbjegavanje graditeljske djelatnosti.

Općenito, i prostorni plan i njegova provedba moraju voditi računa o tome da su upravo spomenici kulture jedini u potpunosti neobnovljiv resurs, te da jednom uništeni više ne mogu biti obnovljeni. Uvale se mogu očistiti, šume ponovo narasti, ali jednom srušena srednjovjekovna crkva više se ne može sagraditi."

Preporuke i smjernice za planiranje:

- Efikasno provoditi do sada izrađene studije i strategije vezane uz prostorno planiranje na području Grada Zadra.
- Uskladiti i obnoviti popis kulturnih dobara prema izrađenim konzervatorskih studijama i propisati izradu istih za kulturna dobra predložena za zaštitu.
- Propisati smjernice za razvitak i unaprjeđenje infrastrukture s ciljem smanjenja pritiska na glavna gradska i mjesna središta.
- Turističke i gospodarske zone izvan građevinskih područja naselja smještati na područja bez negativnih utjecaja na kulturnu i prirodnu baštinu.
- Uvesti smjernice za planiranje elemenata sustava Park&Ride i Bike&Ride s ciljem potpunog uklanjanja cestovnog prometa iz povijesne jezgre grada Zadra.

Analitička podloga Plana upravljanja povijesnom jezgrom grada Zadra

Odredbama Prostornog plana uređenja Grada Zadra (u daljnjem tekstu: PPUG) dane su smjernice i posebni uvjeti gradnje u zaštićenom području povijesne jezgre grada Zadra. Tim se uvjetima osigurava zaštita i valorizacija graditeljske kulturno-povijesne baštine (propisani su uvjeti gradnje, oblik građevina, broj stambenih jedinica, visina zgrade, izgrađenost i iskoristivost građevinske čestice, rekonstrukcija postojećih građevina, interpolacija unutar izgrađene strukture itd.). Uz uvjete gradnje propisane su i mjere zaštite graditeljske baštine zaštićenog područja prema Registru kulturnih dobara Republike Hrvatske i svjetske zaštite kulturnih dobara UNESCO na način da je propisana obveza izrade Konzervatorskih studija, odnosno elaborata i podloga sa sustavom mjera zaštite kulturnih dobara unutar zone zaštite. Također je propisana arheološka zona na području povijesne jezgre što znači da svaki investitor prije početka bilo kakvih radova mora zatražiti posebne uvjete Konzervatorskog odjela. Uz uvjete gradnje i mjere zaštite propisana je i obveza izrade planova nižeg reda (Urbanističkih planova uređenja) i/ili provedba javnih natječaja prilikom izrade idejnih rješenja za pojedina područja. U nastavku izvod iz PPUG Zadra.

„(...)

Interpolacije i rekonstrukcije unutar jezgri naselja

Članak 65.

Na kartografskim prikazima 4. Građevinsko područje naselja označene su jezgre naselja, popis kojih je dat u točki 6. Mjere zaštite kulturno-povijesnih cjelina, od kojih su samo povijesna jezgra grada Zadra i urbano-ruralna cjelina Dikla zaštićene zakonom o zaštiti kulturnih dobara i upisane u Registar RH.

Ostale jezgre naselja, kao i graditeljski sklopovi i pojedinačne etnološke građevine nisu zaštićene zakonom već se štite ovim Planom.

Ovim Planom predlaže se pokretanje postupka dokumentiranja, valorizacije i upisa u Registar kulturnih dobara navedenih tradicijskih građevina i cjelina, a do završetka predloženog postupka zaštita se treba provoditi putem odredbi Plana.

U jezgrama naselja dozvoljava se gradnja novih zgrada na neizgrađenim građevnim česticama.

Oblik građevne čestice unutar jezgre naselja ovisi o zatečenom stanju i naslijeđenoj situaciji, a uvjeti za izgradnju, interpolaciju i rekonstrukciju su sljedeći:

Broj stambenih jedinica, ovisno o površini građevne čestice, odgovarajuće se primjenjuje kao i unutar zone Sm

Jezgra grada Zadra na Poluotoku:

Na prostoru jezgre grada Zadra na Poluotoku dozvoljena je gradnja novih zgrada na neizgrađenim građevnim česticama prema sljedećim uvjetima:

- način pristupa prema zatečenom stanju
- visina zgrade – prema konzervatorskim uvjetima
- krov ravni ili kosi, ili kombinacija ravnog i kosog krova
- min. površina građevne čestice 350 m² za samostojeću zgradu

200 m² za dvojnu zgradu

150 m² za zgrade u nizu

Iznimno se dozvoljava gradnja i na manjim česticama u skladu sa zatečenim stanjem uz uvjet da je to posljedica naslijeđene situacije i vlasničkih odnosa.

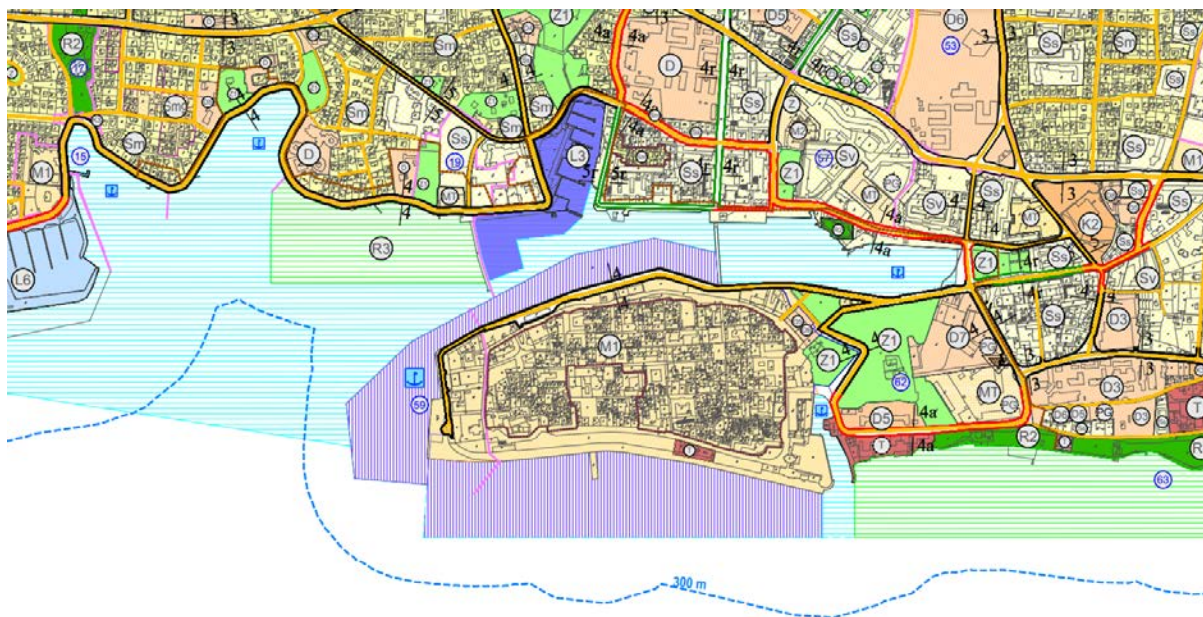
Zatečene katastarske i građevne čestice nije dozvoljeno cijepati i formirati manje građevne čestice koje bi bile manje od Planom propisane minimalne površine.

- maksimalni koeficijent izgrađenosti građevnih čestica je 0,6.

Min. udaljenost od međe susjedne građevne čestice u skladu s općim uvjetima plana osim u slučajevima kada je udaljenost već izgrađene (susjedne) građevine od međe manja od Planom propisanog minimuma. U tom slučaju novu zgradu moguće je graditi:

- na istoj udaljenosti kao i susjednu, ali ne manjoj od 1.0 m, s tim da se ne smiju graditi otvori prema susjednoj građevinskoj čestici

- na međi u slučaju da je susjedna zgrada izgrađena na međi.

Slika 6 Dio grafičkog prikaza: Razvoj i uređenje naselja Zadar

Izvor: Prostorni plan uređenja Grada Zadra (GGZ 14/2019)

Članak 66.

U slučajevima rekonstrukcije ili gradnje zamjenske građevine dozvoljava se gradnja i kada nisu ispunjeni uvjeti minimalne površine građevinske čestice, udaljenosti od susjeda ili koeficijenta izgrađenosti, pod uvjetom da se zadrže zatečeni tlocrtni gabariti građevine.

Iznimno dozvoljava se dogradnja etaža i/ili povećanje visine zgrade ukoliko se na taj način slijedi visina susjednih zgrada.

Članak 67.

U slučajevima interpolacije unutar jezgre naselja (gradnje na građevnoj čestici koja se nalazi između već izgrađenih građevnih čestica) dozvoljava se gradnja zgrada i kada nisu ispunjeni uvjeti u pogledu minimalne površine građevinske čestice udaljenosti od susjeda ili koeficijenta izgrađenosti, pod uvjetom da se slijedi zatečeno stanje i način gradnje susjednih zgrada u pogledu visine zgrade, izgrađenosti građevne čestice i udaljenosti zgrade od međe.

6.2. Mjere zaštite kulturno-povijesnih cjelina

Članak 316.

Graditeljsko nasljeđe treba čuvati i revalorizirati, revitalizirati i promicati kulturno povijesne

vrijednosti kao značajan resurs te ga kao takvog uključiti u ekonomske i društvene tokove.

Posebno je značajan povijesni grad na Poluotoku, središte društvenog i privrednog života. Vizure na povijesni grad s kopna i mora treba čuvati a nove gradnje oblicima i visinom prilagoditi prirodnom okolišu i morfologiji urbanog nasljeđa.

Preporuča se ograničiti promet u povijesnoj jezgri ili ga potpuno ukinuti.

Urbano-ruralne i ruralne cjeline, te etnološke građevine treba sačuvati vrednujući karakteristike naslijeđene arhitekture, a novu izgradnju u tim cjelinama i oko njih prilagoditi zatečenoj, korištenjem primjerenih građevinskih elemenata.

Članak 317.

Svi radovi na kulturnim dobrima trebaju se izvoditi pod stalnim nadzorom Konzervatorskog odjela u Zadru (popravak i održavanje postojećih građevina, nadogradnje, prigradnje, preoblikovanja, rušenja i uklanjanja građevina ili njihovih dijelova, novogradnje unutar zaštićenih predjela, prenamjene postojećih građevina, izvođenje radova na arheološkim lokalitetima). Za zahvate na elementima kulturne baštine

Analitička podloga Plana upravljanja povijesnom jezgrom grada Zadra

potrebno je ishoditi zakonom propisane suglasnosti:

- posebne uvjete (u postupku izdavanje lokacijske dozvole)

- prethodno odobrenje (u postupku izdavanja građevinske dozvole)

Dokumenti prostornog uređenja (DPU-i, UPU-i) moraju obvezno sadržavati konzervatorsku podlogu sa sustavom mjera zaštite kulturnih dobara koja se nalaze na području obuhvata plana. Konzervatorsku podlogu utvrđuje nadležno tijelo – Konzervatorski odjel u Zadru, a ona sadrži opće i posebne uvjete zaštite i očuvanja kulturnih dobara na području obuhvata plana.

Članak 318.

Cijelo područje Grada Zadra je arheološka zona, što znači da je investitor prije početka bilo kakvih radova dužan zatražiti posebne uvjete Konzervatorskog odjela. Konzervatorski odjel može propisati rekognosciranje, arheološki nadzor nad radovima iskopa, arheološko istraživanje i iskapanje.

Arheološka područja i pojedinačne lokalitete treba istražiti i dokumentirati u skladu s načelima arheološke struke, pod nadzorom Konzervatorskog odjela.

Za sve navedene radnje potrebno je prema Pravilniku o arheološkim istraživanjima ("Narodne novine", br. 102/10) ishoditi odobrenje od Konzervatorskog odjela u Zadru, koji će odrediti zaštitu i konzervaciju nalaza i nalazišta.

(...)

9.1.4. Područja obuhvata provedbe arhitektonskih, urbanističkih natječajeva ili prostorno–prometnih studija

Članak 358.a.

U GP-u grada Zadra određeni su obuhvati urbanističkih natječajeva i prostorno–prometnih studija koji služe kao idejna rješenja za izgradnju i uređenje prostora.

I. „Cerodole“ (UPU 28) – natječaj provesti

II. „Čubrijan“ (UPU 33 i 36) i Musapstan (UPU 92) – natječaj provesti

III. Sportsko-rekreacijsko središte "Višnjik" – natječaj proveden

IV. Novi kampus (UPU 53) – natječaj proveden

V. Obalni pojas od lučice "Vitrenjak" do glavnog lukobrana (UPU 14, 15, 19) – studija izrađena

VI. Područje dijela uvale „Jazine“ – od lukobrana do mosta – natječaj provesti

VII. Ravnice (UPU 62) – natječaj proveden

VIII. Obala kralja Petra Krešimira IV (UPU 60) – natječaj provesti

IX. Karma (UPU 66) – studija izrađena

X. Trajektni terminal Gaženica (UPU 87) – studija izrađena

XI. Teretna luka Gaženica (UPU 88) – studija izrađena

XII. Gaj I (UPU 6) – natječaj provesti

Granice obuhvata urbanističkih natječajeva i prostorno–prometnih studija ucrtane su na kartografskom prikazu 6. Provedbeni dokumenti prostornog uređenja.

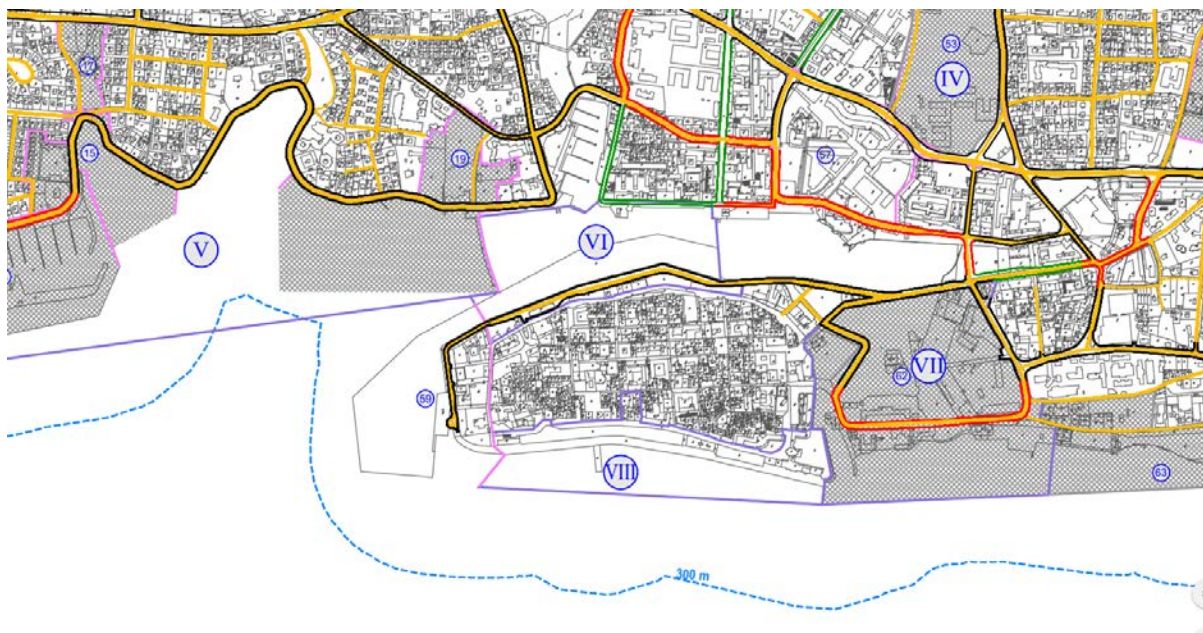
Za izgradnju i uređenje područja natječajeva I., II. i VIII. potrebno je prethodno provesti natječaj.

Na području natječajeva VIII., do provedbe natječajeva, dozvoljena je rekonstrukciju postojećih građevina.

Natječajevi se provode u skladu s Pravilnikom o natječajima s područja arhitekture, urbanizma, unutarnjeg uređenja i uređenja krajobraza (Narodne novine br. 85/14).

Pored navedenih obuhvata Grad može posebnom Odlukom odrediti i druge obuhvate za koje može utvrditi obvezu izrade urbanističkih natječajeva ili prostorno–prometnih studija.

Grad može posebnom odlukom odrediti provođenje arhitektonskih natječajeva (anketnih ili natječajeva za realizaciju) za zgrade i druge zahvate u prostoru javne i društvene namjene, te za zahvate u prostoru na zemljištu u vlasništvu jedinice lokalne samouprave

Slika 7 Dio grafičkog prikaza: Provedbeni dokumenti prostornog uređenja

Izvor: Prostorni plan uređenja Grada Zadra (GGZ 14/19)

Preporuke i smjernice za planiranje za prve slijedeće Izmjene i dopune PPUG Zadra:

- Ucrtati granice zaštićenog područja povijesne jezgre Zadra prema zaštiti u Registru kulturnih dobara RH na kartografskim prikazima 3.1.A. *Uvjeti za korištenje, uređenje i zaštitu površina* te 4.1.A. *Građevinsko područje naselja Zadar*.
- Podijeliti zaštićeno područje u 3 kategorije prema strogosti mjera i uvjeta gradnje i planiranja prostora:
  - o Gradske zidine pod zaštitom UNESCO-a
  - o Povijesna jezgra pod zaštitom Registra kulturnih dobara RH
  - o Kontaktno područje
- Odrediti obuhvat kontaktnog područja povijesne jezgre Zadra.
- Kroz odredbe plana propisati posebne uvjete gradnje i planiranja prostora u sve tri kategorije zasebno.
- Izraditi novu konzervatorsku podlogu za cijelo područje pod zaštitom kojom bi se, uz cjelokupnu analizu postojećeg stanja građevina s potencijalom za zaštitu te onih već zaštićenih, odredile točne granice kontaktnog područja povijesne jezgre.
- Uskladiti odredbe plana vezane uz zaštićena područja s odredbama Prostornog plana Zadarske županije (Službeni glasnik Zadarske županije 02/01, 06/04, 02/05, 17/06, 03/10, 15/14 i 14/15).
- Odrediti i locirati potencijalna područja za urbanu preobrazbu unutar zaštićenog područja i njegove kontaktne zone s ciljem unaprjeđenja prostora javne i društvene namjene.

Analitička podloga Plana upravljanja povijesnom jezgrom grada Zadra

2. građevine postojeće namjene uz dopuštenje vraćanja izvornoj namjeni:

- a. poslovna zgrada – bivši hotel „Beograd“

3. građevine s djelomičnom izmjenom namjene

- a. Bijela poslovna zgrada Tankerske plovidbe
- b. poslovna zgrada FINA
- c. stambeno-poslovna zgrada Lučke kapetanije
- d. stambena zgrada uz Petranovićeve ulicu

Bijela poslovna zgrada Tankerske plovidbe i poslovna zgrada Carinarnice predmetnim su DPU-om dograđene, a izgrađene su nove zgrade – poslovna zgrada Tankerske plovidbe te paviljon za carinske preglede.

Nove građevine planirane u obalnom području i akvatoriju su:

1. Istarska obala i Obala Petra Krešimira IV s novoformiranom obalnom površinom
2. Uređene prometne površine za redoviti gradski kolni promet te kolne površine za ukrcajno-iskrcajnu manipulaciju u međunarodnom turističkom, putničkom i trajektnom prometu
3. Uređene površine za šetnju i boravak pješaka
4. Posebno oblikovana kaskada u dijelu ovalnog zida Obale Petra Krešimira IV za boravak šetača, blizak kontakt s morem te

promatranje geizira smještenog u akvatoriju ispred obalne kaskade

5. Plivajući vodokok u akvatoriju JZ od Obale Petra Krešimira IV

6. Svjetionik na krajnjoj zapadnoj točki Poluotoka

7. Spomenik Suncu na mjestu spoja Istarske obale s Obalom kralja Petra Krešimira IV

8. Paviljon graničnog prijelaza u međunarodnom turističkom, putničkom i trajektnom prometu postavljen u težište ukrcajno-iskrcajne manipulativne obalne površine

9. Zona carinskog režima koja se uspostavlja oko ukrcajno-iskrcajne površine samo u vrijeme dolaska i odlaska broda

10. Stajalište autobusa javnog gradskog prometa zapadno od zgrade FINA

11. Taxi stajalište uz zgradu FINA

12. Parkirališne površine

Preporuke i smjernice za planiranje:

S obzirom da je područje u potpunosti izgrađeno te ima veliku kulturnu, povijesnu i prirodnu vrijednost, isto je potrebno održavati s ciljem očuvanja kulturne baštine. Prilikom sljedećih izmjena i dopuna Plana preporuča se ukinuti parkirališne površine te ih izmjestiti izvan područja povijesne jezgre pod zaštitom, a u obuhvatu ostaviti samo cestovne površine za potrebe carine, hitnih i dostavnih službi te javnog gradskog prijevoza kako bi se što više smanjilo prometno opterećenje i istovremeno povećala sigurnost pješaka na Poluotoku.

4.3. PROSTORNI PLANOVI (URBANISTIČKI/DETALJNI PLANOVI UREĐENJA) KOJI SE NALAZE UNUTAR KONTAKTNE ZONE POVIJESNE JEZGRE

4.3.1. DETALJNI PLAN UREĐENJA LUČICE „VITRENJAK“ U ZADRU

(Glasnik Grada Zadra 02/01, 05/05, 05/13 i 10/14)

Slika 11 *Uvjeti korištenja, uređenja i zaštite površina*
Izvor: *Detaljni plan uređenja lučice „Vitrenjak“ u Zadru (2021)*

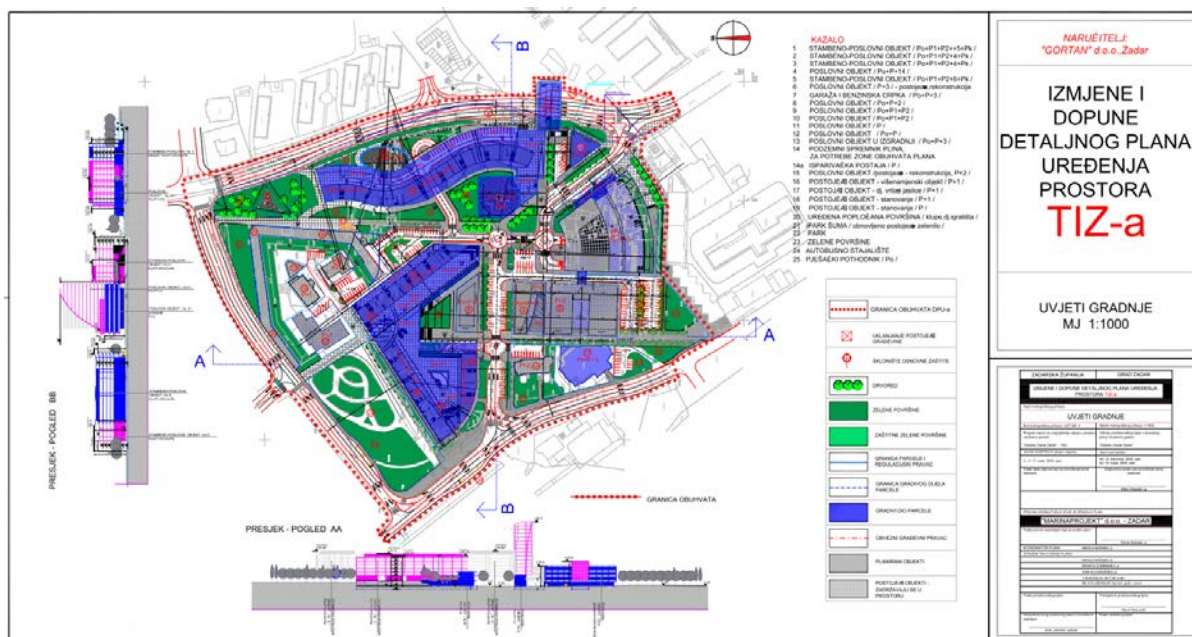
Obuhvat DPU-a lučice „Vitrenjak“ u Zadru nalazi se sjeverno od povijesne jezgre Zadra u produžetku uvale Dražanica. Namjene unutar zone su sportska luka, uređeno kupalište i javne zelene površine te ukupno imaju površinu od oko 15 ha.

S obzirom da lučica “Vitrenjak” nema komercijalnu namjenu (samim time niti

turističku), a u njenom se sastavu nalaze prostori jedriličarskog kluba te vezovi, istezalište i prostor za remont brodica lokalnog stanovništva, ista nema negativnog učinka na povijesnu jezgru. Lučica utječe pozitivno, kako na povijesnu jezgru tako i na ostatak grada jer na jednom mjestu okuplja brodice stanovnika Grada Zadra.

4.3.2. DETALJNI PLAN UREĐENJA PROSTORA TIZ-a

(Glasnik Grada Zadra 07/98, 07/00, 01/03 i 05/13)

Slika 12 Uvjeti korištenja, uređenja i zaštite površina

Izvor: Detaljni plan uređenja prostora TIZ-a (2021)

Obuhvat DPU-a prostora TIZ-a nalazi se uz sjeveroistočni rub uvale Jazine. Namjene zone su pretežito mješovita i poslovna te ima površinu od oko 10 ha.

S obzirom da je osnovni plan izrađen 1998. g. područje je gotovo u potpunosti izgrađeno (neizgrađena je jedna čestica u središtu, poslovne namjene) te ima svu potrebnu i planiranu infrastrukturu. Cijelo je područje poslovne i mješovite (pretežito stambene) namjene. Isto kao i prethodni DPU, ni ovaj plan ne zahtjeva daljnje izmjene i dopune.

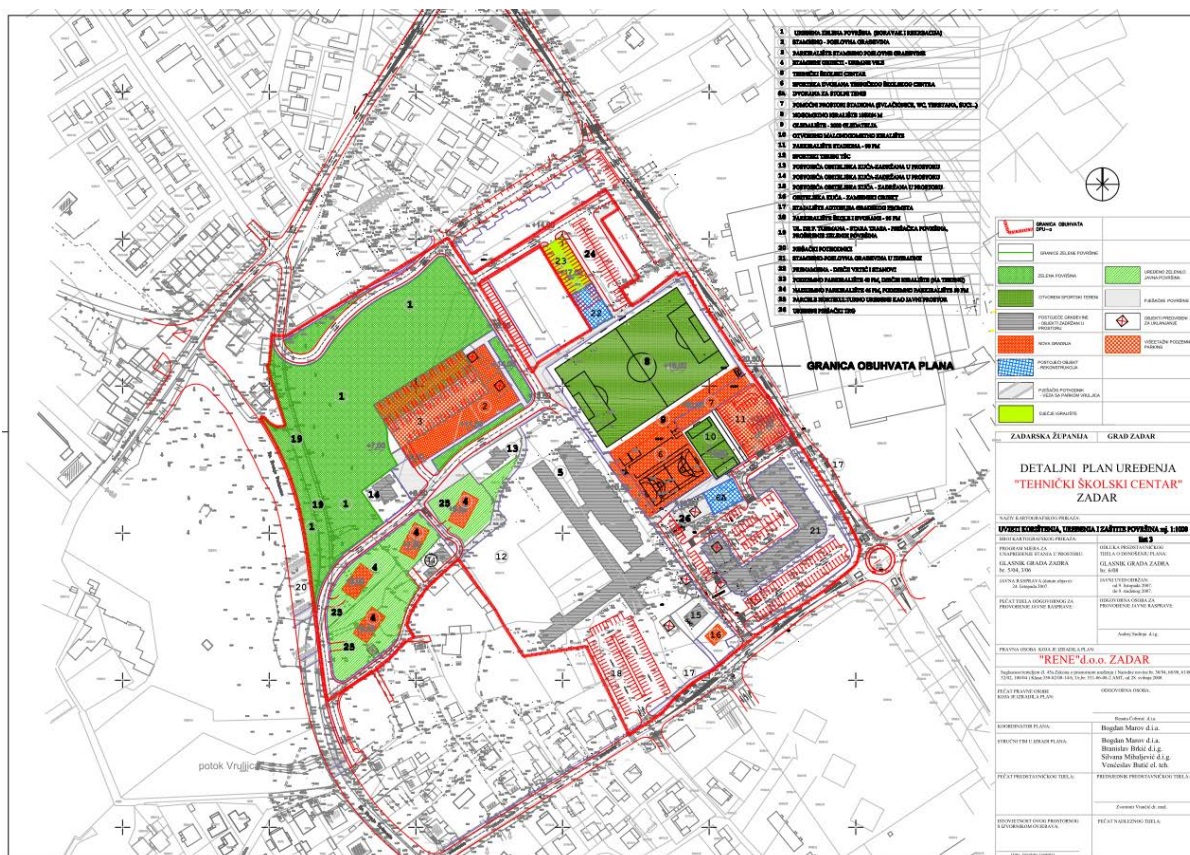
Predmetno područje ima direktan utjecaj na povijesnu jezgru Grada Zadra jer se nalazi uz samu istočnu granicu zaštićenog područja te je time dio kontaktne („buffer“) zone i vizura iz povijesne jezgre prema ostatku grada.

U budućnosti je područje potrebno razvijati prema smjernicama i uvjetima za prostore unutar kontaktnih zona zaštićenih područja te je potrebno osigurati mehanizme i instrumente zaštite prema mjerama zaštite kulturnog i svjetskog dobra, koje će se ugraditi u dokumente prostornog planiranja te na taj način osigurati zaštitu.

4.3.4. DETALJNI PLAN UREĐENJA TEHNIČKI ŠKOLSKI CENTAR ZADAR

(Glasnik Grada Zadra 06/08 i 08/19)

Slika 14 Uvjeti korištenja, uređenja i zaštite površina

Izvor: Detaljni plan uređenja Tehnički školski centar Zadar (GGZ 06/2008)

Obuhvat DPU-a Tehnički školski centar Zadar nalazi se sjeveroistočno od povijesne jezgre Zadra, a sjeverozapadno od DPU-a Zone centralnih funkcija Višnjik i UPU-a mješovite namjene Ex Napredak. Zona ima površinu od oko 8.5 ha, a namjene površina unutar zone su:

- javna i društvena namjena – školska
- sportsko rekreacijska namjena
- stambena namjena

- mješovita namjena – pretežito stambena
- infrastrukturne površine

Područje je u cijelosti izgrađeno, ima svu potrebnu i planiranu infrastrukturu. Utjecaj predmetnog područja na povijesnu jezgru grada je indirektan jer pripada obrazovnom sustavu Grada Zadra.

4.3.5. DETALJNI PLAN UREĐENJA ZONE CENTRALNIH FUNKCIJA VIŠNJK

(Glasnik Grada Zadra 06/01, 24/10, 5/15)

Slika 15 *Uvjeti korištenja, uređenja i zaštite površina*

Izvor: Detaljni plan uređenja Zone centralnih funkcija Višnjik (GGZ 06/01, 24/10, 5/15)

Obuhvat DPU-a Zone centralnih funkcija Višnjik nalazi se sjeveroistočno od povijesne jezgre Zadra uz jugozapadni rub sportskog centra Višnjik. Namjena zone je mješovita te

ima površinu od oko 13 ha. Izgrađen je veći dio zone zapadno od ulice Bana Josipa Jelačića. Područje nema značajniji utjecaj na povijesnu jezgru Zadra.

4.3.6. URBANISTIČKI PLAN UREĐENJA PROSTORA VOJARNE FRANKA LISICE – novi Kampus

(Glasnik Grada Zadra 16/11, 10/13 i 08/19)

Slika 16 *Uvjeti korištenja, uređenja i zaštite površina*

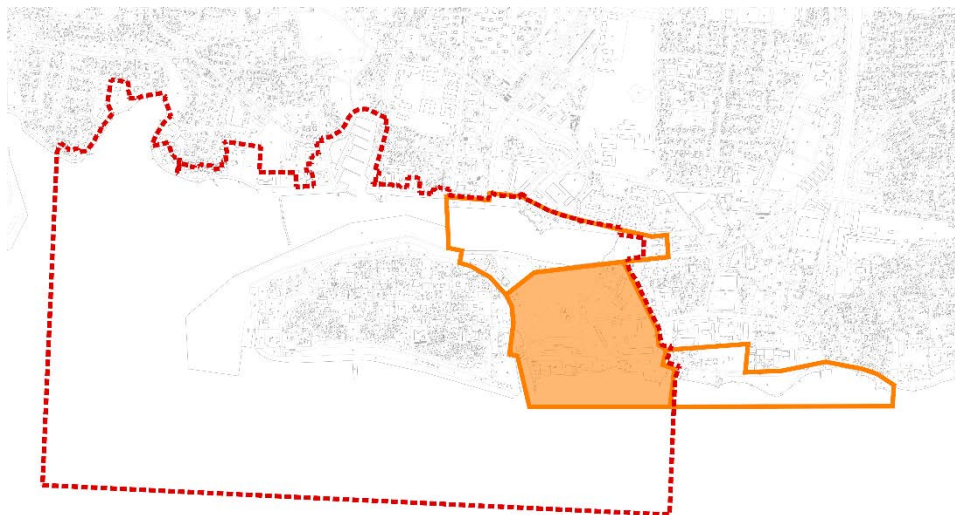
Izvor: Urbanistički plan uređenja prostorna vojarne Franka Lisice – novi Kampus – 2.ID. (GGZ 08/19)

Obuhvat UPU-a prostora vojarne – novi Kampus nalazi se istočno od povijesne jezgre Zadra, a uključuje javnu i društvenu namjenu (visoko učilište) s javnim zelenim površinama.

Područje ima površinu od oko 14 ha i djelomično je izgrađeno te ima direktan utjecaj na povijesnu jezgru zbog svoje lokacije unutar kontaktne zone

4.4. PODRUČJA ZA KOJA JE PPUG-OM ZADRA PROPISANA OBVEZA IZRADA UPU-a

4.4.1. URBANISTIČKI PLAN UREĐENJA ZONE RAVNICE

Slika 17 Obuhvat UPU zone Ravnice

Izvor: Obrada autora na podlozi Katastarskog plana

Obuhvat UPU-a zone Ravnice nalazi se jugoistočno od povijesne jezgre Zadra te predstavlja tampon zonu između grada i povijesne jezgre, a obuhvaća dio gradskih zidina pod zaštitom UNESCO-a. Predmetno se područje sastoji od nekoliko različitih namjena (mješovita – pretežito turistička, javna i društvena – koncertna dvorana i kazalište, ugostiteljsko-turistička – hotel i javne zelene površine – javni park).

Na površini mješovite namjene – pretežito turističke, može se graditi hotel pod utvrđenim uvjetima.

Javna i društvena namjena unutar obuhvata podrazumijevaju visokoobrazovnu i znanstvenu ustanovu (D5) te vjersku ustanovu (D7).

Javne zelene površine moguće je urediti kao parkove i prostore za rekreaciju (šetnice, biciklističke staze, dječja igrališta), unutar kojih je dozvoljena izgradnja prizemnih građevina (ugostiteljski objekt, sanitarni čvor), kao i

postavljanje spomenika, fontana, panoa i dr. urbanih elemenata.

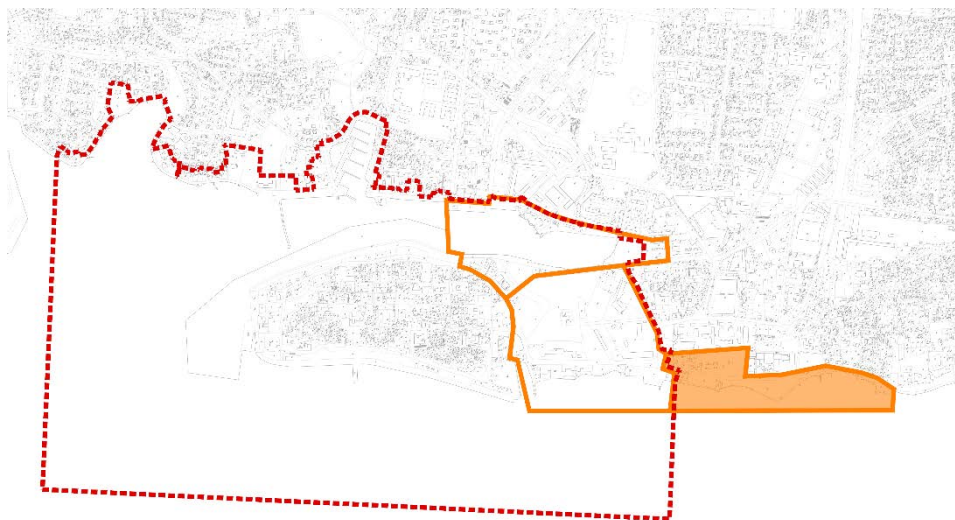
Preporuke i smjernice za planiranje svih UPU-a za koje je propisana obveza izrade:

Prilikom izrade Urbanističkih planova uređenja treba voditi posebnu brinu o slijedećim smjernicama utvrđenim na temelju vrednovanja prethodnih razdoblja i zatečenog stanja, te realnog ocjenjivanja mogućih promjena uz strategijsku razvojnu ulogu pogodnosti i ograničenja prostora:

- utjecaju pojedinih planova na povijesnu jezgru Zadra
- povoljnom odabiru prostorne i gospodarske strukture zbog optimalnog uklapanju u postojeću strukturu grada
- definiranju mjera demografskog razvoja grada

- poboljšanju i definiranju optimalnih oblika komunikacije i infrastrukture
- zaštiti kulturne baštine
- zaštiti prirodnih i krajobraznih vrijednost

4.4.2. URBANISTIČKI PLAN UREĐENJA PODRUČJA KOLOVARE

Slika 18 Obuhvat UPU područja Kolovare

Izvor: Obrada autora na podlozi Katastarskog plana

Urbanističkim planom uređenja područja Kolovare obuhvaćeno je područje jugoistočno od zaštićene zone povijesne jezgre Zadra koje uključuje kopneno i morsko područje, a koje se nastavlja na UPU zone Ravnice. Kopnenim dijelom zahvaćeno je nekoliko različitih namjena (stambena, javna i društvena – zdravstvena, visokoobrazovna i kulturna, ugostiteljsko-turistička – hotel, te sportsko-rekreacijska).

Predmetno područje obuhvaća djelomično izgrađenu strukturu gradskog tkiva za razvoj i

uređenje. Najveći dio obuhvata zahvaća kupalište i dužobalnu šetnicu koja vodi do povijesne jezgre i završava na njenom krajnjem sjevernom kutu. Uz kupalište, u obuhvatu se, od značajnijih građevina, nalazi dio Opće bolnice Zadar, Carska fontana s renesansnom kupolom i ostaci crkve sv. Klementa na otoku u uvali Bregdetti, kao i , , crkva Gospe Loretske i sklop zgrada nekadašnje Preparandije i Tvornice duhana koji su zaštićeni Registrom kulturnih dobara RH.

5 **INSTITUCIONALNI
OKVIR UPRAVLJANJA
POVIJESNOM JEZGROM**

5. INSTITUCIONALNI OKVIR UPRAVLJANJA POVIJESNOM JEZGROM

5.1 PREGLED DIONIKA U JAVNOM SEKTORU KOJI DIREKTNO UPRAVLJAJU UNESCO SVJETSKOM BAŠTINOM

Na UNESCO-voj listi svjetske baštine nalaze se Zadarske gradske zidine kojima upravlja Grad Zadar, dok je Konzervatorski odjel u Zadru za područje Zadarske županije ovlašten za provedbu mjera zaštite i očuvanja baštine te osiguranja provođenja svih propisa kojima se uređuje zaštita i očuvanje kulturnih dobara. UNESCO je jedina UN-ova specijalizirana agencija koja djeluje kroz sustav nacionalnih povjerenstava koje djeluju kao savjetodavno tijelo Vlade zemlje članice te

pomažu pri provedbi mnogih inicijativa. Hrvatsko povjerenstvo za UNESCO osnovano je 2019.g. te ima 17 članova (Ministarstvo kulture i medija, 2021).

Na prostoru Republike Hrvatske u sklopu Ministarstva kulture i medija djeluje 19 konzervatorskih odjela, a jedan od njih je i Konzervatorski odjel u Zadru. Osim stručnog nadzora, konzervatorski odjeli obavljaju stručne i upravne poslove koji se odnose na istraživanje, proučavanje, praćenje stanja, evidentiranje, dokumentiranje i promicanje kulturnih dobara te druge poslove. Djelokrug Konzervatorskog odjela u Zadru čini i utvrđivanje posebnih uvjeta građenja za zaštitu dijelova kulturne baštine, utvrđivanje uvjeta korištenja, namjene i upravljanja kulturnim dobrima, utvrđivanje režima zaštite, organiziranje i izvođenje zaštitnih radova na kulturnim dobrima te vođenje prvostupanjskog upravnog postupka sukladno zakonskim propisima o zaštiti i očuvanju kulturne baštine. Planom upravljanja povijesnom jezgrom Grada Zadra utvrđuju se postavke budućeg upravljanja povijesnom jezgrom Grada Zadra, a djelatnosti vezane za provedbu mjera zaštite i očuvanja kulturne baštine povijesne jezgre Zadra su u nadležnosti Konzervatorskog odjela u Zadru (NN 97/2020-1819).

Upravni odjel za kulturu i šport Grada Zadra obavlja poslove kojima se osiguravaju lokalne potrebe stanovnika na području kulture i športa, a Odjel je zadužen i za suradnju s nadležnim službama i institucijama u svim pitanjima zaštite i očuvanja kulturnih dobara. Sukladno opisu djelatnosti Upravnog odjela za kulturu i šport, Odjel je ključan za upravljanje kulturom Grada Zadra. U sklopu odjela djeluje 9 zaposlenika, a s obzirom na široko definiranu nadležnost Odjela, može se zaključiti da broj zaposlenika na području kulture nije dostatan za veće iskorake u radu. Sektor kulture ovisi i o aktivnostima drugih gradskih odjela kao što su Upravni odjel za prostorno uređenje i graditeljstvo, Upravni odjel za komunalne djelatnosti i zaštitu okoliša, Upravni odjel za odgoj i školstvo, Upravni odjel za gospodarenje gradskom imovinom te Upravni odjel za EU fondove.

5.2. PREGLED DIONIKA U JAVNOM SEKTORU KOJI UPRAVLJAJU ELEMENTIMA POVIJESNE JEZGRE GRADA ZADRA

Elementi povijesne jezgre Grada Zadra su u nadležnosti sljedećih upravnih odjela Grada Zadra:

- Upravnog odjela za prostorno uređenje i graditeljstvo (zaduženog za poslove pripreme prostorno planske dokumentacije, pripreme zemljišta za izgradnju, vezane za komunalni doprinos te druge poslove),
- Upravnog odjela za komunalne djelatnosti i zaštitu okoliša (zaduženog za trajno i kvalitetno pružanje komunalnih usluga, održavanje komunalnih objekata i uređaja u stanju funkcionalne sposobnosti te druge poslove),
- Upravnog odjela za gospodarstvo, obrtništvo i razvitak otoka (zaduženog za poticanje razvoja obrtništva i poduzetništva te druge poslove),
- Upravnog odjela za gradsku samoupravu i opće poslove (zaduženog za neposredno sudjelovanje građana u odlučivanju o lokalnim poslovima te druge poslove),
- Upravnog odjela za kulturu i šport (zaduženog za osiguravanje lokalnih potreba stanovnika u području kulture i športa te druge poslove),
- Upravnog odjela za odgoj i školstvo (zaduženog za zadovoljavanje potreba stanovnika u područjima predškolskog odgoja i osnovnoškolskog obrazovanja),
- Upravnog odjela za gospodarenje gradskom imovinom (zaduženog za utvrđivanje načina gospodarenja prostorom Grada Zadra),
- Upravnog odjela za socijalnu skrb i zdravstvo (zaduženog za skrb građana koji nisu u stanja rješavati svoje životne potrebe i poboljšanje zdravlja i kvalitete zdravstvene zaštite) te
- Upravnog odjela za EU fondove (zaduženog za praćenje mogućnosti kandidiranja projekata od interesa za Grad iz sredstava fondova EU, pripremu i provođenje razvojnih programa i projekata).

Osim Upravnih odjela koji su nadležni za određene sektore upravljanja gradom, važno je spomenuti i komunalna i trgovačka društva:

- NASADI d.o.o. – nadležno za održavanje javnih zelenih površina i groblja,
- TRŽNICA ZADAR d.o.o. – upravlja tržnicama Grada Zadra,
- ODVODNJA d.o.o. – upravlja sustavnom javne odvodnje Grada Zadra,
- LIBURNIJA d.o.o. – obuhvaća djelatnosti kao što su prijevoz putnika u lokalnom i županijskom prometu, održavanje i popravak motornih vozila, tehničko ispitivanje i analiza, usluge autobusnog kolodvora te organiziranje i provođenje turističkih putovanja u zemlji i inozemstvu,
- ČISTOĆA d.o.o. – održava čistoću i upravlja otpadom Grada Zadra,
- VODOVOD d.o.o. – bavi se uslugama opskrbe pitkom vodom,
- ZADARSKI ŠPORT – upravlja sportskim objektima
- OBALA I LUČICE d.o.o. – gospodari i održava javne površine namijenjene smještaju motornih vozila i brodica

- ŠC VIŠNJK d.o.o. – upravlja športskim objektima
- INOVATIVNI ZADAR d.o.o. – potiče razvoj malog i srednjeg poduzetništva Grada Zadra
- EKO d.o.o. – gospodari otpadom u Zadarskoj županiji
- Razvojna agencija Zadarske županije – koordinira i potiče regionalni razvoj Zadarske županije

S obzirom na popis upravnih odjela Grada Zadra koji upravljaju različitim elementima povijesne jezgre i popis komunalnih i trgovačkih društava odgovornih za specifične djelokruge upravljanja jezgrom Grada, jasno je kako povijesnom jezgrom Grada Zadra upravlja velik broj dionika javnog sektora. Velik broj dionika javnog sektora u upravljanju povijesnom jezgrom Zadra doveo je do problema preklapanja nadležnosti dionika. Iz tog razloga važno je uspostaviti koordiniran upravljački sustav kojim će se ostvariti učinkovito upravljanje jezgrom Grada. Koordinirano tijelo koje čini velik broj stručnjaka iz raznih područja može unaprijediti upravljanje razvojem povijesne jezgre. Također, održivo očuvanje lokaliteta svjetske baštine podrazumijeva uključivanje širokog spektra dionika civilnog, javnog i privatnog sektora jer se jedino na taj način mogu zadovoljiti sve razvojne potrebe ovog dijela Grada Zadra (Grad Zadar, 2021).

5.3. PREGLED DIONIKA PRIVATNOG SEKTORA KOJI SVOJE DJELATNOSTI VRŠE NA PROSTORU POVIJESNE JEZGRE

Povijesna jezgra Grada Zadra predstavlja područje ispreplitanja interesa privatnog sektora i interesa očuvanja svjetske baštine. Prekomjerni i nekontrolirani turizam (u

literaturi zvan i kao „*ovetourism*“) može dovesti do degradacije kvalitete života građana te otežanog očuvanja svjetskog dobra. Dionici u privatnom sektoru svojim gospodarskim djelatnostima mogu unaprijediti svakodnevni život u povijesnoj jezgri te doprinijeti ekonomskom razvoju prostora što bi moglo dovesti i do većeg izdvajanja sredstava za očuvanje svjetskog dobra. Gotovo petina obrta registriranih na prostoru povijesne jezgre Grada Zadra su sezonski obrti što dokazuje snažan turistički karakter prostora. U povijesnoj jezgri Zadra zabilježeni su trendovi razvoja privatnog smještaja što dovodi do gubitka stambene funkcije grada. Unatoč depopulaciji povijesne jezgre Zadra, ovaj prostor je i dalje središnji dio grada u kontekstu društvenih i kulturnih aktivnosti. S obzirom da turizam predstavlja važnu gospodarsku granu Zadra, važno je definirati strategiju razvoja održivog turizma koji će minimalno negativno utjecati na očuvanje baštine i života u jezgri. Očuvanje stanovništva i funkcija stare gradske jezgre predstavljaju osnovne privlačne faktore turističkih dolazaka.

5.4. PREGLED DIONIKA CIVILNOG SEKTORA KOJI SVOJE DJELATNOSTI VRŠE NA PROSTORU POVIJESNE JEZGRE

U Tab. 1 u Prilozima dokumenta prikazani su dionici civilnog sektora koji svoje djelatnosti vrše na prostoru povijesne jezgre, evidentirani tijekom listopada 2021. Iz priloga je vidljivo kako na prostoru povijesne jezgre grada djeluje više od stotinu udruga iz različitih područja. Velik broj dionika civilnog sektora na prostoru stare povijesne jezgre Zadra dokazuje značaj ovog dijela Grada za društveni život. Zadržavanje velikog broja dionika civilnog sektora u povijesnoj jezgri usprkos sve intenzivnijoj turistifikaciji predstavlja važan element zadržavanja lokalnog stanovništva. Prisutnost velikog broja dionika civilnog

sektora omogućava unaprjeđenje svakodnevnog života omogućavajući pristup društvenim, kulturnim i sportskim sadržajima. Povećanje sinergije javnog i civilnog sektora moglo bi doprinijeti kvalitetnijem razvoju društvenog života grada te samom povećanju kvalitete života.

5.5. PREGLED DIONIKA CIVILNOG SEKTORA KOJI SE BAVE OČUVANJEM, ZAŠTITOM, VALORIZACIJOM I PROMOCIJOM MATERIJALNE I NEMATERIJALNE KULTURNE BAŠTINE

U Tab. 2 u Prilozima prikazani su dionici civilnog sektora koji se bave očuvanjem, zaštitom, valorizacijom i promocijom materijalne i nematerijalne kulturne baštine, evidentirani tijekom listopada 2021. Djelovanje preko 30-ak dionika civilnog sektora koji se bave očuvanjem, zaštitom, valorizacijom i promocijom materijalne i nematerijalne kulturne baštine dokazuje važnost ovog dijela grada za kulturni život stanovnika Grada Zadra. Velik broj dionika u civilnom sektoru koji se bave očuvanjem, zaštitom, valorizacijom i promocijom materijalne i nematerijalne baštine doprinose i očuvanju "živosti" grada, ali i potiču održivu valorizaciju prostora brinući se o zaštiti kulturne i povijesne baštine.

5.6. INFRASTRUKTURA ZA DRUŠTVENE AKTIVNOSTI GRAĐANA (DRUŠTVENI CENTRI)

Infrastruktura za društvene aktivnosti građana obuhvaća infrastrukturu za kulturne aktivnosti, aktivnosti gradskih udruga te druge društvene aktivnosti. U starim gradskim jezgrama često su smještena sjedišta velikog broja društvenih djelatnosti pa je i u povijesnoj gradskoj jezgri Zadra zastupljena velika koncentracija društvenih funkcija. Infrastruktura za kulturne aktivnosti obuhvaća ustanove u kojima se vrše aktivnosti knjižnične djelatnosti, dramske umjetnosti, muzejske djelatnosti, arhivske djelatnosti i djelatnosti kulturne baštine. Najvažnije kulturne ustanove u povijesnoj jezgri Zadra kojima je osnivač Grad Zadar su Znanstvena knjižnica Zadar, Koncertni ured Zadar i Hrvatsko narodno kazalište i Gradska knjižnica Zadar. Sveučilište u Zadru također predstavlja najvažniju instituciju s aspekta visokoškolskog obrazovanja Grada, ali i društvene aktivnosti povijesne jezgre. Na prostoru povijesne jezgre grada Zadra raspolaže s oko stotinjak prostora kojem su korisnici udruge. Veliki izazov u korištenju prostora za društvene aktivnosti građana predstavljaju imovinsko-pravni odnosi između grada i države jer postoji velik broj prostora na kojima je uknjižena država. Drugi izazov predstavlja manjak prostora za druženje mladih što se planira unaprijediti izgradnjom Centra za mlade na prostoru nekadašnje vojarnice u Ulici Stjepana Radića u Zadru. Izgradnja je započela 2020., a budući Centar za mlade nalaziti će se izvan zadarskog poluotoka. Na prostoru grada Zadra velik je broj vojnih objekata čijom bi se revitalizacijom mogla unaprijediti infrastruktura za društvene aktivnosti građana. Osim toga, treba istaknuti i projekte obnove Kneževe i Providurove palače te Bedema zadarskih pobuna. Kulturna baština Grada predstavlja važan resurs za gospodarski rast, zapošljavanje i socijalnu koheziju. Ovi projekti predstavljaju važan iskorak ka razvoju Zadra kao destinacije kulturnog turizma. Sezonski karakter postojećeg razvoja turizma

Analitička podloga Plana upravljanja povijesnom jezgrom grada Zadra

negativno je utjecao na društvene aktivnosti lokalnog stanovništva uzrokujući prenapučenost sadržaja tijekom ljeta te vidljiv nedostatak kulturnih događanja izvan godine, a koji bi mogu biti u funkciji društvenog razvoja stanovništva. Resursi kulturne baštine povijesne jezgre nisu bili do sada dovoljno

valorizirani. Veće oslanjanje na kulturnu baštinu povijesne jezgre može doprinijeti smanjenju sezonalnosti turizma te proširenju turističke ponude (Razvojna agencija Zadarske županije, ZADRA d.o.o., 2013, Institut za razvoj i međunarodne odnose – IRMO, 2020)

6 POVIJESNA JEZGRA KAO ZAŠTIĆENA KULTURNO- POVIJESNA CJELINA

6. POVIJESNA JEZGRA KAO ZAŠTIĆENA KULTURNO- POVIJESNA CJELINA

Prostor na kojem se formirala današnja povijesna jezgra grada Zadra obilježava dugi kontinuitet naseljavanja koji seže sve do prapovijesnog doba. Povoljan i geostrateški položaj u zaklonu razvedene istočne obale Jadranskog mora omogućio je tisućljećima dug urbani razvoj Zadra, ali i privlačio mnogobrojne povijesne mediteranske sile koje su njime željele ovladati. Smjena raznih vladara te različiti zapadni i istočni kulturni utjecaji pridonijeli su kreiranju današnjeg kulturnog

identiteta grada. O slojevitosti i dugovječnosti života u zadarskoj povijesnoj jezgri danas svjedoče mnogobrojni arheološki ostaci i arhitektura iz različitih povijesnih perioda, a njihova međusobna interpolacija i suživljenost s modernim tkivom grada dijelom su jedinstvene i svjetski prepoznate vrijedne kulturne baštine, kako grada Zadra, tako i cjelokupnog čovječanstva. Sukladno tome, područje povijesne jezgre grada Zadra upisano je kao zaštićena kulturno-povijesna cjelina (reg. br. Z-3409) u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske (2021), a planiranje aktivnosti upravljanja nad njome treba temeljiti na odredbama Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara (NN 69/99, 151/03, 157/03, 100/04, 87/09, 88/10, 61/11, 25/12, 136/12, 157/13, 152/14, 98/15, 44/17, 90/18, 32/20, 62/20), kao i ostalim nacionalnim i međunarodnim strateškim dokumentima i smjernicama upravljanja kulturnom baštinom. Važno je napomenuti kako je obuhvat dobra kulturno-povijesne cjeline istovjetan kontaktnoj (*buffer*) zoni zaštićenog svjetskog dobra pod UNESCO-om. Zbog toga je planiranje upravljanja povijesnom jezgrom potrebno uskladiti i sa relevantnim smjernicama UNESCO-a i WHC-a. No, povijesnu jezgru grada ne čine samo kulturna dobra, već i ljudi koji su nositelji zadarske žive baštine i identiteta. Povijesna jezgra grada je živo urbano tkivo čiji stanovnici su kroz više tisućljeća gradili taj kontinuiteta života. Zbog toga je od iznimnog značaja osmisliti prikladan Plan upravljanja povijesnom jezgrom grada Zadra koji će biti usmjeren prema zaštiti i očuvanju kulturne baštine, ali i stvoriti uvjete za njen budući razvoj i prosperitet.

Slika 19. Zaštićena kulturno-povijesna cjelina grada Zadra

Izvor: Registar kulturnih dobara, 2021

6.1. Povijesni razvoj

U ovom poglavlju donosi se sažeti kronološki pregled najvažnijih društveno-povijesnih događaja koji su obilježili i utjecali na urbani razvoj povijesne jezgre grada Zadra. Urbana povijest Zadra započela je na prirodnom poluotoku zbog čega će se kroz stoljeća upravo na tom prostoru formirati povijesna jezgra iz koje je izrastao današnji grad.

Stotinama godina mjeri se kontinuitet življenja na tom komadiću kopna koje se stoljećima nasipanjem širilo prema moru u svim smjerovima – da bi se postigle današnje dimenzije koje su uglavnom određene renesansnim obrambenim zidinama koje su do naših dana ostale djelomično sačuvane. Usporedno sa bedemima oblikovala se gradska riva koja je najvećim dijelom izgrađena u 2. polovici 19. st. i početkom 20. st. Povijesna jezgra okvirno je duga oko 1000 metara. Mjereno od Kopnenih vrata do Istarske obale. S današnjim proširenjem za kruzere, okvirna dužina povijesne jezgre iznosi 920 m, a

mjereno od bastiona Ponton duž Široke ulice (Kalelarge) do Istarske obale iznosi 1030 metara. Širina povijesne jezgre u najširem *cardu* iznosi oko 470 metara, a ukupna površina otprilike 32,2 hektara. (Mlikota, 2021)

6.1.1. STVARANJE GRADA – *COLONIA IULIA IADER*

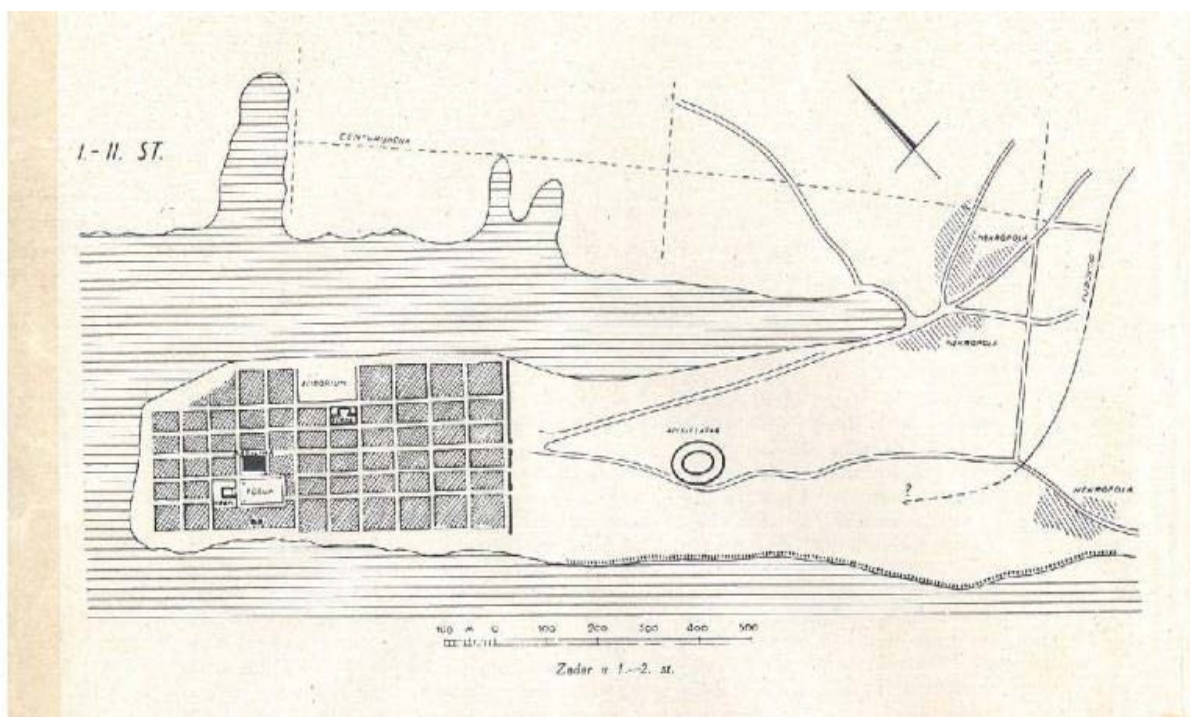
Prvo naselje kompleksnije urbane organizacije na području zadarskog poluotoka izgradili su pripadnici željeznodobne kulture Liburna u 1. tis. pr. Kr. O funkcioniranju samog naselja ne zna se mnogo s obzirom da Liburni nisu zapisivali svoju povijest, no spoznaje o njegovom funkcioniranju doznajemo iz arheoloških istraživanjima i brojnih nalaza predmeta iz svakodnevnog života stanovnika liburnskog grada. Osim začetaka urbanizma na poluotoku, Liburnima se pripisuje i kreiranje povijesnog naziva grada – *Iader*, po kojem današnji Zadar baštini ime (Suić, 1981). Liburnski Jader bio je već u željezno doba jedan od najvećih istočnojadranskih gradova, a takav status grad će zadržati kroz čitavu svoju povijest. (Čače, 2013)

Analitička podloga Plana upravljanja povijesnom jezgrom grada Zadra

Jader, ili *Idassa* kako ga još Grci nazivaju u poznatoj Farskoj psefizmi iz 4. st. pr. Kr., razvijao se kao liburnsko lučno središte sve do rimskog zauzimanja istočne obale Jadrana kroz posljednja tri stoljeća stare ere. Naseljavanje rimskog stanovništva postepeno je izmijenilo sliku liburnskog grada koji je s vremenom sve više poprimao odlike rimskog naselja (Milivojević, 2021). To je kulminiralo uspostavljanjem rimske kolonije *Colonia Iulia Iader* u 1. st. pr. Kr. čime započinje pravi urbani razvoj Zadra. Kolonija Jader urbanistički se uređuje kao rimski grad s pravilnim ortogonalnim planom i vrlo razvijenom gradskom infrastrukturom u koji se ugrađuju svi potrebni sadržaji uobičajeni za rimske gradove. (Slika 21, Slika 22). S obzirom na svoj značaj, kolonija Jader imala je i gradske bedeme s glavnim gradskim ulazom na spoju poluotoka s kopnom. Glavna gradska vrata imala su oblik trijumfalnog luka, flankiranog dvjema kulama, a cijeli sklop gradskih zidina s vratima bio je uvučen u današnji gradski

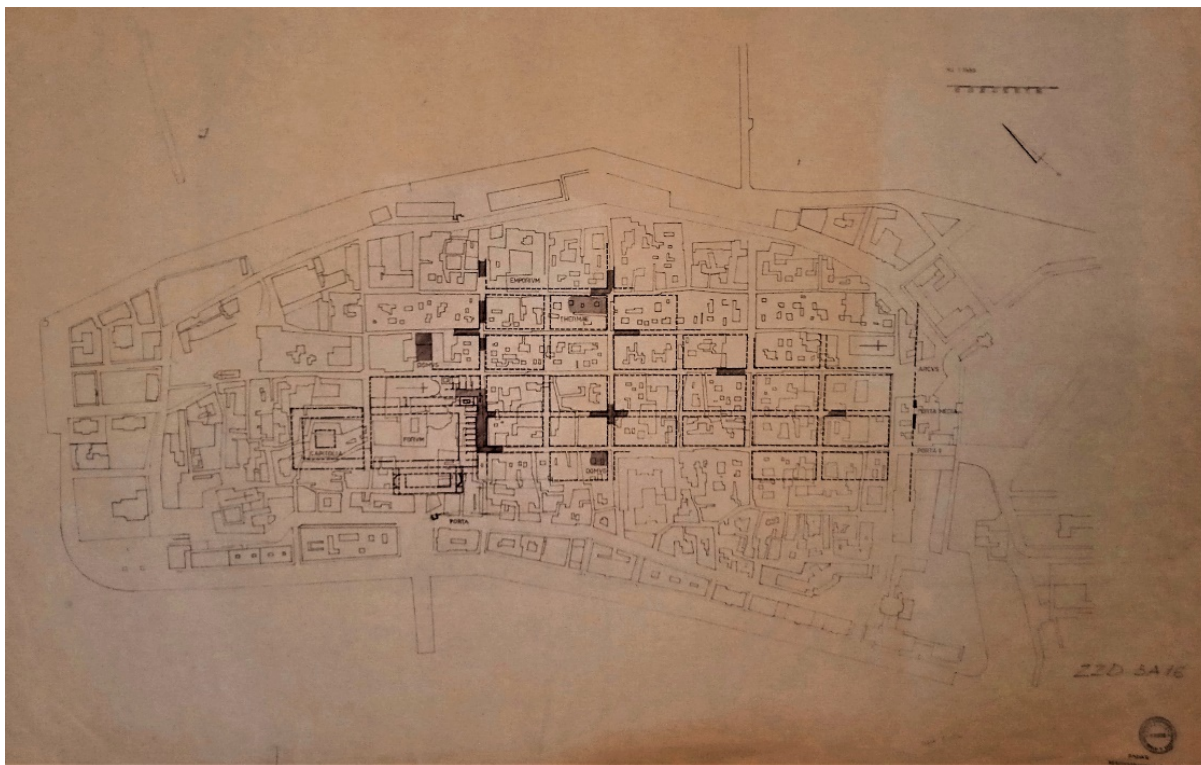
prostor za dvadesetak metara (u odnosu na današnja Kopnena vrata.) (Suić, 2003)

Antički period i doba rimske vlasti značajno su utjecali na urbani razvoj današnjeg grada što je na području današnje povijesne jezgre vidljivo upravo u pravilnom uličnom rasporedu koji se većim dijelom do danas očuvao. Sačuvani antički raster ulica najuočljiviji u položaju Široke ulice (Kalelarge) koja svoju namjenu glavne gradske ulice baštini bez prekida. Također, kontinuitet u prostoru imaju i sakralni objekti, a vidljiv je i sličnom položaju današnje tržnice u odnosu na onu iz rimskog vremena. Mnogobrojni pokretni nalazi, ostaci arhitekture i spolije integrirane u arhitekturu iz kasnijih perioda vrijedna su baština koja svjedoči o moći i više stoljeća dugom urbanom razvoju rimske kolonije. Najznačajniji ostaci antičke gradske arhitekture danas se nalaze na položaju nekadašnjeg glavnog trga i sakralnog središta, odnosno foruma i kapitolija u središtu povijesne jezgre. (Jeličić-Radonić, 2014)

Slika 20. Antički Jader

Izvor: Petricioli, 1958.

Slika 21 Prikaz nalaza antičkog Jadera, iscrtanih preko plana grada iz 1941. godine

Izvor: Konzervatorski odjel u Zadru

6.1.2. GLAVNI GRAD DALMACIJE

Prve značajnije promjene koje su utjecale na smjer razvoja grada dogodile su se pojavom kršćanstva i njegovim etabliranjem kao glavne religije u sutonu Rimskog Carstva u 4. st. Sukladno društvenim promjenama koje su tada nastupile u antičkom svijetu grad se transformira kako bi zadovoljio nove filozofije življenja i potrebe građana, što se očituje u izgradnji sakralnih objekata i formiranju kršćanskog episkopalnog sjedišta na prostoru antičkog foruma kao novog ključnog aktera gradskog javnog života. Središte povijesne jezgre zadržalo je do današnjih dana svoju funkciju sjedišta crkvene vlasti te se na tom prostoru mogu vidjeti velebne i jedinstvene građevine episkopalnog kompleksa. Jedan od tih objekata, crkva Sv. Donata (Trojstva) ujedno je i simbol grada. (Vežić, 2013)

Početak srednjeg vijeka Jader, poput ostalih urbanih središta, doživljava velike prostorne, demografske i kulturne transformacije koje su bile potaknute padom Rimskog Carstva i velikim migracijama raznih etničkih grupa kroz Europu. (Suić, 2003). U narednim stoljećima srednjovjekovnog doba (5. – 16. st.) u gradu će se izmijeniti razni istočni

i zapadni vladari. (Klaić i Petricioli, 1976). Neovisno o tome Zadar će se nastaviti razvijati kao važno urbano središte, komuna i upravni centar Dalmacije. Kulturni utjecaj raznih sila na kulturni krajolik i stanovništvo zadarskog poluotoka kroz stoljeća će se međusobno ispreplitati s autohtonim elementima, što je u konačnici stvorilo specifičan identitet zadarske povijesne jezgre. U srednjem vijeku grad se utvrđuje novim zidinama s kulama, a na sjeverozapadnom i jugoistočnom dijelu grada podižu se utvrde koje su štitile gradsku luku i ulaz u grad. Srednjovjekovni fortifikacijski sustav danas je tek djelomično sačuvan u pregrađenom obliku (Kapetanova kula, Kaštel, Citadela) budući da je u 16. st. stoljeću doživio ekstenzivne nadogradnje (Žmegač, 2003). Iako se srednjovjekovne gradnje u velikoj mjeri nadovezuju na postojeći prostorni plan, događaju se promjene u namjenama prostora. Centar javnog gradskog života i svjetovne vlasti pomiče se s nekadašnjeg foruma u samom središtu povijesne jezgre na istočni dio grada, u kojem se u 13. stoljeću gradi Kneževa palača i obližnja gradska loža. Taj prostor s vremenom će postati novo središte javnog života grada. Unutar grada, zadarske plemenitaške obitelji grade palače u gotičko-renesansnom stilu od kojih neke i danas, poput

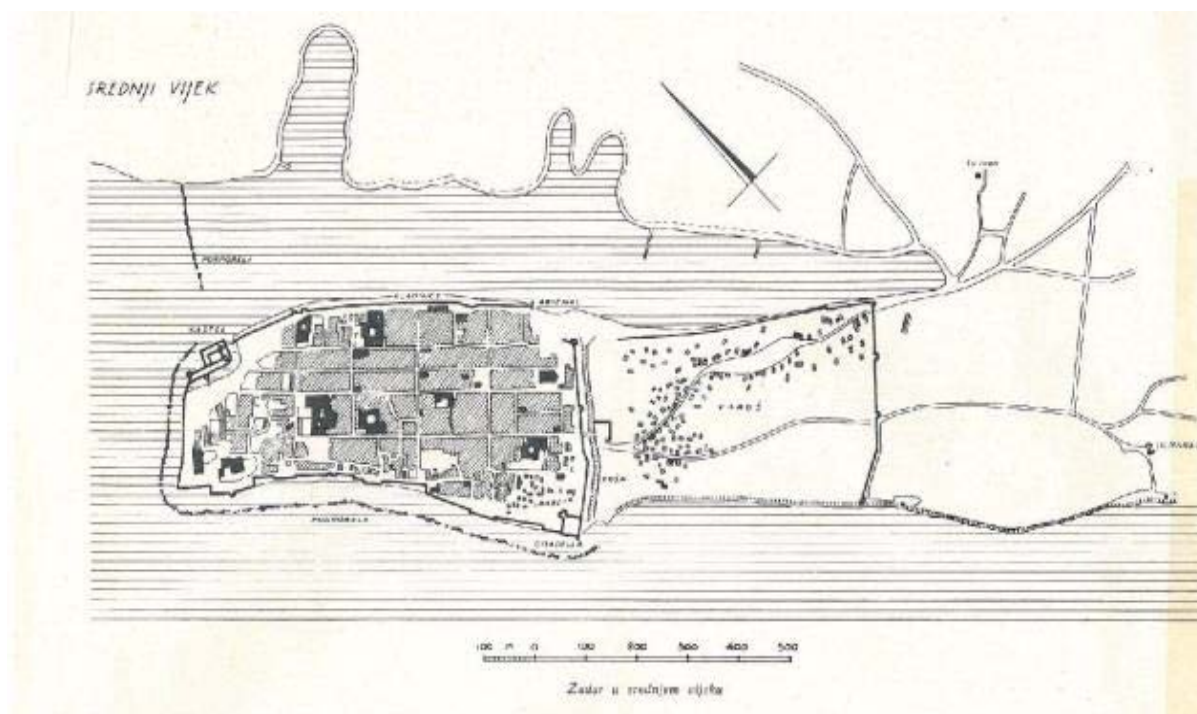
Analitička podloga Plana upravljanja povijesnom jezgrom grada Zadra

palače Ghirardini, svjedoče o bogatstvu srednjovjekovnog Zadra. Grad je još od antičkih vremena imao predgrađe koje se prostiralo izvan gradskih zidina na spoju poluotoka s morem, a u kojem su živjeli poglavito pripadnici nižih slojeva društva. Kroz srednji vijek na tom području formirati će se novo gradsko predgrađe Varoš. (Klaić i Petricioli, 1976) Uz navedene lokacije, srednjovjekovni urbanizam Zadra slijedi i antičku prostornu namjenu sjeverne obale poluotoka gdje se u zaklonjenom položaju nalazi gradska luka. S južne pak strane koja je otvorena prema moru podiže se tzv. porporela (nasip i lukobran) koja je svoju defenzivnu funkciju zadržala sve do urbanističkih promjena u 19. st. (Stagličić, 2013) (Slika 23; Slika 24)

Srednjovjekovno nasljeđe Zadra karakterizira u prvom redu sakralna arhitektura (zbog činjenice da profana još nije u dovoljnoj mjeri istražena) i umjetnost koja se razvijala pod utjecajima velikih srednjovjekovnih istočnih i zapadnih sila. Sakralni objekti srednjovjekovnog vremena također pokazuju kontinuitet u namjeni prostora te uglavnom

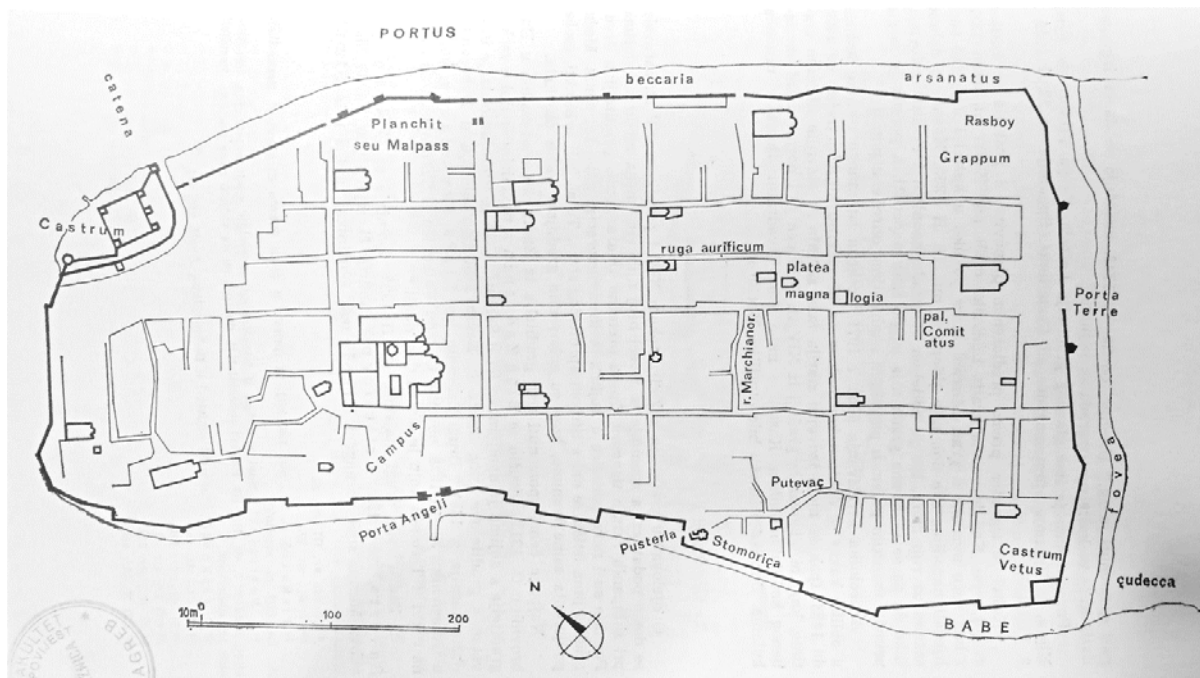
preslojavaju i pregrađuju građevine iz ranokršćanskog vremena. Crkveni redovi benediktinaca, franjevac i dominikanaca podižu impozantne romaničke, gotičke i renesanse samostanske komplekse (sv. Marije, sv. Nikola, sv. Frane, Sv. Dominika) koji postaju središta vjerskog, umjetničkog i intelektualnog života. Osnivanjem sveučilišta u sklopu samostana sv. Dominika Zadar u srednjom vijeku postaje prvi grad na prostoru današnje Hrvatske sa sveučilištem i jedan od najstarijih sveučilišnih gradova Europe. (Šanjek i Tomljenović, 1986) Graditeljska, umjetnička i arhivistička ostavština crkvenih redova vrijedna su baština grada Zadra.

Period srednjeg vijeka vrlo važan i za formiranje nacionalne kulturne povijesti, a sam Zadar bio je poprište događaja koji su duboko obilježili razvoj hrvatske države sve do modernih vremena. Među njima svakako se ističu trijumfalni dolazak ugarskog kralja Kolomana na početku 12. st. i priznanje ugarske vlasti što je zabilježeno natpisom u crkvi sv. Marije i potpisivanje Zadarskog mira u sakristiji crkve sv. Frane iz 1358. godine. (Klaić i Petricioli, 1976)

Slika 22. Zadar u srednjem vijeku

Izvor; Petricioli, 1958

Slika 23. Plan Zadra krajem 14. st.

Izvor: Konzervatorski odjel u Zadru, 2021

6.1.3. ZARA I STATO DA MAR

Nakon višestoljetnih pretenzija *Serenissima* je 1409. došla u trajni posjed Dalmacije kupivši je od ugarsko-hrvatskog kralja Ladislava Napuljskog za 100 000 dukata. Taj čin označio je početak i jednog novog razdoblja u urbanom razvoju Zadra koji će pod Venecijom ostati sljedećih par stoljeća. (Raukar i dr., 1987)

Republika Venecija bila je vodeća europska sila na Jadranu koje je stjecala bogatstvo pomorskom trgovinom, a Osmanska ekspanzija prema zapadu Europe u novom vijeku predstavljala je sve veću opasnost tom poretku. Zbog toga je bilo od iznimne važnosti zaštititi trgovinske puteve, a Venecija je to učinila izgradnjom impozantne mreže morskog obrambenog sustava zvanog *Stato da Mar*. Zadar, ili kako su ga Venecijanci nazivali *Zara*, je zbog svog položaja vrlo brzo prepoznat kao ključna trgovinska, ali i obrambena, točka zbog čega postaje središte tog sustava. U sklopu *Stato da Mar* Zadar doživljava velike urbanističke promjene. Dotrajale srednjovjekovne zidine se preuređuju i grad se

po nacrtima velikog fortifikacijskog inženjera Michele Sanmichellija utvrđuje najsuvremenijim graditeljskim rješenjima u skladu s tehničkim inovacijama u vatrenom naoružanju (Žmegač, 2003). Zadar se transformira u snažnu bastionsku utvrdu za koju je osmanski putopisac Evlija Čelebi naveo da izgleda poput kremena (Čelebi, 1967). Prilikom utvrđenja glavnog ulaza u grad, ispred novoizgrađenih impozantnih Kopnenih vrata prokopan je jarak ispunjen morskom vodom (današnja Foša) koji je na taj način „odvojio“ grad od kopna, a na mjestu nekadašnjeg predgrađa izgrađena je utvrda Forte koja je čuvala ulaz u grad (Slika 25; Slika 26). Na mjestu nekadašnjeg Varoša sv. Martina izgrađena je velika utvrda Forte, a stanovnici su preseljeni unutar gradskih zidina u jugozapadni dio grada, tzv. Babe, odnosno današnji Varoš. Zanimljivo je kako je velika utvrda Forte u obliku klijesta, široka kao sâm grad, sagrađena radom gotovo svih stanovnika grada i Varoša sv. Martina za samo 3 godine.

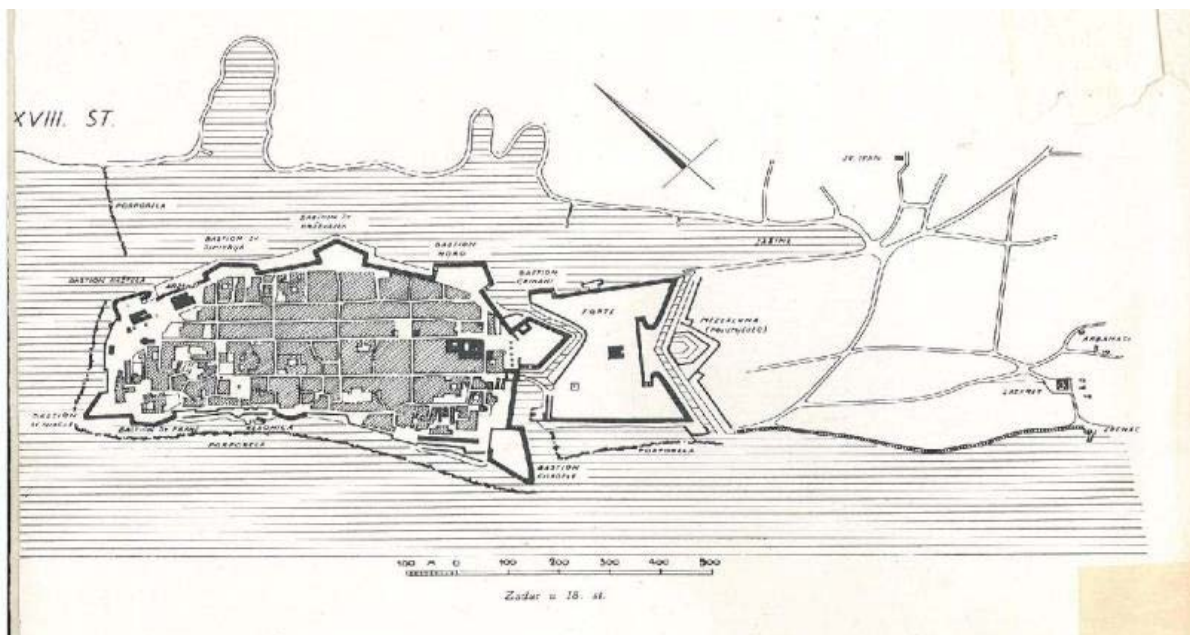
Perimetar novog obrambenog sustava uvelike je fizički odredio obuhvat povijesne jezgre grada Zadra iz kojeg će se u kasnijim stoljećima grad s poluotoka značajnije proširiti

i na kopnenu obalu. Spomenuta Kopnena vrata izgrađena su kao stilizirani trijumfalni luk s tri otvora, jednim većim za kolni promet i dvoja vrata za pješake. Vrata krasi arhitrav s triglifima i metopama, a nad srednjim otvorom se uz posvetni natpis i velikoga krilatog lava sv. Marka pojavljuje i simbol grada Zadra s prikazom sv. Krševana na konju. Svakom utvrđenom gradu vrlo je važno imati pristup pitkoj vodi. Zbog toga se paralelno uz gradnju bedema i utvrda unutar grada izgrađuju cisterne na lokacijama koje danas nose indikativna imena trg Pet bunara i Trg tri bunara. Uz to, u gradu se uređuju i ostale građevine vojne namjene kao što su kasarne i arsenali za izradu, popravak i skladištenje vojnog naoružanja i opreme. (Žmegač 2003)

U doba baroka produbljen je kanal ispred utvrde Forte i u njega je pušteno more. Tada se ruše ostatci antičkog amfiteatra i sačuvan dio obrambenog zida nekadašnjeg Varoša sv. Martina te se gradi još jedna peterokutna utvrda (Ravelin ili Mezzaluna) koja je bila okružena kanalima i kosim nasipom prema kopnu. Jugozapadni zid utvrde Forte produžen je preko čela mosta te se u njemu otvaraju nova gradska vrata, poslije nazvana Srednja vrata ili Carinska vrata. Ojačan je i obzidan kanal između bastiona Ponton i utvrde Forte, pa je grad od kopna bio odijeljen dvostrukim kanalima čime postaje utvrđeni otok. S obje morske strane zidova utvrde Forte izgrađene su platforme za artiljeriju koje su u 18. st. pretvorene u manje utvrde. Ona uz luku nazvana je Bateria de San Antonio, a ona uz kanal Posto Erizzo, kao i obližnja vrata koja su povezivala utvrde Forte i Mezzaluna. Jedini ulaz u grad vodio je preko prvog kanala između utvrde Ravelin i Forte i dalje preko prvih vrata uz jugozapadni zid utvrde Forte dolazilo se do Carinskih vrata koja su imala manji gat. Carinska vrata ili Srednja vrata, kako su se još

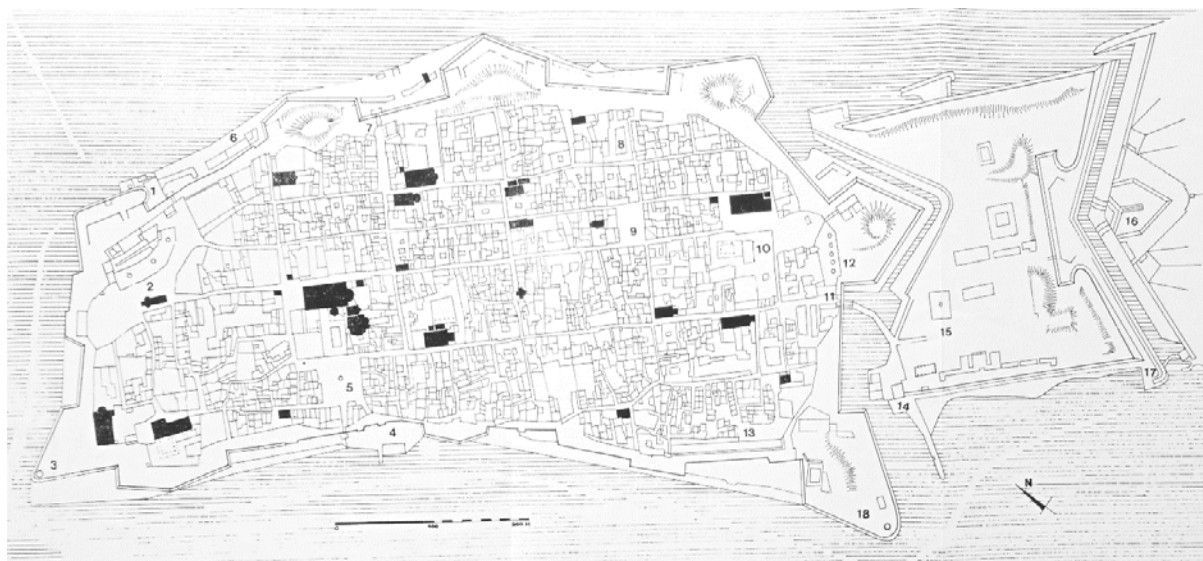
nazivala, vodila su preko mosta i glavnih gradskih vrata Porta Terraferma u grad. U luci su nekadašnja petera vrata zamijenila samo dvoja, Lančana i nova Morska vrata u blizini crkve sv. Krševana. Uz porušenu crkvu sv. Marije bila su otvorena još jedna vrata, nazvana po renesansnoj kapeli bratovštine sv. Roka. Vrata su 1570. godine zazidana i ponovno otvorena tek u 19. st. te su u uporabi i danas. Bastioni su dodatno utvrđeni kopanjem *cavaliera*, a cijelim sustavom podzemnih hodnika povezane su dvije utvrde, Forte i Mezzaluna. Također, uz gradska se vrata podižu zgrade za smještaj straže, a u utvrdi Forte grade se kazamati i nekoliko zgrada za smještaj vojske i konjice. (Raukar i dr., 1987)

Neovisno o velikim transformacijama uzrokovanim izgradnjom elemenata vojno-obrambenog karaktera, unutar grada se nastavlja odvijati bogati kulturni život. Patricijske zadarske obitelji kroz naredna stoljeća podižu unutar zidina svoje renesanse i barokne plače, a grade se i novi sakralni objekti (Gospa od Kaštela), dok se postojeće crkve i gradski elementi preuređuju u baroknom stilu. S obzirom da je venecijanska *Zara* bila administrativno središte, u istočnom dijelu grada se podiže Providurova palača u kojoj se smještaju gradske institucije, a u blizini se na današnjem Narodnom trgu grade i ostali elementi gradske uprave. Njihov položaj na istoku grada zapravo se naslanja na srednjovjekovnu namjenu prostora te svjedoči o njenom kontinuitetu koji se zadržao do današnjeg dana. Venecijanska *Zara* bila je unutar bedema podijeljena na četiri gradske četvrti koji su se nazivali prema crkvama koje su se u njima nalazile, odnosno kvart sv. Dimitrija (danas crkva sv. Krševana), sv. Stošije, Sv. Šimuna i Sv. Dominika. (Raukar i dr., 1987) (Slika 27)

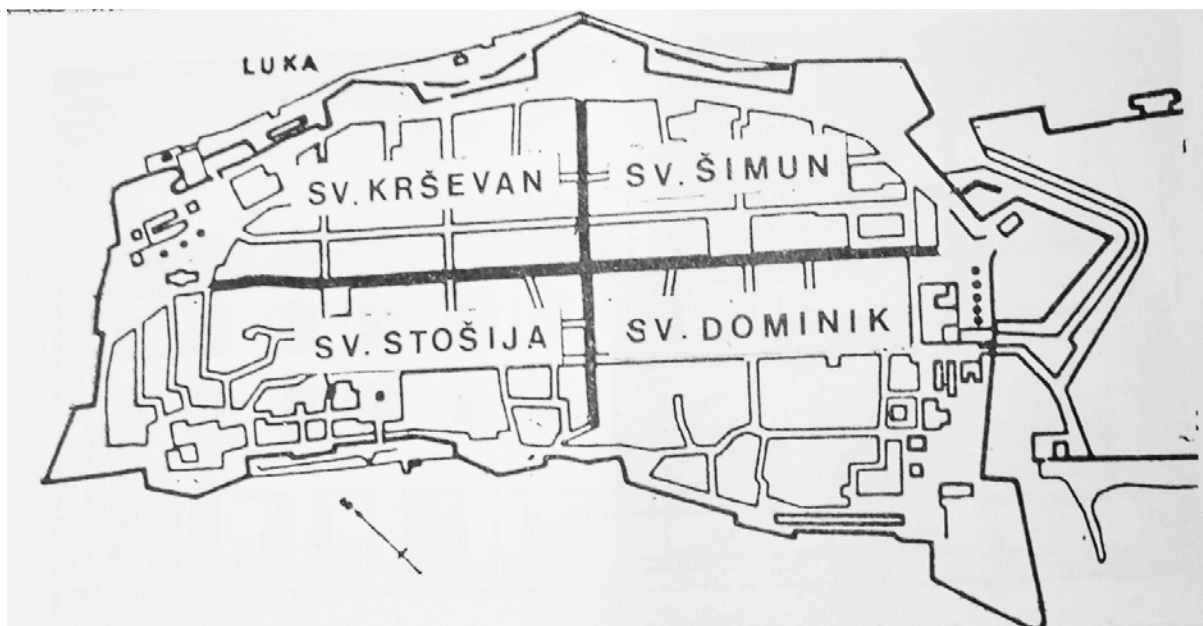
Slika 24. Zadar u novom vijeku

Izvor: Petricioli, 1958.

Slika 25. Plan Zadra iz 18. st.

Izvor: Raukar i dr., 1987

Slika 26. Gradske četvrti novovjekovne Zare

Izvor; Raukar i dr., 1987

6.1.4. FORMIRANJE ZAPADNOEUROPSKOG GRADA

Na prijelazu u 19. st. grad se dodatno utvrđuje izgradnjom peterokutnih utvrda Fortina na Voštarnici, a mnoge crkve pretvorene su u vojarnje i skladišta za vojne potrebe. Tako je i crkva sv. Donata za francuske vladavine pretvorena u vojno skladište, a crkve sv. Dominika, sv. Marcele i sv. Katarine s pripadajućim samostanskim zgodama pretvorene su u vojarnje. Nakon pada Republike Venecije i kratkotrajne francuske vlasti, Zadar početkom 19. st. dolazi pod austrijsku vlast koja će potrajati gotovo jedno stoljeće. Grad se nastavio razvijati kao političko-upravno središte pokrajine Dalmacije, a doseljivanjem većeg broja pučanstva iz raznih krajeva Monarhije u Zadrę se stvara nova kozmopolitska klima koja će utjecati na urbani razvoj grada i prihvaćanje novih europskih stilova 19. st. (Stagličić, 2013)

Sukladno društveno-povijesnim okolnostima i smanjenjem ratnih opasnosti grad kroz razne urbanističke radove provedene kroz 19. st. sve više gubi izražen vojni karakter i oblik tvrđave te dobiva obilježja zapadnoeuropskog klasicističkog grada. Već tijekom 1. polovice 19. st. Zadar polako gubi

svoj izgled grada-tvrđave. Na bastionima se uređuju zelene površine. Bastion Ponton (Grimani) preoblikovan je u gradski Perivoj kraljice Jelene Madijevske. Novi gradski park obogaćen je mnogim spolijama, ribnjakom, eksedrom u koju su ugrađeni renesansni telamoni te kružnim stazicama za šetnju oko nekadašnjeg kavalijera koje su završavale kineskom pagodom na vrhu, te kavanom i ledanom. S vremenom se u tom javnom parku nudilo sve više sadržaja, pa je tako perivoj postao „novi gradski trg”. Također, na utvrđi forte se uređuje Prerivoj Vladimira Nazora. Uređenjem gradskih parkova i perivoja te sadržajima koji su se u njima nudili i njihovim uključenjem u javni život grada Zadar je stao uz bok tadašnjim suvremenim europskim gradovima. Uređuju se ulice i trgovci, a grad dobiva novo gradsko groblje i vodovod koji djelomično prati trasu antičkog akvadukta. Izgradnjom vodovoda 1838. godine i povezivanjem gradskih cisterna riješeno je pitanje vodoopskrbe. Zbog sve veće potrebe za operativnim prostorom, uređuje se luka i radi toga se polako počinje nasipati uvala Jazine. Na mjestu starijih, renesansnih, otvaraju se 1847. godine zazidana Vrata sv. Roka. Zbog sve veće potrebe za prometnim povezivanjem grada i okolice, ali i pravodobne opskrbe grada, nametnulo se pitanje organizacije kolnog prometa u gradu i izvan njega. U tom se

razdoblju urbanistička slika grada dramatično izmijenila, osobito nakon proglašenja Zadra otvorenim gradom 1868. godine. Tada se prvi put u povijesti grada noću ne zatvaraju gradska vrata i Zadar prestaje biti grad-tvrđava. Stari drveni most koji je vodio u grad preko glavnih gradskih vrata zamijenjen je novim zidanim te je proširena cesta koja je vodila u grad od vrata Erizzio, srušena kao i luneta Srednjih vrata. Tom je prigodom skraćen i zaobljen vrh utvrde Forte u njihovoj blizini. Zbog proširenja luke porušen je bastion sv. Dimitrija, a 1873. godine donesena je odluka o rušenju jugozapadnih zidina, od Citadele do franjevačke crkve. Na mjestu srušenog bastiona sv. Dimitrija izgrađen je potporni zid koji je s obalom u luci bio povezan novim stubama. Usporedno sa zidinama, na mjestu porušenog bastiona izgrađena je jednokatna, izdužena zgrada carinarnice na Staroj obali. Krajem devetnaestog stoljeća uz tu je zgradu podignuta dvokatna zgrada Kirchmayerova svratišta. Glavno poštansko sjedište bilo je na bastionu sv. Nikole, a u kući Danese otvoren je 1837. poštanski ured. Promet je tekao samo preko hrpta sjevernih gradskih zidina – i to u dva smjera. Zbog potrebe izgradnje poštanske ceste srušen je spojni zid između bastiona sv. Marcele i poravnana je oštri, istureni kut utvrde Forte. Na bastion sv. Marcele vodila je kosa rampa koja je bila poveznica ceste na bedemima i obale. U blizini rampe podignuta je obiteljska kuća Cosmacendi s neoklasicističkim stilskim odlikama, a uz kuću je bio uređen park. Poslije se uz tu kuću gradi velika tvornica likera i stambena zgrada Salghetti-Drioli. Bastion sv. Roko pretvoren je u perivoj koji se u to doba naziva Wagnerov perivoj. Lančana vrata su 1877. godine pregrađena i proširena uz upotrebu, za to doba vrlo napredne željezne konstrukcije. Slična su vrata otvorena nešto istočnije u gradskim zidinama, otprilike na mjestu gdje su nekad bila Vrata sv. Dimitrija. Probijanjem toga novog otvora i konstruiranjem mostova nad njim proširena je poštanska cesta i poboljšana prometna protočnost po bedemima. Most nad Lančanim vratima je sačuvan, a Vrata sv. Dimitrija stradala su u savezničkom bombardiranju i na njihovu je mjestu izgrađen betonski most s trafostanicom. Obala se širi od bastiona Kaštela do bastiona sv. Roka. Izgradnjom tog dijela Stare rive promet je počeo teći i kroz proširena

Lančana vrata koja su povezivala grad s tim dijelom luke. Vrata su bila dovoljno široka da su kroz njih mogla nesmetano prolaziti poštanska i teretna kola. Preostali dio nekadašnjeg obrambenog kanala koji je oblikovao malenu lučicu, mostom povezanu s obalom, zatrpan je, a zgrada Sanita premještena je na današnju lokaciju uz Lančana vrata. Zgrada Arsenala dobila je novo zabatno pročelje, a bočni polukružni prozori na katu zamijenjeni su većim pravokutnim prozorskim otvorima. Kad su porušeni jugozapadni gradski bedemi, nekadašnje periferne četvrti postale su novo, ne baš reprezentativno lice grada s morske strane. Zbog toga se javila potreba za sređivanjem nove urbane fronte na novonastaloj obali. Nova obala izgrađena je na prostoru koji je nekada dijelio gradske zidine od porporele. Na tom je novome gradskom prostoru vrlo brzo izgrađen čitav niz uglavnom četverokatnih zgrada, poredanih u dva reda uz novu - Široku ulicu. Unutar grada se odvija intenzivna gradnja stambenih i javnih građevina, a jedan od najljepših sačuvanih primjera urbanizma tog vremena je palača Borelli. Iako se u urbanističkom smislu u Zadru događaju mnoge promjene, grad i dalje održava kontinuitet stečenih namjena prostora koji dobivaju stilske elemente klasicizma (Stagličić, 1988; 2013). Klasicističko stvaralaštvo u Zadru doživjeti će svoj vrhunac izgradnjom kompleksa ženskog odgajališta sv. Demetrija početkom 20. st. u jugoistočnom dijelu povijesne jezgre. (Stagličić 2015)

Urbanističke tendencije 19. st. prvenstveno su bile orijentirane na regulacijske zahvate i izgradnju praktičnih gradskih sadržaja u skladu s tadašnjim svjetonazorom i viđenjima prostora te Zadar dobiva doista suvremenu infrastrukturu, potrebnu za funkcioniranje za to doba vrlo naprednoga grada. (Stagličić, 2013). Sve to utjecalo je na gospodarski i demografski rast Zadra te se on iz gabarita povijesne jezgre počinje širiti na okolna područja (Graovac, 2004). Visoki stupanj urbanog razvoja grada očituje se i u tome da je krajem 19. st. Zadar bio prvi grad u Hrvatskoj sa sustavno prevedenom električnom mrežom, a u gradu je postojala i telefonsko-telegrafska mreža. (Travirka, 2003)

Slika 27. Plan iz 1798. godine

Izvor: HR-HDA-902, Kartografska zbirka, sig. K_VII_i_180

Slika 28. Zadar na razglednici iz 1910. godine

Izvor: Turistička zajednica Grada Zadra

6.1.5. Jezgra modernog Zadra

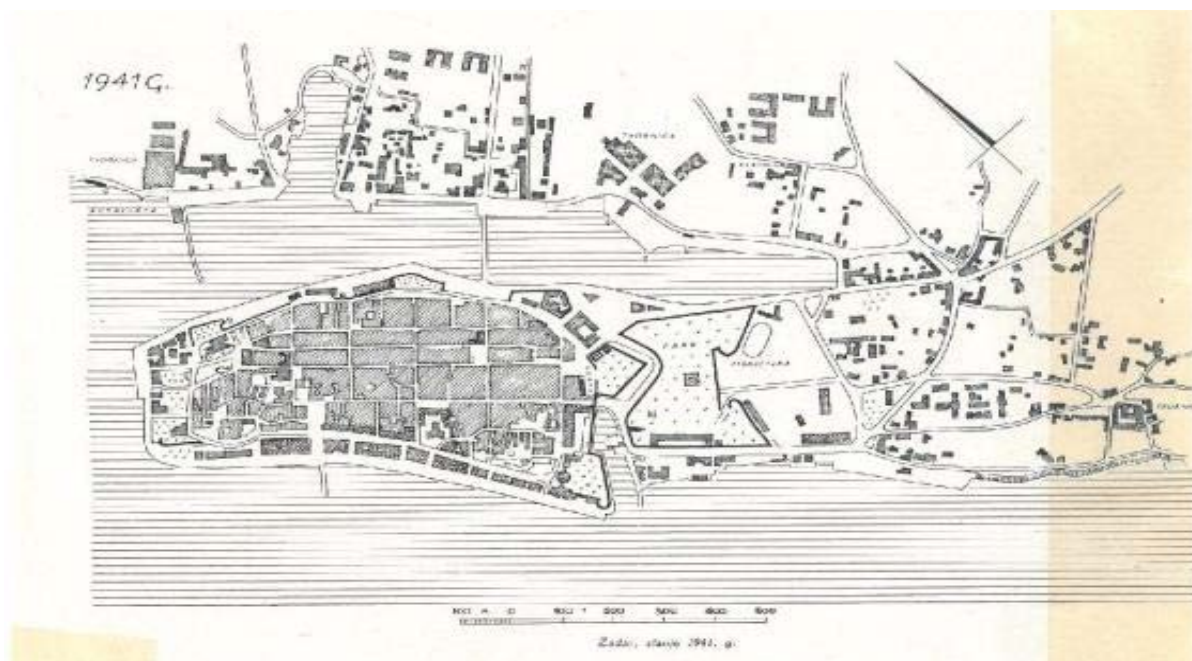
Prekretnica u urbanom razvoju Zadra bila je dolazak talijanske uprave u grad sukladno povijesnim zbivanjima na početku 20. st. Pripajanjem Zadra Kraljevini Italiji, grad je odvojen od ostatka Dalmacije i tim činom prestaje biti njenim višestoljetnim upravnim sjedištem. Zbog toga se iz grada premještaju upravne, gospodarske i društvene funkcije te njemu ponovno prevladava vojni karakter. (Graovac, 2004)

Urbanizam u međuratnom razdoblju obilježen je stihijском gradnjom koja će potrajati sve do 1939. i donošenja prvog pravog i službenog prihvaćenog urbanističkog plana kojim je reguliran prostorni razvoj povijesne jezgre. Iako neće biti dugo a snazi, taj plan postati će zbog kasnijih zbivanja važan izvor za formiranje slike Zadra prije Drugog svjetskog rata (Arbutina, 2001). (Slika 30; Slika 31) Ratne nedaće koje su zahvatile Europu za vrijeme Drugog svjetskog rat ostavile su katastrofalne posljedice na urbano naslijeđe grada Zadra. Grad je pretrpio teška razaranja u savezničkim bombardiranjima talijanskih uporišta, pri čemu je spaljeno više od 65% urbane jezgre grada, a dijelovi stečenog

kulturnog krajolika zauvijek su nestali. (Travirka, 2003)

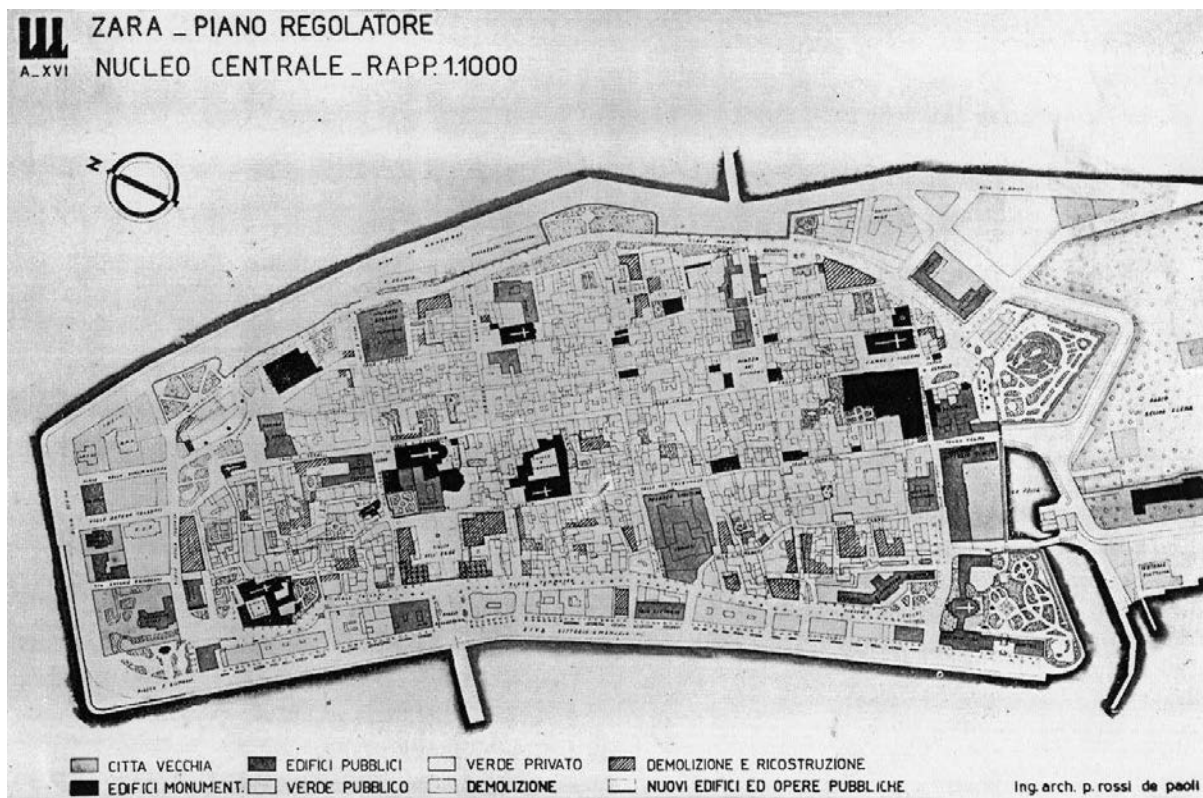
Uspostavljanjem svjetskog mira i pripajanjem Zadra Jugoslaviji započinje suvremeno doba u razvoju grada. Druga polovica 20. st. obilježena je gradnjom prema načelima suvremenog urbanizma. Iako nikada nije usvojen, osobit utjecaj na daljnji razvoj središta grada imao je regulacijski plan Brune Milića iz 1955. godine (Mlikota, 2015). Navedeni plan je zbog načina na koji pristupa kulturnom naslijeđu postao referentni okvir za buduće intervencije na poluotoku (Slika 32). Povijesna jezgra kroz projekte obnove u drugoj polovici 20. st. poprima svoj današnji izgled iz kojeg se širi urbano tkivo modernog grada Zadra. (Slika 33)

Danas se nastala tisućljetna kopnena i morska vizura povijesne jezgre grada čuva kao vrijedna gradska baština i štiti prostornim planovima gdje su definirani načini gradnje, a koji nalažu da je novu izgradnju u zaštićenoj kulturno-povijesnoj cjelini potrebno prilagoditi karakteristikama zatečene i naslijeđene arhitekture korištenjem primjerenih građevinskih elemenata. (PPUGZ, 04/04, 03/08, 16/11, 13/16, 14/19)

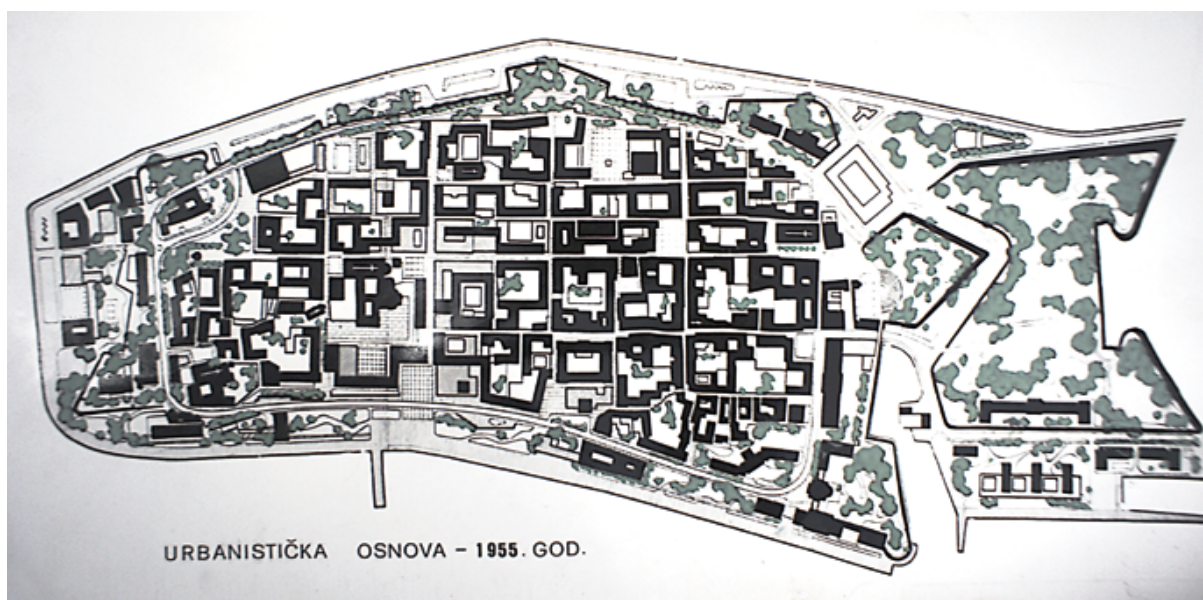
Slika 29. Izgled Zadra na početku Drugog svjetskog rata

Izvor: Petricioli, 1958.

Slika 30. Regulacijski plan Zadra iz 1939.

Izvor: Arbutina, 2003

Slika 31. Regulacijski plan Brune Milića iz 1955. godine

Izvor: Mlikota, 2015.

Slika 32. Današnji izgled povijesne jezgre grada Zadra

Izvor: Obrada autora

6.2. ISTRAŽENOST I DOKUMENTIRANOST KULTURNE BAŠTINE

Prema aktualnom Prostornom planu uređenja grada Zadra (04/04, 03/08, 16/11, 13/16, 14/19), prostor cijele zaštićene kulturno-povijesne cjeline grada Zadra definirano je i kao arheološko područje (kopneno i podvodno), a koje je, prema Rješenju o zaštiti kulturno-povijesne cjeline grada Zadra (2007), djelomično istraženo i prezentirano, dok su dijelovi arheološke baštine još uvijek neistraženi u arheološkom sloju.

Provedba mjera i svih relevantnih propisa zaštite i očuvanja kulturnih dobara na području povijesne jezgre grada Zadra u nadležnosti je Konzervatorskog odjela u Zadru u okviru djelovanja Ministarstva kulture i medija. Također, sukladno Pravilniku o arheološkim istraživanjima (NN, 102/2010) konzervatorski odjel izdaje odobrenja za provođenje arheološka iskopavanja, preglede terena i istraživanja nedestruktivnim metodama. Prema navedenom pravilniku provoditelj istraživanja dužan je voditi dokumentaciju, a po završetku istraživanja podnijeti izvješća o rezultatima istraživanju te privremeno zaštititi lokalitet. Sva prikupljena dokumentacija i nalazi trajno se pohranjuju u za to određenu ustavnu, a u slučaju Zadra to je Arheološki muzej u Zadru. Prema Zakonu o muzejima (NN, 61/18, 98/19) pohranjeni nalazi nakon postupka inventarizacije stječu status kulturnog dobra, kao i njihova popratna muzejska dokumentacija.

Nadležnost nad kulturnim dobrima ima i Narodni muzej Zadar koji kroz svoje odjele upravlja nad spomenicima kulture Gradskom ložom, Gradskom stražom, dijelom Kneževe palače i Malim arsenalom. Osim toga na području povijesne jezgre djeluje i Muzej antičkog stakla Zadar. (PRKGZ, 2020) Sve navedene muzejske ustanove u sklopu svoje muzejske djelatnosti bave se istraživanjem i dokumentiranjem kulturne baštine te se u njima nalaze vrijedne zbirke koje oslikavaju

bogatstvo zadarske kulturne baštine. Također, spomenutim aktivnostima bave se i Restauratorski te Konzervatorski odjel.

Istraživanje i dokumentiranje kulturne baštine povijesne jezgre grada Zadra dobilo je svoj zamah po završetku Drugog svjetskog rata. Prva poslijeratna istraživanja temeljila su se na saniranju šteta i obnovi porušene povijesne jezgre, a razvojem znanosti i istraživačkih metodologija kroz drugu polovinu 20. st. sustavna istraživanja i dokumentiranje baštine postaju su sve češća i intenzivnija te se postepeno rekonstruira slika povijesnih slojeva urbanističkog razvoja grada. Uz arheološka istraživanja i konzervatorsko-restauratorske zahvate, danas se u gradu provode i različiti projekti obnove i revitalizacije kulturne baštine poput uređenja Malog Arsenala, Trga tri bunara ili šetnice kroz Bedeme zadarskih pobuna.

Sva nepokretna kulturna dobra i objekti u kojima su smještene zbirke pokretnih kulturnih dobara označene su posebnim oznakama koje propisuje nadležno ministarstvo u skladu s Pravilnikom o označavanju nepokretnih kulturnih dobara i objekata u kojima su smještene zbirke kulturnih dobara (NN 12/06). Također, sva zaštićena i preventivno zaštićena kulturna dobra upisuju se u Registar kulturnih dobara (2021) kojeg vodi Ministarstvo kulture i medija. Rješenjem o zaštiti kulturno-povijesne cjeline grada Zadra u gradu uređen je sustav mjere zaštite u povijesnoj jezgri temeljem kojeg je ona podijeljena u dvije zone – A i B. U obuhvatu A zone nalazi se središte povijesne jezgre s episkopalnim kompleksom, antičkim forumom, samostanskim kompleksom sv. Marije, crkvom Sv. Ilije i zgradom Arheološkog muzeja, dok je opseg zone B istovjetan arealu zaštićene kulturno-povijesne cjeline grada Zadra. (Slika 34.)

Za cjelovitu sliku stupnja istraženosti i dokumentiranosti graditeljske baštine povijesne jezgre grada Zadra potrebno je izraditi konzervatorsku podlogu kojom će se identificirati i analizirati stanje baštine. Konzervatorskom podlogom ujedno će definirati stupanj kulturno-povijesne vrijednosti graditeljske baštine te sukladno tome donijeti mjere njenog očuvanja. Zbog

toga je navedeni dokument temelj i preduvjet u razvoju budućih strateških aktivnosti.

Slika 33. Zona A (potpuna zaštita) i zona B (djelomična zaštita) zaštićene kulturno-povijesne cjeline grada Zadra

Izvor: Konzervatorski odjel u Zadru

6.3. MAPIRANJE I INVENTARIZACIJA KULTURNE BAŠTINE

6.3.1. KULTURNA DOBRA NA UNESCO-VIM POPISIMA

6.3.1.1. POPIS SVJETSKE MATERIJALNE BAŠTINE

Obrambeni sustav Zadra sastavnica je svjetskog kulturnog dobra *Obrambeni sustavi Republike Venecije 16. i 17. stoljeća: Stato da Terra i zapadni Stato da Mar* pod zaštitom UNESCO-a. Svjetsko dobro upisano je na Popis svjetske baštine 2017. godine prema kriterijima (iii) *jedinstveno ili barem izvanredno svjedočanstvo kulturne tradicije postojeće ili nestale civilizacije* i (vi) *izvanredan primjer gradnje, arhitektonskog ili tehnološkog kompleksa ili krajolika koji predstavlja važnu etapu ljudske povijesti*. Također, iznimna univerzalna vrijednost (OUV) ovog transnacionalnog svjetskog dobra očituje se u autentičnosti i integritetu koje su njegove sastavnice kroz tipološku raznolikost i povijesnu dokumentiranost sačuvale do danas. Venecijanska mreža obrambenih sustava protezala se od Lombardije preko istočne obale Jadranskog mora na impresivnoj dužini od oko 1000 km i služila je za zaštitu Republike iz zaleđa kopna (*Stato da Terra*) te kontrolu morskih trgovinskih puteva do Levanta i Krfa (*Stato da Mar*). Njezine sastavnice jedinstven su primjene tzv. *alla moderna* (bastionskog) obrambenog sustava od iznimnog povijesnog, arhitektonskog, umjetničkog i tehnološkog značaja. Obrambeni sustav Zadra upisan je uz pet ostalih lokaliteta iz Italije, Hrvatske i Crne gore kao eklatantan primjer karakteristika sustava *alla moderna*, njegovih tehničkih i logističkih sposobnosti, moderne strategije borbe te novih arhitektonskih zahtjeva i rješenja uzrokovanih razvojem vatrenog oružja. (UNESCO, *Obrambeni sustavi Republike Venecije 16. i 17. stoljeća*, 2021)

Gradnja venecijanskog obrambenog bastionskog sustava u Zadru trajala je od 1538. do 1580. godine, a kroz 17. st. i 18. st. sustav se nastavio pojačavati sukladno ratnim sukobima i novonastalim obrambenim potrebama. U njegovoj izgradnji sudjelovali su mnogi renomirani vojni inženjeri Venecije, no najznačajniji je svakako Michele Sanmicheli koji je prilikom dizajniranja južnog dijela bedema osmislio inovativno rješenje "loma" u bedemima između dviju obala postavljanjem bastiona Pontona. Kompleks povezanih zidina, bastiona i utvrda činile su Zadar gradom s najjačim i najvećim obrambenim sustavom u sklopu *Stato da Mar*. Obrambeni značaj Zadra zorno se iščitava iz izjave glavnog zapovjednika Republike Venecije Bartolomea Varisan Grimaldija koji je svojedobno izjavio: *...bolje je potrošiti tisuću dukata za utvrđivanje Zadra nego deset na ikojem drugom trgu Provincije*". (The Venetian Works of Defence Between 15th and 17th Centuries, 2017)

Zadarske bastionske fortifikacije danas su se s obzirom na kasnije urbanističke izmjene najviše sačuvale na sjeveroistočnoj strani grada (Slika 36). Sukladno nominacijskoj dokumentaciji u sklopu zadarskog obrambenog sustava nalaze se sljedeći sačuvani elementi:

1. Bastion Kaštel
2. Lančana vrata
3. Bastion sv. Dimitrija
4. Morska vrata (sv. Krševan)
5. Bastion sv. Krševana
6. Vrata sv. Roka
7. Bastion sv. Marcele (bastion Moro)
8. Bastion Ponton
9. Tvrđava Forte
10. Trg pet bunara
11. Kopnena vrata
12. Bastion Citadela
13. Foša

Kao što je navedeno ranije u tekstu kontaktna zona svjetskog dobra obuhvatom je

Analitička podloga Plana upravljanja povijesnom jezgrom grada Zadra

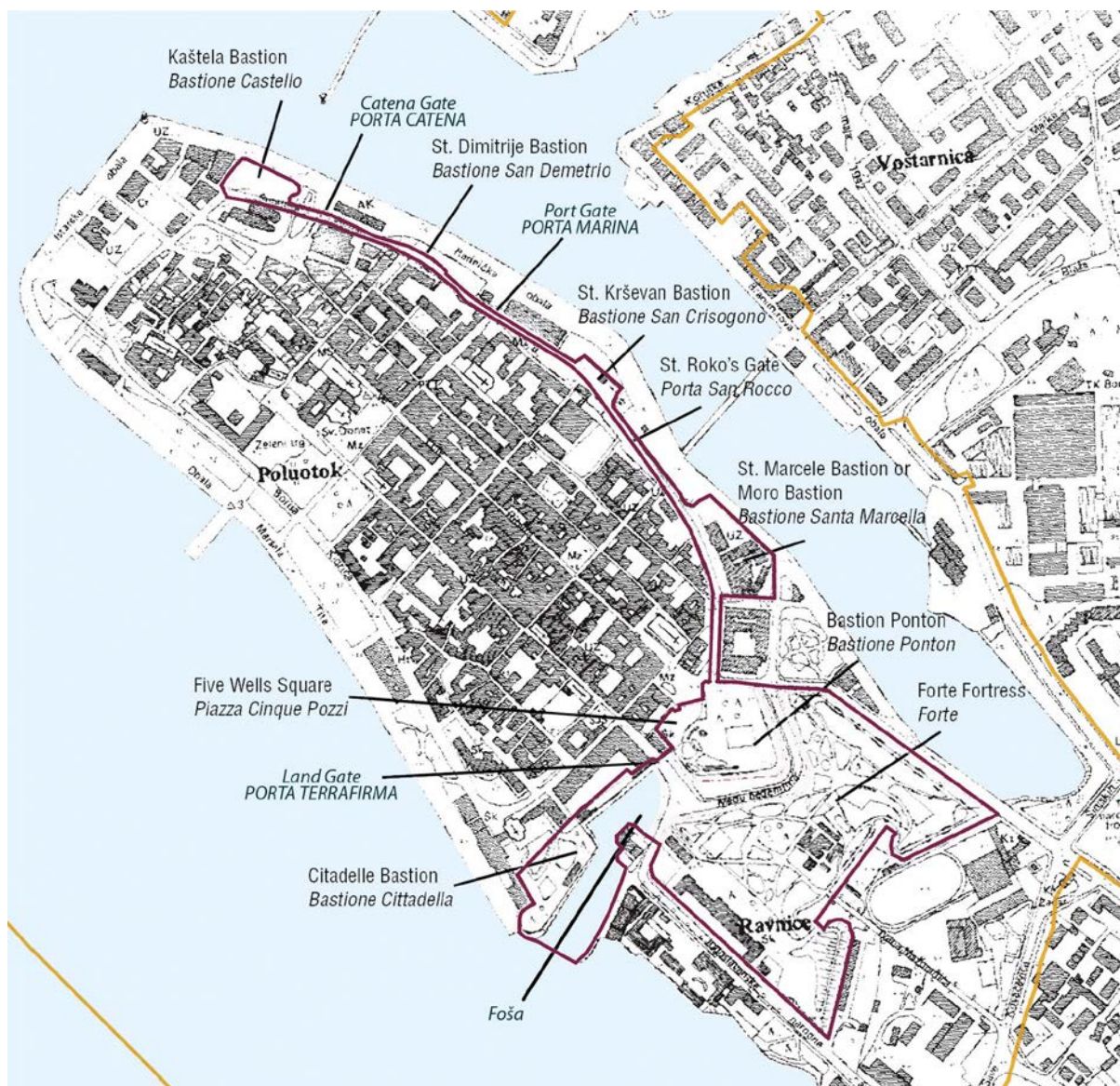
istovjetna kulturno-povijesnoj cjelini grada Zadra (Slika 35). Prema posljednjem izvještaju Odbor za svjetsku baštinu izdao je preporuku o njenom proširenju, a kao jedan od razloga navode se aktualni i planirani projekti revitalizacije pojedinih elemenata sastavnice svjetskog dobra (obnova bastiona Citadela, projekt Zadar baštini i izrada Urbanističkog plana Ravnice). Grad Zadar i ostala nadležna tijela sukladno preporukama Odbora za svjetsku baštinu pripremaju izradu cjelovite konzervatorske podloge za područje povijesne jezgre te aktivno rade na smanjenju

destruktivnih i negativnih elemenata u prostoru. U prvom redu smanjivanjem prometa za vozila i parkirališnih mjesta. Uz nastavak provođenja ovih aktivnosti, na području svjetskog dobra potrebno je izraditi i Procjenu utjecaja na baštinu (HIA) koja će biti pokazatelj za unaprjeđenje upravljanja turizmom na području povijesne jezgre Zadra. Također, izrada Studije nosivog kapaciteta i Plana upravljanja posjetiteljima pridonijeti će jačanju održivog turizma i smanjiti potencijalne rizike za zaštićeno svjetsko dobro. (State of conservation reports, 2021)

Slika 34. Obuhvat svjetskog kulturnog dobra Obrambeni sustav Zadra i njegove kontaktne (buffer) zone

Izvor: *The Venetian Works of Defence Between 15th and 17th Centuries*, 2017

Slika 35. Dijagram zaštićenih elemenata zadarskog obrambenog sustava

Izvor: *The Venetian Works of Defence Between 15th and 17th Centuries*, 2017

6.3.1.2. PRISTUPNI POPIS

Episkopalni kompleks vrlo je vrijedna kulturna baština povijesne jezgre grada Zadra. Kompleks se sastoji od nekoliko sakralnih objekata s kontinuitetom gradnje od kasne antike. Ono što uz iznimnu povijesnu, kulturnu i umjetničku vrijednost čini te objekte i čitav kompleks jedinstvenima je i činjenica da su neovisno o brojnim nadogradnjama zadržali odlike stilova većine povijesnih perioda, zbog čega se na njima odlično može pratiti kulturna stratigrafija središta grada, od samih početaka sve do današnjih dana.

Ministarstvo kulture predložilo je 2005. godine episkopalni kompleks za upis

prema (i), (ii), (iii), (iv) i (vi) kriteriju na UNESCO-ov Popis svjetske materijalne baštine te se on od tada nalazi na UNESCO Pristupnom popisu. Predloženo dobro (Zadar – Episkopani kompleks, ref. br. 157) sastoji se od kontaktne zone i niže navedenih građevina:

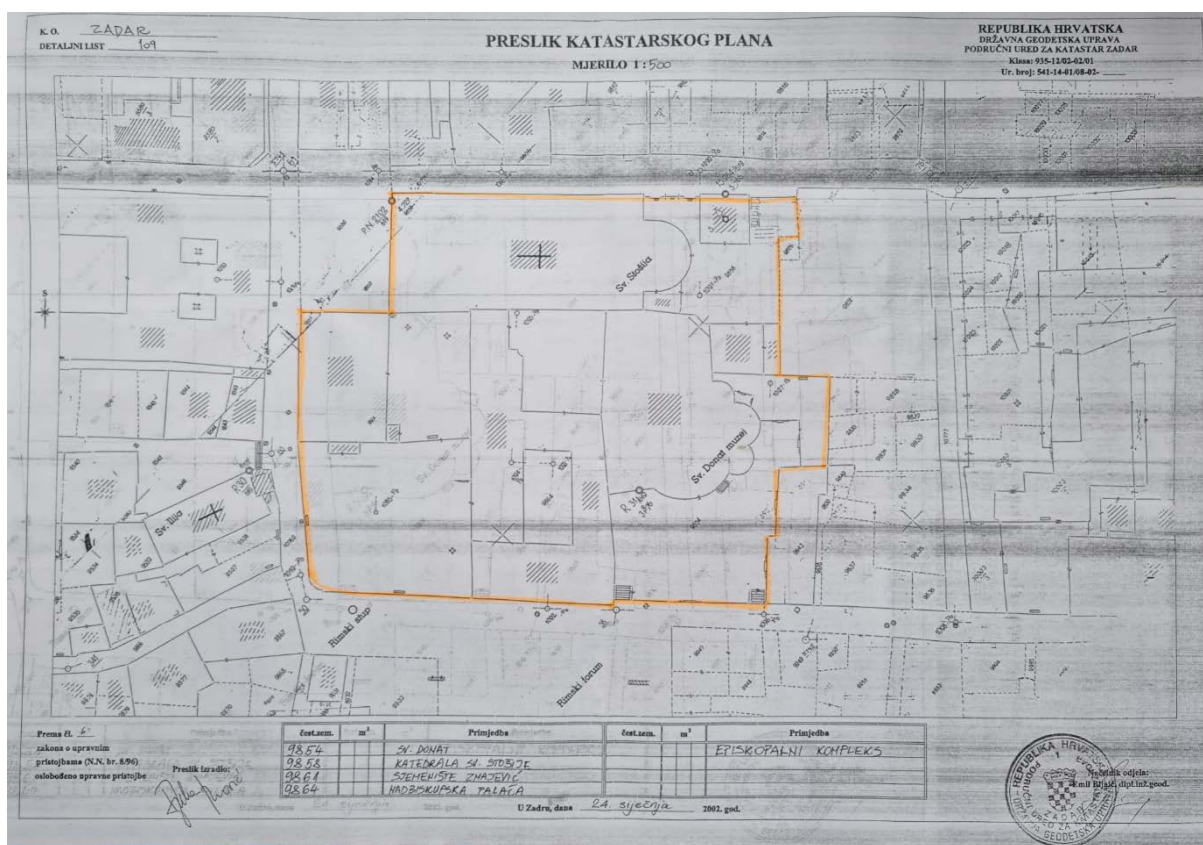
- rimski forum,
- nadbiskupska palača,
- katedrala sv. Anastazije (Stošije),
- crkva sv. Donata, sjemenište Zmajević,
- crkva sv. Ilije,

Analitička podloga Plana upravljanja povijesnom jezgrom grada Zadra

- samostanski kompleks sv. Marije i SICU, i
- Arheološki muzej Zadar. (UNESCO, Zadar - Episkopalni kompleks, 2021).

No, potrebno je spomenuti kako se navedeni obuhvat episkopalnog kompleksa razlikuje se od Rješenja Ministarstva kulture i Registra kulturnih dobara prema kojima episkopalni kompleks (reg. br. Z-759) čine građevine u krugu biskupske palače i katedralne crkve, odnosno katedrala sv. Anastazije (Stošije) sa sakristijom i krstionicom,

crkva sv. Donata, nadbiskupska palača i sjemenište Zmajević, smještenih dijelom na prostoru antičkog Foruma. Za razliku od definicije dobra na UNESCO Pristupnom popisu, samostanski kompleks sv. Marije (reg. br. Z-741) i crkva sv. Ilije s pripadajućom zgradom (reg. br. Z-762) zaštićeni su zasebno kao pojedinačna nepokretna kulturna dobra, dok se zgrada Arheološkog muzeja Zadar tretira kao kulturno dobro sukladno odredbama Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara (NN 69/99, 151/03, 157/03, 100/04, 87/09, 88/10, 61/11, 25/12, 136/12, 157/13, 152/14, 98/15, 44/17, 90/18, 32/20, 62/20). (Slika 37)

Slika 36. Prikaz obuhvata kulturnog dobra (narančasto) upisanog u Registar

Izvor: Konzervatorski odjel u Zadru, 2021

6.3.2. KULTURNA DOBRA ZAŠTIĆENA REGISTROM KULTURNIH DOBARA

U sklopu zaštićene kulturno-povijesne cjeline grada Zadra (reg. br. Z-3409) u Registru kulturnih dobara upisano je ukupno 26 pojedinačno zaštićenih nepokretnih kulturnih dobara. U nastavku teksta (Tablica 1) kulturna dobra popisana su sukladno klasifikaciji Registra, a detaljan opis svakog dobra naveden je u Tab. 3 u Prilozima ovog dokumenta.

Nad navedenim kulturnim dobrima potrebno je postupati u skladu s Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara (NN 69/99, 151/03, 157/03, 100/04, 87/09, 88/10, 61/11, 25/12, 136/12, 157/13, 152/14, 98/15, 44/17, 90/18, 32/20, 62/20), dok je za sve zahvate nad njima potrebno ishoditi dozvole Ministarstva kulture i medija te nadležnog konzervatorskog odjela.

Tablica 1. Popis nepokretnih kulturnih dobara upisanih u Registar

Sakralne građevine i kompleksi	Episkopalni kompleks Crkva sv. Andrije i sv. Petra Starog Crkva sv. Šimuna Crkva sv. Krševana Crkva Gospe od Kaštela (Gospe od Zdravlja) Crkva sv. Ilije i zgrada uz nju Crkva sv. Marije i samostan benediktinki Crkva sv. Frane i samostan franjevaca Crkva sv. Dominika i ostaci samostana Ostaci samostana sv. Nikole sa crkvom i zvonikom
Javne građevine	Kompleks Namjesništva (Kneževa i Providurova palača) Gradska loža Gradska straža Kompleks stare bolnice Kompleks ženskog odgajališta sv. Dimitrija
Stambene građevine	Palača Gihardini Palača Petrizio Palača Nassis Palača Grisogono Palača Fozze Palača Borelli
Vojne građevine	Citadela
Industrijske građevine	Veliki arsenal
Arheološka nalazišta i zone	Ostaci crkve Sv. Tome Ostaci crkve Stomorica (S. Maria de Pustarela) Ostaci crkve sv. Lovre

Izvor: Registar kulturnih dobara, 2021

6.3.3. KULTURNA DOBRA EVIDENTIRANA PROSTORNIM PLANOM

Uz kulturna dobra zaštićena upisom u Registar kulturnih dobara, prema prostornom planu na snazi evidentirano je dodatnih 10 kulturnih dobara, a to su:

- palača Dragičević-Pappafava
- palača Detrico
- palača Califfi
- palača Camerlengho
- palača Fanfogna.
- Perivoj kraljice Jelene Madijevke
- Perivoj Vladimira Nazor
- Perivoj Gospe od Zdravlja
- Park Maraska
- parkovna površina duž Obale kralja Petra Krešimira IV (Perivoj Riva)

Spomenuto graditeljsko nasljeđe potrebno je revalorizirati, revitalizirati i promicati njihove kulturno-povijesne vrijednosti te ga kao značajan resurs integrirati u ekonomske i društvene tokove u sklopu povijesne jezgre Zadra. Također, evidentiranu parkovnu arhitekturu potrebno je valorizirati u cilju zaštite i očuvanja autentičnih prostora kao dokaz razvoja parkovne misli kroz razna povijesna razdoblja i događanja. (PPUGZ, 04/04, 03/08, 16/11, 13/16, 14/19)

6.3.4. IZABRANI NEMATERIJALNI OBlici KULTURNE BAŠTINE

Vrlo bitan aspekt baštine povijesne jezgre grada Zadra čine njeni nematerijalni oblici. Među njima ističu se vjerske procesije poput onih na svetkovinu Sv. Krševana, kada Zadar ujedno slavi dan grada, procesije s relikvijama Sv. Šime ili procesije na svetkovine Gospe od zdravlja koja je prema predaji u 18.st.

spasila grad od velikog požara. Ove svetkovine primjer su duge kršćanske tradicije zadarskog poluotoka koje ljudi na ovom prostoru baštine još od antičkog vremena. Također, jedan od primjera nematerijalne baštine u povijesnoj jezgri grada je tradicijski obrt *barkajola* – barkara koji i danas još barkom na vesla prevoze putnike preko kanala s poluotoka na kopno. Također treba spomenuti bogatu glagoljašku baštinu u Zadru i zadarskom području poput skriptorija sv. Krševana iz 986. g. i glagoljaško pjevanje. Među umijećima ističe se Zadarski tanac, odnosno koreografija na pjesmu *Ljepšega tanca ne viđoh...* revitalizirane kroz drugu polovinu 20. st. Uz to, Zadar je poznato košarkaško mjesto i dom KK Zadar u kojem je, u dvorani Jazine, igrao legendarni košarkaš Krešimir Ćosić. Ovaj sport duboko se utkao u kulturu Zadrana te je postao dio svakodnevnih urbane aktivnosti unutar povijesne jezgre.

Zadarska povijesna jezgra bogata je i kulturno-umjetničkim sadržajem kao što su manifestacije: Glazbene večeri u Donatu, Noć punog Mesea i Regata Zadarska koka nazvanoj prema poznatoj vrsti srednjovjekovnog trgovačkog broda čime se valorizira povijesna trgovačka važnost grada. Navedeni kulturno-umjetnički događaji slave tradicionalni, mediteranski način života s karakterističnom gastronomijom koja se nalazi na UNESCO-vom Popisu svjetske nematerijalne baštine. Govoreći o gastronomiji usko povezanoj s povijesnom jezgrom grada, potrebno je spomenuti kultnu zadarsku tortu od čokolade i naranče i zadarski *Marascino* koji su danas prepoznati kao suveniri grada. Vrijedna kulturna baština Zadra svakako su i djela umjetničkih fotografija nastala u drugoj polovici 20. stoljeća iz objektivna renomiranih umjetnika iz tzv. zadarske fotografske škole.

Kulturna baština povijesne jezgre grada Zadra iznimno je značajna. Zbog svoje raznolikosti, bogatstva i jedinstvenosti vrlo je vrijedan resurs za razvoj grada, pri čemu se u njenom upravljanju naglasak treba staviti na zaštitu i očuvanje te kvalitetnu valorizaciju i sveobuhvatnu društveno-gospodarsku integraciju s okolinom. (Slika 38)

Analitička podloga Plana upravljanja povijesnom jezgrom grada Zadra

Slika 37. Prostorni razmještaj kulturnih dobara na području povijesne jezgre grada Zadra¹

Izvor: Obrada autora

¹ Zaštićeni perivoju koji se prostiru na elementima obrambenog sustava označeni su šrafirano prema boji kategorije zaštite (ljubičasto).

**7 SEKTORSKA
ANALIZA STANJA**

7. SEKTORSKI PREGLED STANJA

Sektorski pregled stanja uključio je obradu demografskih podataka, analizu prostora sa sociološkog i kulturološkog aspekta, obradu dostupnih podataka za utvrđivanje gospodarskog karaktera šireg prostora, pregled stanja razvoja turizma, utvrđivanje stanja okoliša, mobilnost građana, stanje sigurnosti i potencijalni rizici te pregled potencijala za zeleni razvoj.

Podatci koji su korišteni u analitičkom pregledu stanja pribavljeni su *desk-research* metodom te su upotpunjeni specifičnim podacima zatraženim od strane nadležnih ustanova. Pregled stanja dopunjen je rezultatima participativnog procesa, tj. provedenim fokus grupama koje su istaknule najvažnije izazove i potencijale za buduće upravljanje povijesnom jezgrom. U potpoglavljima gdje dostupni podatci nisu omogućili pregled stanja isključivo prostora povijesne jezgre, korišteni su dostupni podatci na razini Grada Zadra, kao jedinice lokalne samouprave.

7.1. PROSTORNI ASPEKT

Povijesna jezgra Grada Zadra svojim je najvećim dijelom smještena na poluotoku kojeg čini prostor površine oko 25 ha koji je opasan gradskim bedemima. Još od antičkog razdoblja valoriziran je poluotočni položaj Zadra sa zaštićenom prirodnom lukom između istočne obale poluotoka i kopna. Povoljan,

geostrateški položaj omogućio je u kasnijim periodima razvoj Zadra u najveće gradsko naselje na istočnoj obali Jadrana i upravno središte Dalmacije. S društveno-političkim i gospodarskim promjenama u 19. i 20. stoljeću, značaj i povoljnost geografskog položaja zadarske povijesne jezgre značajno su umanjeni. U drugoj polovici 20. st. Zadar se proširio u svojoj priobalnoj zoni te postao peti grad po veličini u Hrvatskoj (Magaš, 2013). Širenje urbanog naselja utjecalo je na gubitak dijela funkcija iz povijesne jezgre, osobito prometne funkcije i funkcije opskrbe (trgovine), a u njoj su ostali naglašeni drugi prostorni sadržaji i djelatnosti.

Prema svojim geomorfološkim karakteristikama, poluotok na kojemu se nalazi povijesna jezgra Zadra nisko je i zaravnjeno područje, čija nadmorska visina ne prelazi 10 m. Kopnena obala istočno od uvale Jazine, koju zatvaraju istočni rub poluotoka i kopnena obala, također je vrlo niska, ali blago raste u smjeru jugozapad – sjeveroistok, gdje se na udaljenosti oko 4 km od poluotoka nalazi 100-110 m visoko krško bilo koje omeđuje morfološku urbanu zonu Zadra i dijeli je od Ravnih kotara. Uvala Jazine u svojem je najjužnijem dijelu duboka oko 5 m, te je stoga u njoj moguće uplovljavanje malih plovila, dok na njenom nešto dubljem sjevernom dijelu, uz krajnji sjeverni i sjeveroistočni rub poluotoka, smještena zadarska gradska luka, u koju uplovljava dio putničkih brodova, dok su sve trajektne linije iz te luke preseljene u lučki terminal Gaženica u južnom dijelu Zadra. Sa zapadne strane poluotoka nalazi se plitki Zadarski kanal, čija je maksimalna dubina 41 m. Zadarski kanal pruža se u smjeru sjeverozapad-jugoistok i dijeli otok Ugljan od Zadra i obližnjih obalnih naselja. Najkraća zračna udaljenost između povijesne jezgre Zadra i Ugljana iznosi 4 km. Južno od poluotoka nalaze se zadarska naselja Kolovare i Arbanasi, u kojima su smještene stambena, poslovna i turističko-rekreacijska zona te zona kombinirane namjene u kojoj su smješteni terminali autobusnog i željezničkog prometa (PPUGZ; GGZ 4/04, 3/08, 4/08, 10/08, 21/10, 16/11, 2/16, 6/16, 13/16, 4/17, 14/19).

Iz povijesne jezgre Zadra pristup nacionalnoj cestovnoj mreži omogućen je državnom cestom D407 koja povezuje

Jadransku magistralu (D8) s trajektnom lukom na poluotoku (Odluka o razvrstavanju javnih cesta, NN 18/21). Navedena državna cesta pruža se s istočne strane poluotoka i završava na krajnjem sjevernom dijelu poluotoka, gdje je trajektno pristanište za međunarodni promet. Promet cestovnih vozila u povijesnoj jezgri Zadra omogućen je na manjemu broju prometnica koje okružuju središnji dio jezgre u kojemu se nalaze pješačke zone. Uz prometnice kojima je dozvoljen promet cestovnih vozila nalaze se parkirne površine pod naplatom kojima upravlja gradsko poduzeće Obala i lučice. Parkirne zone na području povijesne jezgre podijeljene su u 0., 1. i 2. naplatnu zonu, koje su zone s najvišom cijenom parkiranja u Zadru, što je mjera kojom se destimulira dugo zadržavanje prometa u mirovanju u povijesnoj jezgri. Na krajnjem južnom dijelu povijesne jezgre, izvan gradskih zidina, nalazi se veće izvanulično parkiralište na kojemu je omogućeno parkiranje po nižoj cijeni bez vremenskih ograničenja (Obala i lučice, 2021). Iz pomorske luke Zadar smještene na poluotoku u 2021. g. isplovljavala je brodska linija za Ugljan te brzobrodске linije za manje otoke koji su u sastavu Grada Zadra (Jadrolinija, 2021). Prije pandemije COVID-19 iz te je luke isplovljavala i međunarodna linija za talijansku Anconu. Područje povijesne jezgre Zadra integrirano i u mrežu javnog gradskog autobusnog prijevoza u Gradu Zadru dvjema linijama gradskog prijevoznika Liburnija koje jezgru povezuju s autobusnim kolodvorom u Zadru te s naseljima Kolovare, Arbanasi i područjem uz Jadransku magistralu do rubnog zadarskog naselja Crno (Liburnija, 2021).

Prema svojoj morfološkoj strukturi povijesna jezgra Zadra odgovara tipu antičkog rimskog grada, što odgovara povijesnom razdoblju u kojem se na području povijesne jezgre Zadra formiralo prvo kompleksnije urbano tkivo (1. st. pr. Kr.). Morfologija povijesne jezgre sačuvala se u kasnijim razdobljima usprkos društvenim, političkim i gospodarskim promjenama koje su utjecale na razvoj Zadra. Obilježja rimskog grada koja su prisutna u povijesnoj jezgri Zadra su pravilan raspored ulica koje se sijeku pod pravim kutom i pravilan raspored urbanih sadržaja (Vresk, 2002). U rimskom gradu posebnu ulogu imaju

dvije glavne ulice, *via decumanus* koja se obično pruža u smjeru zapad-istok i *via cardo* koja se obično pruža u smjeru sjever-jug, a na sjecištu tih dviju ulica nalazi se glavni trg – *forum*. Zbog specifičnog položaja povijesne jezgre Zadra koja se pruža u smjeru sjeverozapad – jugoistok, Široka ulica (Kalelarga) koja je u rimskom gradu imala funkciju *decumanusa* pruža se istim smjerom, a *cardo* predstavljaju Poljana Pape Aleksandra III. i Ulica Šimuna Kožičića Benje koje se sijeku sa Širokom ulicom te je na njihovom sjecištu smješten Forum. Forum je u rimsko doba imao funkciju središta javnog života, gdje su se održavali vjerski obredi, održavali su se govori, suđenja, obavljale su se različite novčane i robne transakcije te druga masovna okupljanja (Vresk, 2002). Iako je ta funkcija u Zadru djelomično izgubljena, koncentracija vjerskih objekata i drugih elemenata kulturno-povijesne baštine koji ukazuju na navedene funkcije, označavaju forum kao središte javnog života grada. Forum je svoju funkciju glavnog trga izgubio u korist Narodnog trga, koji se nalazi nešto južnije uz Široku ulicu gdje su smještene ustanove gradske uprave u Zadru.

Funkcije koje obilježavaju povijesnu jezgru Zadra su upravna, kulturna, obrazovna, vjerska, trgovačka, turističko-ugostiteljska, prometna i stambena funkcija. U upravnom smislu povijesna jezgra Zadra važna je jer se u njoj nalaze sjedišta administrativne uprave Grada Zadra i Zadarske županije zajedno s dijelom gradskih i županijskih institucija. Kulturnu funkciju povijesne jezgre obilježava postojanje većeg broja kulturnih ustanova, poput muzeja, kazališta, galerija i ostalih objekata kulturne infrastrukture, a služi i kao mjesto na kojemu se održavaju različite kulturne manifestacije. Obrazovna funkcija jezgre očituje se zbog smještaja nekoliko ustanova za osnovno i srednje obrazovanje te Sveučilišta u Zadru. Vjersku funkciju ima zbog većeg broja sakralnih objekata koji se nalaze u jezgri, među kojima se ističe zadarska katedrala sv. Stošije, a u jezgri su smješteni i objekti u kojima se nalaze razne ustanove Zadarske nadbiskupije. Trgovačku funkciju povijesna jezgra Zadra ima zbog smještaja većeg broja trgovina različite s različitim asortimanom proizvoda. Trgovački značaj jezgre djelomično se gubi, osobito otvaranjem trgovačkog centra

na rubu grada te drugih specijaliziranih trgovina na ostalim lokacijama u gradu u kojima se prodaje sličan asortiman proizvoda kao i u prodavaonicama u gradskoj jezgri. U povijesnoj jezgri postoji gradska tržnica (pijaca) na kojoj lokalni poljoprivrednici prodaju širok spektar poljoprivrednih proizvoda, a tamo je smještena i ribarnica. Zbog svoje turističke atraktivnosti, koja potječe od bogatstva različitih elemenata kulturne baštine, kao i posebnih turističkih atrakcija novijeg doba poput morskih orgulja i Pozdrava Suncu te pojedinih manifestacija, u povijesnoj jezgri razvili su se brojni trgovački i ugostiteljski objekti koji služe za pružanje raznih usluga turistima. Prometna funkcija povijesne jezgre očituje se u smještaju luke za putnički pomorski promet, koja je u znatnoj mjeri izgubila svoj prometni značaj otvaranjem putničkog terminala u Gaženici koji je preuzeo trajektni promet, dok Gradska luka i dalje omogućuje transport brodovima prema okolnim otocima. Međutim, ponuda pomorskog prometa u privatnim turističkim aranžmanima, primjerice kroz ponudu turističkih aranžmana koji uključuju prijevoz turista iz Zadra prema pojedinim otocima, pridonosi povijesnom značaju jezgre. Vrlo važna funkcija koji ima povijesna jezgra Zadra je i stambena funkcija. Usprkos velikom broju ustanova i poslovnih subjekata koji koriste pojedine objekte na području jezgre, dio objekata koristi se i u stambene svrhe. U upravljanju povijesnom jezgrom osobito je važno stanovnicima jezgre omogućiti zadovoljavajuću razinu kvalitete

života te umanjiti postojeće i potencijalne konflikte u korištenju prostora između stanara jezgre i dionika koji su uključeni u neku od navedenih funkcija.

U blizini povijesne jezgre smještena je Opća bolnica Zadar i druge javne ili privatne zdravstvene ustanove. Također, u tom se prostoru nalazi i veći broj financijskih ustanova (banaka), osiguravajućih društva te glavna pošta u Zadru, kao i širok spektar obrta koji pružaju različite usluge. U tom se prostoru nalazi i nekoliko obrazovnih ustanova, policijska postaja, ured Hrvatskog zavoda za zapošljavanje, Gradska knjižnica i drugi javni objekti. Također, veliki broj trgovina koncentriran je u blizini jezgre.

Povijesna jezgra Zadra prostor je povoljnog prometno-geografskog položaja i vrijedne kulturno-povijesne baštine koja je rezultat povijesnog značaja grada. Društveno-politička i ekonomska kretanja u prošlosti i sadašnjosti generiraju prisustvo velikog broja različitih funkcija koje postoje u povijesnoj jezgri i njezinoj kontaktnoj zoni. Te se funkcije neprestano mijenjaju i prilagođavaju trenutnim situacijama. Iz tog je razloga potrebno planirati i dosljedno provesti mjere i aktivnosti kojima će se potaknuti željeni razvoj različitih funkcija u jezgri prilagođen suvremenim i budućim društvenim, gospodarskim i okolišnim kretanjima, uz što veću razinu očuvanja prostornih vrijednosti te zadovoljenja potreba svih korisnika prostora.

Analitička podloga Plana upravljanja povijesnom jezgrom grada Zadra

Slika 38 Položaj UNESCO-ve svjetske baštine unutar prostornog obuhvata Plana upravljanja

Izvor: Obrada autora prema: Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske (2021)

7.2. Demografski aspekt

Demografska analiza temelji se na posebno obrađenim podacima iz dvaju posljednjih popisa stanovništva, kućanstava i stanova Hrvatske 2001. i 2011.², na razini popisnih krugova. Popisni krugovi predstavljaju najnižu prostornu razinu na kojoj se bilježe podatci o stanovništvu, stoga je u obuhvat uključeno 10 popisnih krugova koji se u cijelosti nalaze na prostoru povijesne jezgre Zadra, odnosno obuhvaćeni su oni popisni krugovi koji se nalaze na prostoru MO Poluotok.

Zadar je jedan od hrvatskih gradova s iznimno dugom urbanom tradicijom, čiji se kontinuitet proteže unazad 2000 godina. Gradsko se naselje pri tom zadržalo na području poluotoka sve do polovice 19. stoljeća kada uslijed porasta broja stanovnika dolazi do njegova srastanja s prigradskim naseljima i daljnjeg širenja grada na kopno. Ipak, gotovo do polovice 20. stoljeća najveći dio stanovništva živio je na poluotoku i uz sam centar grada. Promatrajući populacijski razvoj Zadra unatrag nekoliko desetljeća, Zadar je u razdoblju nakon završetka Drugoga svjetskog rata doživio osobit rast, kada su pozitivna demografska kretanja zabilježena primarno

zahvaljujući gospodarskom razvoju grada i njime uvjetovanoj imigraciji. Zbog intenzivnog demografskog rasta dolazi i do promjena u prostornom rasporedu naseljenosti te funkcija; na poluotoku sve više jačaju poslovne funkcije, dok ona stambena slabi, a ostali dijelovi grada i prigradska naselja bilježe pojačanu stambenu izgradnju. Maksimalan broj stanovnika u Zadru evidentiran je 1991. godine, nakon čega dolazi do privremene stagnacije i pada broja stanovnika, ponajviše uslijed migracijskih kretanja uzrokovanih Domovinskim ratom (Graovac, 2004).

Prema Popisu stanovništva iz 2011. g., na prostoru povijesne jezgre Grada Zadra živjelo je 3.928 stanovnika što je 5,5% stanovništva gradskog naselja Zadar, odnosno 5,2% stanovništva Grada Zadra. Analizirajući međupopisno kretanje broja stanovnika između 2001. i 2011. g. vidljivo je da se broj stanovnika u povijesnoj jezgri Zadra smanjio za 1.427 stanovnika, odnosno za 26,7%, dok je u naselju Zadar i Gradu Zadru broj stanovnika istovremeno rastao. Ubrzana regresija broja stanovnika u povijesnoj jezgri upućuje na njezino diferenciranje u sociogeografskom kontekstu. Jezgra tako predstavlja turistički najatraktivniji prostor grada sa sve više ekonomskih aktivnosti usmjerenih na turističku djelatnost, a sve manje prostor stanovanja.

Tablica 2 Broj stanovnika i kućanstava Grada Zadra, naselja Zadar i povijesne jezgre 2001. i 2011. godine

	Broj stanovnika		Međupopisna promjena	Indeks promjene 2001./2011.
	2001.	2011.		
Grad Zadar	72.718	75.062	2.344	3,2
Naselje Zadar	69.556	71.471	1.925	2,8
Povijesna jezgra	5.358	3.928	-1.427	-26,7

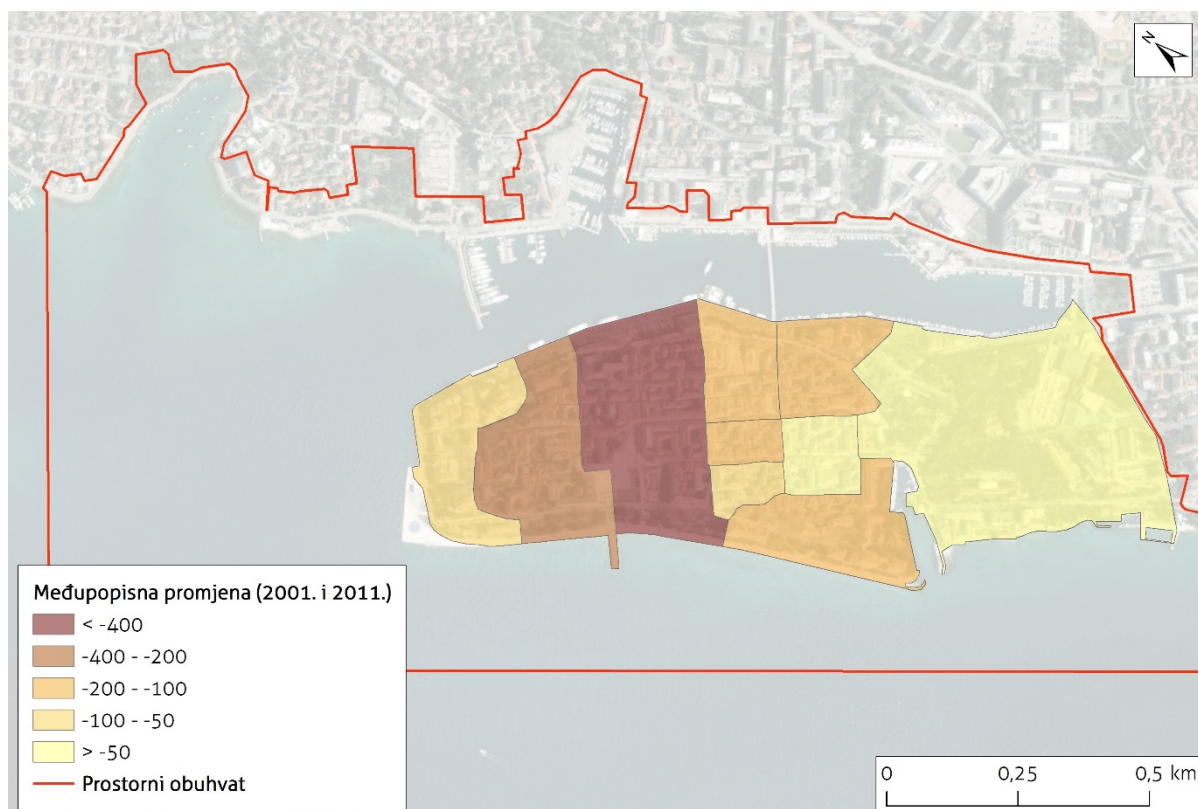
Izvor podataka: Popis stanovništva 2001. i 2011., DZS

Među popisnim krugovima koji se nalaze na području Poluotoka, svi su zabilježili smanjenje broja stanovnika u međupopisnom razdoblju 2001.-2011. g. (Slika 40). Najveće

smanjenje zabilježeno je na središnjem dijelu Poluotoka, gdje je jedan od popisnih krugova izgubio više od 400 stanovnika.

² Analitička podloga izrađena je u studenome 2021. g. kada nisu bili javno dostupni podatci novog Popisa

stanovništva iz 2021. g. Objava rezultata predviđena je za veljaču 2022. g.

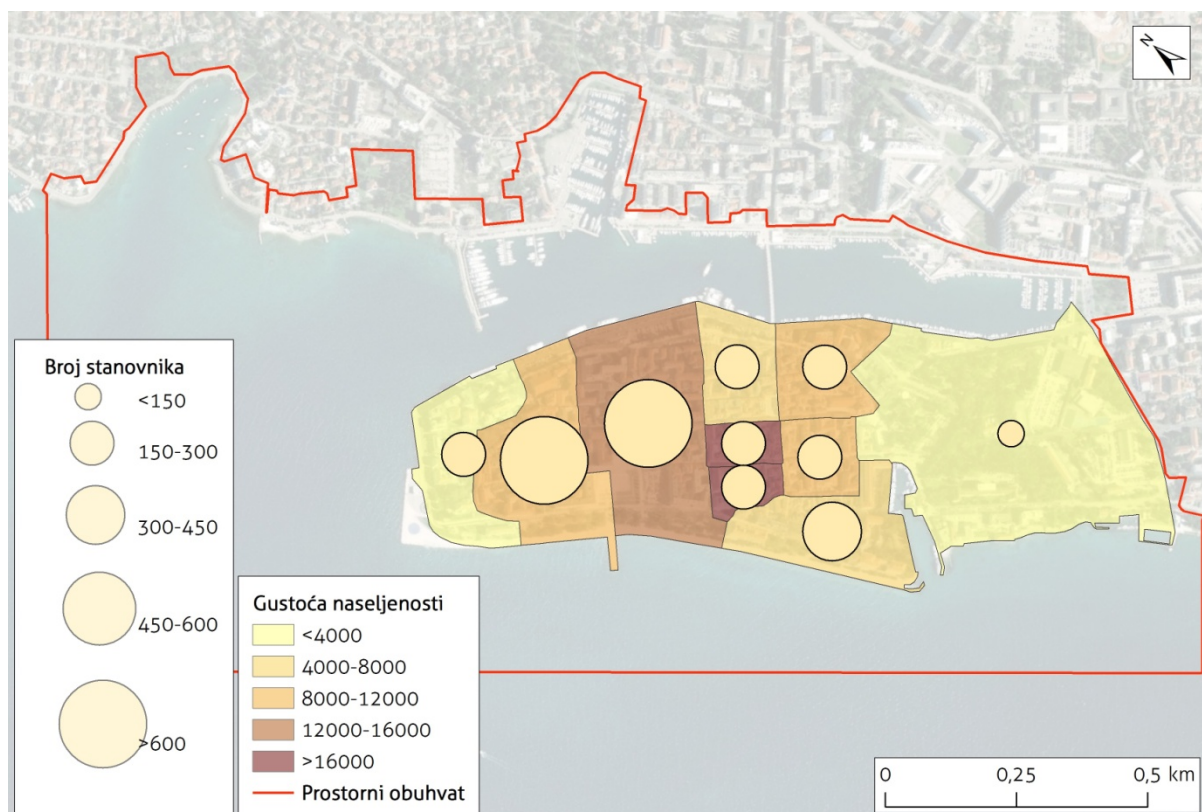

Slika 39. Promjena broja stanovnika na području povijesne jezgre Grada Zadra u razdoblju od 2001. do 2011. godine

Izvor podataka: Popis stanovništva 2001; 2011, DZS

Poput ostalih mediteranskih središta, povijesnu jezgru Zadra karakterizira visoka gustoća izgrađenosti. Shodno tome, prostor jezgre je usprkos smanjenju broja stanovnika izrazito gusto naseljen (Slika 41.). Osobito

velika gustoća naseljenosti zabilježena je u centralnom dijelu Poluotoka, dok krajnji zapadni i istočni dio bilježe nižu gustoću naseljenosti uslijed zastupljenosti javnih zelenih površina.

Slika 40. Broj stanovnika i gustoća naseljenosti 2011. godine po popisnim krugovima na prostoru povijesne jezgre Grada Zadra

Izvor podataka: Popis stanovništva 2011, DZS

Na početku 21. stoljeća Grad Zadar i naselje Zadar karakterizira ubrzano starenje stanovništva. Popisom stanovništva iz 2011. g. po prvi put je zabilježen veći broj starih stanovnika u Gradu nego mladih, dok je udio mladih na razini naselja Zadar još uvijek nešto veći (Tablica 3.). Analiza podataka o dobi

pokazuje kako je taj proces na području povijesne jezgre započeo i ranije te je već 2001. g. broj starog stanovništva bio veći od broja mladog. Nakon deset godina proces starenja se produbio te je u povijesnoj jezgri dvostruko više starih nego li mladih.

Tablica 3. Stanovništvo Grada Zadra, naselja Zadar i povijesne jezgre prema velikim dobnim skupinama, 2001. i 2011.

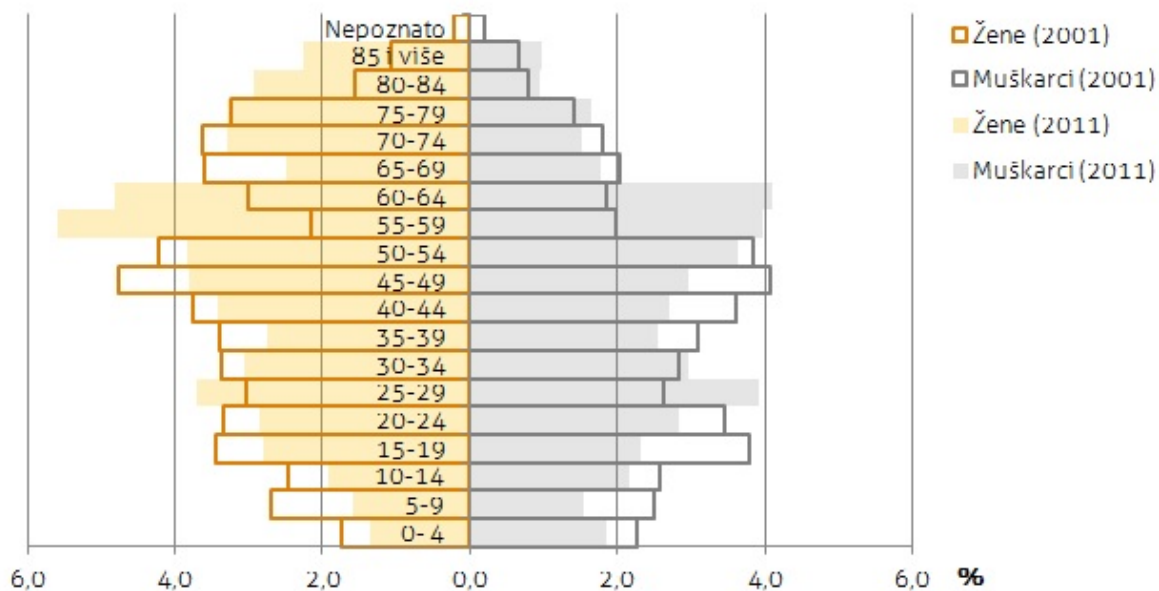
	0-14		15-64		65 i više	
	broj	%	broj	%	broj	%
2001.						
Grad Zadar	12.919	17,8	49.991	68,7	9.808	13,5
Naselje Zadar	12.559	18,1	47.861	68,8	9.136	13,1
Povijesna jezgra	763	14,2	3.537	66	1058	19,7
	0-14		15-64		65 i više	
	broj	%	broj	%	broj	%
2011.						
Grad Zadar	11.965	15,9	50.709	67,6	12.388	16,5
Naselje Zadar	11.619	16,2	48.654	68,1	11.198	15,7
Povijesna jezgra	408	10,4	2.692	68,5	828	21

Izvor podataka: Popis stanovništva 2001; 2011, DZS

Analitička podloga Plana upravljanja povijesnom jezgrom grada Zadra

Pokazatelji prema dobnim skupinama upućuju kako će se proces starenja na području povijesne jezgre dodatno intenzivirati u budućnosti. Najveće dobne skupine prema Popisu stanovništva iz 2011. g. su one u kategorijama 55 - 59 godina te 60 - 64 godine

(Slika 42.). Također, okrnjenost donjeg dijela dobnospolne piramide upućuje kako će se disproporcija u dobnjoj strukturi nastaviti. Takvi procesi ukazuju i na sve veću potrebu za organizaciju formalne skrbi.

Slika 41. Dobno-polna struktura stanovništva na području povijesne jezgre Grada Zadra

Izvor podataka: Popis stanovništva 2001; 2011, DZS

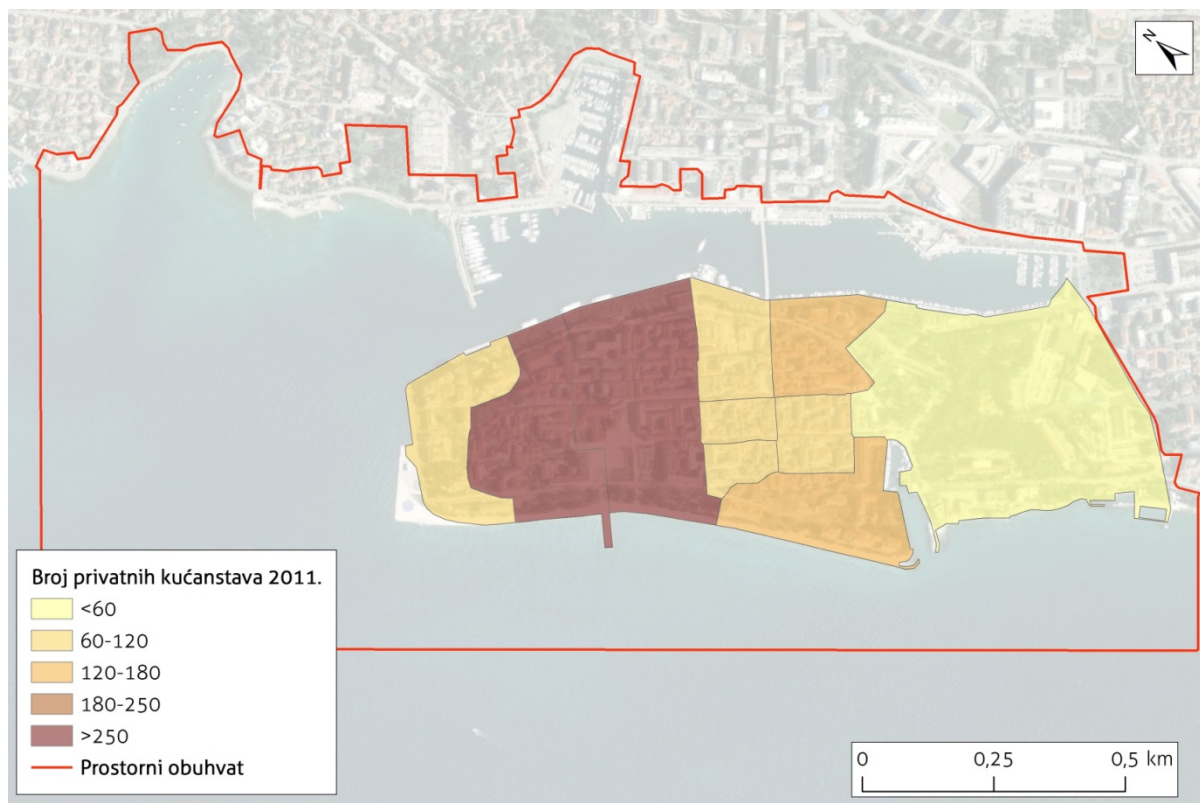
Broj kućanstava u Gradu Zadru narastao je između dva posljednja popisa, međutim broj članova se smanjio (Tablica 4.). Na području povijesne jezgre trend pada broja stanovnika prati i pad broj kućanstava, kao i njihovo raslojavanje. Broj kućanstava se smanjio za 14 %, s 1.941 2001. godine na 1.670 2011. godine, a brojčano povećanje je zabilježeno samo kod samačkih kućanstava. Struktura prema brojnosti članova prikazuje da je samačkih kućanstava i najviše (36,9 %), zatim slijede kućanstava s dva člana (27,4 %), te se dalje udio smanjuje s porastom veličine

kućanstava. Promjene u broju i strukturi kućanstava rezultat su dugogodišnjeg snižavanja nataliteta, ali i promjene u životnom stilu. Život u zasebnim kućanstvima omogućen je i rastom životnog standarda, a napredak zdravstvene zaštite osigurao je i dulji život što zajednički utječe na veličinu i broj kućanstava. Najveći broj kućanstava nalazi se u centralnom dijelu Poluotoka, dok je najmanje kućanstava zabilježeno na rubnom dijelu zbog, već spomenutih, zelenih površina koje se nalaze na tom dijelu Poluotoka (Slika 43.).

Tablica 4. Kućanstva Grada Zadra i povijesne jezgre prema broju članova, 2001. i 2011.

	Ukupno	Broj članova kućanstava					
		1	2	3	4	5	6 i više
2001.							
Grad Zadar	23.960	4.383	5.212	5.032	6.120	2.235	978
Povijesna jezgra	1941	515	460	374	394	142	56
2011.							
Grad Zadar	27.461	6.282	7.408	5.618	5.450	1.907	796
Povijesna jezgra	1670	617	458	273	221	72	29

Izvor podataka: Popis stanovništva 2001; 2011, DZS

Slika 42. Broj kućanstava po popisnim krugovima na području povijesne jezgre Grada Zadra

Izvor podataka: Popis stanovništva 2011, DZS

U Gradu Zadru je prilikom Popisa stanovništva 2011. g. bilo popisano 41.003 stanova, što je povećanje od 24,1 % u odnosu na 2001. g. (Tablica 5.). Najviše se stanova u Gradu Zadru koristi za stanovanje, ukupno 66,2 %, dok su sljedeća kategorija nenastanjeni i napušteni stanovi s 22,3 %. Unutar povijesne jezgre Popisom stanovništva iz 2011. zabilježena su 2.504 stana. Broj stambenih jedinica očekivano se nije značajno primijenio s obzirom da je stari dio grada bez mogućnosti novogradnje. Ipak u određenoj se mjeri promijenila struktura stanova prema načinu

korištenja. Tako se smanjio broj stanova za stalno stanovanje, s 1.966 2001. godine na 1.623 2011. godine. Istovremeno se povećao broj napuštenih i praznih stanova, s 349 na 715 (51,2 %), kao i broj stanova za obavljanje djelatnosti, s 83 na 143 (42 %). S obzirom da se najintenzivnija turistifikacija povijesne jezgre odvila u razdoblju nakon Popisa 2011., što potvrđuju podaci o iznimnom porastu broja apartmana na području jezgre u istom razdoblju, rezultati popisa iz 2021. g. zasigurno će ukazati na znatne i ozbiljne promjene u načinu korištenja stanova.

Tablica 5. Stanovi prema načinu korištenja u Gradu Zadru i povijesnoj jezgri, 2011.

		Ukupno	Samo za stanovanje	Za stanovanje i obavljanje djelatnosti	Nenastanjeni i napušteni stanovi	Stanovi za odmor	Stanovi za obavljanje djelatnosti
2001.							
Grad Zadar	br.	31.122	23.648	-	4.538	2.394	481
	%		76		14,6	7,7	1,5
Povijesna jezgra	br.	2.418	1.966	20	349	-	83
	%		81,3	0,8	14,4	-	3,4
2011.							
Grad Zadar	br.	41.003	27.153	-	9.137	3.035	1.671
	%		66,2	-	20,7	7,4	4,07
Povijesna jezgra	br.	2.504	1.623	23	715	-	143
	%		64,8	0,9	28,6	-	5,7

Izvor podataka: Popis stanovništva 2001; 2011, DZS

Sudionici participativne radionice „Svakodnevni život u povijesnoj jezgri“ istaknuli su kontinuiran pad broja stanovnika uz mogućnost rješavanja navedenog problema provođenjem određenih demografskih mjera. Također su prepoznali potencijal napuštenih gradskih prostora u svrhu provedbe demografskih politika, poput prenamjene prostora u stambene jedinice za mlade obitelji.

7.3. SOCIOLOŠKI ASPEKT

Zaštita kulturne baštine u suvremeno vrijeme podrazumijeva nastojanja i zahvate usmjerene, u prvom redu, ka održivoj zaštiti i očuvanju povijesnog naslijeđa. Glavna odlika takvog pristupa sastoji se u pridavanju jednake važnosti fizičkim i socijalnim aspektima zaštite. Naime, povijesne jezgre i naselja živi su „organizam“ čije su „stijenke“ prožete životom i međusobnim odnosima ljudi u društvu. Zapostavljanje socijalne dimenzije zaštite rezultiralo bi ugrozom kvalitete života autohtonih stanovnika i, u konačnici, njihovim iseljavanjem čime bi povijesno naselje izgubilo svojstvo „živog“ i postalo kulisa u funkciji turizma. Iz tog razloga, moderna načela zaštite graditeljske baštine teže očuvanju kako fizičkih tako i socijalnih struktura povijesnih naselja s ciljem osiguranja uvjeta za održivi prostorni razvoj.

Socijalnu, odnosno društvenu infrastrukturu nekog područja čine funkcije čija je osnovna zadaća udovoljiti potrebama njezinih korisnika – stanovnika tog područja – podizanjem standarda i kvalitete života te pružanjem sadržaja njihovoj svakodnevici. Društvena infrastruktura postoji zbog i orijentirana je ka korisnicima te se, shodno tome, definira kao skup središnjih uslužnih funkcija. Za potrebe ove analize, promotrit će se sljedeće uslužne funkcije: i) javna uprava, ii) znanost, odgoj i obrazovanje, iii) zdravstvo i socijalna skrb, iv) kultura i umjetnost, v) vjerske ustanove, vii) sport, viii) udruge građana.

Razina pristupačnosti i prilagođenosti identificirane društvene infrastrukture ranjivim skupinama prikazana je u Tab. 4 u Prilozima ovog dokumenta.

Javna uprava

Grad Zadar je upravno središte Grada i Zadarske županije. Glavne institucije javne uprave smještene su upravo na Poluotoku, odnosno unutar povijesne jezgre i zona mješovite namjene.

Od tijela državne uprave u povijesnoj jezgri djeluju:

- Županijska uprava;
- Gradska uprava;
- Državna geodetska uprava Zadar;
- Županijska lučka uprava.

U povijesnoj jezgri se također nalaze i sjedišta općinskog suda i turističke zajednice Grada. Izuzev Državne geodetske uprave, pristup svim navedenim institucijama u potpunosti je ili djelomično prilagođen osobama s invaliditetom.

Znanost, odgoj i obrazovanje

U okviru sustava predškolskog odgoja na području povijesne jezgre Grada Zadra djeluju četiri dječja vrtića:

- Dječji vrtić Radost – Područni objekt Galeb. Ovo je najmanji objekt Dječjeg vrtića Radost, a ujedno i najstariji s jednom mješovitom odgojno-obrazovnom skupinom djece.
- Dječji vrtić Radost – Područni objekt Jadran. U vrtiću su aktivne dvije odgojno-obrazovne skupine uz mogućnost uključivanja u sportski program vrtića.
- Dječji vrtić Golubica. Vrtić djeluje u sklopu Samostana svete Marije s kojim je prostorno povezan uz odvojen ulaz. Rad vrtića organiziran je u dvije odgojne skupine.
- Dječji vrtić Čuperak. U odnosu na prethodna tri vrtića, Dječji vrtić Čuperak je jedina privatna predškolska ustanova na Poluotoku, ali i prva registrirana takva ustanova u Gradu Zadru. Djeca su raspoređena u dvije odgojne skupine.

S obzirom na lokaciju vrtića u sklopu povijesne jezgre, najmlađe generacije u prilici su od najranije dobi pratiti različita društvena i kulturna događanja i upoznati se s kulturno-povijesnom baštinom Grada kao neiscrpnim izvorom aktivnosti.

Analitička podloga Plana upravljanja povijesnom jezgrom grada Zadra

Pored ustanova predškolskog odgoja i obrazovanja, na Poluotoku se nalaze i ustanove u funkciji osnovnog i srednjeg obrazovanja. Od ustanova osnovnog obrazovanja djeluju:

- Osnovna škola Petra Preradovića Zadar. Škola je smještena u blizini zadarske rive, nedaleko od Morskih orgulja i Pozdrava Suncu. U njezinu sastavu nalaze se i dvije područne škole u Kožinu i Petrčanima.
- Osnovna glazbena škola svetog Benedikta. Škola je prostorna vezana uz Samostan, ali ima odvojen zaseban ulaz.

Ustanove srednjeg obrazovanja smještene u povijesnoj jezgri jesu:

- Gimnazija Jurja Barakovića Zadar;
- Gimnazija Vladimira Nazora Zadar;
- Klasična gimnazija Ivana Pavla II Zadar;
- Pomorska škola Zadar;
- Prirodoslovno-grafička škola Zadar;
- Škola primijenjene umjetnosti i dizajna Zadar.

U području visokog obrazovanja djeluje Sveučilišta u Zadru. Grad Zadar ima višestoljetnu sveučilišnu tradiciju. Sveučilište u Zadru je najveće potpuno integrirano sveučilište u Republici Hrvatskoj sa 27 sveučilišnih odjela na kojima se izvode studiji na tri razine: preddiplomskoj, diplomskoj i poslijediplomskoj. U sastavu Sveučilišta djeluju o četiri znanstveno-istraživačka centra i dva centra za nastavni rad. Najveći dio znanstvenog i nastavnog rada odvija se na Starom i Novom kampusu. Objekti Starog kampusa nalaze se u gradskoj jezgri, dok je infrastruktura Novog kampusa smještena izvan jezgre, ali unutar granica kontaktne zone. U Novom kampusu nalaze se restoran za prehranu studenata i Studentski dom.

Gotovo sve prethodno navedene ustanove prosvjetnih djelatnosti imaju u potpunosti ili djelomično osiguran pristup za osobe s invaliditetom. Jedina ustanova bez posebno prilagođene infrastrukture jest Pomorska škola Zadar.

Sudionici participativne radionice „Svakodnevni život u povijesnoj jezgri“ istaknuli su probleme pada broja polaznika predškolskih i osnovnoškolskih ustanova te potrebu za obnovom i modernizacijom vrtićkih objekata na Poluotoku kako bi bili privlačni za mlade obitelji. Po pitanju visokoškolskih ustanova, predložili su otvaranje novih smjerova na Sveučilištu u Zadru te uređenje popratne infrastrukture s ciljem oživljavanja povijesne jezgre Grada. Također su naveli potrebu za nastavkom suradnje obrazovno-odgojnih i ustanovama sa ustanovama u kulturi.

Zdravstvo i socijalna skrb

U povijesnoj gradskoj jezgri djeluje Dom zdravlja Zadar kao radna jedinica Doma zdravlja Zadarske županije. Na području zadarskog Poluotoka djeluju i privatne zdravstvene ustanove (stomatološke i ginekološke ordinacije) te ljekarne u gradskom i privatnom vlasništvu. Uz to, funkcije zdravstvene infrastrukture vrši šest udruga građana.

U sustavu socijalne skrbi na Poluotoku djeluje više ustanova različitih namjena. Tako na Poluotoku postoji Dom za odrasle osobe sv. Frane te sedam udruga građana i jedan volonterski centar.

Kultura i umjetnost

U skladu s bogatstvom kulturnog i povijesnog sadržaja gradske jezgre, stanovnici Poluotoka grade i organiziraju svoj suživot oko kulturne baštine. Takva vrsta žive interakcije s vlastitim naslijeđem obogaćuje tkivo povijesne jezgre dinamikom i gibanjem u njezinu prostoru i vremenu.

Institucije kulturne infrastrukture Poluotoka jesu:

- Hrvatsko narodno kazalište Zadar;
- Znanstvena knjižnica Zadar;
- Koncertni ured Zadar;
- Konzervatorski odjel;
- Narodni muzej Zadar;

Analitička podloga Plana upravljanja povijesnom jezgrom grada Zadra

- SICU - Stalna izložba crkvene umjetnosti Arheološki muzej Zadar;
- Muzej antičkog stakla Zadar;
- Muzej iluzija;
- HAZU – Zavod za povijesne znanosti;
- Međunarodni centar za podvodnu arheologiju;
- Kazalište lutaka Zadar;
- Ogranak Matice hrvatske;
- Državni arhiv u Zadru.

Pored kulturnih institucija i ustanova, u povijesnoj jezgri djeluju brojne udruge građana u okviru kojih se kroz kulturni i umjetnički sadržaj angažira, animira i potiče građane na izražavanje i razvijanje svijesti o važnosti zaštite i očuvanja kulturno-povijesnog naslijeđa.

Zadarska povijesna jezgra bogata je i kulturno-umjetničkim sadržajem poput manifestacija kao što su Glazbene večeri u sv. Donatu, Noć punog Mesea, Regata Zadarska Koka, Zadarsko kazališno ljeto, Festival solo plesa – Monoplay, Zadar snova, Derivat i festival Nosi se. Vrijedna kulturna baština Zadra svakako su i djela umjetničkih fotografa nastala u drugoj polovici 20. stoljeća iz objektivna renomiranih umjetnika iz tzv. zadarske fotografske škole.

Sudionici participativne radionice „Svakodnevni život u povijesnoj jezgri“ naveli su nedostatak sadržaja za lokalno stanovništvo izvan turističke sezone te potrebu za organizacijom manifestacija i tijekom zime, kao i otvaranje galerijskog prostora za izložbu dječjih radova s ciljem pružanja sadržaja obiteljima s djecom.

Vjerske ustanove

Vjerska funkcija očituje se kroz prisustvo većeg broja sakralnih objekata. Od imponantnijih građevina vrijedi u prvom redu spomenuti episkopalni kompleks koji je zaštićeno kulturno dobro te na prijedlogu za upis na UNESCO listu svjetske baštine. U sklopu kompleksa nalazi se crkva sv. Donata – simbol grada Zadra, katedrala sv. Stošije

(Anastazije) s krstionicom, sakristijom i zvonikom, nadbiskupska palača te sjemenište Zmajević. Na promatranom području prisutni su još crkveni objekti: crkva sv. Donata, sv. Šimuna, sv. Lovre, crkva Stomorica, sv. Marije, crkva Gospe od Zdravlja, crkva sv. Nikole, sv. Ilije te crkva sv. Petra Starog i Andrije. Vrijedi spomenuti i samostanske sklopove sv. Marije, sv. Frane, sv. Krševana, sv. Mihovila Arkandela i sv. Dominika.

Osim materijalne vjerske baštine, društvenu infrastrukturu Poluotoka oplemenjuju i vjerske procesije i svetkovine koje ljudi zadarskog prostora baštine još od antičkih vremena.

Sport

U povijesnoj jezgri prisutne su zelene površine koje pružaju prostor za rekreacijske aktivnosti građana, nastavu tjelesne i zdravstvene kulture, dječja igrališta, škole trčanja i slično. Ipak, sudionici participativne radionice naglasili su kako sportsko-rekreacijski sadržaji nisu dostatni za lokalno stanovništvo te kako ih je moguće uspostaviti na javnim zelenim površinama.

Udruge građana

Od ukupno 956 registriranih aktivnih udruga na području Grada Zadra (stanje u listopadu 2021. g.), njih 99 (10,4%) ima sjedište svoga djelovanja unutar povijesne jezgre (Registar udruga RH, 2021; Grad Zadar, 2021). Slobodnim udruživanjem građani koriste inspiraciju dobivenu iz vlastite okoline za kreativno djelovanje i stvaranje. Zato ne čudi podatak da je najveći broj udruga u povijesnoj jezgri registriran u području djelovanja 'kultura i umjetnost' i 'tehnička kultura'. Zatim slijede udruge iz područja 'obrazovanje, znanost i istraživanje' i 'zaštita zdravlja', dok manji broj udruga djeluje i u područjima 'branitelji i stradalnici' te 'sport'.

Od ostalih sadržaja, u povijesnoj jezgri postoji i gradska tržnica (pijaca) na kojoj lokalni poljoprivrednici prodaju širok spektar poljoprivrednih proizvoda, a tamo je smještena i ribarnica. Zbog svoje turističke atraktivnosti, kao i posebnih turističkih atrakcija novijeg doba poput morskih orgulja i Pozdrava Suncu te pojedinih manifestacija, u povijesnoj jezgri

Analitička podloga Plana upravljanja povijesnom jezgrom grada Zadra

razvili su se brojni trgovački i ugostiteljski objekti koji služe za pružanje raznih usluga turistima. Prometna funkcija povijesne jezgre očituje se u smještaju luke za putnički pomorski promet, koja je u znatnoj mjeri izgubila svoj prometni značaj otvaranjem putničkog terminala u Gaženici, dok Gradska luka i dalje omogućuje transport brodovima prema okolnim otocima.

Usprkos velikom broju ustanova i poslovnih subjekata koji koriste pojedine objekte na području jezgre, dio objekata koristi se i u stambene svrhe.

U kontaktnoj zoni uz povijesnu jezgru Zadra, južno i istočno od poluotoka, dostupne su i druge uslužne funkcije. U blizini povijesne

jezgre smještena je Opća bolnica Zadar i druge javne i privatne zdravstvene ustanove. Nadalje, ovdje je prisutan i veći broj financijskih ustanova (banaka), osiguravajućih društva te glavna pošta u Zadru, kao i širok spektar obrta koji pružaju različite usluge. U tom se prostoru nalazi i nekoliko obrazovnih ustanova (Novi kampus), veterinarska ambulanta, policijska postaja, ured Hrvatskog zavoda za zapošljavanje i drugi objekti javne namjene.

Sudionici participativne radionice „Svakodnevni život u povijesnoj jezgri“ naveli su kako uslijed premještanja usluga za stanovništvo izvan centra Grada izazvanog turistifikacijom prostora, dolazi do postepenog „izumiranja“ povijesne jezgre.

7.4. KULTUROLOŠKI ASPEKT

Kulturološki aspekt povijesne jezgre grada Zadra čine kulturno-umjetničke ustanove, udruge, manifestacije i industrije čije aktivnosti su usmjerene prema očuvanju i zaštiti kulturne baštine te raznih oblika umjetnosti kroz promociju i podizanje svijesti kako o njihovoj vrijednosti, tako i o njihovom značenju za lokalnu zajednicu. Prema Ministarstvu kulture i medija (2021), kulturni sektor podijeljen je na muzejsku, galerijsku, knjižničarsku, arhivsku, kazališnu, glazbenu i glazbeno-scensku, nakladničku, likovnu i filmsku djelatnost. Ustanove i udruge koje se bave navedenim djelatnostima čine zajedno s materijalnom kulturnom baštinom, kulturnu infrastrukturu povijesne jezgre. One uz suradnju s kulturnom i kreativnom industrijom koja djeluje u gradu kreiraju kulturno-umjetnički sadržaj i oplemenjuju ponudu i atraktivnost grada. Kulturno-umjetničke manifestacije promiču lokalne kulturne vrijednosti s ciljem približavanja posebnosti lokalne kulture turistima, ali i senzibiliziranju lokalne zajednice na važnost kulturne baštine. Za izgradnju, rekonstrukciju, adaptaciju i opremanje kulturne infrastrukture zaduženo je Ministarstvo kulture i medija.

U Republici Hrvatskoj gradovi imaju autonomnost u upravljanju lokalnim kulturnim sektorom, odnosno javnim ustanovama u kulturi kojima je lokalna samouprava osnivač i preko kojih usmjerava razvoj kulturnog života grada. Ustanove čiji je osnivač Grad Zadar svoju djelatnost obavljaju u suradnji s Upravnim odjelom za kulturu i šport, u skladu sa Zakonom o upravljanju javnim ustanovama u kulturi (NN, 96/01, 98/19). Također, sukladno Zakonu o kulturnim vijećima (NN, 48/04, 44/09, 68/13), važnu ulogu u razvoju kulture na području grada ima Kulturno vijeće Grada Zadra, dok se financiranje kulturne djelatnosti regulira Zakonom o financiranju javnih potreba u kulturi (NN, 47/90, 27/93, 38/09). S druge strane, samostalno umjetničko djelovanje regulirano je Zakonom o pravima samostalnih umjetnika i poticanju kulturnog i umjetničkog stvaralaštva (NN, 43/96, 44/96).

7.4.1. Ustanove i udruge u KULTURI NA PROSTORU PUVIJESNE JEZGRE

Na području povijesne jezgre grad Zadra djeluje ukupno 23 javne i privatne ustanove koje se bave djelatnostima u kulturi, a među njima su najbrojnije muzeološke ustanove (Tablica 6). Analizirajući trendove posjećenosti javnih kulturnih ustanova, primjetan je, izuzev 2020. godine, općenit rast broja posjetitelja i korisnika u posljednjih 10 godina u svim ustanovama osim u knjižnicama (Slika 44). Pozitivna kretanja rezultat su bogatog programskog sadržaja i atraktivnosti ponude ustanova, ali velikim dijelom i orijentiranosti grada k turističkoj djelatnosti. Epidemiološke mjere zbog pandemije COVID-19 znatno se onemogućile djelovanje kulturnih ustanova u 2020. godini, ali i pokazale njihove rizike i slabosti na koje će biti potrebno pronaći adekvatno rješenje kako bi se prilagodile novonastalim okolnostima i problematici današnjice. U tom smislu kulturnim ustanovama potrebno je osnažiti financijske kapacitete.

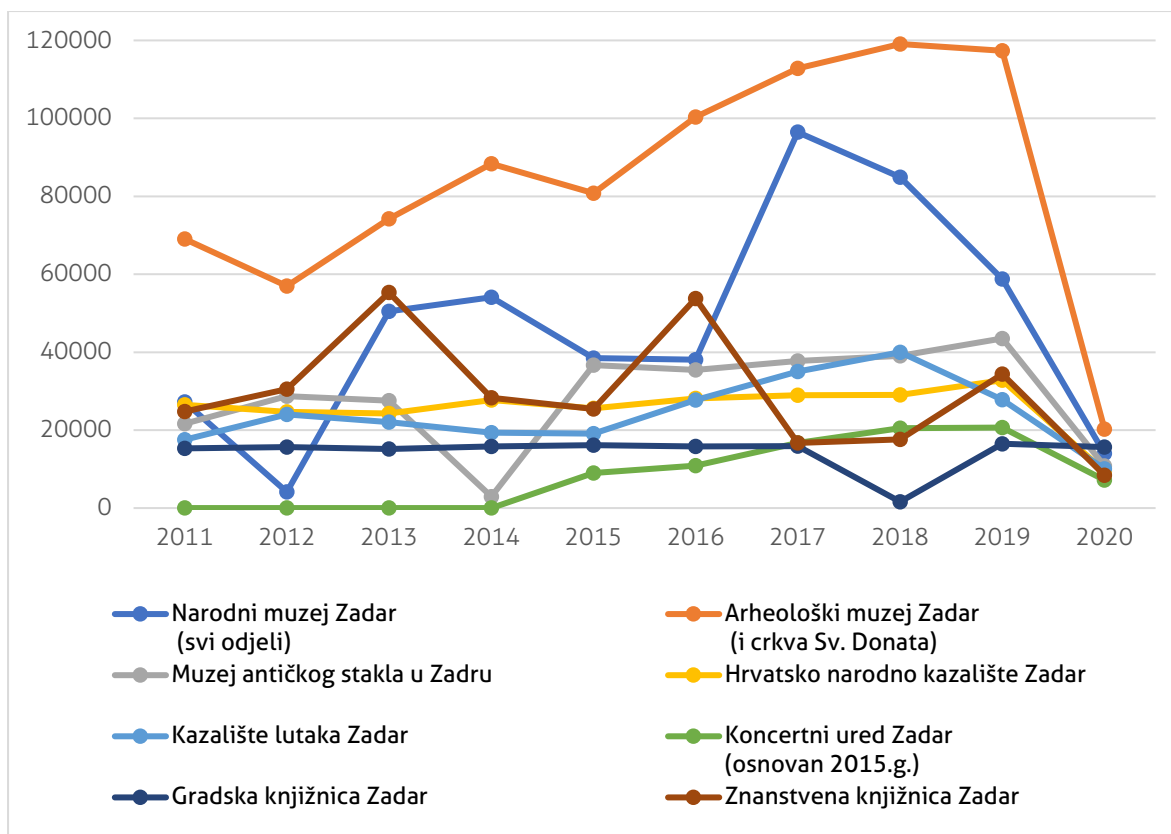
Iz aspekta upravljanja kulturnom infrastrukturom izrazito je važna razina njene dostupnosti svim društvenim skupinama. Pristupačnost građevina osobama s invaliditetom određena je Zakonom o gradnji (NN 153/13., 20/17) te Pravilnikom o osiguranju pristupačnosti građevina osobama s invaliditetom i smanjenom pokretljivosti (NN 78/13) kojima su definirane obveze prilikom gradnje novih i prilagodbe postojećih građevina tijekom rekonstrukcije, kao i uvjeti i načini osiguranja pristupa, kretanja te boravka osobama s invaliditetom i smanjenom pokretljivosti unutar građevina. Prema dostupnim podacima, kulturne ustanove koje djeluju na području povijesne jezgre većinom su prilagođene i dostupne osobama s invaliditetom, no potrebno je nastaviti razvijati prikladnu infrastrukturu u skladu aktualnom Nacionalnom strategijom izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom (NN 42/17). Prepreka u unaprijeđenu dostupnosti za pojedine građevine koje su upisane kao zaštićeno kulturno dobro je sustav mjera zaštite koji se nad njima provodi.

Tablica 6. Ustanove u povijesnoj jezgri koje se bave djelatnosti u kulturi

<p>Muzeji, galerije i izložbeni paviljoni</p>	<p>Narodni muzej Zadar:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Etnološki odjel • Prirodoslovni odjel • Muzej grada Zadra • Galerija umjetnina <p>Arheološki muzej Zadar Muzej antičkog stakla Zadar Muzej iluzija Galerija Likovne udruge ZadArt Galerija Laudato Galerija Anima Galerija Forma Kneževa palača Gradska loža Mali Arsenal Kapetanova kula SICU – Stalna izložba crkvene umjetnosti</p>
<p>Kazališta i koncertne dvorane</p>	<p>Hrvatsko narodno kazalište Kazalište lutaka Zadar Koncertni ured Zadar Glazbene večeri u Donatu</p>
<p>Knjižnice</p>	<p>Znanstvena knjižnica Zadar</p>
<p>Stručno-znanstvene ustanove</p>	<p>Sveučilište u Zadru Državni arhiv u Zadru Zavod za povijesne znanosti, HAZU u Zadru Međunarodni centar za podvodnu arheologiju Konzervatorski odjel u Zadru Restauratorski odjel u Zadru</p>

Izvor: MDC, 2021; PRKGZ, 2020

Analitička podloga Plana upravljanja povijesnom jezgrom grada Zadra

Slika 43 Trend broja posjetitelja javnih kulturnih ustanova za period 2011. – 2020.

Izvor: Grad Zadar

Prema Regstru udruga (2021) kulturnom djelatnosti se na području povijesne jezgre grada Zadra bave 62 udruge. Njihovo osnivanje, djelovanje i financiranje provodi se sukladno Zakonu o udrugama (NN 74/14, 70/17, 98/19) koji nalaže da se rad udruga temelji na načelima neovisnosti, javnosti, demokratskog ustroja, neprofitnosti te slobodnog sudjelovanja u javnom životu. Kulturne udruge stječu pravnu osobnost upisom u Registar udruga kao središnje elektroničke baze podataka za koje je zaduženo Ministarstvo pravosuđa i uprave. Među udrugama na području povijesne jezgre grada Zadra postoji potencijal i prostor za snažnije umrežavanje kako međusobno tako i s udrugama iz drugih područja djelatnosti. Udruge su prepoznate kao širitelji kulturnih znanja i vještina te u njihovom daljnjem djelovanju postoji posebna potreba za usmjeravanjem aktivnosti prema djeci i mladima (PRKGZ, 2020). Kako bi se to ostvarilo, potrebno je ojačati ljudske kapacitete.

Kulturni program grada Zadra karakterizira centraliziranost sadržaja na području povijesne jezgre sukladnu stupnju razvijenosti kulturne infrastrukture. Osim toga, kulturno-umjetnički sadržaj u velikoj mjeri je usklađen s turističkom djelatnosti te je zbog toga sezonalan (SRTGZ, 2016). Na području povijesne jezgre najznačajnije su sljedeće manifestacije:

1. Doček Nove godine
2. Valentinovo
3. Karneval
4. Karnevalić
5. Tuna, Sushi & Wine Festival
6. Međunarodni dan Jazza
7. Zadar Classic open air
8. Feštice
9. Ljeto na Narodnom trgu
10. Ljeto na Poluotoku

11. Ljeto u atriju palače Cedulin
12. Međunarodni zadarski plesni festival
13. Međunarodni festival duhovne glazbe
14. Tribute to Swing
15. Jazz & blues festival
15. KalelargArt
16. Noć punog miseca
17. DM millenium jump
18. Vaicanto festival
19. Vacanza
20. Glazbene večeri u sv. Donatu
21. Zadar Organ Festival
22. Varoška fešta
23. Zadar Craft Beer festival
24. Meat me Festival
25. Millenium stih
26. Advent
27. Wings for life
28. Međunarodni dan joge
29. Streetball mornarica
30. Cvijet Zadra
31. Zadar Sunset Festival
32. Zvuci zavičaja
33. Cvitarijada
34. Monoplay
35. Derivat
36. Festival Nosi se
37. Zadarsko kazališno ljeto
38. Zadar snova
39. Kino zona
40. PechaKucha Zadar
41. Festival Mediteraneo

Sudionici participativne radionice „Kultura i upravljanje zaštićenom baštinom“ istaknuli su kako Konzervatorski odjel aktivno radi na razvoju i realizaciji kulturnih sadržaja na području jezgre. Kao nedostatak u pogledu kulturnih ustanova naveli su nepostojanje kina u povijesnoj jezgri te financijske i imovinsko-pravne probleme koji bi se mogli pojaviti prilikom otvaranja novog kina, nedostatak izložbenog prostora u Arheološkom muzeju te loše stanje pojedinih kulturnih objekata koji zahtijevaju obnovu. Također su istaknuli postojanje interesa za pokretanje ljetnog te kina opremljenog novim tehnologijama te potrebu za edukacijom stanovništva o važnosti kulture, s ciljem sprječavanja pojedinačnih činova vandalizma koji devastiraju povijesnu jezgru. Preseljenje Gradske knjižnice na prostor Poluotoka naveli su kao potencijal za kulturni razvoj područja, kao i aktivaciju vanjskog prostora Muzeja antičkog stakla. Što se tiče kulturnog programa Grada, sudionici su istaknuli nedostatak originalnosti prilikom organizacije i imenovanja manifestacija te potrebu za povećanjem interesa kod lokalnog stanovništva za kulturne događaje kao i problem prilagođavanja kulturnih sadržaja isključivo trendovima kretanja turista uzrokovanog nedostatkom lokalnog stanovništva.

7.4.2. INICIJATIVE KULTURNOG BRENDIRANJA

Kultura je vrlo vrijedan resurs za društveno-gospodarski razvoj grada Zadra. Sukladno tome, potreba kulturnog brendiranja grada Zadra, pa tako i njene povijesne jezgre, prepoznata je kao jedan od strateških ciljeva Plana razvoja kulture grada Zadra 2019. – 2026. (2020). Kulturni identitet povijesne jezgre čini njena bogata kulturna baština te suvremeno umjetničko stvaralaštvo. Zbog toga, preduvjet kulturnog brendiranja je revitalizacija i interpretacija kulturne baštine kao pokretača autentičnosti novog umjetničkog stvaralaštva koja se gradi interakcijom umjetnika i građana, potičući i uvažavajući uključivost i različitost. Osvremenjivanje prezentacije kulturne baštine i osnaživanje kulturno-umjetničkih programa omogućiti će formiranje jasnog i kvalitetnog kulturnog brenda. Da bi se to

ostvarilo, potrebno je osigurati odgovarajuću prostornu, kadrovsku, financijsku i tehnološku infrastrukturu te kapacitete za kulturno djelovanje. Također, potrebno je snažnije djelovati na podizanju svijesti o potrebi očuvanja lokalnog identiteta i tradicije te razvoja suvremenog kulturnog izričaj. (PRKGZ, 2020)

Sudionici participativne radionice također su naglasili potrebu za originalnim brendiranjem manifestacija na području Grada te su istaknuli kako izrađene strategije i planovi razvoja kulture predstavljaju kvalitetan temelj za upravljanje kulturom na području gradske jezgre.

7.4.3. KULTURNE I KREATIVNE INDUSTRIJE

Kulturne i kreativne industrije uključuju oglašavanje i marketing, arhitekturu, obrt, vizualnu umjetnost, grafički i industrijski dizajn, modni dizajn, izvedbenu umjetnost, glazbu, fotografiju, film i video, računalne igre, radio i televiziju, književnost i izdavaštvo, softver i elektroničko izdavaštvo. Kao takve, pružaju velike mogućnosti za razvoj i jačanje poduzetništva unutar povijesne jezgre Zadra. Upravo zbog toga jedan od prioriteta Plana

razvoja kulture grada Zadra 2019. – 2026. (2020) je poticanje razvoja suvremenog kulturnog stvaralaštva, razvoja kulturnog poduzetništva, kulturnih industrija i tradicijskih obrta te kulturnog turizma. Prema analizi stanja, produkcija u suvremenoj kulturi grada Zadra je nejednake kvalitete i sadržaja te se uočava i izostanak definiranih i usmjerenih kriterija pri odabiru umjetničkih programa u pojedinim javnim gradskim ustanovama. Također, poduzetništvo u kulturi slabo zastupljeno te se u slabo ulaže u kulturne djelatnosti. Sukladno navedenom potrebno je nastaviti razvijati kulturne i kreativne industrije kako bi se ojačala kulturna ponuda. (PRKGZ, 2020)

Dosadašnja programsko-planska strategija kreativnog razvoja grada Zadra bila je usmjerena na urbanu obnovu, razvoj kreativnog poduzetništva, jačanje uključenosti i poštovanja, prilagođavanju mladima i dijeljenju (KZ, 2017). Na tragu dosad učinjenog, potrebno nastaviti uključivati ključne upravljačke strukture i povećavati broj korisnika/posjetitelja kulturnih aktivnosti. Također, potrebno je nastaviti jačati međusektorsku suradnju, educirati i prenositi ideje u svrhu kreiranja inovativnih razvojnih rješenja na polju kulturne djelatnosti.

7.5. GOSPODARSKI ASPEKT

7.5.1. OPĆI PREGLED

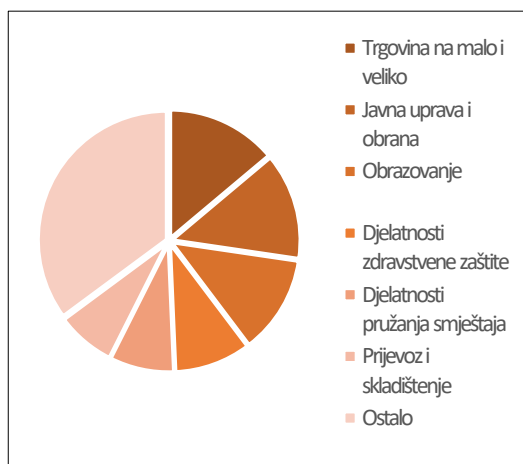
Promatrajući iz regionalne perspektive, gospodarski profil Grada Zadra je centraliziranog karaktera. Kao gospodarsko, administrativno, obrazovno, kulturno i turističko središte Zadarske županije, Grad Zadar razvojno prednjači u odnosu na okolne jedinice lokalne samouprave županije. Iako makroekonomski podaci o bruto domaćem proizvodu nisu dostupni za lokalnu razinu, regionalni centralitet Grada Zadra moguće je izvesti iz mnogih drugih pokazatelja poput broja mikro, malih i srednjih poduzeća, obrta, udjela obrazovanog stanovništva, stope nezaposlenosti i sl.

Državni zavod za statistiku je u svom priopćenju iz 2021. objavio podatke o kretanju bruto domaćeg proizvoda (dalje u tekstu: BDP) na razini županija za razdoblje 2013. – 2018. Izuzev znatnih regionalnih razlika, Zadarska županija bilježi pozitivan trend gospodarskog rasta nakon godina oporavka od višegodišnje ekonomske recesije i sveopće nepovoljne gospodarske situacije koja je dovela do pada relevantnih pokazatelja krajem prvog desetljeća. Indeks razvijenosti Zadarske županije iznosi 104,65% i spada u III. razvojnu skupinu, odnosno u drugu polovinu iznadprosječno rangiranih jedinica županijske razine. Grad Zadar svrstan je u VIII. razvojnu skupinu lokalnih jedinica s indeksom razvijenosti od 109,37% što ga smješta u prvu četvrtinu iznadprosječno rangiranih jedinica lokalne samouprave (MRRFEU, 2018). Gospodarstvo Zadarske županije nalazi se nešto ispod nacionalnog prosjeka (4,7%) s udjelom od 3,5% u nacionalnom BDP-u (DZS, 2021). U usporedbi s ostalim jadranskim županijama, Zadarska se smjestila na četvrto mjesto od ukupno sedam županija. Međutim, analizom vrijednosti BDP-a po glavi stanovnika uočava se znatni porast u promatranom razdoblju. Tako je 2013. godine BDP *per capita* iznosio 60.866,00 HRK, a 2018. godine

81.338,00 HRK što predstavlja povećanje od čak 33,6% (DZS, 2021). Predmetno povećanje je ujedno najveće na razini Republike Hrvatske. Značaj opisanog rasta razvidan je i iz pomaka u gospodarskoj poziciji koju je Zadarska županija ostvarila tijekom posljednja dva desetljeća. Zadarska županija je 2000. godine bila na 16. mjestu prema vrijednostima BDP-a *per capita*, 2013. na 8. mjestu, dok je 2018. godine zauzela 6. mjesto među svim hrvatskim županijama. Udio djelatnosti u BDP-u Zadarske županije ukazuje na dominaciju djelatnosti trgovine, ugostiteljstva i prijevoza (24%), poslovanja nekretninama (16,9%), javne uprave, obrazovanja i zdravstvene zaštite (16,7%) te stručne, znanstvene, tehničke i administrativne djelatnosti (8,2%). Osim prevladavajućeg udjela tercijarnih i kvartarnih djelatnosti, od sekundarnih djelatnosti ističe se prerađivačka industrija s udjelom od 11%. Obzirom na veličinu ekonomije Grada Zadra u odnosu na ostale lokalne jedinice Zadarske županije, moguće je preslikati *a maiori ad minus* navedenu strukturu djelatnosti na Grad Zadar. Također, imajući u vidu činjenicu kako je poluga gospodarskog razvoja Grada Zadra, a i cijele Jadranske Hrvatske, upravo turizam, ne čudi primarna zastupljenost onih djelatnosti izravno ili neizravno povezanih uz turizam.

Od ukupnog broja zaposlenih u pravnim osobama, u gospodarstvu radi i sudjeluje 70% radno sposobnog stanovništva Grada Zadra. Najviše njih nalazi se u starosnoj dobi između 35. i 44. godine. Struktura zaposlenih po djelatnostima slična je strukturi udjela djelatnosti na razini županije izloženoj supra. (DZS, 2020). Promatrajući pokazatelje o zaposlenosti na razini povijesne jezgre, podaci iz Popisa stanovništva 2011. godine upućuju kako je manje od 40 % stanovništva starijeg od 15 godina bilo zaposleno, dok su 30 % činile osobe u mirovini, 11,8 % učenici i studenti, a 8,5 % odnosilo se na druge skupine neaktivnih osoba. Nezaposleni su u promatranom strukturi činili 12,8 %. Znanstvenici, inženjeri i stručnjaci (29 %), najzastupljenija su kategorija zaposlenih prema zanimanju. Slijede ih zaposleni u trgovačkim i uslužnim zanimanjima (19,4 %), tehnički i stručni suradnici (18,8 %) i potom administrativni službenici (10,9 %). Struktura zaposlenih

prema djelatnosti srodna je onima na razini Grada i županije, s nešto izraženijim stupnjem zaposlenih u kvartarnom sektoru. Najviše stanovnika povijesne jezgre tako je bilo zaposleno u djelatnostima javne uprave, obrazovanja i zdravstvene zaštite (34,5 %) te trgovine na malo i veliko (28,7 %).

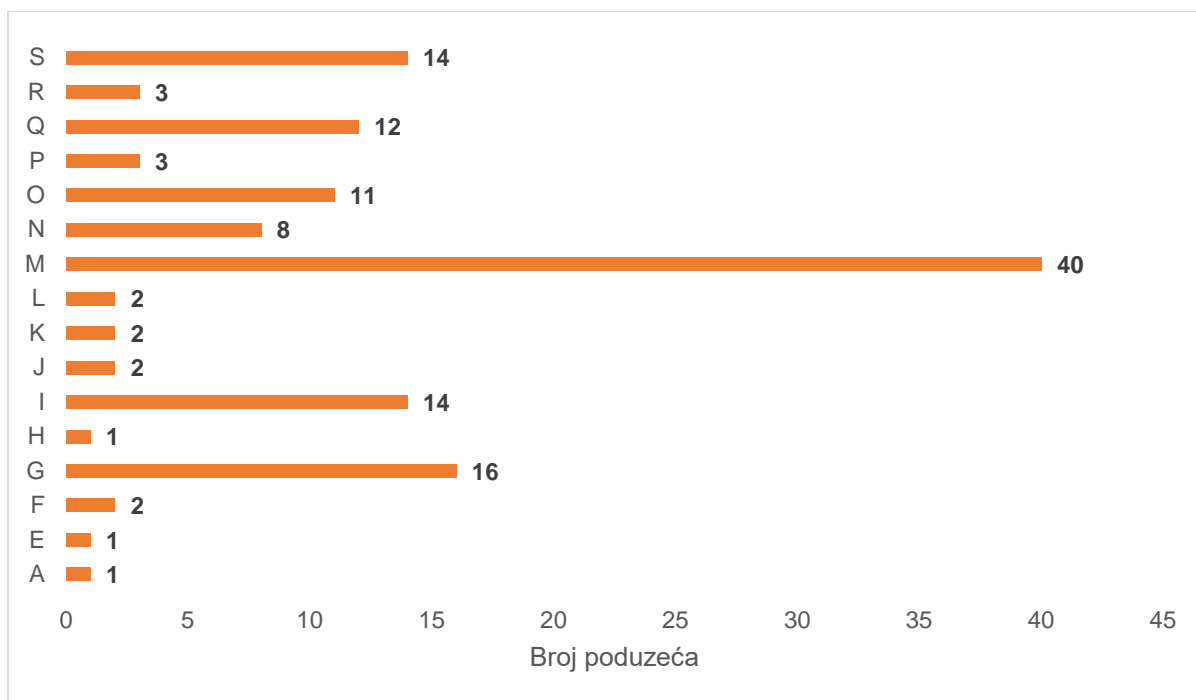
Slika 44 Struktura zaposlenog stanovništva povijesne jezgre prema području djelatnosti

Izvor: Popis stanovništva 2011, DZS

Zaštićena povijesna jezgra Grada Zadra utjelovljuje specifičan urbani prostor iznimno pogodan za razvoj uslužnih djelatnosti i društvenih sadržaja (djelatnosti tercijarnog i kvartarnog sektora, uključujući i civilni sektor) što je razvidno iz grafikona na Slika 46. Kategorizacija djelatnosti preuzeta je sukladno Nacionalnoj klasifikaciji djelatnosti 2007. Iz grafikona je razvidno kako struktura djelatnosti unutar zaštićene povijesne jezgre na zadarskom poluotoku uvelike prati onu na razini županije. Naime, najviše poduzeća (40) registrirano je u oblasti stručnih, znanstvenih i tehničkih djelatnosti (M), njih 16 u području trgovine na veliko i malo (G) te po 14 u djelatnosti pružanja smještaja i hrane (I) i ostalim uslužnim djelatnostima (S). Nadalje, značajan je broj pravnih osoba iz područja pružanja zdravstvene zaštite (Q) i djelatnosti javne uprave (O).³

³ A – Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo; E – Opskrba vodom; uklanjanje otpadnih voda, gospodarenje otpadom te djelatnosti sanacije okoliša; F – Građevinarstvo; G – Trgovina na veliko i na malo; popravak motornih vozila i motocikla; H – Prijevoz i skladištenje; I – Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane; J – Informacije i komunikacije; K – Financijske djelatnosti i

djelatnosti osiguranja; L – Poslovanje nekretninama; M – Stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti; N – Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti; O – Javna uprava i obrana; obvezno socijalno osiguranje; P – Obrazovanje; Q – Djelatnosti zdravstvene zaštite i socijalne skrbi; R – Umjetnost, zabava i rekreacija; S – Ostale uslužne djelatnosti.

Slika 45 Struktura djelatnosti unutar povijesne jezgre Grada Zadra

Izvor: Tvrtke.hr, 2021

Nažalost, prisutan je nedostatak detaljnih statističkih podataka o gospodarskim indikatorima za povijesnu jezgru Grada Zadra. Zbog toga je teško ustvrditi točan broj gospodarskih subjekata po sektoru djelovanja. Također, sudionici participativne radionice „Gospodarstvo i održivost“ naglasili su da je prepreka cjelovitom prikupljanju podataka i činjenica da se gospodarski subjekti popisuju prema sjedištu poslovanja što otežava reguliranje broja gospodarskih objekata na području povijesne jezgre, a posebno u vidu ugostiteljskih objekata. Vođenje statistike o gospodarskim indikatorima neizmjereno je važno za proces upravljanja kulturnim dobrima i izgradnju sigurnog, održivog i sadržajnog okruženja za kulturnu baštinu i stanovnike povijesne jezgre.

7.5.2. Poduzetništvo

Grad Zadar svrstava se među deset najuspješnijih gradova po ostvarenim ukupnim prihodima svih poduzetnika u 2019. godini (FINA, 2021). Tako su zadarski poduzetnici u 2020. godini uprihodili 14.468.289,00 HRK. Za

razliku od 2019. godine kada su poduzetnici Zadarske županije ostvarili pozitivan financijski rezultat, 2020. godinu završili su s neto gubitkom kao posljedicom globalne pandemije COVID-19.

Da poduzetništvo doživljava zamah na području Grada Zadra svjedoči podatak da je u posljednje tri godine broj poduzetnika narastao za više od 100%. Potonje podrazumijeva porast zaposlenih u gospodarstvu od gotovo 80% u odnosu na 2017. godinu (FINA, 2018; HGK 2021).

Na području Zadarske županije u 2017. godini zabilježeno je 4.273 poduzetnika, od kojih 58,8% ima sjedište i posluje u Gradu Zadru (FINA, 2018). U 2021. godini taj broj narastao je za 26,7% na broj od 5.416 poduzetnika (HGK, 2021). Takva povoljna poduzetnička klima posljedica je mjera u vidu programa kreditiranja poduzetništva, subvencioniranja iznosa kamata kredita, dodjele bespovratnih potpora i slično. Provođenjem poticajnih mjera stvara se povoljno poduzetničko okruženje kroz poboljšanje uvjeta raspoloživosti financijskih resursa za djelovanje poduzetnika na području

Zadarske županije. Spomenutim mjerama potpomaže se i poduzetnike u povijesnoj jezgri, a što doprinosi višem standardu i većoj kvaliteti života mještana Poluotoka i Grada Zadra u cjelini.

Prema sudionicima participativne radionice „Gospodarstvo i održivost“ potrebno je usmjeravati mlade ljude ka poduzetništvu te poticati strukovno obrazovanje kako bi se zadovoljile potrebe stanovništva na Poluotoku.

7.5.3. OBRITNIŠTVO

Udruženje obrtnika Zadar jedno je od četiri najveća udruženja obrtnika u Hrvatskoj. Na dan 31. prosinca 2019. godine, ukupni broj registriranih obrta u Zadarskoj županiji iznosio je 3.413, a u Gradu Zadru 2.068 (60%) (Udruženje obrtnika Zadar, 2020).

Različit je spektar djelatnosti koje se obavljaju unutar registriranih obrta raspoređenih u osam glavnih cehova: i) ceh ugostiteljstva i turizma, ii) ceh uslužnog obrta, iii) ceh trgovine, iv) ceh intelektualnih usluga, v) ceh graditeljstva, vi) ceh prijevoza osoba i stvari na kopnu i moru, vii) ceh proizvodnog obrta, viii) ceh ribarstva, marikulture i poljodjelstva (Udruženje obrtnika Zadar, 2020).

Obrtništvo i turizam usko su isprepleteni. Štoviše, obrtnička djelatnost predstavlja esencijalan dio turističke ponude i promocije. Atraktivnost Grada, a osobito povijesne jezgre u sezonskim mjesecima nužno je popraćena proizvodima i uslugama tradicionalnih obrta koji privlače turiste i utječu na potrošnju i gospodarski presjek zaštićenog urbanog područja. Obzirom na snažnu turističku dimenziju povijesne jezgre, ne čudi što su upravo ceh ugostiteljstva i turizma i ceh uslužnog obrta najbrojniji članovima. Od ukupnog broja obrta, njih 554, tj. 17,1% registrirano je kao sezonski obrt (Udruženje obrtnika Zadar, 2020). Unatoč nedostatku ciljanih podataka za povijesnu jezgru, za pretpostaviti je kako se značajan postotak sezonskih obrta odnosi upravo na one u povijesnoj jezgri imajući u vidu posebnost i vrijednost fortifikacijskog sustava i ostalih kulturnih dobara Poluotoka.

S obzirom na široki teritorijalni opseg koji zadarsko udruženje obrtnika pokriva, ključno je prepoznati prilike daljnjeg širenja i modernizacije obrtničkih cehova uz očuvanje tradicionalne i prepoznatljive vrijednosti proizvoda i usluga.

Sudionici participativne radionice „Gospodarstvo i održivost“ naveli su kako većina obrtnika na Poluotoku djeluje u djelatnostima turizma i ugostiteljstva te kako strukture vlasništva u gradu predstavljaju problem pri otvaranju obrta. Također su istaknuli kako je s ciljem diverzifikacije gospodarstva potrebno poticati tradicijske obrte na prostoru jezgre. Prema sudionicima participativne radionice „Svakodnevni život u povijesnoj jezgri“ potrebno je omogućiti rad trgovina na prostoru Poluotoka tijekom cijele godine kako lokalno stanovništvo ne bi moralo napuštati Poluotok za nabavku osnovnih namirnica.

7.5.4. TRŽIŠTE NEKRETNINA

Nekretnine su utkane u tkivo svake zaštićene kulturno-povijesne cjeline i, kao takve, uvelike utječu na gospodarsku vrijednost čitavog područja. Prostor povijesne jezgre i interes koji joj šira javnost pridaje djeluju na pojedine indikatore ekonomske vrijednosti nekretnina poput cijene po četvornom metru, visine najamnine, zakupnine i drugo. Uz to, u slučaju provođenja programa i mjera obnove kulturne baštine, predmetno bi dodatno povisilo gospodarsku vrijednost nekretnina u urbanom kulturnom okruženju.

Stupanjem na snagu Zakona o procjeni vrijednosti nekretnina (NN, 78/15), uređena je obveza gradova na izradu godišnjeg Izvješća o tržištu nekretnina. Prema Izvješću, na području Grada Zadra sklopljeno je u 2020. godini ukupno 1.367 kupoprodajnih ugovora u vrijednosti 1.190.324.750,73 HRK. U usporedbi s prethodnom 2019. godinom došlo je do smanjenja broja kupoprodaja za 12%. Najviše kupoprodaja izvršeno je za stan/apartman (50%) i građevinsko zemljište (24%). Razina prometa stanom/apartmanom predstavlja smanjenje u odnosu na 2019. godinu za 21,25%. Jedan od razloga zabilježenog pada poprilično sigurno leži u

Analitička podloga Plana upravljanja povijesnom jezgrom grada Zadra

nestabilnoj gospodarskoj situaciji uzrokovanoj pandemijom COVID-19. S tim u vezi, vrijedi spomenuti aktivnost Gradskog vijeća Grada Zadra na oživljavanju gospodarskog prometa

putem Odluke o privremenom umanjenju i oslobođenju od plaćanja zakupnine poslovnih prostora u vlasništvu Grada Zadra.

7.6. TURISTIČKI ASPEKT

7.6.1. Turizam

Hrvatska je tradicionalno turistička i odmorišna zemlja sa značajnim udjelom turističkog sektora u nacionalnom BDP-u, u iznosu od 11 %. Položaj na području Mediterana, najposjećenije turističke regije svijeta te faktor globalnog porasta turističke mobilnosti i aktivnosti (UNWTO, 2021), dugi se niz godina odražavao i na kontinuirani porast broja turističkih dolazaka i noćenja u Hrvatskoj, osobito u njezinom primorskom dijelu. Aktualna situacija s pandemijom ipak upozorava da se turizam ne može promatrati jednoobrazno te da faktori poput trenutne globalne nesigurnosti mogu značajno utjecati na procese u turizmu.

Hrvatsku je 2019. g. posjetilo 19.566.064 turista (od toga 87 % područje Jadranske Hrvatske), odnosno 4,8 % više nego li 2018. g. Udio turista koji su pritom ostvarili dolazak u Zadarskoj županiji iznosio je 9 %, čime se Zadarska županija našla iza Istarske, Splitsko-dalmatinske, Primorsko-goranske i Dubrovačko-neretvanske, a udio onih koji su ostvarili noćenje 10,8 %, što ju je pozicioniralo na treće mjesto, u ovom segmentu ispred Dubrovačko-neretvanske županije (Turizam u primorskim gradovima i općinama 2019., 2020).

Prema istraživanju o percepciji turističkog branda Zadra i okolice (Zadarska županija, 2016), Zadarska se županija od strane posjetitelja doživljava kao gostoljubiva, topla i opuštana destinacija s izraženim prirodnim ljepotama, čistim morem, povoljnim uvjetima za aktivni turizam i nautiku. Takva percepcija prati i susjedne dalmatinske regije, kao i Istru i Kvarner što u određenoj mjeri upućuje na međusobnu konkurentnost, ali i slabu diferenciranost te prepoznatljivost Zadra i okolice. Pojava je identificirana i u Nacionalnoj strategiji razvoja turizma (2013), gdje je istaknuta problematika premalenog broja globalno brendiranih destinacija. Zadarska je regija, od strane najvećeg broja uključenih u

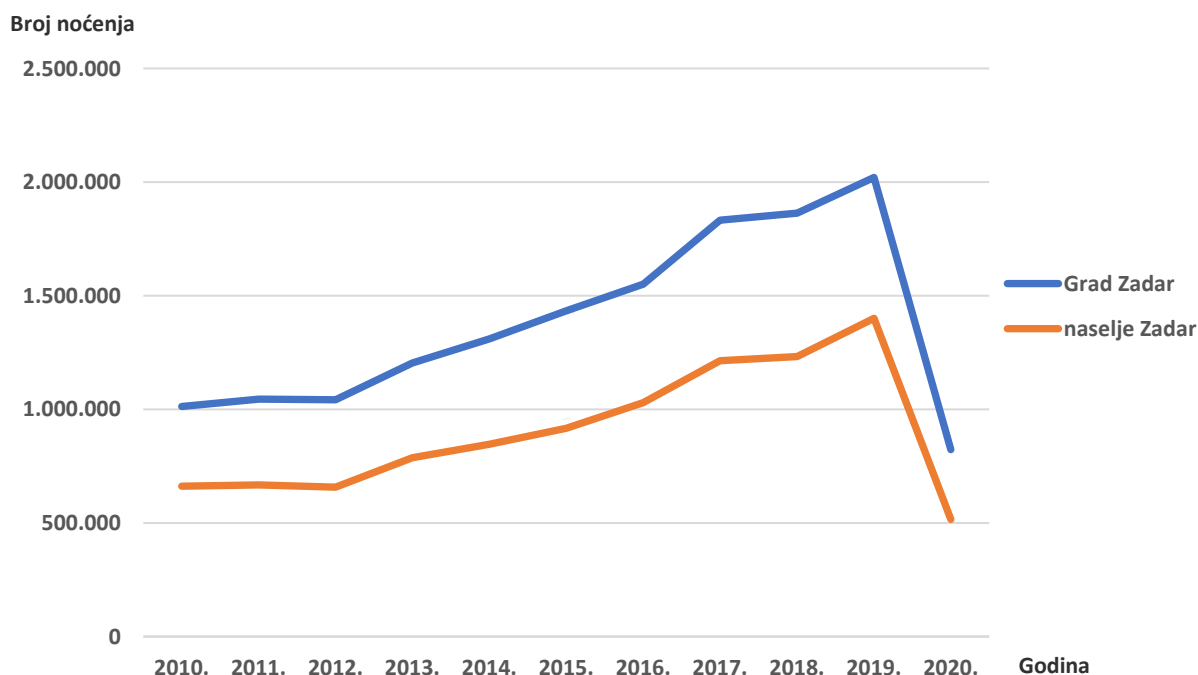
istraživanje, percipirana kao destinacija s povoljnim odnosom cijene i kvalitete (Zadarska županija, 2016), dok TOMAS istraživanje o stavovima i potrošnji turista u RH (2020) pokazuje kako turisti u njoj ostvaruju dnevnu potrošnju od 84,9 eura, najmanju u odnosu na ostale primorske županije (iako su njezini posjetitelji u vrhu prema visini dohotka). Za usporedbu, procjena prosječne dnevne potrošnje na razini čitave regije Jadranske Hrvatske iznosi 96,86 eura, isto navodi na zaključak o Zadarskoj županiji kao turistima cjenovno dostupnoj destinaciji i ujedno onoj u kojoj troše značajno manje sredstava nego li u drugim primorskim županijama, ali ujedno predstavlja i poticaj za povećanjem kvalitete usluga. Za pretpostaviti je ipak kako je u samom gradu Zadru potrošnja turista nešto veća nego li u ostatku županije zbog sadržajnije turističke i ugostiteljske ponude.

Grad Zadar glavna je odredišna destinacija Zadarske županije, u kojoj se ostvaruje gotovo trećina turističkih dolazaka i petina turističkih noćenja. Višedesetljetni intenzivni turistički razvoj i ulaganje u turističke kapacitete, rezultiraju pozicioniranjem Zadra visoko na turističkoj ljestvici Hrvatske, gdje se 2019. nalazio na petom mjestu prema broju ostvarenih turističkih dolazaka (609.785). Najveća turistička aktivnost očekivano se ostvaruje upravo u samom naselju Zadru, na koje se odnosilo 78 % promatranog broja dolazaka (476.057). Također, od ukupnog broja noćenja 2019. u Gradu Zadru (2.020.302), 68 % odvilo se u središnjem naselju Zadru (1.400.363) (Turizam u primorskim gradovima i općinama 2019., 2020).

Progresivna dinamika rasta turističkog prometa zabilježena je od 2010. do 2019. g. te se u tom razdoblju broj dolazaka na području Grada Zadra povećao u jednakoj mjeri kao i na području naselja Zadar, odnosno 2,3 puta, a broj noćenja 2,1 puta (Slika 47). Turistička aktivnost osobito se intenzivirala u drugom dijelu promatranog razdoblja, odnosno broj turističkih dolazaka se povećao za 41 % od 2015. do 2019. g. dok je primjerice rast od 2010. do 2014. g. iznosio 27 %. U 2020., godini obilježenoj pojavom pandemije, kao sveopća reakcija na istu došlo je do smanjenja broja turističkih dolazaka na razini Grada za 71 %, a

broj noćenja za 59 % (Turizam u primorskim gradovima i općinama 2020, 2021).

Slika 46: Broj turističkih noćenja u Gradu Zadru i naselju Zadru od 2010. do 2020.

Izvor: Turizam u primorskim gradovima i općinama, 2011-2021

Od 2010. do 2019. g. turisti su na području Grada Zadra prosječno boravili 3,6 dana, a 2020. g. 4,6 dana. Na području samog naselja Zadar, turisti su se zadržavali nešto kraće, odnosno u desetogodišnjem razdoblju 2010.-2019. g. prosječno 2,8 dana, a 2020. g. 4 dana. Nešto slabiji pad broja noćenja u 2020. g. u odnosu na pad broja dolazaka imao je za rezultat produljenje prosječnog broja dana koji su gosti proveli u Zadru. Pretpostavka je da su se gosti u godini kada je smanjena pokretljivost stanovništva, pa i ona turistička, rjeđe odlučivali na promjene odmarališnih destinacija te samim time duže boravili na jednoj lokaciji. Zamjetno je kako su pokazatelji prosječne dužine boravka za područje Grada Zadra, a onda i za naselje Zadar niži od prosjeka RH, ali i prosjeka Zadarske županije. Pritom treba uzeti u obzir tranzitnu ulogu Zadra, činjenicu kako se u njemu nalazi najveća regionalna putnička pomorska luka te zračna luka. Samim time postoji i pretpostavka da se dio korisnika putničkih usluga kratkoročno zadrži u Zadru prije ili nakon odlaska na željenu

destinaciju, dok se na prometno nedostupnijim destinacijama turisti zadržavaju duže (primjerice otocima). Općenito, trend smanjivanja prosječne dužine zadržavanja gostiju prisutan je kako na nacionalnoj razini, tako i na području Zadra. Od 2010. do 2014. g. prosječna duljina boravka iznosila je 3,2 dana, a od 2015. do 2019. g. 3 dana. Ostaje motriti hoće li se i koliko taj trend mijenjati u narednim godinama i poprimiti obilježja sličnija onima iz 2020. g.

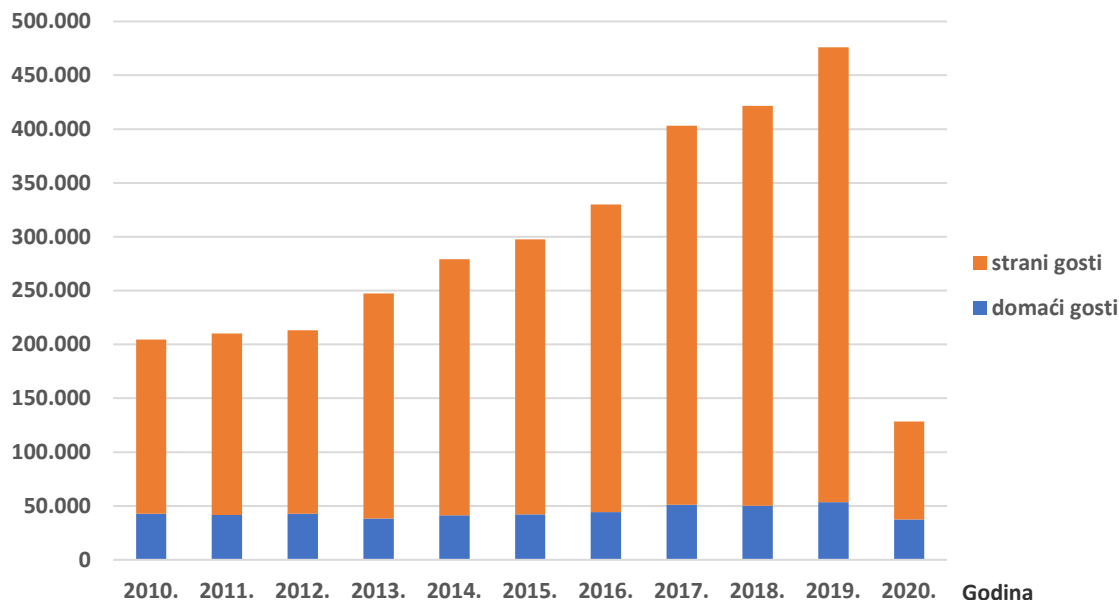
Povećanje broja turističkih dolazaka u godinama koje su prethodile 2020. g., uvelike je zasluga masovnijeg priljeva stranih turista. Broj dolazaka stranih turista na području naselja Zadra se linearno povećavao od 2010. (161.592 dolazaka) do 2019. g. (422.538) te ukupan rast iznosi 61 %. U istom razdoblju, kod dolazaka domaćih turista zabilježene su fluktuacije te godine sa smanjenim brojem dolazaka u odnosu na prethodne. Primjerice, u godinama oporavka od krize 2011.-2015. zabilježen je manji broj gostiju nego li 2010. g.,

Analitička podloga Plana upravljanja povijesnom jezgrom grada Zadra

s najnižom točkom u 2013. g., od kad dolasci domaćih rastu (Slika 48). Ukupno gledajući,

indeksom promjene 2019./2010. zabilježeno je povećanje broja domaćih gostiju za 20 %.

Broj dolazaka

Slika 47: Broj turističkih dolazaka stranih i domaćih gostiju u naselju Zadru, 2010.-2021. godine

Izvor: Turizam u primorskim gradovima i općinama, 2011-2021

Sagledavši brojnost gostiju prema zemlji iz koje dolaze, podatci pokazuju kako su 2019. g. u naselju Zadru najbrojnija skupina bili Nijemci (53.562) prestigavši u dolascima domaće turiste. Ostala velika emitivna tržišta su Francuska, Italija, Poljska s više od 20.000 dolazaka, Austrija i U.K. s više od 15.000 dolazaka. Godine 2020., udio stranih turista je pao za 78,5 % u odnosu na 2019. g., dok se udio domaćih smanjio za 30,2 % (Turizam u primorskim gradovima i općinama 2020., 2021). Vrijeme krize podsjeća na vrijednost domaćeg tržišta i domaćih gostiju usprkos dosadašnjim trendovima naglog rasta broja turista iz ostatka Europe.

Premda podatke o broju dolazaka i noćenja nije moguće izdvojiti na razini nižoj od naselja, opravdano je za pretpostaviti kako je većina turista koji su boravili u Gradu Zadru posjetila njegovu povijesnu jezgru, neovisno jesu li u njoj pritom ostvarili noćenje. U povijesnoj se jezgri nalazi većina turističkih atrakcija (TZ Grada Zadra, 2021) te morfoloških i sadržajnih posebnosti grada. Od 2017. g. gradski se bedemi nalaze pod zaštitom

UNESCO-a u kategoriji transnacionalnog serijskog kulturnog dobra „Obrambeni sustavi Republike Venecije u razdoblju od 16. do 17. stoljeća“, a sama povijesna jezgra sazdana od brojnih pojedinačnih zaštićenih kulturnih dobara posebno je zaštićena kao kulturno-povijesna cjelina. Jezgra ujedno predstavlja i glavnu pozornicu za održavanje velikog broja događanja i manifestacija. Manifestacije osim što predstavljaju privlačan faktor u razvoju turizma, za stanovnike jezgre i okolice čine vrijedan dio kulturnog identiteta kojim ostvaruju povezanost sa samim prostorom. Prema podacima Grada Zadra, u povijesnoj se jezgri godišnje odvijaju 33 manifestacije kulturnog, zabavnog, gastronomskog, vjerskog i sportskog karaktera. Manifestacije su osobito zastupljene u ljetnim mjesecima, ali postepeno raste njihov broj i drugim dijelovima godine.

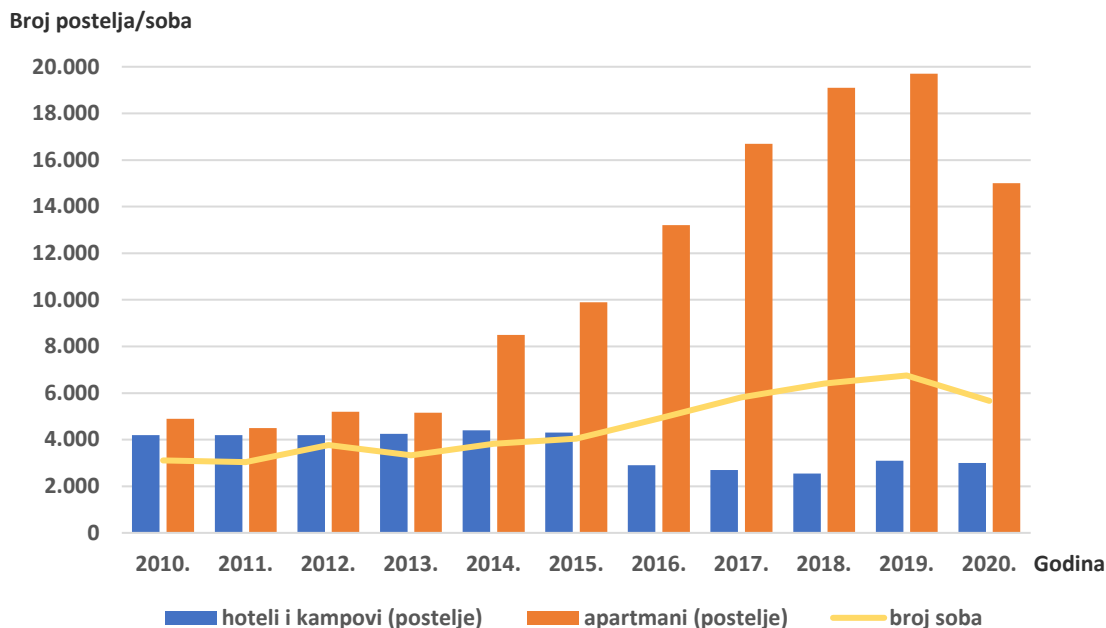
Osim turista koji su boravili u samom Zadru, gradske atrakcije (rimski forum, sv. Donat, Pozdrav Suncu, Morske orgulje), prva su asocijacija na Zadarsku županiju većini njezinih gostiju što povijesnu jezgru čini izrazito popularnom destinacijom za izletnike

(Zadarska županija, 2016). Gradski muzeji na području Poluotoka godinama su bilježili sve veću posjećenost te je 2019. g. u Arheološkom muzeju zabilježeno 21.076 posjetitelja, u crkvi sv. Donata 96.309, a u Muzeju antičkog stakla 43.519. Pokazatelji za 2020. g. i 2021. g. značajno su niži (Grad Zadar, 2021) što je u skladu s manjim brojem turističkih dolazaka, ali također i upućuje na potrebu za promišljanjem o novim načinima interpretacije i prezentacije kulturne baštine, u skladu s uvjetima i potrebama koji proizlaze iz aktualne situacije s pandemijom COVID-19. Ukupno gledajući, velika turistička aktivnost na području povijesne jezgre Zadra za sobom povlači i neke negativne posljedice koje se javljaju u obliku pritiska na javnu urbanu infrastrukturu, kulturnu baštinu i arhitekturu. Jedino značajnije rasterećenje u pogledu gužvi na Poluotoku dogodilo se unazad nekoliko godina izmještanjem trajektne luke s poluotoka u novootvorenu Luku Gaženica. O promjenama gradske jezgre pod utjecajem turizma detaljnija su zapažanja iznesena nakon analize smještajnih kapaciteta na području naselja Zadra.

Prema podacima za 2019. g., na području naselja Zadar bilo je registrirano 6.754 soba, što je povećanje za 54 % u odnosu na 2010. g. (Turizam u primorskim gradovima i općinama, 2011-2021). U istom periodu, broj postelja povećao se za 59 %, ponajviše zbog povećanja kapaciteta u apartmanskom

smještaju (Slika 49). Ekspanzija obiteljskog smještaja u kućanstvima karakteristična je za prostor čitave Hrvatske, a na primjeru naselja Zadar može se vidjeti kako je udio postelja u kategoriji odmarališta 2010. činio 47 % svih postelja, a 2019. značajno visokih 85 %. To ukazuje na disproporciju u smještajnoj strukturi, koja je svakom godinom sve izraženija. Štoviše, broj postelja u hotelima i kampovima bio je manji 2019. i 2020. nego li 2010. g. Dodatna problematika koja se javlja s porastom smještajnih objekata je sve intenzivniji fizički pritisak turizma na prostor i njegovu održivost. Gustoća turističkih postelja kao pokazatelj pritiska turizma na područje naselja Zadra iznosila je visokih 438 postelja/km² 2019. g. Godine 2020. ukupan broj soba smanjio se za 16 % što se dijelom može pripisati privremenom odustajanju od iznajmljivanja zbog nerentabilnosti, a samim time došlo je i do smanjenja broja postelja za 20 % (Turizam u primorskim gradovima i općinama 2020., 2021). Smještajni kapaciteti u obiteljskom smještaju mogu se kategorizirati s obzirom na kvalitetu smještaja, odnosno broj zvjezdica koji im je dodijeljen. S obzirom na navedeno, 2019.g. na području Grada Zadra prevladavao je smještaj sa tri zvjezdice koji je imalo čak 71,87% smještajnih jedinica. Nadalje, pet zvjezdica imalo je 0,23 % smještajnih jedinica, četiri zvjezdice 7,29%, dvije zvjezdice 18,49% te jednu zvjezdicu 2,12% (Grad Zadar, 2019.).

Analitička podloga Plana upravljanja povijesnom jezgrom grada Zadra

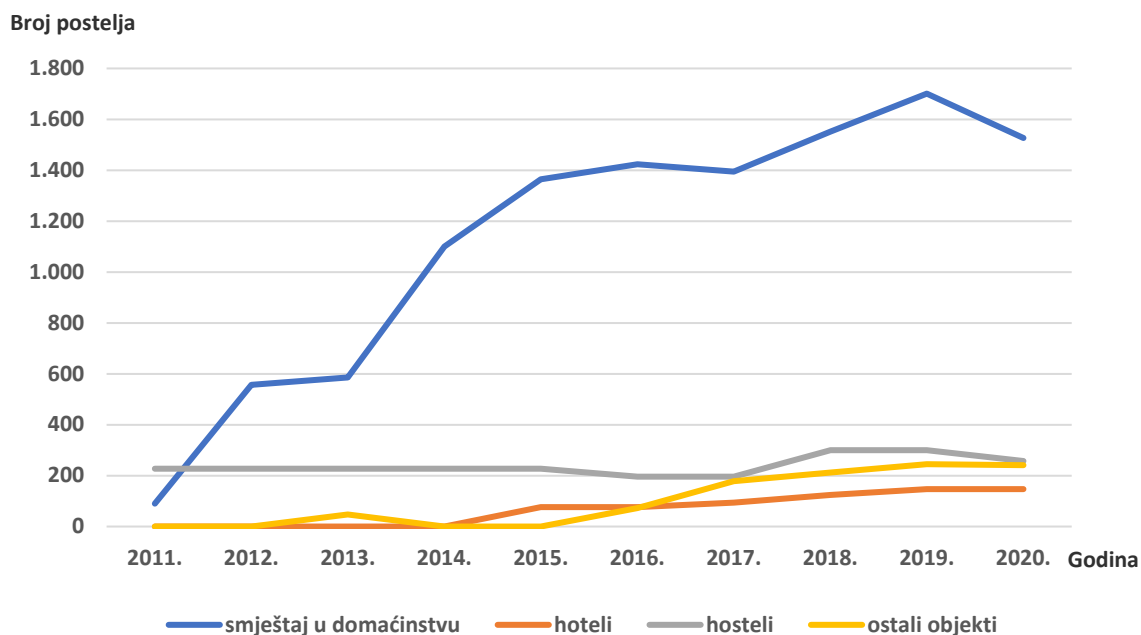
Slika 48: Kretanje broja kreveta i postelja po kategorijama smještaja u naselju Zadru 2010.-2020.

Izvor: Turizam u primorskim gradovima i općinama, 2011-2021

Povijesno središte Zadra također nije zaobišao sve izraženiji utjecaj apartmanizacije u recentnom razdoblju. Prema podacima Turističke zajednice Grada Zadra (2021), broj postelja na Poluotoku 2020. g. (2.175) bio je veći gotovo sedam puta nego li 2011. g. (317), odnosno sedmina novih smještajnih kapaciteta registriranih na području naselja Zadar u navedenom periodu nalazi se u povijesnoj jezgri. Kao i na području samog naselja Zadar, u pogledu kategorizacije smještajnih objekata u povijesnoj su jezgri najzastupljeniji oni u domaćinstvu te se broj postelja u toj kategoriji povećao se čak 17 puta, s 90 na 1.526 u razdoblju 2011.-2020. g. (Slika 50). Ovakvi pokazatelji upućuju na nekoliko procesa kojima je povijesna jezgra zahvaćena pod utjecajem sve intenzivnije turistifikacije, primarno prenamjene stanova u stanove za

odmor (broj iznajmljivača povećao se s 30 na 546 u desetogodišnjem razdoblju), a samim time i preseljenjem stanovništva u druge dijelove grada. Na primjeru drugih jadranskih gradova poput Dubrovnika, u kojem su spomenuti procesi dugotrajniji i već uvelike uzeli maha, može se vidjeti kako njihovo produbljivanje dovodi do pojave sezonalnog karaktera života u jezgri, rasta cijena, gužvi, nestajanja autentične kulture i remećenja svakodnevnog života stalnih rezidenata, sveopćeg prilagođavanja sadržaja isključivo turistima i monocentričnosti poslovne djelatnosti (Poljičak, 2013; Dumbović Bilušić 2016). Turizam pritom ne treba promatrati kao jedini katalizator promjena u gradskom središtu, ali svakako je jedan od važnijih i k tome ponekad prilično invazivan i intenzivan.

Analitička podloga Plana upravljanja povijesnom jezgrom grada Zadra

Slika 49: Kretanje broja postelja prema kategorijama smještaja u povijesnoj jezgri Zadra u razdoblju 2011.-2020.

Izvor: TZ Grada Zadra, 2021

Zadar unazad posljednjih desetak godina prate opći trendovi – iz godine u godinu bilježi se sve veći broj gostiju, osobito stranih, ali oni se zadržavaju sve kraće. Na taj način dolazi do sve većeg pritiska na grad, odnosno do pojave da turisti „užurbano i parcijalno konzumiraju urbanu ponudu u svrhu maksimizacije svoje koristi“ (Law, 2002 prema Klarin, 2018). Sve je prisutnija globalizacija u poslovanju, pri čemu se gubi lokalna kultura i identitet što pak dovodi do potrebe isticanja lokalnog, ali i kvalitetnijeg upravljanja turizmom te njegovog usmjeravanja ka održivosti (Larson, 2012 prema Gržinić, 2018). Bilježi se sve veći porast smještajnih kapaciteta, ali pri tom isključivo u kategoriji apartmana, što pak uzrokuje snažan fizički pritisak turizma. Također, takvi smještajni objekti tradicionalno bilježe najnižu popunjenost u danima, u odnosu na primjerice hotele i kampove, čime samo dodatno jača sezonski karakter turizma. U Strategiji razvoja turizma Grada Zadra (2016) teži se upravo njegovu razvoju u van sezonskim mjesecima, čemu u prilog ide činjenica da je zadarska zračna luka unazad nekoliko godina (ukoliko se izuzme 2020.) ostvarila osjetno povećanje prometa u periodu pred i post sezone, naglašenije nego li ostale zračne luke u

Hrvatskoj (HTZ, 2020). Taj podatak poticajan je za razvoj *city break* turizma, MICE ili poslovnog turizma te kulturnog turizma koji su doživljavaju veliki rast na tržištu (Strategija razvoja Grada Zadra, 2016). Pritom je nužno zadovoljiti zahtjeve koji te vrste turizma postavljaju, kao i zahtjeve turista, ali istovremeno zadovoljiti i potrebe građana kao primarnih korisnika grada te direktnih i indirektnih dionika u turizmu.

Promjene pod utjecajem turizma osobito su vidljive u gradskoj jezgri, zoni najvećeg korištenja i turistima najatraktivnijeg prostora te ujedno i onog najosjetljivijeg. Sve snažniji investicijski pritisci, uz nedostatak sustavnog planerskog pristupa, dovode do gubitka stanovnika u gradskoj jezgri, gubitka specifičnih sadržaja, na koncu i samog karaktera koji čini njezinu prepoznatljivost (Dumbović Bilušić, 2016). Strategija razvoja turizma grada Zadra (2016) sugerira da su žitelji Grada otvoreni prema dodatnom uključivanju u turističku ponudu s ciljem definiranja Zadra kao „turističkog područja s jakim kulturnim identitetom i svima poželjnim dalmatinskim načinom života“. Svrha takvog pristupa je personalizacije turizma i stjecanje saznanja o lokalnom životu koji su uz

interaktivniju prezentaciju kulturne baštine, preduvjeti za kvalitetnije korištenje i valorizaciju povijesnog gradskog središta od strane turista (Jukić, Vukić, 2015). Također, cilj budućeg razvoja turizma trebao bi biti stvaranje harmoničnog odnosa povijesnog središta i suvremenog grada temeljenog na održivom modelu turizma pri čemu bi se zadržala kvaliteta lokalnog života.

Prema sudionicima participativne radionice „Gospodarstvo i održivost“ prevelika orijentacija na masovni turizam predstavlja pritisak na povijesnu jezgru Grada. Sudionici su predložili uspostavu suradnje između Sveučilišta i Turističke zajednice, na način da se uvede obavezna praksa, kako bi studenti već prilikom studiranja stjecali nova iskustva i osposobljavali se za radna mjesta, te bi se na taj način riješio problem nedostatka kompetentnog kadra u turizmu. Po pitanju smještajnih kapaciteta, točnije apartmanizacije jezgre, sudionici radionice istaknuli su velik porast iznajmljivača te predložili udruživanje svih apartmana na Poluotoku u objedinjenu i

sistematiziranu cjelinu sa zajedničkom recepcijom kako bi se smanjile gužve u ulicama uzrokovane turističkim kretanjima. Sudionici participativne radionice „Svakodnevni život u povijesnoj jezgri“ također su istaknuli problem gužve i buke uzrokovane turizmom. Naveli su i probleme prisilnog iseljavanja studenata na početku turističke sezone radi iznajmljivanja apartmana te općenito visoke cijene najma za tu skupinu stanovništva. Kao moguće rješenje, predložena je prenamjena apartmana niže kategorije u studentske stanove čime bi se omogućilo cjelogodišnje korištenje tih prostora. Na temu ugostiteljstva, sudionici participativne radionice „Gospodarstvo i održivost“ izjasnili su se kako ugostiteljski sadržaji nisu regulirani te onemogućuju kvalitetan život u gradu. Također su predložili određivanje nosivih kapaciteta za ugostiteljstvo na Poluotoku i ograničavanje otvaranja novih objekata uz regulaciju trenutne ponude. Nadalje, predložili su nadogradnju aplikacije sa sadržajima svih uslužnih djelatnosti vezanih uz turizam s ciljem smanjivanja pritisaka na Poluotok.

7.7 OKOLIŠNI ASPEKT

7.7.1. Sustav UPRAVLJANJA ZAŠTITOM OKOLIŠA

7.7.1.1. Tijela i institucije zaštite okoliša

Na području Grada Zadra za upravljanje zaštitom okoliša nadležan je Upravni odjel za komunalne djelatnosti i zaštitu okoliša Grada Zadra koji obavlja poslove pružanja komunalnih usluga prema Zakonu o komunalnom gospodarstvu (NN 68/18, 110/18, 32/20), provodi mjere za cjelovito očuvanje i zaštitu okoliša u skladu sa Zakonom o zaštiti okoliša (NN 80/13, 153/13, 78/15, 12/18, 118/18), Zakonom o zaštiti prirode (NN 80/13, 15/18, 14/19, 127/19), Zakonom o zaštiti zraka (NN 127/19), Zakonom o klimatskim promjenama i zaštiti ozonskog sloja (NN 127/2019), Zakonom o gospodarenju otpadom (NN 84/21) i drugim zakonima, propisima i odlukama Gradskoga vijeća (Grad Zadar, 2021b). Osim Upravnog odjela za komunalne djelatnosti i zaštitu okoliša dodirne točke sa zaštitom okoliša u svom djelokrugu imaju i Upravni odjel za prostorno uređenje i graditeljstvo, Upravni odjel za gospodarstvo, obrtništvo i razvitak otoka i Upravni odjel za gospodarenje gradskom imovinom. Na regionalnoj razini, zaštita okoliša je pod nadležnošću Upravnog odjela za prostorno uređenje, zaštitu okoliša i komunalne poslove Zadarske županije, no i drugi upravni odjeli imaju dodirnih točaka sa zaštitom okoliša u Zadarskoj županiji.

Komunalne djelatnosti na području povijesne jezgre Grada Zadra obavljaju:

- Vodovod d.o.o. – upravlja vodoopskrbnim sustavom
- Odvodnja d.o.o. – upravlja odvodnjom i otpadnim vodama
- Čistoća d.o.o. – upravlja čišćenjem i održavanjem javno – prometnih površina te je zadužena za prikupljanje komunalnog otpada

- Eko d.o.o. – zadužen za uspostavu sustava gospodarenja otpadom na području Zadarske županije i izgradnju Centra za gospodarenje otpadom Biljane Donje
- Nasadi d.o.o. – održavanje javnih zelenih površina

7.7.1.2. Temeljni dokumenti zaštite okoliša

Zadar, kao veliki grad, ima obvezu izrade Programa zaštite okoliša i Izvješća o stanju okoliša. Oba dokumenta objavljena su 2016. godine i kao takvi služe kao jedan od pokazatelja politike zaštite okoliša. Program zaštite okoliša Grada Zadra sadrži (Grad Zadar, 2016b):

- Ciljeve i mjere zaštite okoliša po pojedinim sektorima i sastavnicama okoliša

Nositelje, rokove i moguće izvore financiranja za realizaciju ciljeva i mjera Opća pitanja zaštite okoliša uključujući instrumente zaštite okoliša, informacijski sustav, informiranje i obrazovanje te ekonomske instrumente Izvješće o stanju okoliša Grada Zadra osnova je za izradu i redovito ažuriranje Programa zaštite okoliša zbog čega ta dva dokumenta čine funkcionalnu cjelinu. U Izvješću su na jednom mjestu okupljeni podatci o stanju okoliša u području sastavnica okoliša, podatci o utjecaju pojedinih zahvata na okoliš, podatci o praćenju stanja okoliša i institucionalnom sustavu upravljanja okolišem te korištenju financijskih sredstava za zaštitu okoliša, ocjena učinkovitosti provedenih mjera i drugi podatci od značaja za zaštitu okoliša (Grad Zadar, 2016a).

Osim u navedenim dokumentima, detaljnija analiza pojedinih segmenata zaštite okoliša u Gradu Zadru obuhvaćena je sljedećim dokumentima:

- Programom zaštite zraka, ozonskog sloja, ublažavanja klimatskih promjena i prilagodbe klimatskim promjenama za područje Grada Zadra 2020.-2024. u kojem je detaljnije razrađeno praćenje kvalitete i zaštita zraka sukladno sa Zakonom o zaštiti

zraka (NN 127/19) i Zakonom o klimatskim promjenama i zaštiti ozonskog sloja (NN 127/2019)

- Planom gospodarenja otpadom Grada Zadra za razdoblje 2018.-2023. (2017) te redovitim Godišnjim izvješćima o provedbi Plana gospodarenja otpadom u kojima je detaljnije razrađeno gospodarenje otpadom prema Zakonu o gospodarenju otpadom (NN 84/21)

Uz već spomenute, postoji i niz drugih dokumenata (studija, razvojnih programa i sl.) koji se bave zaštitom okoliša na području Grada Zadra, odnosno na području Zadarske županije.

7.7.2. Kvaliteta sastavnica OKOLIŠA

7.7.2.1. Zrak

Zaštita i poboljšanje kvalitete zraka jedan je od glavnih ciljeva zaštite okoliša u Republici Hrvatskoj. Kvaliteta zraka prati se na državnoj i lokalnoj razini putem mjernih stanica za praćenje kvalitete zraka. Na prostoru povijesne jezgre Grada Zadra ne postoji stalna mjerna stanica za praćenje kvalitete zraka (Grad Zadar, 2016a). U razdoblju od 2003. do 2008. godine na području Grada Zadra bila je uspostavljena lokalna mreža praćenja kvalitete zraka s tri mjerne stanice, ali je ukinuta uslijed nedostatka financijskih sredstava (Grad Zadar, 2016b). U 2011. i 2014. provedena su posebna mjerenja u okolici Uređaja za pročišćavanje otpadnih voda (UPOV) „Centar“, a od 2016. provodi se dnevno mjerenje kvalitete zraka na UPOV „Centar“ čiji su podatci dostupni na internet stranici tvrtke Odvodnja d.o.o. te se redovito ažuriraju (Grad Zadar, 2015). U periodima 26.10.-5.11.2015. i 1.10.-9.10.2018. provedena su mjerenja kvalitete zraka pokretnim ekološkim laboratorijem pri čemu je u prvom periodu mjerenja zabilježeno prekoračenje graničnih vrijednosti koncentracije (GV) H₂S za 1,43 µg/m³ (izmjerena je vrijednost 6,43 µg/m³, dok GV iznosi 5 µg/m³) što je okarakterizirano kao ekstreman događaj koji nije imao značajniji utjecaj na kvalitetu življenja (Grad Zadar, 2020). U drugom periodu mjerenja su izvršena

unutar UPOV Centar uz zapadnu ogradu prema stambenom objektu u blizini UPOV Centar pri čemu nisu zabilježena prekoračenja graničnih vrijednosti (Grad Zadar, 2020).

Turizam, kao najrazvijenija grana djelatnosti u Hrvatskoj, usko je vezan i uz prostor povijesne jezgre Grada Zadra. Najveći je pritisak turizma na okoliš, pa tako i na kvalitetu zraka, u povijesnoj jezgri Zadra u ljetnim mjesecima kad se emisije plinova povećavaju zbog povećanog cestovnog, ali i pomorskog prometa u gradu. Promet tako ima najveći utjecaj na kvalitetu zraka u povijesnoj jezgri Grada Zadra (Grad Zadar, 2016b). Na kvalitetu zraka utječu i kućna ložišta zbog čega je Grad Zadar 2012. godine započeo aktivnu plinifikaciju koja traje i danas (Grad Zadar, 2020).

Glavni problem u praćenju kvalitete zraka na području povijesne jezgre Grada Zadra, ali i na cijelom području Grada predstavlja nepostojanje mjerne postaje kojom bi se kontinuirano pratila kvaliteta zraka. U Programu zaštite zraka postavljeni su glavni ciljevi i dane su mjere za zaštitu zraka koje su relevantne za Plan upravljanja povijesnom jezgrom Grada Zadra, pa je tako važno skrenuti pozornost ovlaštenih tijela na iste.

7.7.2.2. Voda

Područje voda pravno je uređeno Zakonom o vodama (NN 66/19, 84/21). Za područje Zadarske županije, a time i Grada Zadra, doneseno je nekoliko značajnih planova (Grad Zadar, 2016b):

- Plan zaštita vode Zadarske županije (2002)
- Vodoopskrbni plan Zadarske županije (2008)
- Plan navodnjavanja za područje Zadarske županije (2007)
- Studija zaštite voda na području Zadarske županije (2005).

Vodoopskrbnim sustavima na području Grada Zadra upravlja gradska tvrtka Vodovod d.o.o. Grad Zadar vodom se opskrbljuje s nekoliko izvorišta (Vodovod d.o.o., 2021):

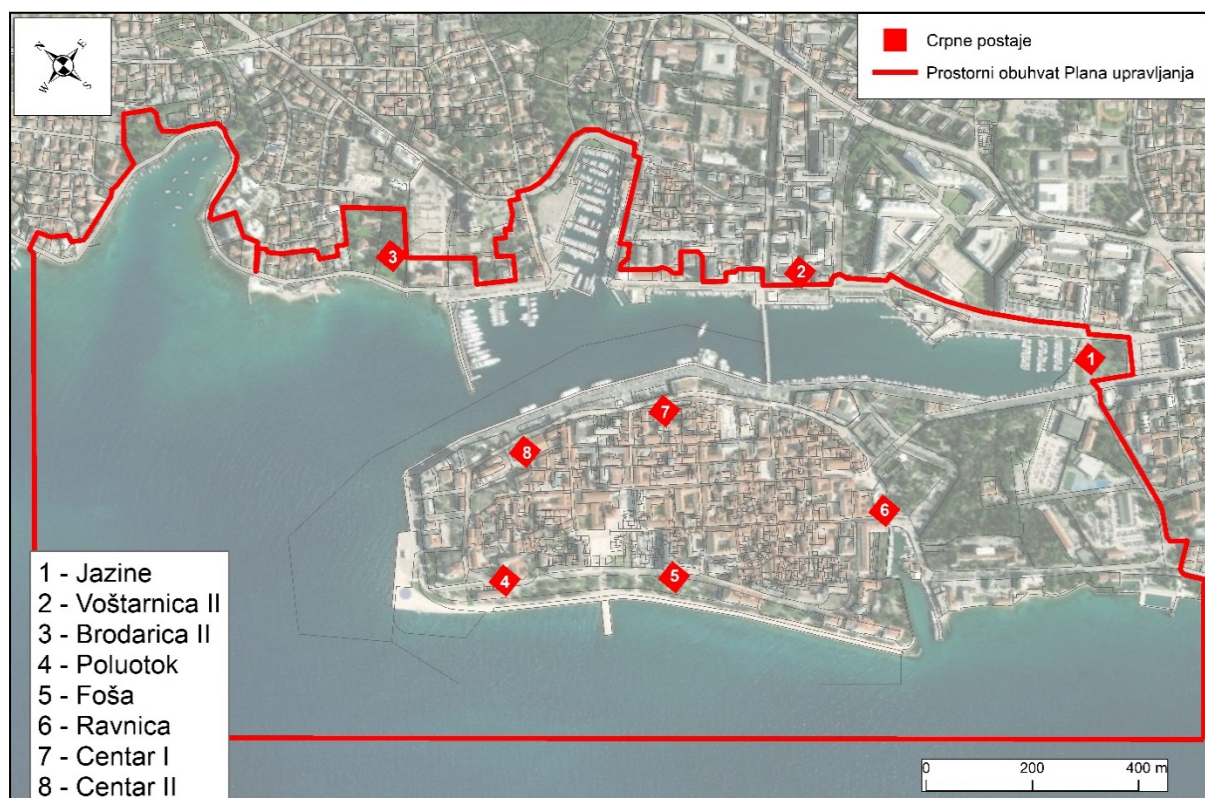
Analitička podloga Plana upravljanja povijesnom jezgrom grada Zadra

- vodoopskrbni sustav Bokanjačko blato – koriste se bunari „Jezerce“ i „Bunari 4 i 5“ (udio oko 40%)
- vodoopskrbni sustav Regionalni vodovod sjeverne Dalmacije – koriste se izvorišta u području rijeke Zrmanje (udio oko 60%)
- lokalni vodozahvati – bunar „Boljkovac“ i izvorište „Oko“ (udio oko 2%).

Na području povijesne jezgre registrirano je 1468 privatnih potrošača vodoopskrbnog sustava. Gradska tvrtka Vodovod d.o.o. provodi stalna mjerenja kvalitete vode, a rezultati mjerenja se mogu pronaći na web stranicama Vodovoda. Godišnje se pregleda više od 3000 uzoraka, a dosadašnji rezultati pokazuju da se radi o vodama visoke kvalitete zbog čega zahvaćene

podzemne vode nije potrebno prerađivati, izuzev dezinfekcije klorom koja je potrebna za sve prirodne vode koje se koriste u kućanstvu. (Vodovod d.o.o., 2021)

Za odvodnju i upravljanje otpadnim vodama nadležna je gradska tvrtka Odvod d.o.o. Sustav odvodnje Grada Zadra sastoji se od Uređaja za pročišćavanje otpadnih voda, 20 crnih postaja, retencijskih bazena, kišnih preljeva, podmorskih ispusta i lokalne kanalizacije, te uključuje i odvoz fekalija specijalnim vozilima (Odvodnja d.o.o., 2021a). Sustav odvodnje u Gradu podijeljen je na dva sustava od pri čemu povijesna jezgra Grada Zadra pripada sustavu „Centar“. Na prostoru povijesne jezgre ili u neposrednoj blizini same jezgre smješteno je 8 crnih postaja (Slika 51) od kojih se otpadne vode kanalizacijskim sustavom prebacuju u UPOV „Centar“.

Slika 50 Crpne postaje javnog sustava odvodnje u Zadru

Izvor: Odvodnja d.o.o., 2021b

Sustav „Centar“ čini 90% ukupnog sustava odvodnje u Gradu Zadru, a projektiran je i izgrađen za ukupno biološko opterećenje

N=100.000 ES (ekvivalent stanovnika), no ostavljena je mogućnost proširenja na 200.000 ES (Grad Zadar, 2021a). U sklopu sustava

„Centar“ pročišćene otpadne vode ispuštaju se u more putem podmorskog ispusta dugog 2000 m. Ukupna količina pročišćene otpadne vode iznosi $Q_{max}=850$ l/s, dok je kopnena i podmorska dionica ispusta „Centar“ dimenzionirana za $Q_{max}=1.632$ l/s (Grad Zadar, 2021a). Redovito se provode analize otpadnih voda na ulazu i izlazu iz UPOV-a i do sad su rezultati analiza zadovoljavali granične vrijednosti propisane prema zakonu.

U Programu zaštite okoliša Grada Zadra dani su osnovni ciljevi za zaštitu voda koje je nužno provoditi kako bi se zadržalo trenutno stanje vodoopskrbnog sustava i sustava odvodnje Grada Zadra (Grad Zadar, 2016b):

- C1: Osigurati upravljanje vodama prema načelu održivog razvoja.
- C2: Očuvati ili poboljšati stanje površinskih i podzemnih voda te poticati njihovo obnavljanje. Sanirati/ukloniti postojeće izvore onečišćenja, te osmisliti sustavni nadzor nad njima.
- C3: Pri upravljanju vodama stvoriti uvjete za zaštitu ekosustava pojedinih vrsta i staništa ovisnih o vodama.

Cilj C3, odnosno mjere M3: *Osigurati dovoljne količine kvalitetne vode* je od posebne važnosti za vrijeme ljetnih mjeseci kad je pritisak ljudi na relativno malenom prostoru povijesne jezgre Zadra najveći.

7.7.3. GOSPODARENJE OTPADOM

Za gospodarenje komunalnim otpadom na području Grada Zadra ovlašteno je trgovačko društvo Čistoća d.o.o. dok je za izgradnju Centra za gospodarenje otpadom odgovorno trgovačko društvo Eko d.o.o. Sav otpad Grada Zadra odlaže se na odlagalištu Diklo, no u procesu izgradnje je Županijski centar za gospodarenje otpadom koji će biti smješten na lokaciji Biljane Donje na površini od 49 ha (Grad Zadar, 2017). CGO Biljane Donje trebao je započeti s radom još 2019. godine, no provedba projekta u djelo kasni zbog čega je otvorenje Centra predviđeno za kraj 2023. g. Odlaganje otpada na odlagalištu Diklo nastavit će se do početka rada centara za gospodarenje otpadom.

Prema podacima Registra onečišćavanja okoliša (Tablica 7) primjećuje se smanjenje prikupljenog otpada na području Grada Zadra.

Tablica 7 Količina prikupljenog otpada na području Grada Zadra od 2017. do 2019. godine u tonama

Vrsta otpada	2017.	2018.	2019.
Miješani komunalni otpad	34 455,73	33 980,09	32 872,07
Papir i karton	592,28	725,57	690,58
Papirna i kartonska ambalaža	412,29	384,72	291,44
Plastična ambalaža	<i>nema podataka</i>	264,25	212,6
Biorazgradivi otpad	227,16	132,28	827,16
Ukupno	35 687,46	35 486,91	34 893,85

Izvor: Registar onečišćavanja okoliša, 2021

Na prostoru povijesne jezgre Grada Zadra otpad se sakuplja u vrećama i prazni svakodnevno, dok se na prostoru ostatka grada i na samim rubovima povijesne jezgre Grada isti sakuplja u kantama ili kontejnerima i prazni dva puta tjedno, odnosno tri puta u vrijeme turističke sezone (Grad Zadar, 2017). U povijesnoj jezgri raspoređeno je 280 spremnika zapremnine 240lit te 6 spremnika od 1100lit koji se nalaze na prostoru Pomorske

škole i tržnice. Na rubovima povijesne jezgre Grada Zadra raspoređeni su slijedeći spremnici (Čistoća d.o.o., 2021):

- Za miješani komunalni otpad – oko 60 spremnika
  - Na samom prostoru poluotoka (južni dio) raspoređeno je desetak spremnika

Analitička podloga Plana upravljanja povijesnom jezgrom grada Zadra

- Za papir – oko 25 spremnika
  - Otprilike petina spremnika nalazi se u središtu povijesne jezgre
- Zeleni eko otoci – 1 spremnik
  - Spremnik je smješten na jugu povijesne jezgre
- Za biootpad – oko 25 spremnika
  - U samom središtu povijesne jezgre nema spremnika za biootpad. Svi su smješteni na rubovima
- Reciklabilni – oko 40 spremnika
  - U samom središtu povijesne jezgre nema reciklabilnih spremnika.

Kako bi se poboljšalo gospodarenje otpadom na prostoru povijesne jezgre Grada Zadra postavljena su dva podzemna spremnika za odvojeno prikupljanje otpada (Čistoća d. o. o., 2021). Takav oblik prikupljanja otpada dobro je rješenje kako bi se zadržala vizura povijesne jezgre Grada Zadra.

Otpad se na poluotoku također prikuplja i putem „Eko taxi-a“ kojim se po pozivu servisiraju svi ugostiteljski objekti na području povijesne jezgre.

Kao što je to slučaj i kod ostalih sastavnica okoliša i gospodarenje otpadom najizazovnije je u ljetnim mjesecima zbog izrazito puno turista na malom prostoru zbog čega je potrebno promišljeno i na održiv način gospodariti otpadom, omogućiti dovoljan broj odlagališta otpada (bilo da su to spremnici ili vreće za smeće) i educirati ljude da odlože otpad na za to predviđeno mjesto.

7.7.4. Nadležnost nad morskim okolišem

S obzirom na obalni položaj povijesne jezgre, zaštita okoliša uključuje i zaštitu morskog okoliša. Na nacionalnoj razini zaštita morskog okoliša pod nadležnošću je Ministarstvagospodarstva i održivog razvoja, na razini Zadarske županije njome upravlja Upravni odjel za pomorsko dobro, more i

promet, dok je na razini Grada Zadra, pa tako i na prostoru povijesne jezgre Grada Zadra, ona pod nadležnošću, već spomenutog, Upravnog odjela za komunalne djelatnosti i zaštitu okoliša. Postoji niz dokumenata i strategija namijenjenih očuvanju morskog okoliša u Zadarskoj županiji, odnosno u Gradu Zadru: Program praćenja stanja okoliša i onečišćenja obalnog i morskog područja Zadarske županije (2005), Program praćenja stanja okoliša za područja luka otvorenih za javni promet i luka posebne namjene na području Zadarske županije (2006), Studija korištenja i zaštite mora i podmorja na području Zadarske županije (2003), Program praćenja stanja okoliša i onečišćenja obalnog i morskog područja otpadnim vodama na području Zadarske županije (2006), Izvješće o ispitivanju pokazatelja praćenja u stupcu vode i sedimentu prema sektorskim programima praćenja stanja okoliša i onečišćenja obalnog i morskog područja Zadarske županije tijekom 2019. godine (2020). Ciljevi zaštite morskog okoliša na području Zadra opisani su u Programu zaštite okoliša (Grad Zadar, 2016b):

- C1: Sudjelovati u uspostavi sustava praćenja i promatranja stanja morskog okoliša.
- C2: Smanjiti količinu unosa onečišćujućih i štetnih tvari te spriječiti unos invazivnih vrsta u morski okoliš.
- C3: Sudjelovati u razvoju sustava integralnog upravljanja obalnim područjima na razini županije.

Dužina morske obale grada Zadra iznosi 19,25 km (Zavod za prostorno uređenje Zadarske županije, 2015). U vrijeme turističke sezone, od 15. svibnja do 30. rujna, svakih 15 dana provodi se uzorkovanje i praćenje kakvoće vode na 19 plažnih točaka u Gradu Zadru (Grad Zadar, 2021b). Na području Zadarske županije u 2020. godini ukupno je analizirano 370 uzoraka, od kojih je 362 (97,8%) ocijenjeno kao more izvrsne kakvoće i 8 (2,2%) uzoraka kao more dobre kakvoće (Zavod za javno zdravstvo Zadar, 2020). U neposrednoj blizini povijesne jezgre Grada Zadra nalaze se dvije plaže (jedna jugozapadno od jezgre, a druga sjeverno od jezgre) na

Analitička podloga Plana upravljanja povijesnom jezgrom grada Zadra

kojima je u 2021. godini more ocijenjeno kao more izvrsne kakvoće (Institut za oceanografiju i ribarstvo, 2021). Na prostoru povijesne jezgre Grada Zadra priobalno more izloženo je mogućem onečišćenju zbog:

- Pomorskog prometa – Iako je Putnička luka Zadar iz povijesne jezgre izmještena u Putničku luku Gaženica, čime je prostor jezgre prometno rasterećen, prostor poluotoka još uvijek služi za prihvat manjih putničkih brodova, luksuznih brodova na kružnom putovanju, jahti, turističkih brodova i drugih plovila (Lučka uprava Zadar, 2021).
- Turizma – Djelatnost koja zahtijeva određene preinake obale zbog uređenja plaža, izgradnju prateće infrastrukture, a također i generira velike količine otpada koje nerijetko završe u moru.

Kod provedbe Plana upravljanja povijesnom jezgrom Grada Zadra posebnu pozornost potrebno je obratiti na očuvanje okoliša s obzirom kako se radi o morfološki zgusnutom prostoru na kojem se ispresijecaju i multipliciraju funkcije koje imaju direktan ili indirektan utjecaj na okoliš. Riječ je o prostoru koji tijekom ljetne turističke sezone doseže svoj vršni kapacitet, kojeg prati i povećana količina otpada, zbog čega je potrebno osigurati adekvatnu i prikladno integriranu infrastrukturu za odlaganje otpada, kako bi se povećala higijena u povijesnoj jezgri te kako bi se osigurala čistoća i autentična vizura urbanog prostora. Kao dobro rješenje ističu se planirani podzemni spremnici kojima se ne narušava izgled prostora. Cestovni promet je ujedno i najgušći za vrijeme turističke sezone zbog čega može doći do pogoršanja kvalitete zraka na području povijesne jezgre, ali i na području cijelog Grada te je potrebno sačuvati svaku zelenu površinu u povijesnoj jezgri. Iako je većina pomorskog prometa Putničke luke Zadar preseljeno u Putničku luku Gaženica, potrebno je obratiti pozornost na potencijalna onečišćenja uzrokovana radom Putničke luke Zadar i redovitim kontrolama spriječiti zagađenje zraka i mora.

Kako je područje Zadra i Zadarske županije siromašno vodom, potrebno je usmjeriti pažnju stanovništva, ali i turista na razumno trošenje vodnih resursa u Gradu Zadru.

7.8. SIGURNOST I RIZICI

Upravljanje rizicima na području povijesne jezgre grada Zadra regulirano je strateškim dokumentima i planovima donesenim na svim razinama. Lokalnim Planom zaštite i spašavanja i Planom civilne zaštite (2015) definirano je djelovanje u slučaju prirodnih nepogoda, dok su mjere zaštite i spašavanja određene prostorni planom. U svrhu unaprjeđenja razumijevanja rizika te povećanja efikasnosti postojećih i definiranja novih preventivnih mjera za područje Grada Zadra donesen je dokument Procjene rizika od velikih nesreća (2018). U slučaju opasnosti na području aktiviraju se operativne snage te ostale pravne osobe i udruge od interesa za sustav zaštite i spašavanja definirane navedenim dokumentima.

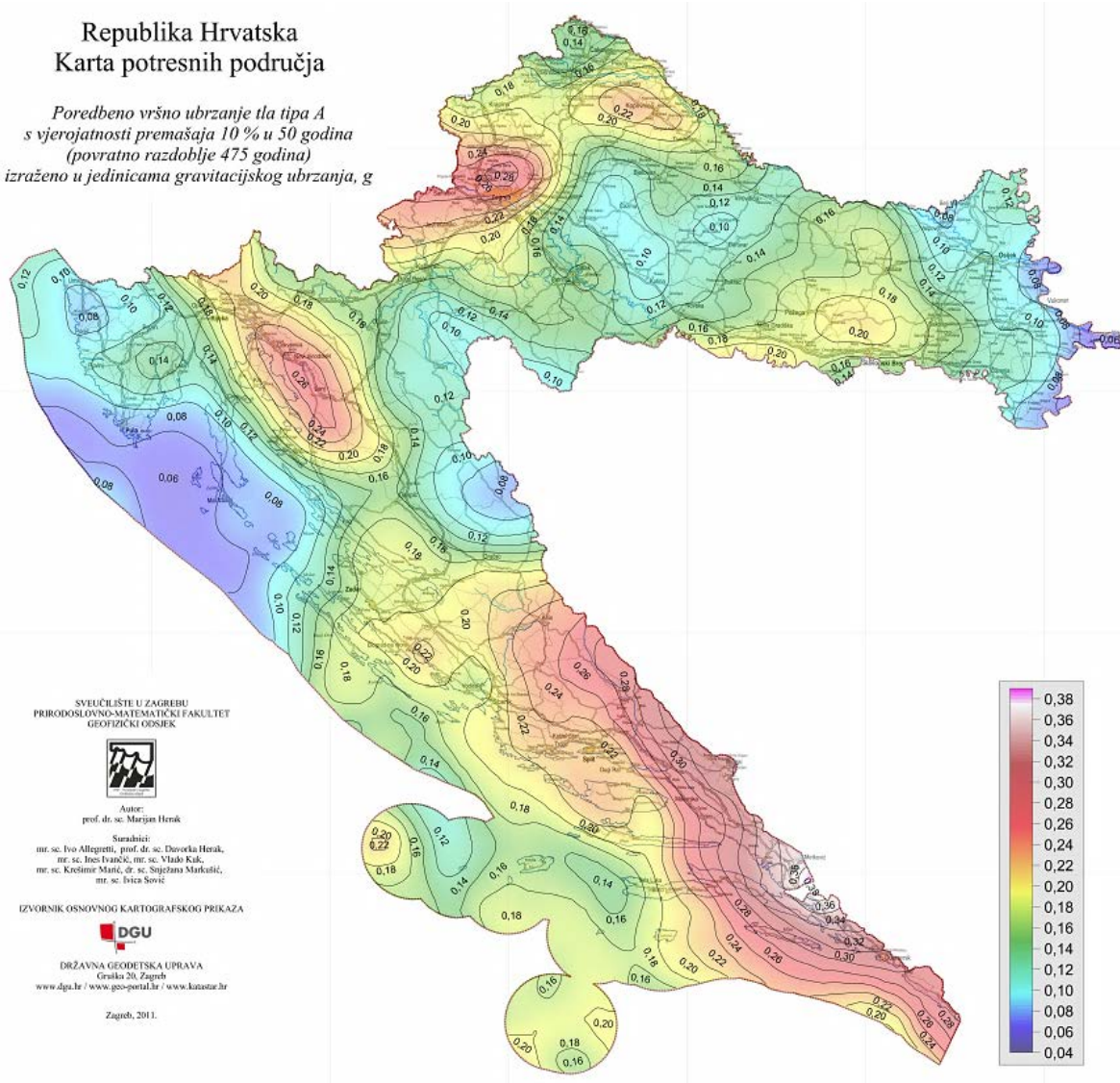
7.8.1. PRIRODNI RIZICI

Prirodne rizike na određenom području predstavljaju nepogode koje destabiliziraju normalno odvijanje života, uzrokuju žrtve te štetu i gubitak imovine, javne infrastrukture ili krajolika. Kriteriji i ovlasti za proglašenje prirodne nepogode, procjena štete, dodjela pomoći za ublažavanje i djelomično uklanjanje posljedica prirodnih nepogoda nastalih na određenom području regulirani su odredbama Zakona o ublažavanju i uklanjanju posljedica prirodnih nepogoda (NN 16/19). Prema podacima Procjene rizika od velikih nesreća za Grad Zadar (2021), na području povijesne jezgre grada Zadra utvrđena je moguća opasnost od potresa, toplinskog vala i požara otvorenog tipa.

Potres je jedna od najneugodnijih prirodnih rizika budući da ga je nemoguće predvidjeti i spriječiti. Zbog toga je od iznimne važnosti provoditi mjere za ublažavanje posljedica potresa te educirati i pripremiti stanovnike o načinima djelovanja u slučaju njegove pojave. Prema prikupljenim seizmološkim podacima u zadnjih 125 godina, na zadarskom području zabilježeni su uglavnom potresi s intenzitetom od 5° MCS, pri čemu nisu zabilježene značajnije štete. S druge strane, na zadarskom području moguće je očekivati potrese intenziteta i do 7° i 8° MCS, a prema izračunu projicirane akceleracije tla u povratnom razdoblju od 475, postoji mala opasnost od njihove pojave (Slika 52). Potresi navedenih intenziteta izazvali bi značajnu štetu u gradskoj infrastrukturi zbog čega postoji opasnost od ljudskih gubitaka. Rizik od posljedica potresa jačeg intenziteta posebno je izražen na području povijesne jezgre s obzirom na gustoću izgrađenosti površina, starost, trošnosti i korišteni tip građevinskog materijala te ostale gradske infrastrukture. U slučaju potresa jačine 8 ° po MCS skali, intenzitet potresa bi uzrokovao rušenje zgrada, a osobito bi stradale vodovodna, kanalizacijska i električna mreža te bi se poremetio rad javnih ustanova. Također bi postojala opasnost od naknadnih urušavanja i požara (PRVNGZ, 2021). Mjere u slučaju potresa propisane su Planom djelovanja u području prirodnih nepogoda (2021), a uključuju uzbunjivanje i obavješćivanje, evakuacija, zbrinjavanje, sklanjanje, spašavanje, pružanje prve pomoći. Planom (2021) su također propisani nositelji mjera i djelovanje operativnih snaga i u slučaju ostalih prirodnih nepogoda.

Republika Hrvatska
Karta potresnih područja

Poredbeno vršno ubrzanje tla tipa A
s vjerojatnosti premašaja 10 % u 50 godina
(povratno razdoblje 475 godina)
izraženo u jedinicama gravitacijskog ubrzanja, g

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
PRIPRODOSLOVNO-MATEMATIČKI FAKULTET
GEOFIZIČKI ODSJEK

Autor:
prof. dr. sc. Marijan Herak

Surašnici:
mr. sc. Ivo Allegretti, prof. dr. sc. Davorin Herak,
mr. sc. Ines Ivančić, mr. sc. Vlado Kuk,
mr. sc. Krešimir Manić, dr. sc. Snježana Markušić,
mr. sc. Ivica Šović

IZVORNIK OSMOVNOG KARTOGRAFSKOG PRIKAZA

DRŽAVNA GEODETSKA UPRAVA
Cvrska 20, Zagreb
www.dgu.hr / www.gpoportal.hr / www.katanez.hr

Zagreb, 2011.

Slika 51. Karta potresne opasnosti za povratno razdoblje od 475 godina

Izvor: Karta potresne opasnosti, 2011

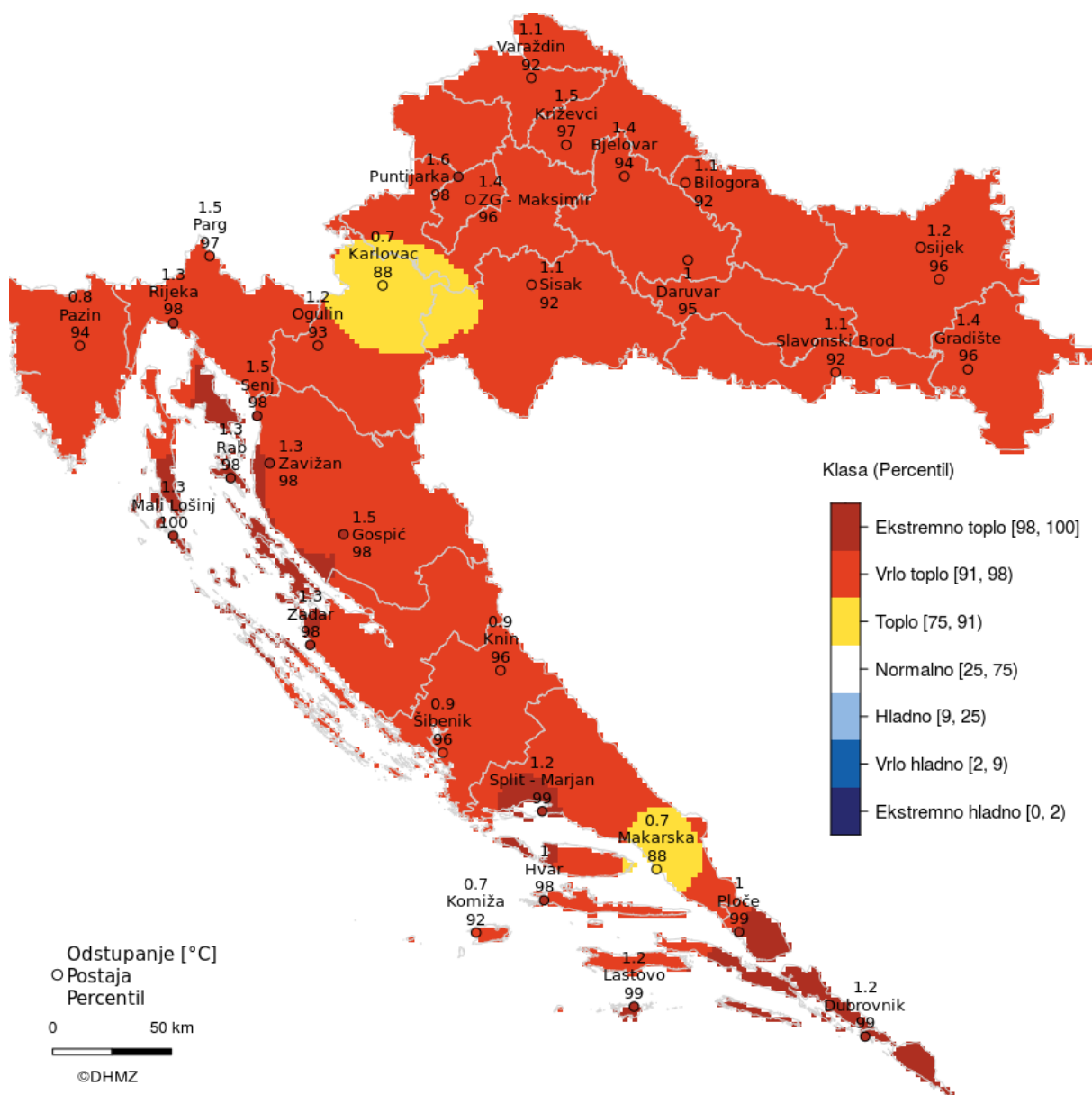
Klimatske promjene koje se događaju na globalnoj razini sve češće uzrokuju pojave ekstremnih temperaturnih vrijednosti. Pojava toplinskog vala uzrokovana visokim temperaturama u ljetnim mjesecima može imati štetne posljedice kako na zdravlje pučanstva tako i na gradsku temperaturu s obzirom da topla, sušna razdoblja povećavaju rizik od izazivanja požara. Klimatska karta odstupanja srednje temperature na području Republike Hrvatske, pokazuje da na zadarskom području u ljetnim mjesecima prevladava ekstremna toplina (Slika 53). Prema Procjeni rizika od velikih nesreća za Grad Zadar (2021) na cijelom zadarskom području trenutno postoji značajna opasnost od posljedica

toplinskog vala, a klimatske projekcije predviđaju i sve češću pojavu u budućnosti. Kako bi se smanjile posljedice klimatskih promjena potrebno je razvijati i poticati zelene i održive oblike društveno-gospodarskih aktivnosti. Također, s obzirom da su određene posljedice klimatskih promjena nepovratne, potrebno je razvijati dugoročna rješenja za adaptaciju na nepovoljne klimatske promjene. Sukladno odredbama Zakona o klimatskim promjenama i zaštiti ozonskog sloja (NN 127/19), na razini županije, pa tako i na području Grada Zadra, u primjeni je Program zaštite zraka, ozonskog sloja, ublažavanja klimatskih promjena i prilagodbe klimatskim promjenama za područje Grada Zadra

Analitička podloga Plana upravljanja povijesnom jezgrom grada Zadra

razdoblje od 2020. do 2024. godine (2020). U navedenom dokumentu se uz popis mjera zaštite zraka, ozonskog sloja i ublažavanja klimatskih promjena, nalazi i popis predloženih mjera prilagodbe klimatskim promjenama. Sukladno predmetu ovog dokumenta bitno je istaknuti mjere poput ugradnje ciljeva i mjere zaštite zraka, ozonskog sloja, ublažavanja

klimatskih promjena i prilagodbe klimatskim promjenama u strateške dokumente i dokumente prostornog uređenja Grada Zadra, mapiranja građevina Grada Zadra u svrhu određivanja potencijala primjene zelenih tehnologija te izrade studija i strategija razvoja zelene infrastrukture.

Slika 52. Odstupanje srednje temperature zraka za Republiku Hrvatsku

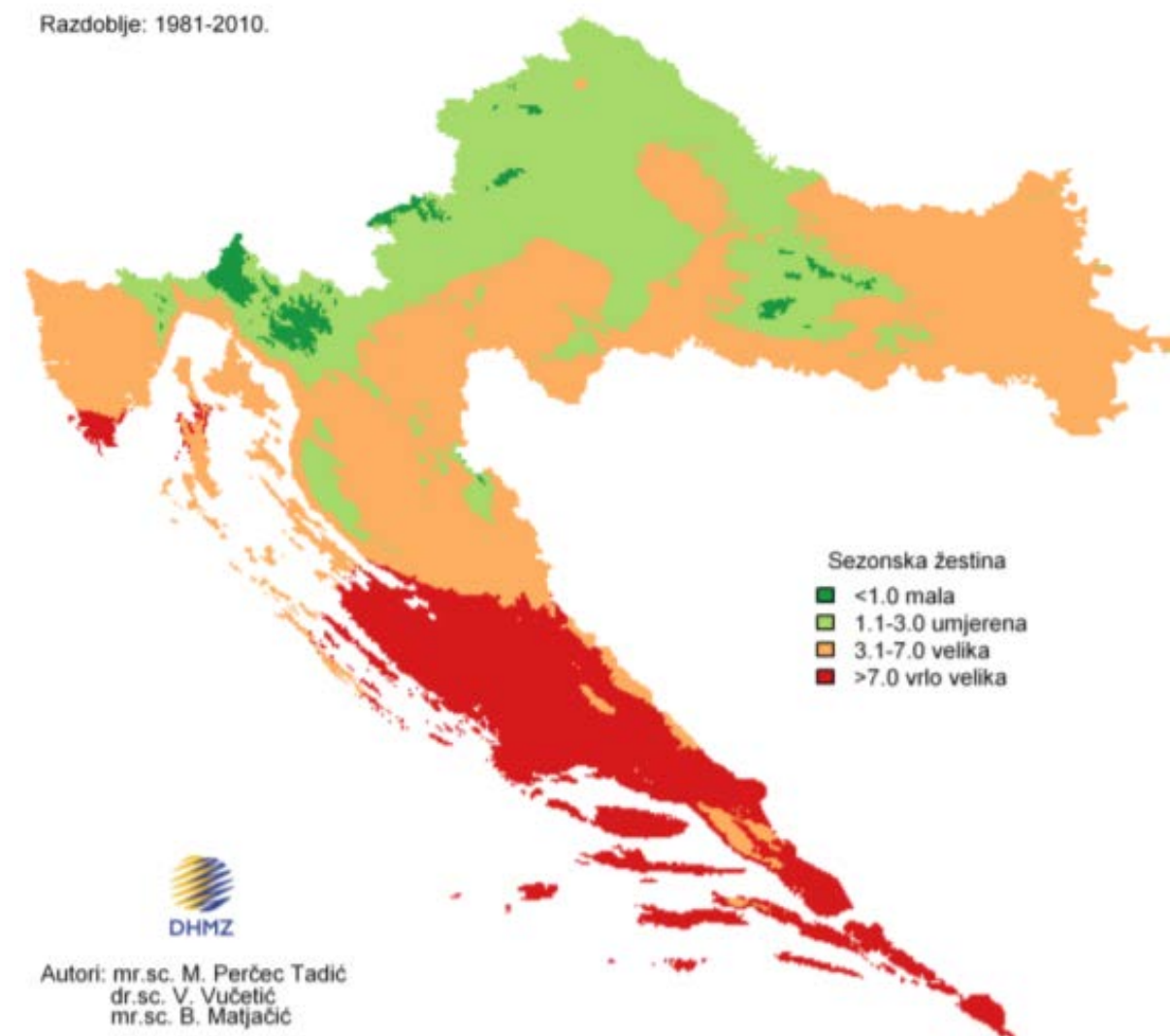
Izvor: DHMZ, *Praćenje klime, 2021*

Područje Grada Zadra ekstremno je sušno zbog čega je mogućnost stvaranja požara otvorenog tipa učestalija. S obzirom na urbani krajolik, povijesna jezgra grada nije

direktno ugrožena, no požari stvoreni gorenjem okolne vegetacije smatraju se njenom potencijalnom vanjskom ugrozom. Otvoreni požari mogu se putem vjetra vrlo brzo

s okolnog područja proširiti na zaštićenu parkovnu arhitekturu grada te time ugroziti i ostalu gradsku infrastrukturu i ljude. S obzirom na geomorfološke i klimatske karakteristike, zadarsko područje ima vrlo visok indeks

potencijalne opasnosti od požara na otvorenom, no rizik za zdravlje ljudi i gradsku infrastrukturu je umjeren. (PRVNGZ, 2021) (Slika 54)

Slika 53. Indeks potencijalne opasnosti od požara u ljetnim mjesecima

Izvor: PRVNGZ, 2021

7.8.2. ANTROPOGENI RIZICI

Iako požari na području povijesne jezgre mogu biti izazvani kao prirodna pojava s vanjskim izvorom, njenu najveću ugrozu predstavljaju požari izazvani ljudskim nemarom ili propustom, kao i nekom vrstom tehničko-tehnološke nesreće. U tom smislu najveći rizik od takve pojave imaju ugostiteljski objekti s kuhinjama, a na području povijesne jezgre zamjetna je njihova velika gustoća.

Prema podacima Procjene rizika od velikih nesreća za Grad Zadar (2021) samo određen broj spomenika kulturne baštine je zaštićen vanjskom hidrantskom mrežom, dok dio sakralnih objekata ima vlastite instalacije za gašenje i dojavu požara, te aparate za početno gašenje požara, no nije poznato kakvom su stanju. Kulturna dobra imaju vlastite uređaje i opremu za gašenje požara, a nivo zaštite ovisi o vrsti objekta i vremenu kada je sagrađen odnosno kada je bila rekonstrukcija ili

adaptacija objekta. Zbog nedostatne infrastrukture te trošnosti i vrste građevinskog materijala, kulturna baština i krajolik povijesne jezgre izrazito su ranjivi u slučaju nastanka požara. Isto tako, požari se vrlo brzo mogu proširiti na stambenu infrastrukturu te time ugroziti život i zdravlje stanovništva. Upravo zato potrebno je nastaviti raditi na obnovi i valorizaciji kulturne baštine kao i razvijanju mjera pripravnosti i ublažavanju posljedica te educirati stanovništvo o proceduri u slučaju požara.

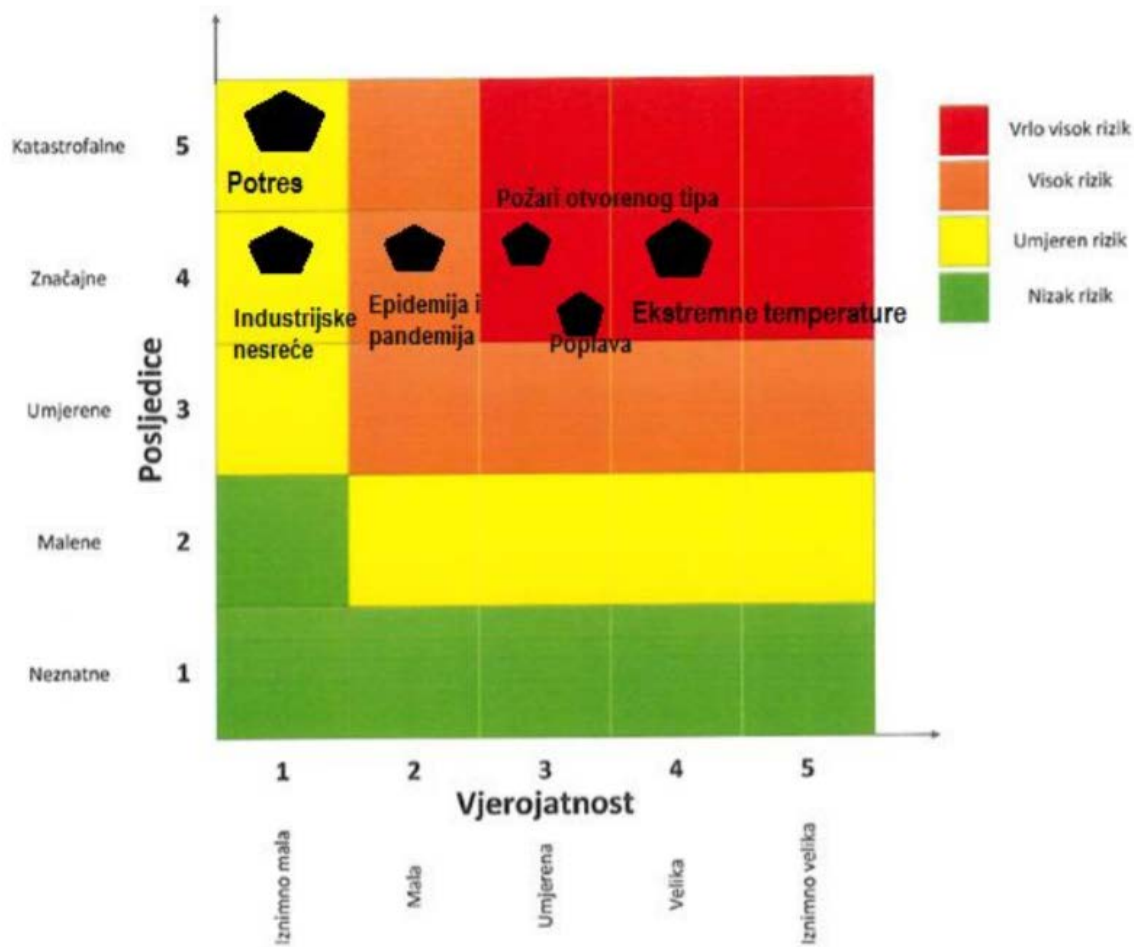
Analizu pritiska turizma tek treba izraditi, no oblik masovnog turizma svakako predstavlja rizik za kulturni krajolik povijesne jezgre, u sklopu kojeg su najugroženije najatraktivnije lokacije poput UNESCO svjetskog dobra, episkopalnog kompleksa i arheološke baštine. Sukladno tome potrebno u razvoju turističke djelatnosti orijentirati se održivim oblicima turizma u skladu Strategije razvoja turizma Grada Zadra za razdoblje 2016.–2026. godine (2016), dok je mjere pripravnosti i upravljanja rizicima za kulturnu baštinu potrebno provoditi prema relevantnim smjernicama i metodologiji UNESCO-a, ICCROM-a i ICOMOS-a. To se posebno odnosi na ona dobra koja se nalaze na UNESCO popisima. Jedan od ključnih budućih koraka u upravljanju zaštićenim zadarskim svjetskim dobrom je identifikacija rizika te izrada Plana pripravnosti i upravljanja za svjetsko dobro.

Također, antropogeni rizik na području povijesne jezgre ugrozu predstavljaju i epidemije zaraznih bolesti, pri čemu je trenutno poseban antropogeni rizik za stanovništvo, ali i gospodarsku i turističku

djelatnost pandemija COVID-19 SARS-CoV-2 virusa. Provođenje epidemioloških mjera potrebnih za kontroliranje i suzbijanje širenja pandemije utječu na normalno odvijanje života i obavljanje određenih oblika djelatnosti. Njihovo provođenje regulirano je Zakonom o zaštiti pučanstva od zaraznih bolesti NN 79/07, 113/08, 43/09, 130/17, 114/18, 47/20, 134/20.

Sudionici participativne radionice „Svakodnevni život u povijesnoj jezgri“ naveli su izazove prisutne na području povijesne jezgre Grada povezane sa antropogenim rizicima, točnije požarima. Naime, naveli su kako je postojeća mreža hidranata zastarjela te zahtjeva pregled stanja, kapaciteta i ispravnosti. Također su istaknuli slabu razvijenost mreže vatrogasnih pristupa, nepoštivanje koridora za intervencije te korištenje lako zapaljivih materijala prilikom izgradnje te naglasili potrebu za suradnjom projektanata i vatrogasne postrojbe prilikom izgradnje novih sadržaja, kao i edukaciju stanovništva o važnosti osiguravanja vatrogasnih pristupa.

U razvoju strateških aktivnosti upravljanja povijesnom jezgrom grada Zadra potrebno je uzeti u obzir navedene prirodne i antropogene rizike kako bi se ojačala infrastrukturna otpornost i logistička pripremljenost na moguće nesreće te stvorile prilike za dugoročno održiv i siguran razvoj svih njezinih komponenti. Kontinuirano jačanje infrastrukture, opremanje i unaprjeđivanje sustava zaštite i spašavanje može smanjiti razinu opasnosti rizika i povećala efikasnost odgovora na potencijalne ugroze. (Slika 55)

Slika 54. Shematski prikaz procjene prirodnih i antropogenih rizika

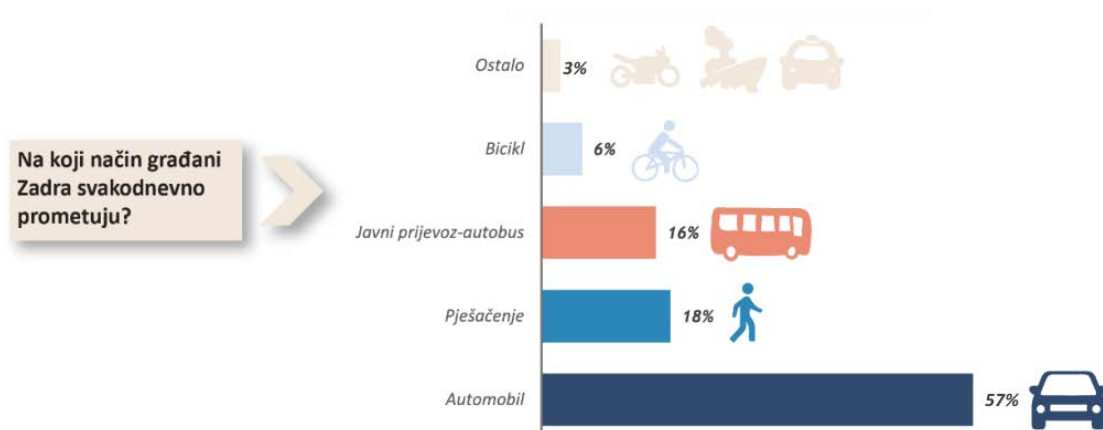
Izvor: PRVNGZ, 2021

7.9. MOBILNOST

S obzirom na specifičan položaj povijesne jezgre Grada Zadra na poluotoku, efikasnost prometne funkcije od iznimnog je značaja za održivu organizaciju prostora i te njezinih sadržaja. Grad Zadar je tijekom 2021. pripremio Plan održive urbane mobilnosti za prostor cijelog Grada koji je trenutno u fazi Nacrta Plana, ali je korišten u ovom poglavlju jer predstavlja temeljni dokument razvoja prometa za prostor Grada Zadra, uključujući i povijesnu jezgru. SUMP (engl. *Sustainable Urban Mobility Plan*) je plan temeljen na modernom pristupu prostornom planiranju odnosno planiranju prometa. Točna definicija priznata širom Europske unije je sljedeća – „Plan održive urbane mobilnosti strateški je plan koji uzima u obzir integracijske, sudioničke i evaluacijske principe kako bi

zadovoljio potrebe stanovnika gradova za mobilnošću te osigurao bolju kvalitetu života u gradovima i njihovoj okolini.” (Rupprecht i dr., 2020)

SUMP je korišten za sumiranje i pregled najvažnijih zaključaka za održivu urbanu mobilnost grada i povijesne jezgre. Takav pristup u središte pažnje postavlja osobu i održivu individualnu mobilnost, a manji fokus stavlja na razvoj cestovnog (automobilskog) prometa s ciljem povećanja održivosti prometa i smanjenje prometnog opterećenja u prostoru. Grad Zadar regulira (definira, analizira i planira) svoju mobilnost SUMP-om, tj. Planom održive mobilnosti Grada Zadra koji smjernice te mjere za razvoj prometnog sustava definira na način da je osnovni cilj povećati mobilnost svih korisnika prometnog sustava, bez davanja prednosti povećanju kapaciteta cestovnih prometnica.

Slika 55 Udio u korištenju pojedinog prometnog sredstva

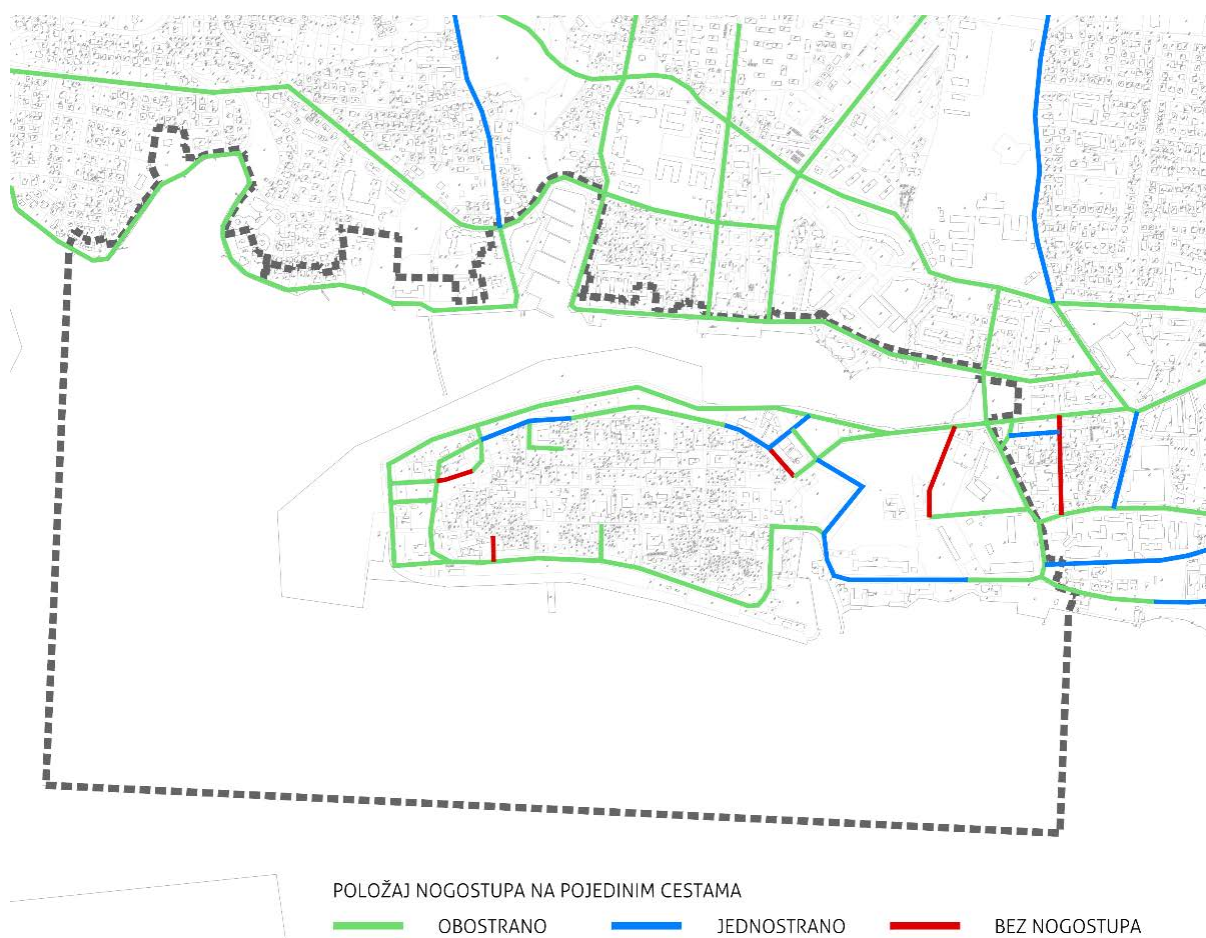
Izvor: SUMP (Zadar, 2021)

Individualni automobilski promet čini većinu (57%) u “modal split-u” te je SUMP-om predviđeno balansiranje kroz povećanje pješačkog i biciklističkog te javnog prometa.

7.9.1. Pješački promet

Iz perspektive pješačkog prometa, prema SUMP-u, trenutno stanje u Gradu Zadru izuzetno je nepovoljno jer je umanjena sigurnost pješaka uz glavne prometnice. Zabrinjavajući podatak dobiven analizom prometnica ukazuje na činjenicu da čak 74% prometnica Grada Zadra nema nogostup, 7% ima nogostup samo na jednoj strani ceste, a 19% ima nogostup s obje strane ceste. Olakotna okolnost je što su prometnice

bez nogostupa ipak niskog prometnog opterećenja u stambenim područjima pa se na pojedinim dijelovima stvaraju zone zajedničkog prometa bez prevelike opasnosti i ugrožavanja svih sudionika u prometu. To znači da pješaci, biciklisti i motorna vozila dijele zajedničku površinu međusobno obračujući pažnju jedni na druge. U središtu grada, unutar i oko povijesne jezgre, infrastruktura je povoljna, a odmicanjem prema periferiji sve je više degradirana – sigurnost pješaka postoji, ali su potrebne modifikacije (npr. nogostupi, signalizacija, prepreke, zaštitne ograde i sl.).

Slika 56 Položaj nogostupa

Izvor: SUMP Zadar (2021)

Jedan od glavnih problema pješačkog prometa jest činjenica da se površine namijenjene za pješake koriste u svrhu parkiranja automobila, pogotovo kada su u pitanju prometnice bez fizičke zabrane nepropisnog parkiranja. Takvo ponašanje ne samo da ugrožava sigurnost pješaka, već

dovodi i do izrazito narušene estetike koja odbija ljude od želje za pješaćenjem te uništava vizualnu vrijednost gradskog prostora. Potrebno je postaviti vizualno ujednačene fizičke prepreke (standardne stupiće) koje odvajaju kolni od pješačkog

prometa počevši od zona gdje je povećani dnevni prometni optjecaj.

Unatoč brojnim infrastrukturnim nedostacima, postoje i određeni pozitivni primjeri oblikovanja prostora namijenjenog pješacima. Jedan se odnosi na *Odluku o određivanju i uređenju prometa na području pješačke zone „Poluotok“ u Zadru (GGZ 05/18)*, donesenu 2018. godine. Odlukom se definiraju granice pješačke zone te uvjeti prometovanja na području užeg gradskog središta, odnosno vrste vozila koje smiju, bez posebnih odobrenja, prometovati povijesnom jezgrom Zadra te vrijeme njihovog maksimalnog zadržavanja unutar pješačke zone. Tom je Odlukom povećana mobilnost i sigurnost pješaka.

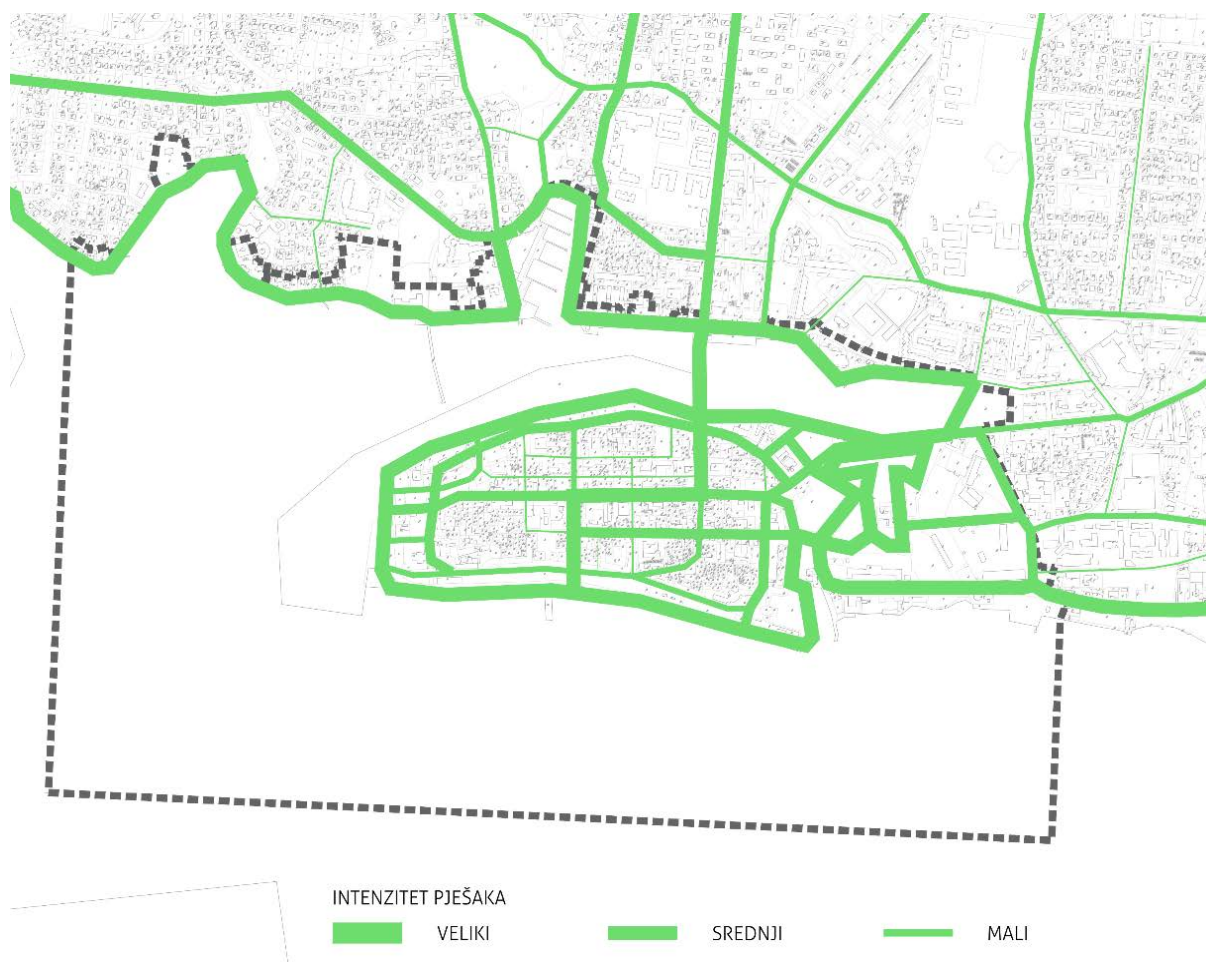
Vozila koja prema Odluci smiju prometovati bez odobrenja su:

- vozila hitne pomoći, vatrogasaca i policije
- vozila istražnog suca i vozila posmrtno pripomoći
- dječja prijevozna sredstva za djecu do navršene 7 godine života
- transportna kolica, vučna kolica, ručna kolica, električna kolica i sl.
- tricikl društva Čistoća d.o.o. i specijalna („pauk“) vozila Obala i lučica d.o.o.

Nadalje, 2020. godine ulica Bedemi zadarskih pobuna preuređena je i prenamijenjena u pješačku zonu, što se smatra vrlo bitnim pothvatom u pogledu razvoja pješačke infrastrukture Grada Zadra. Zadarski

poluotok tako je ostvario površinu pješačke zone od 20 ha (200.000 m²). Ipak, navedena pješačka zona slabo je povezana s ostatkom postojeće pješačke mreže jer su osnovni pješački komunikacijski koridori između poluotoka i ostatka grada (Gradski most, Obala kralja Tomislava i Ulica Bartola Kašića) presječeni prometnicama s vrlo frekventnim prometom, čime je pristup gradskoj jezgri prilično nisko na estetskoj, ali i sigurnosnoj ljestvici. Potrebno je povećati dostupnost povijesne jezgre sigurnim pješačkim koridorima.

Prometna studija za uspostavu i organizaciju zone posebnog prometnog režima u Gradu Zadru 2020. godine provela je istraživanje u kojem se ispitala cjelodnevna frekvencija prometa tijekom radnog dana u srpnju 2020. Lokacija istraživanja bila je pješački prijelaz Gradski most – Obala Kralja Tomislava te Ulica Zadarskog Mira 1358 odnosno Crvka Sv. Donata. Rezultati istraživanja ukazuju na opterećenje od 10.000 do 14.000 pješaka s vršnim satnim opterećenjem između 19:00 i 20:00 sati odnosno 20:00 i 21:00 sat, s brojem pješaka od 1.500 do 2.500. Drugi izvori (*open-source* baze poput npr. Strava, 2021) također ukazuju na visoku frekventnost pješačkog prometa unutar i oko povijesne jezgre Zadra. Analizom dostupne baze (Strava, 2021) utvrđeno je kako se povišena frekvencija pješačkog prometa posebno odnosi na poluotok te obalne dijelove, npr. na Obalu kneza Trpimira, Ulicu Kolovare te Karmu (SUMP Zadar, 2021). Povećana frekvencija također je zabilježena na punktovima Autobusni kolodvor Zadar te ŠC Višnjik.

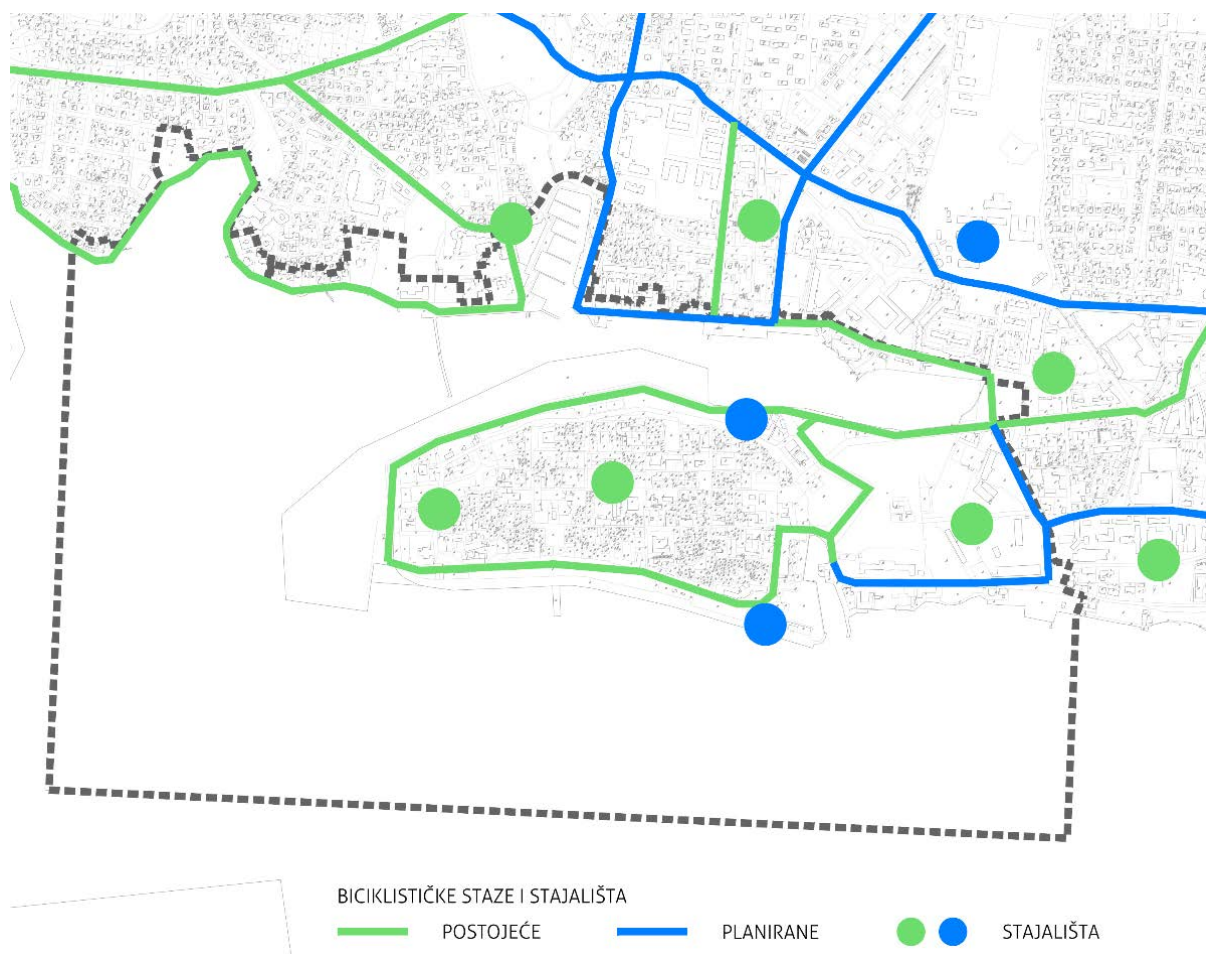
Slika 57 Frekvencija pješačkog prometa

Izvor: SUMP Zadar (2021)

7.9.2. BICIKLISTIČKI PROMET

Biciklističko infrastrukturno stanje Grada Zadra pokazalo se još nepovoljnijim od pješačkog. Postojeće staze za bicikliste (od cca. 15 km) slabo su integrirane u ostatak prometne infrastrukture, što za bicikliste predstavlja neadekvatnu povezanost, a i sigurnost. Kako bi se ostvarila integracija sustava staza, trebalo bi izgraditi dodatne staze za bicikliste na

području cijelog grada. Svakako bi bilo dobro staviti fokus i na cikloturizam, s obzirom da Grad Zadar itekako ima potencijala za takvu vrstu razvoja. Kroz područje grada i povijesne jezgre Zadra prolazi Euro Velo 8 Mediteranska ruta (granica Slovenije - Umag - Pula - Rijeka - Zadar - Šibenik - Split - Dubrovnik - granica Crne Gore), a prema Zadar Bike Magic stranici, područjem grada prolazi i šest sportsko rekreacijskih staza za bicikliste.

Slika 58 Postojeće i planirane biciklističke staze prema Nacrtu Plana održive urbane mobilnosti Grada Zadra (SUMP)

Izvor: SUMP Zadar (2021)

Situacija vezana uz parkirališna mjesta za bicikle u Gradu Zadru nije povoljna koliko bi mogla biti. Utvrđeno je kako Grad Zadar ima svega 40-ak nosača za bicikle, koji su većinom neadekvatni (tzv. „spirale“). Manji broj nosača postavili su i poslovni subjekti (npr. društvo „Obala i lučice d.o.o.“ te trgovački lanci) pa je

ukupni broj nešto veći, ali svejedno ne zadovoljava. Bilo bi poželjno na obodima povijesne jezgre osigurati parkirališta za bicikle kako bi se povećala dostupnost biciklistima te samim time rasteretio dolazak automobilima. Također, od 2016. godine, Grad Zadar u ponudi ima i sustav javnih bicikala.

Analitička podloga Plana upravljanja povijesnom jezgrom grada Zadra

Postojeći podaci iz SUMP-a govore kako se na području grada nalazi šest terminala javnih bicikala s ukupno 16 klasičnih i 8 električnih bicikala. Unatoč dobroj lokaciji terminala, krucijalno je napomenuti kako ni sustav javnih bicikala ne može u potpunosti ispuniti svoju funkciju s obzirom na postojeće manjkavosti osnovne biciklističke infrastrukture.

Na području grada postoji i sustav javnih električnih romobila kao alternativni oblik individualne mobilnosti. U 2019. godini, kada je sustav uveden, dnevno je bilo zabilježeno nešto više od 100 najмова što znači da je interes vrlo velik. Općenito, trend električnih romobila iz mjeseca u mjesec je u porastu (SUMP Zadar, 2021).

Slika 59 Prijedlog biciklističke rute u povijesnoj jezgri

Izvor: Obrada autora

7.9.3. JAVNI PRIJEVOZ

Na području Zadra, lokalni sustav javnog prijevoza temelji se na autobusnom prijevozu te prijevozu morem. Središte autobusnog prijevoza u Zadru čini autobusni kolodvor Zadar koji se nalazi jugoistočno od povijesne jezgre kojom prometuju 2 linije (brojevi 2 i 4) (Tablica 8). Najrasprostranjeniji sustav javnog prijevoza u Zadru čini gradski odnosno prigradski autobusni prijevoz. Obavlja ga tvrtka „Liburnija d.o.o.“ čiji su prosječni autobusi stari 10-ak godina, dok je zaista manjina autobusa starija od 20 godina (10%,

što se može smatrati prihvatljivim postotkom). Prijevoz se sastoji od 11 gradskih i 22 prigradske linije, kojima prometuje 35 odnosno 48 autobusa. Pet autobusnih linija čini otočni prijevoz. Postoji 20-ak međuzupanijskih linija koje voze u sve veće gradove u državi, a internacionalne linije ostvarene su s 11 zemalja u Europi. Uz autobusni, drugi oblik javnog prijevoza čini taksi služba. Oba oblika javnog prijevoza, pogotovo autobusni (uvođenjem dodatnih linija), imaju potencijal rasterećenja automobilskeg prometa unutar povijesne jezgre na principu Park&Ride.

Tablica 8. Stanice javnog autobusnog prijevoza unutar i oko povijesne jezgre

U smjeru poluotoka	
1.	Zrinsko Frankopanska
2.	Obala Kralja Tomislava
3.	Liburnska obala - ne koristi za gradski promet
4.	Liburnska obala (kod Jadrolinije) - završna i početna stanica prema kolodvoru
U smjeru kolodvora	
5.	Obala Kralja Tomislava
6.	Ulica Marka Marulića
U blizini poluotoka	
7.	Obala Kneza Branimira
8.	J. J. Strossmayera
9.	Obala Kneza Branimira (kod zgrade Croatia osiguranja) – nije u funkciji

Izvor: Liburnija d.o.o., 2021.

Sudionici participativne radionice „Svakodnevni život u povijesnoj jezgri“ naveli su kako javni prijevoz na području povijesne jezgre nije na zadovoljavajućoj razini te predložili formiranje besplatnog javnog prijevoza s ciljem bržeg i efikasnijeg kretanja stanovnika.

7.9.4. POMORSKI PROMET

Pomorski promet izuzetno je bitan za povezivanje zadarskog područja s otocima. Zadar je također i važna tranzitna luka, s godišnjim prometom od preko 2,3 milijuna putnika te preko 400.000 vozila. Tijekom zadnjih nekoliko godina, u lukama Zadar (Poluotok) i Gaženica zabilježen je porast broja pristanaka brodova. Zadarsku luku čine stara gradska luka na Poluotoku te suvremena putnička i trgovačka luke u Gaženici. U 2015. godini trajektni promet premješten je iz gradske luke u putničku luku Gaženica. Do navedenog preseljenja, putnička luka Zadar

(Poluotok) bila je jedna od najprometnijih u Republici Hrvatskoj. Nakon izgradnje luke Gaženica, luka Zadar je rasterećena te većinom služi prihvat malih brodova i za vezu s otocima dok je luka Gaženica preuzela trajekte, veće brodove na kruzerskim putovanjima i turističke brodove, dok su jahte i jedrilice i zastupljene i u drugim marinama i lučicama. Povezanost putničke luke s autobusnim je kolodvorom ostvarena putem linija 2 i 4, koje broje cca. 110 polazaka radnim danom u oba smjera, dakle svodi se na cca. 2.5 polaska u jednom satu, u jednom smjeru (SUMP Zadar, 2021). Unutar administrativnih granica Grada Zadra postoji 14 pomorskih linija te su četiri operatera zadužena za prijevoz putnika. Pomorske putničke linije na području FUP-a Zadar dijele se na: 3 brodske, 6 brzo brodskih i 5 trajektnih (RO-RO) linija. U prosjeku, zadarska luka godišnje broji oko 350 polazaka tjedno. Većina ponude pomorskog prijevoza (cca. 70 %) odvija se preko luke Gaženica.

7.9.5. Trendovi zračnog prometa ZL Zemunik

U razdoblju od 2015. do 2019. godine zabilježen je veliki porast (gotovo 40%) u broju prevezenih putnika iz zračne luke Zadar (Tablica 9), na domaćim i međunarodnim letovima. U 2019. godini broj prevezenih putnika iznosio je 801.347, što je zračnu luku Zadar činilo četvrtom po broju putnika u

Republici Hrvatskoj. Lokacija zračne luke je 7 km istočno od Zadra, u blizini naselja Zemunik Donji. Kako bi se unaprijedila dostupnost zračnog prijevoza, potrebna je temeljita integracija zračne luke u prometni sustav Grada Zadra. Trenutno je u prometu jedna autobusna linija koja povezuje povijesnu jezgru Zadra sa ZL Zemunik, ali ona prometuje samo tijekom ljetnih mjeseci, odnosno turističke sezone.

Tablica 9 Prikaz broja zrakoplova i putnika tijekom godina

GODINA	BROJ ZRAKOPLOVA	BROJ PUTNIKA	INDEX PUTNIKA
2015	3.962	487.652	/
2016	4.065	520.226	+6,68 %
2017	4.588	589.468	+13,31 %
2018	4.941	604.039	+2,47 %
2019	5.523	801.347	+32,66 %
UKUPNO	23.079	3.002.732	+39,15 %

Izvor: Zračna Luka Zadar, 2021

7.9.6. Garažno-PARKIRNI PROMET

Unutar i oko povijesne jezgre Zadra postoji oko 1.800 parkirnih mjesta koja su pod naplatom. Plaćanje parkirališnog mjesta vrši se putem parkirnog automata (42), ovlaštenih prodajnih mjesta, na blagajni organizatora parkirališta te slanjem SMS poruke s registracijom vozila na broj telefona ovisno o zoni (osim za 4. zonu koja ne podržava plaćanje parkinga SMS-om) te putem „PayDo“ aplikacije za Android i iOS mobilne uređaje. Vremensko ograničenje parkiranja postoji za Zonu 0 u kojoj je vremensko ograničenje parkiranja maksimalno 1 sat i u Zoni 1 u periodu od 15. lipnja do 31. kolovoza i iznosi maksimalno 3 sata.

Generalno gledajući, parkirališna mjesta su pod kapacitirana, čak i izvan ljetnih

(turističkih) mjeseci s vršnim opterećenjem. S druge strane, s obzirom na povijesnu jezgru i njen kulturni značaj, rješenje garažno-parkirnog prometa ne leži u povećanju parkirališnih mjesta te samim time povećanju prometnog opterećenja već izmještanju automobilskog prijevoza izvan povijesne jezgre. Da bi se to ostvarilo potrebno je naći adekvatnu lokaciju za veću parkirališnu površinu (optimalno u blizini autobusnog kolodvora) ili izgraditi podzemne garaže te razviti sustav Park&Ride i/ili Park&Bike.

Prema mišljenju sudionika participativne radionice „Svakodnevni život u povijesnoj jezgri“ parking predstavlja velik izazov područja te se predlaže njegovo izmještanje na rubove povijesne jezgre.

Slika 60 Zone naplate s brojem parkirališnih mjesta
Izvor: SUMP Zadar (2021.)

7.9.7. Smjernice SUMP-a RELEVANTNE ZA POVIJESNU JEZGRU

U nastavku su dane smjernice SUMP-a koje se odnose na povijesnu jezgru:

- Izrada sektorskih planova
  - Izrada i provođenje sektorskih planova na izvedbenoj razini prema strateškim smjericama Plana održive ubrane mobilnosti Grada Zadra:
    - Sektorski plan za razvoj javnog prijevoza putnika
    - Sektorski plan za razvoj aktivnih oblika prometovanja
    - Sektorski plan za razvoj sustava parkiranja
- Održiva mobilnost u prostorno-planskoj dokumentaciji
  - Definiranje uvjeta oblikovanja i izgradnje biciklističke infrastrukture, pješačkih zona, zona zajedničke namjene i ulica smirenog prometa
  - Definiranje lokacija i normativa za izgradnju javnih parkirališta za bicikle
  - Definiranje lokacije većih javnih parkirališta za osobna vozila
  - Definiranje lokacije parkirališta za teretna vozila u funkciji gospodarskih zona
  - Planirati lokacije terminala i stajališta za javni prijevoz putnika
  - Definiranje lokacija za razvoj Park&Ride i Bike&Ride usluge
- Provođenje pravovremenih izmjena i dopuna Prostornih planova
- Razvoj intermodalnih terminala javnog prijevoza
  - Pokrenuti daljnje radnje u svrhu razvoja glavnih intermodalnih terminala na području:
    - luke Gaženica
    - luke Zadar
    - Zračne luke Zadar
  - Područje luke Zadar (Liburnska obala) kvalitetno povezati linijama autobusnog prijevoza, biciklističkom infrastrukturom, sustavima mikro mobilnosti (npr. javni bicikli) i carsharing sustavom
  - Zračnu luku Zadar adekvatno povezati brzim linijama autobusnog prijevoza, a dugoročno i željeznicom
- Razvoj javnog prijevoza za potrebe Poluotoka
  - Uvođenje kružne minibus linije za potrebe Poluotoka kroz pilot projekt
- Razvoj pomorskog prijevoza putnika
  - Izrada sektorskog plana/studije razvoja pomorskog linijskog prijevoza
    - putnika
    - Razvijanje dužobalnog putničkog prijevoza putnika koji će povezivati obalna naselja i gradove sjeverno i južno od grada Zadra
    - Razmatranje opcije gradskog pomorskog linijskog prijevoza putnika na relaciji Gaženica – Poluotok – Puntamika

Analitička podloga Plana upravljanja povijesnom jezgrom grada Zadra

- Optimizacija linija i voznih redova za povezivanje otoka s kopnom i otoka međusobno.
- Izgradnja terminala za turističke autobuse
  - Izgradnja terminala za turističke autobuse na području starog autobusnog kolodvora na Poluotoku
- Razvoj lučke infrastrukture
  - Uvođenje „čistih“ oblika prometovanja i razvoj pametnog upravljanja
  - prometom u kontekstu lučkih usluga i operacija
  - Provođenje projekta rekonstrukcije i izgradnje lučke infrastrukture Grad Zadar – Poluotok do 2023. godine.
  - Uspostava pomorskih linija na gatu Obale kralja Petra Krešimira IV.
- Sustavna izgradnja javnih parkirališta za bicikle
  - U suradnji s gospodarskim subjektima Grad Zadar mora poticati postavljanje parkirališta za bicikle u obliku „klamerica“.
  - Povećati parkirališne kapacitete na mjestima veće atrakcije poput ulaza na Poluotok (Kopnena vrata, Trg Pet bunara, Liburnska obala, Rimski forum i sl.), autobusni i željeznički kolodvor, luka Gaženica, Sveučilišni kampus, osnovne i srednje škole, sportski objekti i sl.
- Izgradnja nove pješačke infrastrukture
  - Izrada detaljnih analiza i sektorskog izvedbenog plana za razvoj pješačke infrastrukture
- Izgradnju nove pješačke infrastrukture potrebno je provoditi prilikom izgradnje novih prometnica u sklopu prostornog razvoja grada ili prilikom rekonstrukcije postojećih prometnica
- Izgradnja pješačke infrastrukture na obalnim pojasevima gdje je u vrijeme turističke sezone povećan broj pješačkih kretanja (naselje Arbanasi, Obala kneza Trpimira, Ulica Ivana Mažuranića i Krešimirova obala)
- Širenje zone s ograničenim prometom
  - Postepeno smanjivanje intenziteta cestovnih motoriziranih tokova prema i na području Poluotoka u skladu sa stvaranjem novih načina povezivanja i navika dolaska u centar grada
  - Uvođenje pješačke zone i zone ograničenog prometovanja na područje cijelog Poluotoka
- Uspostava zona zajedničke namjene
  - Razmatranje uvođenja zone zajedničke namjene na sljedećim lokacijama (na određenim lokacijama u slučaju nemogućnosti uspostave pješačke zone):
    - Obala kralja Tomislava, Liburnska obala, Istarska obala, Trg tri bunara, Ulica zadarskog mira 1358., Ulica Mihovila Pavlinovića, Ulica Ante Kuzmanića – u slučaju da uspostava pješačke zone na području cijelog Poluotoka ne bude moguća ili kao preduvjet za

Analitička podloga Plana upravljanja povijesnom jezgrom grada Zadra

- uspostavu pješačke zone
  - Obala kneza Branimira (od Ulice Ivana Mažuranića do Ulice bana Josipa Jelačića)
- Optimizacija i regulacija prometnih tokova
  - Izrada prometnog elaborata za uvođenje jednosmjernih ulica na području Zadra s ciljem što kvalitetnije organizacije prometnih tokova sukladno stvarnim prometnim potrebama
- Razvoj regulacije dostavnog prometa
  - Optimizirati dostavni prometa prema izrađenoj Studiji održive urbane logistike na Poluotoku u Zadru
- Optimizacija parkirališne ponude
  - Na mjestima gdje se utvrdi stvarna potreba za novim parkirališnim kapacitetima i gdje organizacijske mjere ne mogu pružati učinkovitost, potrebna je izgradnja dodatnih parkirnih kapaciteta
  - Izgradnja parkirališnih kapaciteta izvan gradskog središta u svrhu izmještanja uličnih parkirnih mjesta s ciljem oslobađanja vrijednog urbanog prostora za potrebe prostorne revitalizacije i razvoja održivih oblika prometovanja
- Implementacija inteligentnih transportnih rješenja (ITS)
  - Uspostaviti sustav elektroničke naplate u javnom prijevozu
  - Uspostaviti sustav informiranja u prometu i javnom prijevozu
  - Uspostaviti sustav pametnog parkiranja
  - Uspostaviti centralni informacijski sustav (CIS)
  - Uspostaviti Web portal i mobilnu aplikaciju za pristup objedinjenim uslugama

Uspostaviti sustav za adaptivno upravljanje semaforima uređajima Najvažnije smjernice razvoja odnose se na izmještanje automobilskog prometa izvan povijesne jezgre Zadra kako bi se što više smanjilo prometno opterećenje i povećala sigurnost pješačkog i biciklističkog prometa. Postizanje tog cilja temelji se na uspostavi ulica i zona smirenog prometa s paralelnim razvojem postojeće pješačke infrastrukture, sustavnoj izgradnji javnih parkirališta za bicikle i unaprjeđenju sustava javnih bicikala, optimizaciji parkirne politike s razvojem javnog prijevoza za potrebe povijesne jezgre te razvojem Park&Ride i Bike&Ride sustavima.

Prema dionicima participativnih radionica također je potrebno otvoriti garderobe koje rade 0-24 u blizini kolodvora, putničkih agencija i parkinga, uz rezervaciju mjesta i naplatu putem mobilne aplikacije te razviti sustav vaporetta - manjih putničkih plovila koje bi gradske četvrti uz more povezale s poluotokom .

7.10. UPRAVLJANJE JAVNIM POVRŠINAMA

Javna površina je svaka površina javne namjene čije je korištenje namijenjeno svima i pod jednakim uvjetima (javne ceste, nerazvrstane ceste, ulice, biciklističke staze, pješačke staze i prolazi, trgovi, tržnice, igrališta, parkirališta, groblja, parkovne i zelene površine u naselju, rekreacijske površine i sl.). Upravljanje javnim površinama podrazumijeva način korištenja, njihovo održavanje te promet na pješačkim površinama.

7.10.1. KORIŠTENJE JAVNIH POVRŠINA

Javne površine mogu se koristiti od strane javnih ustanova ili privatnih osoba (pravnih ili fizičkih) u obliku zakupa određene površine na predviđenim lokacijama ili za reklamiranje te za razne prezentacije (npr. prezentacija kulturne baštine).

Kako bi unaprijedio sadržaj javnih površina Grad Zadar je 2010. započeo sa razvojem bežične mreže (WiFi). Primarna uloga ove mreže je omogućiti građanima i posjetiteljima besplatan pristup Internetu na posebno atraktivnim gradskim lokacijama gdje se okuplja veliki broj građana i turista, poput trgova i šetnica. Shodno tome, mreža se prvo počela razvijati na području povijesne jezgre, te će se postepeno širiti i na ostale dijelove grada sukladno potrebama i dostupnim financijski sredstvima. (Grad Zadar, 2021).

7.10.1.1. ZAKUP JAVNIH POVRŠINA

Javne površine na području Grada mogu se davati u zakup za namjene utvrđene *Odlukom o zakupu javnih površina* na lokacijama predviđenim *Planom korištenja javnih površina*.

Osnovne namjene, odnosno predmeti zakupa mogu biti:

- otvorena ugostiteljska terasa
- kiosk
- štand

- banak
- klupa

Otvorena ugostiteljska terasa

Otvorena ugostiteljska terasa dio je javne površine ili površine građevinske čestice, ispred ili u neposrednoj blizini ugostiteljskog objekta, namijenjen pružanju ugostiteljskih usluga na otvorenom.

Oprema terase mogu biti stolovi, sjedalice, klupe, naprave za zaštitu od sunca i vaze za cvijeće. U iznimnim situacijama, ugostitelju se može dozvoliti postavljanje podloge za zakupljenu površinu ukoliko je ista točno definirana Ugovorom o zakupu prostora.

Kiosk

Kiosk je tipski objekt lagane konstrukcije, površine do 15 m², koji je prenosiv te može biti priključen na komunalnu infrastrukturu. Njegovo se postavljanje izvodi suhom montažom na odgovarajuću podlogu te služi za obavljanje gospodarske djelatnosti.

Osnovne namjene kioska su:

- prodaja prehrambenih proizvoda
- prodaja neprehrambenih proizvoda
- jednostavne ugostiteljske usluge

Štand, banak i klupa

Štand, banak i klupa su lako prenosivi objekti na kojima se vrši prodaja proizvoda.

Osnovne namjene su:

- prodaja neprehrambenih proizvoda
- ljetna prodaja – suveniri, razglednice, bižuterija, ručni radovi i sl.
- prodaja voća i povrća te napitaka od svježeg voća

Lokacije površina za zakup

Lokacije za korištenje javnih površina, odnosno za njihov zakup, određene su Planom korištenja javnih površina te su podijeljene prema sljedećim kategorijama s maksimalnim brojem zakupnih mjesta na području povijesne jezgre:

Analitička podloga Plana upravljanja povijesnom jezgrom grada Zadra

1. Kiosci u kojima se prodaju prehrambeni i neprehrambeni proizvodi – 6 mjesta
2. Štandovi za ljetnu prodaju – 19 mjesta
3. Štandovi (klupe) za prodaju sokova od svježeg voća – 1 mjesto
4. Pokretne naprave za prezentaciju brodskih izleta – 19 mjesta
5. Pokretne naprave za prodaju bombona – 1 mjesto
6. Pokretne naprave za prodaju kokica – 3 mjesta
7. Pokretne naprave za prodaju balona – 1 mjesto
8. Pokretne naprave za pečenje i prodaju kestena – 1 mjesto
9. Pokretne naprave za pečenje i prodaju kukuruza – 6 mjesta
10. Pokretni stalci i naprave za prodaju vlastoručno izrađenih predmeta, nakita i rukotvorina – 2 mjesta
11. Pokretni stalci za portretiranje – 5 mjesta
12. Pokretni stalci i naprave za prodaju umjetničkih slika – 4 mjesta
13. Pokretni stalci i naprave za oslikavanje tijela – 2 mjesta
14. Pokretne naprave za izradu razglednica s umetnutom fotografijom – 1 mjesto

7.10.1.2. Reklamiranje na javnim površinama

Reklamiranje na javnim površinama propisano je *Odlukom o reklamiranju na području Grada Zadra*. Tom se odlukom određuju zone i javne površine na kojima se mogu postavljati i isticati reklamne poruke i zaštitne naprave, zatim vrste, način i lokacije za postavljanje reklamnih poruka te kriteriji za određivanje naknade za postavljanje.

Područje grada podijeljeno je u dvije zone prema lokacijama na koje se mogu postavljati reklamne poruke i zaštitne naprave:

1. ZONA – dio grada za koji je utvrđena zaštita Registrom kulturnih dobara RH
2. ZONA – preostali dio administrativnog područja Grada Zadra

Za postavljanje svih reklamnih poruka i zaštitnih naprava unutar granica zaštićene povijesne jezgre potrebno je ishoditi suglasnost nadležnog tijela za zaštitu spomenika kulture.

Sve reklame na javnim površinama moraju biti estetski oblikovane, osvjetljene i postavljene u skladu s izgledom zgrade i/ili okoline te se moraju držati u urednom i ispravnom stanju da ne narušavaju izgled Grada.

Reklamne poruke

Reklamne poruke su tipski predmeti kojima se, na javnim površinama, privlači pozornost prolaznika, a dijele se na reklame i reklamne panoe.

Reklame

Vrste reklama koje se mogu postavljati unutar Grada Zadra su: reklamne zastave, reklamna platna, plakati, transparenti, reklamni ormarići, oslikane reklamne poruke i reklamni natpisi.

Reklamni panoi

Reklamni panoi mogu biti: reklamni stupovi (totemi i sl.), putokazi/zajednički panoi, pokretni reklamni panoi, osvjetljene reklamne vitrine („city light“), mali reklamni panoi, reklamni panoi na stupovima javne rasvjete, veliki reklamni panoi (samostojeći i na objektima) te reklamni uređaji.

Zaštitne naprave

Zaštitne naprave su tende, roloi, suncobrani i sl. na kojima je istaknuta reklamna poruka. Ugostiteljski i ostali objekti trebali bi postavljati tende sukladno kriterijima o zaštiti spomenika u staroj gradskoj jezgri. Potrebno je donijeti Odluku kojom bi se definirali standardi, prvenstveno tendi i natpisa, različitog dizajna te često upitnih estetskih kvaliteta. Nadalje, tende često svojim neprilagođenim mehanizmima zadiru u samu strukturu spomenika što je svakako neprihvatljivo.

7.10.1.3. Prezentacija na javnim površinama

Prezentacije na javnim površinama su oblik korištenja javnih površina kojima se interpretiraju pojedine teme unutar grada, osmišljavaju razne interpretacijske cjeline i pod teme koje obuhvaćaju različite značajke kulturne baštine Grada Zadra. Pojedine građevine kulturne baštine dovoljno su velike i značajne same za sebe no pomoću raznih interpretacijskih tehnika bolje se predstavljaju široj publici te tako doprinose boljoj valorizaciji cjelokupne baštine Grada Zadra.

Potencijalne interpretacijske teme pojedinih građevina trebaju se razraditi posebnim analizama i dokumentima izrađenim od strane stručnjaka (povijest, arhitektura, kultura, multimedija i sl.). Tema mogu biti povijesne, kulturne i prirodne znamenitosti grada i okolice, sponzorirani sadržaji te poveznica turizma, gospodarstva i kulture, a osobito razvoj identiteta Grada Zadra. Prilikom interpretacije osobito je važan vizualni identitet koji pridonosi prepoznatljivosti pojedinih tema i/ili građevina. Sukladno tome, sustav nove signalizacije kulturne baštine Grada Zadra je u planu te se namjerava realizirati u sljedeće dvije godine. Također, Grad Zadar pokrenuo je projekt brendiranja s ciljem stvaranja komunikacijskog sustava koji će pomoći uspostavljanju i razvoju kulturnog identiteta grada.

Alati interpretacije

Prezentacija na javnim površinama može se provoditi raznim alatima interpretacije:

- osvjetljenje
  - građevina
  - šetnica
  - trgova
- vizualna signalizacija
  - informativne table
  - putokazi
- zvučna signalizacija
  - priče o lokalitetu
- taktilna signalizacija

- reljefni prikazi
- Brailleovo pismo
- makete
  - građevina
  - dijelova grada
- 3D mapiranje
  - projekcije koje „oživljavaju“ građevine
- projekcije filma na otvorenom
- nematerijalna prezentacija
  - ulični festivali
  - interaktivne igre

7.10.2. Održavanje javnih površina

Održavanje javnih površina odnosi se na mjere sprječavanja i odbacivanja otpada na području grada, popravke oštećenih dijelova javnih površina i njihovo čišćenje te na uređenje javnih zelenih površina. Društvo Čistoća d.o.o. održava čistoću javnih površina što podrazumijeva ručno i strojno čišćenje i pranje javnih površina od otpada, snijega i leda, kao i postavljanje i čišćenje košarica za otpad i uklanjanje otpada, održavanje i čišćenje oglašivačkih mjesta te pranje i čišćenje autobusnih nadstrešnica. Održavanje javnih površina u smislu izvođenja kameno-klesarskih i građevinsko-obrtničkih radova odnosno održavanje i popravci tih površina kojima se osigurava njihova funkcionalna ispravnost povjereno je ugovorenom izvođaču. Grad Zadar svake godine donosi Odluku o mjerama za sprječavanje nepropisnog odbacivanja otpada i mjerama za uklanjanje odbačenog otpada na području Grada Zadra kojom ukazuje na analizirana problematična područja i lokacije na kojima je u više navrata utvrđeno nepropisno odbacivanje otpada. Na tim se lokacijama provode posebne mjere kontrole putem komunalnog redarstva u suradnji s Ministarstvom unutarnjih poslova, Policijskom upravom Zadarskom i Hrvatskim šumama te se postavljaju kamere za videonadzor i table za zabranu odlaganja otpada.

Analitička podloga Plana upravljanja povijesnom jezgrom grada Zadra

- transportna kolica, vučna kolica, ručna kolica, električna kolica i sl.
- tricikl društva Čistoća d.o.o.
- specijalna („pauk“) vozila društva Obala i lučica d.o.o.

Ostala prijevozna sredstva mogu prometovati pješačkim površinama samo uz posebno odobrenje, a ono se izdaje sa ili bez naknade, u sljedeće svrhe:

- održavanje čistoće i odvoženja komunalnog otpada
- održavanje i izgradnju komunalne infrastrukture
- deratizaciju, dezinfekciju i dezinfekciju
- održavanje električnih i telekomunikacijskih objekata i uređaja
- dopremu robe za opskrbu prodavaonica, ugostiteljskih objekata, hotela i sl.
- dopremu plina i ogrjeva
- servisiranje aparata i kućanskih uređaja

- prijevoz građevinskog materijala te odvoz građevinskog otpada
- prijevoz novca i drugih vrijednosti
- prijevoz poštanskih pošiljaka
- cateringa
- prijevoz opreme radi održavanja priredbi, kulturno zabavnih manifestacija i sl.
- prijevoz opreme za radio i televizijske prijenose i snimanja
- prijevoz teških invalida i bolesnih osoba
- vlasnici garaža u pješačkoj zoni
- državni, županijski, gradski i vjerski protokol
- dopremu robe na Gradsku tržnicu
- drugi slučajevi po odobrenju Gradske uprave i po zaključku Gradonačelnika

Za prijevozna sredstva odobrenje se izdaje za određeno vrijeme u danu kad smiju prometovati pješačkim površinama te maksimalno vrijeme zadržavanja na istima.

7.11. Zeleni razvoj

Ovim poglavljem analizirat će se trenutno stanje te mogućnosti razvoja zelenih površina, zelene infrastrukture i rješenja temeljenih na prirodi povijesne jezgre Grada Zadra. Također će se utvrditi potencijal zelenog razvoja područja kroz pregled postojećih projekata i inicijativa na temu urbane obnove, kružnog gospodarenja prostorom, energetske učinkovitosti te obnovljivih izvora energije.

7.11.1. Analiza postojećeg stanja zelenih površina

Prema Prostornom planu uređenja Grada Zadra na području povijesne jezgre Grada nalazi se jedno područje zaštićeno prema Zakonu o zaštiti prirode (NN, 80/13.), a to je spomenik parkovne arhitekture Park Vladimira Nazora, dok se Perivoj Kraljice Jelene predlaže za zaštitu i uvrštenje u registar. U svrhu očuvanja karakterističnih prirodnih značajki navedenih područja potrebno ih je sačuvati od prenamjene, unaprijediti njihove prirodne vrijednosti te štititi značajne vizure. Nadalje, u povijesnoj jezgri nalaze se gotovo svi perivoji građevinskog područja Grada utvrđeni istim Planom: Perivoj kraljice Jelene, Perivoj Gospe od Zdravlja, Perivoj Maraska te parkovna površina duž Obale kralja Petra Krešimira IV. Za navedene se površine utvrđuje potreba kontinuiranog održavanja te je moguće obogaćivanje novim vrstama i izgradnja i uređenje ili obnova fontana, skulptura, pješačkih staza, urbane opreme i sl. (Grad Zadar, 2019b) Osim perivoja navedenih Planom u povijesnoj jezgri moguće je definirati i sljedeće postojeće zelene površine kao elemente za stvaranje zelene infrastrukture: Perivoj svinga, Perivoj Jarula, Poljana Ivana Pavla II, zelena površina uz Carinarnicu, Perivoj Citadela, Perivoji Kneževe palače, zelena površina uz crkvu sv. Frane, zelena površina na Trgu kralja Višeslava, Bedemi zadarskih pobuna, Zadarska tržnica, zelene površine uz javne i privatne građevine (zelene površine unutar blokovske izgradnje od kojih vrijedi izdvojiti povijesne atrijske vrtove Nadbiskupske palače i Benediktinskog samostana sv. Marije) te drvoredi uz prometnu i pješačku infrastrukturu. Za povijesnu jezgru

Grada Zadra može se reći da ima velik udio zelenih površina u odnosu na ukupnu površinu u usporedbi sa ostalim područjima grada (Grad Zadar, 2020b). Na prikazu zelenih površina (Slika 63) vidljive su površine smještene unutar samog obuhvata povijesne jezgre te u njezinoj neposrednoj blizini, a koje predstavljaju potencijal za stvaranje zelene infrastrukture. One su uglavnom smještene na rubnim područjima Poluotoka te predstavljaju povijesne perivoje čija je vrijednost prepoznata već dugi niz godina. Ukupna površina navedenih zelenih površina unutar povijesne jezgre Grada tj. unutar granica obuhvata ovog Plana iznosi oko 167.260m². U nastavku slijedi kratak opis značajnijih zelenih površina:

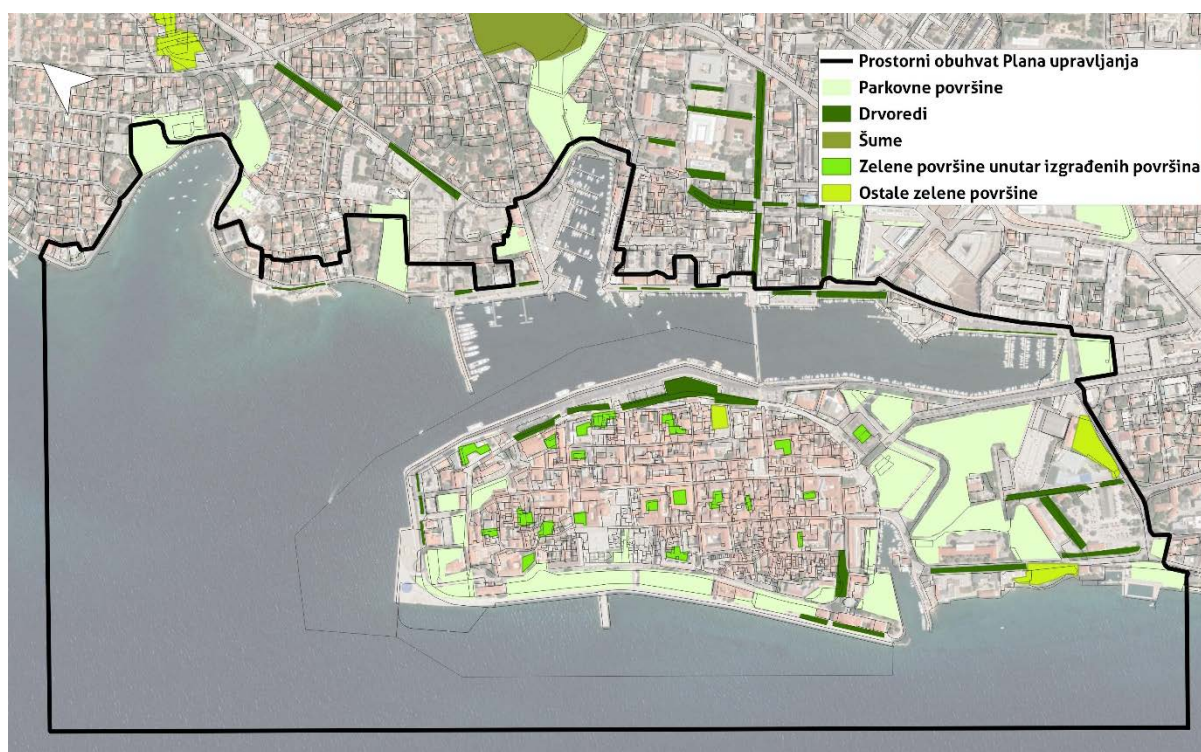
- Perivoj Vladimira Nazora – izgrađen 1890. g. najveći je perivoj Grada nastao na području nekadašnje gradske utvrde Forte. U perivoju se nalazi velik broj drvenastih biljnih vrsta, a moguće je izdvojiti aleju čempresa, stoljetne borove te dominantne lovore (Nasadi d.o.o.). Opremljen je klupama i rasvjetnim tijelima te je uglavnom koristi za odmor, šetnju i rekreaciju od strane stanovnika i turista.
- Perivoj kraljice Jelene – nastao u doba romantizma (1829. g.) te uređen u tom stilu nastao je na nekadašnjim bedemima grada. Obilovao je manjim arhitektonskim objektima od kojih su neki uništeni tijekom Drugog svjetskog rata. U novije doba prostor perivoja oživljen je uvođenjem ugostiteljskog objekta koji dodatno privlači turiste i stanovnike (Nasadi d.o.o.; Grad Zadar, 2013).
- Perivoj Gospe od Zdravlja – nastao 1870ih godina preobrazbom tj. ozelenjivanjem prostora uz Trg tri bunara nakon gradnje kazališta (Nasadi d.o.o.). Uređen je mediteranskom vegetacijom i brojnim skulpturama te se može okarakterizirati kao reprezentativan prostor, više nego park za intenzivno korištenje.

Analitička podloga Plana upravljanja povijesnom jezgrom grada Zadra

- Perivoj Maraska – uređen u baroknom stilu te obiluje vegetacijom i skulpturama (Grad Zadar, 2013).
- Zadarska riva – perivoj duž Obale kralja Petra Krešimira IV dug je preko 800m te je najposjećivaniji park na prostoru povijesne jezgre. Nastao je kao privremeno rješenje nakon bombardiranja u Drugom svjetskom ratu, no kao zelena površina zadržao se sve do danas (Nasadi d.o.o.). Riva je revitalizirana postavljanjem umjetničkih instalacija Pozdrav Suncu i Morske Orgulje koji predstavljaju simbol grada te svojim izgledom osuvremenjuju navedeni prostor.

Slijedom svega navedenog, moguće je utvrditi kako na području prostornog obuhvata Plana javnih zelenih površina ne nedostaje, no

dovodi se u pitanje dostupnost različitih funkcija u istima. Naime, navedene površine uglavnom su opremljene jednostavnom urbanom opremom poput klupa i rasvjetnih tijela, te elementima estetskog oblikovanja poput skulptura što ne zadovoljava uvjete za provođenje raznolikih aktivnosti lokalnog stanovništva. Navedeno se može opravdati činjenicama da se uglavnom radi o povijesnim perivojima te da je Poluotok velik dio godine podređen turistima, no moguće je razmatrati unos novih elemenata koji neće negativno utjecati na postojeći karakter prostora, a doprinijet će društvenim koristima stanovnika i posjetitelja. Što se tiče općeg stanja i kvalitete zelenih površina, vidljivo je kako se kontinuirano radi na njihovom uređenju i održavanju te očuvanju mediteranske vegetacije koja dominira prostorom, no javljaju se problemi ugroze postavljanjem terasa ugostiteljskih objekata i sličnih sadržaja.

Slika 62 Zelene površine u povijesnoj jezgri

Izvor: Obrada autora

Sudionici participativne radionice „Gospodarstvo i održivost“ naveli su problem uništavanja javnih zelenih površina terasama ugostiteljskih objekata koji je potrebno regulirati te onemogućiti uređivanje istih umjetnim zelenilom. Također je prepoznata

nedovoljna valorizacija gradske tržnice te potreba za unaprjeđenjem njezina izgleda. Sudionici participativne radionice „Svakodnevni život u povijesnoj jezgri“ su pak prepoznali potencijal unutarnjih dvorišta zgrada koje je potrebno urediti i prilagoditi

potrebama obitelji koje tamo stanuju te mogućnost uspostavljanja sportsko-rekreacijskih sadržaja u Parku Vladimira Nazora i Kapetanskom parku.

7.11.2. POTENCIJAL ZA RAZVOJ ZELENE INFRASTRUKTURE I RJEŠENJA TEMELJENIH NA PRIRODI

Europska komisija definira Rješenja temeljena na prirodi (NBS) kao „Rješenja inspirirana i podržana prirodom, koja su isplativa, istovremeno pružaju okolišne, društvene i ekonomske benefite te pomažu u izgradnji otpornosti. Takva rješenja donose više i sve raznolikiju prirodu i prirodna obilježja i procese u gradove, krajobrazu i morske okoliše, kroz lokalno prilagođene, resursno učinkovite i sustavne intervencije.” (Europska komisija, 2021a). NBS nude rješenja za raznovrsne izazove suvremenog društva poput: klimatske otpornosti, upravljanja vodama, ublažavanja prirodnih i klimatski opasnosti, upravljanja zelenim površinama, povećanja bioraznolikosti, kvalitete zraka, obnove izgrađenog okoliša, participativnog planiranja, jačanja znanja o održivim urbanim transformacijama, društvene kohezije, zdravlja te novih ekonomskih mogućnosti.

Nadalje, Europska komisija definira zelenu infrastrukturu (ZI) kao „strateški planiranu mrežu prirodnih i polu-prirodnih područja sa drugim okolišnim karakteristikama, projektiranu i upravljaju na način koji omogućuje širok raspon usluga ekosustava poput pročišćavanja voda, kvalitete zraka, prostora za rekreaciju te ublažavanja i prilagodbe na klimatske promjene.” (Europska komisija, 2021b) Zelena je infrastruktura važna

zbog svojeg multifunkcionalnog karaktera tj. mogućnosti pružanja ne samo okolišnih, već i društvenih i ekonomskih koristi. Prema Kim i Song, zelena infrastruktura ima višestruki značaj za razvoj zajednica. Tako na primjer utječe na poboljšanje okolišnih kvaliteta, potiče prilagodbu klimatskim promjenama, regulira otjecanje voda, donosi prilike za razvoj edukacije, povećava društveni kapital, ekonomski kapacitet, estetiku krajobrazu te postavlja temelje za održivi razvoj. Također doprinosi stvaranju identiteta mjesta kulturnih i povijesnih krajobrazu i ostalih ugodnih prostora za stanovništvo te kao element uređenja urbanih javnih prostora doprinosi participaciji stanovnika, pobuđivanju osjećaja pripadnosti lokalnoj zajednici te sveopćem poboljšanju kvalitete života na određenom području (Europska agencija za okoliš, 2015; Kim i Song, 2019).

Mogućnost razvoja zelene infrastrukture povijesne jezgre Zadra nije moguće promatrati zasebno već u kontekstu razvoja zelene infrastrukture cijelog Grada tj. kao tek jednog njezinog dijela. Većina zelenih površina povijesne jezgre smještena je obodno tj. uz obalni pojas Poluotoka te na taj način postavlja temelj za stvaranje zelenog prstena povezivanjem postojećeg površina novim elementima. S obzirom na blokovsku izgradnju Poluotoka, ne smiju se zanemariti unutrašnja privatna dvorišta koja također predstavljaju potencijal za razvoj rješenja temeljenih na prirodi. Daljnje širenje zelene infrastrukture moguće je ostvariti u obliku zelenih klinova čije su naznake već postavljene u prostoru; zelenim površinama koje iz gradskog zaleđa prodiru u izgrađeno urbano tkivo (Slika 64).

Slika 63 Shematski prikaz mogućeg razvoja zelene infrastrukture

Izvor: Obrada autora na podlozi Google Maps

Katastar zelenila važan je alat za planiranje, projektiranje i održavanje zelenih površina, no isto tako i za širenje svijesti o važnosti njihova postojanja među stanovništvom. Također igra ključnu ulogu u stvaranju zelene infrastrukture gradova te općenito održivom razvoju i smanjenju negativnih učinaka klimatskih promjena. Grad Zadar napravio je važan iskorak sudjelovanjem na EU projektu Urban Green Belts (2016.-2019. g.) koji je okupljanjem partnera iz 7 zemalja razvio metode pametnog upravljanja urbanim zelenim površinama. U sklopu projekta, tvrtka Nasadi d.o.o. izradila je digitalni katastar zelenila sa prikazom stabala, grmlja, živica, trajnica i travnjaka uz popratne informacije o nazivu, morfologiji i stanju pojedine jedinice na pilot lokaciji Grada. Dio lokacije za koju je izrađen katastar nalazi se unutar obuhvata povijesne jezgre Grada (zelena površina uz Uvalu Maestral). Izrada katastra nastavljena je projektom Grow Green (2017.-2022. g.) koji za cilj ima stvaranje zdravih i otpornih gradova za ugodan život ulaganjem u rješenja temeljena na prirodi. Mapirane su površine obalnih dijelova Arbanasa te je izrađena Strategija primjene prirodnih rješenja u prilagodbi na klimatske promjene. Početak inventarizacije

zelenila pokazatelj je inicijative Grada za zelenim razvojem te je nastavak izrade katastra od iznimne važnosti kako bi podatci o stanju zelenih površina bili dostupni prilikom širenja zelene infrastrukture.

Unutar Prostornog plana uređenja Grada Zadra moguće je pronaći temelje za razvoj zelene infrastrukture jer se naglašava važnost planiranja, uređenja i održavanja javnih površina unutar građevinskog područja, poput zelenih površina (parkova, drvoređa, travnjaka i dr.), obalnog pojasa, površina sportsko rekreacijskih sadržaja, pješačkih staza, prolaza, trgova, biciklističkih staza, tržnica i groblja. Sve navedene površine predstavljaju elemente zelene infrastrukture ili mogu poslužiti kao okosnica za razvoj istih. Grad Zadar sudjelovao je te i dalje sudjeluje u nekoliko EU projekata koji potiču stvaranje novih i uređenje postojećih zelenih površina. S obzirom na fokus na područje smješteno u povijesnoj jezgri Grada moguće je izdvojiti RECOLOR - Reviving and Enhancing artworks and Landscapes Of the Adriatic (2019.-2022. g.). Projekt ima za cilj unaprjeđenje kulturnih i prirodnih znamenitosti i krajolika, a Grad Zadar sudjeluje sa pilot lokacijom zelene površine uz Uvalu Maestral sa skulpturom sfinge, koje će

biti obnovljene te brendirane kao novi proizvod gradskih turističkih ruta.

Od velike su važnosti i projekti koje se nalaze izvan granica obuhvata povijesne jezgre, ali predstavljaju potencijal za stvaranje zelene infrastrukture Grada te na taj način i ZI same jezgre. Na primjer Urbanistička studija povezivanja zone Gaženica sa centrom Zadra djelo Arhitektonske radionice Marušić koja nudi javne sadržaje poput javnog gradskog parka, pješačkih i biciklističkih staza, šetnice uz more koji djeluju kao poveznica Poluotoka i Luke. Također projekt uređenja senzoričkog parka Vruljice koji se nalazi uz samu granicu obuhvata povijesne jezgre. Park se razvija u sklopu EU projekta Inclusive Play (2021.-2023. g) koji za cilj ima stvaranje uključivih zajednica te se planira stvoriti krajobraz koji omogućuje niz osjetljivih podražaja djeci i mladima s poteškoćama u razvoju te im na taj način pružiti odgovarajući prostor za rekreaciju i rehabilitaciju.

U okviru razvoja rješenja temeljenih na prirodi u Gradu Zadru važno je spomenuti i dokument Akcijski plan primjene prirodnih rješenja u prilagodbi na klimatske promjene (Grad Zadar, 2021e) kojom se na temelju analize i prognoze klimatski promjena predlaže niz projekata baziranih na prirodnim rješenjima. Projekti su kategorizirani s obzirom na vrstu klimatskog izazova koja bi se njima ublažila poput vrućine, poplave, suše i slično. Ovaj dokument daje korisne alate za planiranje i uređenje otvorenih javnih (npr. urbani parkovi i zeleni koridori) ali i privatnih površina (npr. zeleni krovovi i kišni vrtovi) te predstavlja temelj za daljnji razvoj projekata.

Klimatske promjene donose mnoge negativne učinke u različitim sektorima. Tako se na primjer ljudsko zdravlje narušava velikim toplinskim skokovima, temperaturnim ekstremima te nestašicom pitke vode, smanjuje se bioraznolikost te se narušavaju ekosustavi, dolazi do postepenog uništavanja infrastrukture zbog ekstremnih vremenskih uvjeta te je čak moguć negativan utjecaj na turizam u vidu smanjenja broja dolazaka uzrokovanog svim ranije navedenim faktorima. Važno je naglasiti kako u kontekstu klimatskih promjena nije moguće promatrati povijesnu jezgru Grada Zadra kao izolirano područje jer

su njihov izvor i posljedice dio mnogo većeg sustava, već je potrebno sagledati kao dio cijeloga Grada pa čak i šire.

Prema Europskoj agenciji za okoliš neke od glavnih klimatskih opasnosti s obzirom na 5 tematskih područja (upravljanje vodama, šume i šumarstvo, poljoprivreda, urbana područja i obalna područja) odnose se na toplinski stres uzrokovan urbanim toplinskim otocima, poplave nastale zbog povećanja količine padalina, gubitak obalnog zemljišta zbog povišenja razine mora te nedostatak vode i njezine kvalitete zbog sušnih razdoblja. Fokusrajući se na urbane sredine važno je naglasiti kako je negativan utjecaj klimatskih promjena u gradovima kao što su suše, toplinski valovi, poplave i obilne oborine moguće spriječiti i umanjiti ozelenjivanjem zgrada zelenim krovovima i zidovima, sakupljanjem i filtriranjem oborinskih voda, projektiranjem zelenih površina te čak sadnjom individualnih stabala. Navedena rješenja nude mnoge koristi poput društveno-kulturnih benefita, povrata ulaganja, očuvanja bioraznolikosti, poboljšanja kvalitete zraka i vode te sekvestracije ugljika (Europska agencija za okoliš, 2021). Pohranjivanje i sekvestracija ugljika te smanjene potražnje za energijom dva su načina na koja se rješenjima temeljenim na prirodi smanjuje utjecaj klimatskih promjena. Smanjenje potrošnje energije posebno se odnosi na urbana područja u kojima je potrebno raditi na hlađenju javnih otvorenih prostora ali i građevina. Potrebu za grijanjem i hlađenjem zatvorenih prostora moguće je umanjiti sadnjom vegetacije na ulicama te ozelenjivanjem zidova i krovova građevina koji istima pružaju toplinsku izolaciju te stvaraju hlad. (Europska komisija 2016;2020a)

Prema Akcijskom planu primjene prirodnih rješenja u prilagodbi na klimatske promjene (Grad Zadar, 2021e), za grad Zadar velik izazov nastao negativnim utjecajem klimatski promjena predstavljaju vrućine, poplave površinskih voda, poplava obale te suša i nestašica vode. Navedeno pokazuje da s obzirom na činjenicu da se radi o ranije definiranim problemima, stvaranje zelene infrastrukture te korištenje rješenja temeljenih na prirodi može imati pozitivan utjecaj na području povijesne jezgre Grada.

Sudionici participativne radionice „Gospodarstvo i održivost“ prepoznali su važnost ozelenjivanja grada u svrhu rashlađivanja prostora, smanjenja porasta temperature i pritiska na klimu.

7.11.3. Urbana obnova, energetska učinkovitost i obnovljivi izvori energije

Urbanom obnovom sprječava se daljnji nastavak urbane degradacije te oslabljivanja nosivosti urbane strukture nastalih zbog nepovoljnih ekoloških i društvenih životnih uvjeta, kroz procese obnove fizičke i društvene strukture dijela grada (Čaldarović, 2010). Na području Grada Zadra u zadnjih nekoliko godina uočavaju se inicijative i projekti na temu urbane obnove te kružnog upravljanja prostorom i zgradama, od kojih se nekoliko nalazi i unutar obuhvata ovog Plana. Tako su na primjer 2017.g. palača Cedulin i kompleks stare bolnice obnovljeni te prenamijenjeni u Turističko-informativni centar u čijim se vanjskim prostorima održavaju raznolika kulturna i glazbena događanja. Projektom je stvorena nova aktivna točka povijesne jezgre koja unaprjeđuje društvenu i ekonomsku kvalitetu prostora i zajednice (Grad Zadar, 2017b). Iste je godine otvoren i izložbeni, multimedijalni i virtualni centar unutar obnovljenog prostora Malog arsenala koji predstavlja početnu točku rute za obilazak gradskih fortifikacija. S obzirom na činjenicu da na području Poluotoka postoji velik broj građevina pod zaštitom, projekti urbane obnove velikim se dijelom odnose na rekonstrukciju, uređenje i revitalizaciju kulturnih dobara. Projektom *Zadar baštini - Integrirani kulturni program Grada Zadra 2020*, financiranim EU fondovima, uređuje se šetnica kroz ulicu Bedemi zadarskih pobuna (Muraj) te se obnavlja Provedurova palača u svrhu revitalizacije prostora i proširenja turističko-kulturne ponude Grada. Projekt donosi nove kulturne i edukativne izložbene i muzejske sadržaje te novu pješačku zonu na mjestu nekadašnje prometnice sa kulturnim, društvenim i ugostiteljskim sadržajima (Zadar baštini, 2021). Kao jedan od prvih takvih projekata važno je istaknuti i obnovu Malog Arsenala, nekadašnjeg mletačkog vojnog skladišta, koji već više od petnaest godina

funkcionira kao multifunkcionalni prostor za kulturna, glazbena i poslovna događanja.

Otvoreni javni gradski prostori također su predmet urbane obnove u povijesnoj jezgri Grada Zadra. Tako na primjer traje uređenje Trga sv. Frane kojim se uređuju zelene površine, parter i nogostup te na taj način doprinosi kvaliteti javnog prostora jezgre. Nadalje, za Trg tri bunara smješten nasuprot Parka Gospe od Zdravlja također je predviđena obnova te prenamjena iz dosadašnje površine za promet u mirovanju u aktivni javni gradski prostor (Grad Zadar 2017c; 2021d)

Brownfield predstavljaju područja dostupna za prenamjenu i ponovnu upotrebu zbog svojeg trenutnog stanja napuštenosti ili neiskorištenosti te prestanka korištenja u svojoj izvornoj namjeni. (Dixon i dr., 2007). Obnova brownfield područja predstavlja veliki potencijal za prostorni, ali i društveni i ekonomski razvoj te utječe na povećanje kvalitete življenja na određenom prostoru. Većina napuštenih objekata Grada Zadra čine nekadašnji vojni objekti i industrijske zone. Unutar samog područja obuhvata ovog Plana nalazi se jedno brownfield područje: skladište „Kolovare“, smješteno uz samu granicu obuhvata na južnom dijelu Poluotoka. Valja spomenuti i sklop zgrada nekadašnje Preparandije i Tvornice duhana koje se nalaze u Registru kulturnih dobara RH. Na samom Poluotoku, uz vrijedne parkovne površine, nalazi se i napušten objekt nekada korišten od strane Strukovne škole Vice Vlatkovića i Tehničke škole u Zadru, koji već više od petnaest godina nije u funkciji. Projektom *Sveučilišna znanstveno-nastavna infrastruktura za 21. stoljeće* financiranim sredstvima iz EU fondova predviđena je rekonstrukcija i revitalizacija zapuštenih zgrada te korištenje iste u svrhu visokog obrazovanja i znanstveno-istraživačkog rada Sveučilišta u Zadru.

Mogućnosti provedbe urbane obnove u povijesnoj jezgri Zadra mogu se promatrati kroz okvir Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara (NN 69/99, 151/03, 157/03, 100/04, 87/09, 88/10, 61/11, 25/12, 136/12, 157/13, 152/14, 98/15, 44/17, 90/18, 32/20, 62/20). Prema Člancima 60. i 61. ovog Zakona za „zahvate na nepokretnom kulturnom dobru, i na području unutar granica kulturnog dobra za koje

se izdaju lokacijska i građevinska dozvola nadležno tijelo“ (u ovom slučaju Konzervatorski odjel u Zadru za područje Zadarske županije) „utvrđuje posebne uvjete zaštite kulturnog dobra.“ Nadalje, „nadležno tijelo ovlašteno je (...) zatražiti izradu konzervatorskog elaborata za složenije zahvate na kulturnom dobru“. Člankom 62. navedenog Zakona propisano je da se „radnje (građenje i radovi, konzerviranje, restauriranje, premještanje, rad industrijskih i drugih postrojenja i radilišta, sanacija i adaptacija, građenje ostalih jednostavnih i drugih građevina i radova na području na kojem se nalazi kulturno dobro) koje bi mogle narušiti cjelovitost i/ili prouzročiti promjene na kulturnom dobru, kao i na području unutar granica kulturnog dobra koje se prema posebnom propisu ne smatraju građenjem (...) mogu poduzimati uz prethodno odobrenje nadležnog tijela.“

Grad Zadar uključen je u niz projekata koji za cilj imaju povećanje energetske učinkovitosti, smanjenje emisije CO₂ te borbu protiv klimatskih promjena. 2012. g. Grad je potpisao *Sporazum gradonačelnika* te nastavno novi *Sporazum gradonačelnika za klimu i energiju* 2015.godine u skladu s kojim je 2021. g. izrađen *Akcijски plan energetske i klimatske održivog razvitka* (SECAP). Također je sukladno obvezi Zakona o energetske učinkovitosti izrađen *Akcijски plan energetske učinkovitosti Grada Zadra za razdoblje 2020. - 2022. godine* koji za cilj ima racionalizaciju potrošnje i troškova energije i emisije u okoliš, te *Godišnji plan energetske učinkovitosti Grada Zadra*. Osim toga, Zadar je član europske udruge gradove u energetske tranziciji Energy Cities čija je vizija stvaranje dekarboniziranih i klimatski otpornih gradova. U sklopu udruge jedan je od sedam gradova sudionika projekta „Zero Carbon Cities“ financiranog URBACT programom.

U vidu energetske učinkovitosti, uspostavljen je *Informacijski sustav za gospodarenjem energijom* kojim se nadzire i analizira potrošnja energije i vode u zgradama javnog sektora te je osnovan Tim energetske učinkovitosti Grada Zadra. Natječajima za sufinanciranje povećanja energetske učinkovitosti u višestambenim zgradama dodijeljena su financijska sredstva zgradama koje se nalaze u povijesnoj jezgri. U povijesnoj jezgri Grada provedeno je i postavljanje

ekološki prihvatljivih i energetske učinkovitih LED rasvjetnih tijela na području Poluotoka kroz projekt *IRENE – Interregional Renewable & ENERgy efficiency network* (2017.-2019. g.). Grad Zadar može se također pohvaliti sudjelovanjem u nekoliko važnih projekata poput *Compete4SECAP (C4S)*, *EnerMo*, *EU Cities Adapt*, *PRO-E-BIKE*, *ENPCOM*, *FIESTA*. Kao projekte od veće važnosti za samu povijesnu jezgru Grada moguće je izdvojiti projekt *C4S - Natjecanje u gospodarenju energijom za jedinice lokalne samouprave za kreiranje i nadogradnju akcijskih planova energetske održivog razvitka i klimatskih promjena* (2017.-2020. g.) u sklopu kojeg je Grad uveo međunarodnu normu za gospodarenje energijom HRN EN ISO 50001:2018. za nekoliko građevina, od kojih se u povijesnoj jezgri nalaze: zgrada Grada Zadra na Narodnom trgu te zgrade Osnovne škole Petra Preradovića i Dječjeg vrtića Radost. *FIESTA - Promicanje inteligentnih energetske ušteda u obiteljima* (2014.-2017. g.) s ciljem mijenjanja navika obitelji s djecom u pogledu potrošnje energije te *PRO-E-BIKE - Promoviranje električnih bicikla i skutera u području dostave i transporta putnika u urbanim područjima* (2013.-2016. g.) u sklopu kojeg je izrađen *Akcijски plan promocije električnih bicikala i skutera za dostavu roba i prijevoz putnika*.

Akcijски plan energetske i klimatske održivog razvitka Grada Zadra (SECAP) dokument je čiji je glavni cilj donošenje mjera koje će smanjiti emisije CO₂ u 2030. godini za minimalno 40%. Najveća potrošnja energije i emisija CO₂ u 2017. g. zabilježena je u sektoru zgradarstva, zatim prometa te na kraju s relativno malim udjelom u sektoru javne rasvjete. U odnosu na 2010. g. ukupna emisija smanjena je za 19% (promet 20,1%, zgradarstvo 18,6%, javna rasvjeta 0,6%), dok se za 2030. g., u odnosu na 2010. g. predviđa smanjenje od 41,2% (Grad Zadar, 2021c). S obzirom na činjenicu da se određen broj zgrada Gradske Uprave i Gradskih ustanova i poduzeća nalazi unutar granica Poluotoka (npr. Uredi Uprave, Obala i lučice d.o.o., Vodovod d.o.o., Tržnica Zadar d.o.o. Nasadi d.o.o.) može se zaključiti kako su mjere predložene SECAP-om koje se na njih odnose relevantne u promatranju energetske učinkovitosti i korištenja obnovljivih izvora energije na

području povijesne jezgre Grada. Neke od mjera predloženih navedenim Planom u zgradama Gradske uprave i Gradskih ustanova i poduzeća su: Provedba sustavnog upravljanja energijom prema ISO 50001:2018, Energetsko certificiranje, Integrirana energetska obnova te Ugradnja solarnih toplinskih sustava (Grad Zadar, 2021c). Ostale mjere iz područja zgrada za stanovanje, zgrada uslužnog sektora, osobnih vozila, javnog, pomorskog, pješačkog i biciklističkog prometa te javne rasvjete također mogu biti od važnosti za povijesnu jezgru jer imaju direktan ili indirektan utjecaj na spomenutom području.

Akcijskim planom energetske učinkovitosti Grada Zadra za razdoblje 2020. - 2022. godine također je predložen niz mjera za poboljšanje energetske učinkovitosti, a kao relevantnu mjeru za područje povijesne jezgre Grada moguće je izdvojiti Energetsku obnovu OŠ Petra Preradovića s obzirom na njezin smještaj unutar granica obuhvata. Također su relevantne i ostale mjere iz sektora usluga, kućanstva i prometa koje su povezane s lokacijom Jezgre ili imaju izravan ili neizravan utjecaj na istu.

S obzirom na činjenicu da za područje obuhvata ovog Plana vrijede mjere zaštite određene Zakonom o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara (NN 69/99, 151/03, 157/03, 100/04, 87/09, 88/10, 61/11, 25/12, 136/12, 157/13, 152/14, 98/15, 44/17, 90/18, 32/20, 62/20) važno je razmotriti mogućnosti energetske obnove zgrada sa statusom kulturne baštine. One su uključene u dokumente *Preporuke za primjenu mjera energetske učinkovitosti na graditeljskoj baštini* te *Dugoročna strategija obnove nacionalnog fonda zgrada do 2050. godine* izdane od strane Ministarstva prostornog uređenja, graditeljstva

i državne imovine. Strategijom je propisana financijska mjera *Program energetske obnove zgrada koje imaju status kulturnog dobra* unutar koje je predviđena izrada *Programa energetske obnove zgrada koje imaju status kulturnog dobra za razdoblje 2021. - 2030. godine* te njegova provedba (MPGI, 2020). *Preporukama* se kroz postupke usklađene Zakonom o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara pružaju informacije o valorizaciji i poboljšanju stanja kulturne baštine na temelju procjenjivanja i očuvanja svojstava kulturnog dobra. Dokumentom se uz energetske učinkovitost naglašava važnost energetske obnove zbog smanjenja troškova održavanja, stavljanja u funkciju trenutno derutne i degradirane baštine, unaprjeđenja kvalitete korištenja baštine i dr. Navode se slijedeći koraci primjene mjera energetske učinkovitosti: Pregled i izrada pripadajućeg Izvješća i energetskog certifikata zgrade, Imenovanje projektanta i određivanje cilja, Ishođenje stručnog mišljenja od konzervatorskog odjela na Prijedlog energetske obnove zgrade, pripremni dio postupka, Opis i prikaz svih predviđenih zahvata energetske obnove zgrade (povećanje toplinske zaštite, povećanje učinkovitosti sustava grijanja, hlađenja i ventilacije, povećanje učinkovitosti rasvjetnog sistema, korištenje obnovljivih izvora energije, automatizacija i upravljanje), izrada glavnog i izvedbenog projekta s troškovnikom, izvedba uz konzervatorski i stručni nadzor te izrada završnih izvješća (MPGI, 2019).

U vidu obnovljivih izvora energije, važno je spomenuti i urbanu instalaciju Pozdrav suncu arhitekta Nikole Bašića koja je postala nezaobilazan turistički simbol Zadra, a prikupljanjem i korištenjem solarne energije u svrhu stvaranja vizualne atrakcije istodobno i simbol korištenja obnovljivih izvora energije.

**8 FUNKCIONALNO-
PROSTORNA OBILJEŽJA
POVIJESNE JEZGRE**

8. FUNKCIONALNO -PROSTORNA OBILJEŽJA POVIJESNE JEZGRE

8.1. Analiza FUNKCIONALNO- PROSTORNE STRUKTURE

Prostorna struktura grada nastaje pod utjecajem prirodnih, ekonomskih, socijalnih te drugih faktora i stoga je izložena stalnim promjenama, a definira se kao sistem veza i odnosa između pojedinih fenomena u prostoru koji čine prostorni raspored. Uz socijalnu i morfološku, prostornu strukturu grada čini i funkcionalna struktura, a odnosi se na način iskorištavanja zemljišta i građevina (Njegač i dr. 2010, prema Vresk, 2002 i Mills, 2000). Prostor grada stoga se može podijeliti na pojedine dijelove obzirom na njihovu namjenu (stanovanje, poslovanje, rekreacija i slično), a načini iskorištavanja približe se mogu odrediti kartiranjem (Njegač i dr., 2010). Gradske jezgre i gradska središta mjesta su gdje koncentracija centralnih funkcija dosežu svoj maksimalni intenzitet, a uz najintenzivniju koncentraciju, neka od obilježja gradskih središta su i: velika

gustoća izgrađenosti i urbanističkih vrijednosti, velika gustoća zaposlenosti i stanovanja, najveća vrijednost i iskorištenost gradskog zemljišta, veliki broj poslovnih ureda i specijaliziranih prodavaonica, prisutnost značajnih povijesnih građevina, mjesto susreta građana i posjetitelja i sl. (Lončar i Sviben 2019, prema Maretić, 1996).

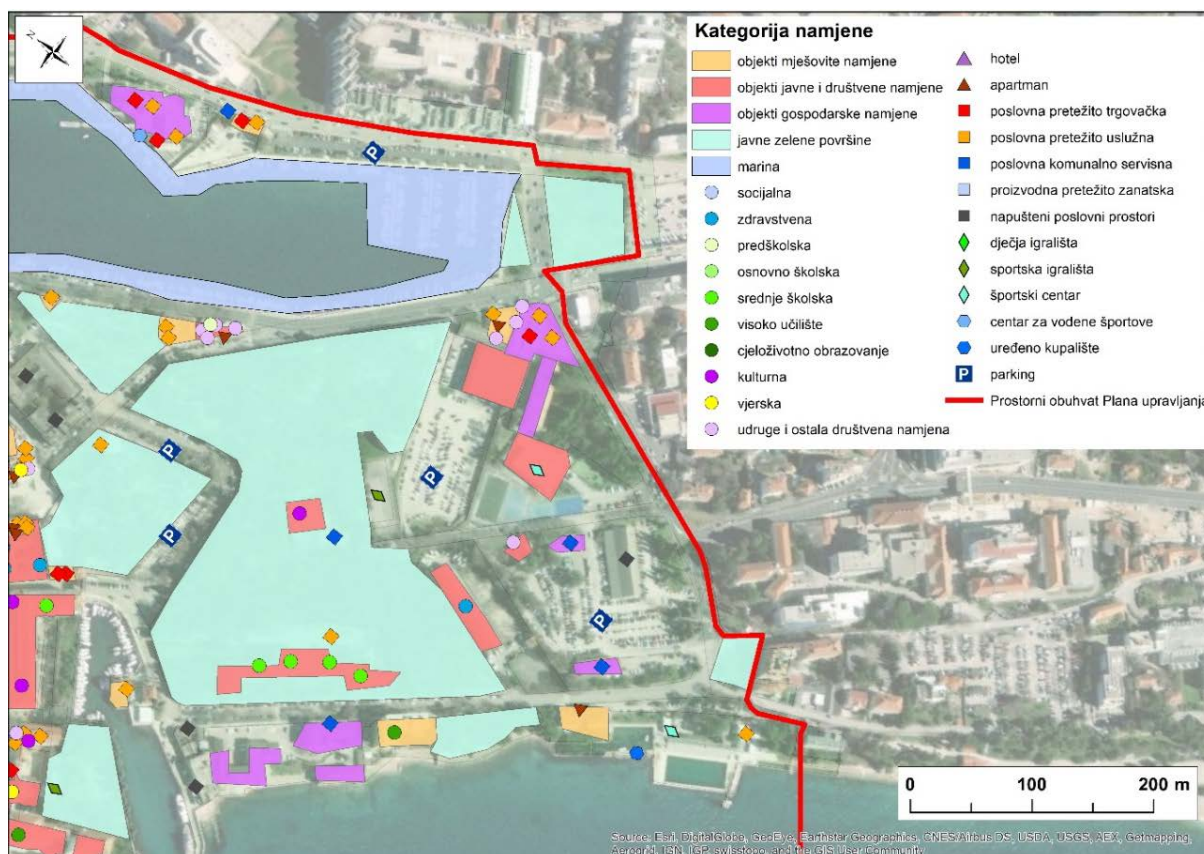
U sklopu izrade Plana upravljanja gradskom jezgrom Zadra, izrađuje se analiza funkcionalno-prostorna struktura stare gradske jezgre, odnosno identifikacija namjene postojećih prostora, njihov razmještaj u jezgri te veze i odnosi između prostora različitih namjena. Primarni postupak u izradi funkcionalno-prostorne strukture je terensko kartiranje koje je provedeno tijekom listopada 2021. g. Analiza je provedena uz pomoć katastarskog plana područja jezgre, na kojima je zabilježeno 1622 prostora svrstanih u 33 različite vrste namjene. Kategorizacija namjene definirana je Pravilnikom o sadržaju, mjerilima kartografskih prikaza, obveznim prostornim pokazateljima, standardu elaborata i obveznih priloga prostornih planova (2010) te je ona pridružena lokacijama sadržaja prilikom upisivanja. Podaci su potom digitalizirani i georeferencirani u GIS softveru na temelju čega se pristupilo izradi tematskih karata uz pomoć georeferenciranog digitalnog katastarskog plana stare jezgre i podataka o kartiranim prostorima razvrstanim u pripadajuće kategorije namjene. Konačan prikaz funkcionalno-prostorne strukture gradske jezgre Zadra dobiven je vizualizacijom podataka u GIS-u (Slika 65-Slika 68).

Pregledom cjelokupnog prikaza koji obuhvaća sve kartirane prostore i sve namjene zastupljene na području gradske jezgre, a koji je radi preglednosti podijeljen na četiri dijela, primarno se može zamijetiti velika brojnost sadržaja i prostora različite namjene, osobito na području južnog, izgrađenog dijela Poluotoka. Sjeverni dio Poluotoka okarakteriziran je većim brojem otvorenih i zelenih površina te su gotovo u jednakom omjeru zastupljeni prostori javne i gospodarske namjene, naspram objekta stambene namjene. Stambena je funkcija osobito razvijena na dijelu poluotoka istočno od Kalelarge te jugozapadnom dijelu Poluotoka. Vrijedna područja za gradsku jezgru

Analitička podloga Plana upravljanja povijesnom jezgrom grada Zadra

čine zelene površine koje se protežu najjužnijim, perivojem oblikovanim dijelom Poluotoka te duž zadarske rive. Zona uz Obalu Kneza Trpimira, što čini sjeveroistočni dio jezgre izvan Poluotoka, prijelazno je područje u kojem je zamjetna strukturna promjena te naspram nekolicine obiteljskih kuća, u području bliže poluotočnom dijelu počinju prevladavati objekti namijenjeni kolektivnom

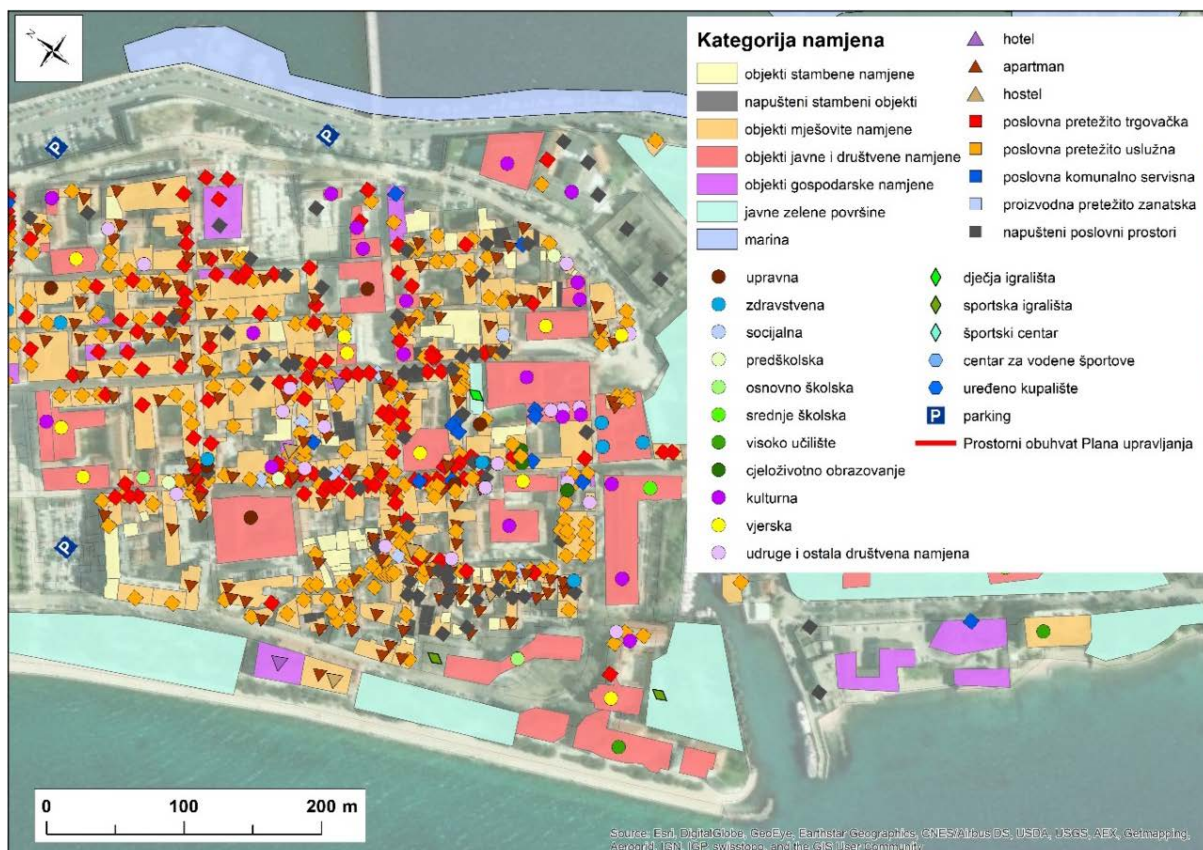
stanovanju. Sukladno se povećava gustoća prostora gospodarske namjene što se potom nastavlja na područje čitavog Poluotoka. Velika koncentracija objekata uslužne i trgovačke namjene ponajviše dolazi do izražaja na dionicama najfrekventnijih gradskih trgova i ulica, dok se utjecaj turizma najoglednije manifestira u „apartmanizaciji“ te smanjenju stambene funkcije na području čitave jezgre.

Slika 64: Namjena prostora na području stare gradske jezgre Zadra (zeleni dio Poluotoka)

Izvor: Terensko kartiranje, listopad 2021.

Analitička podloga Plana upravljanja povijesnom jezgrom grada Zadra

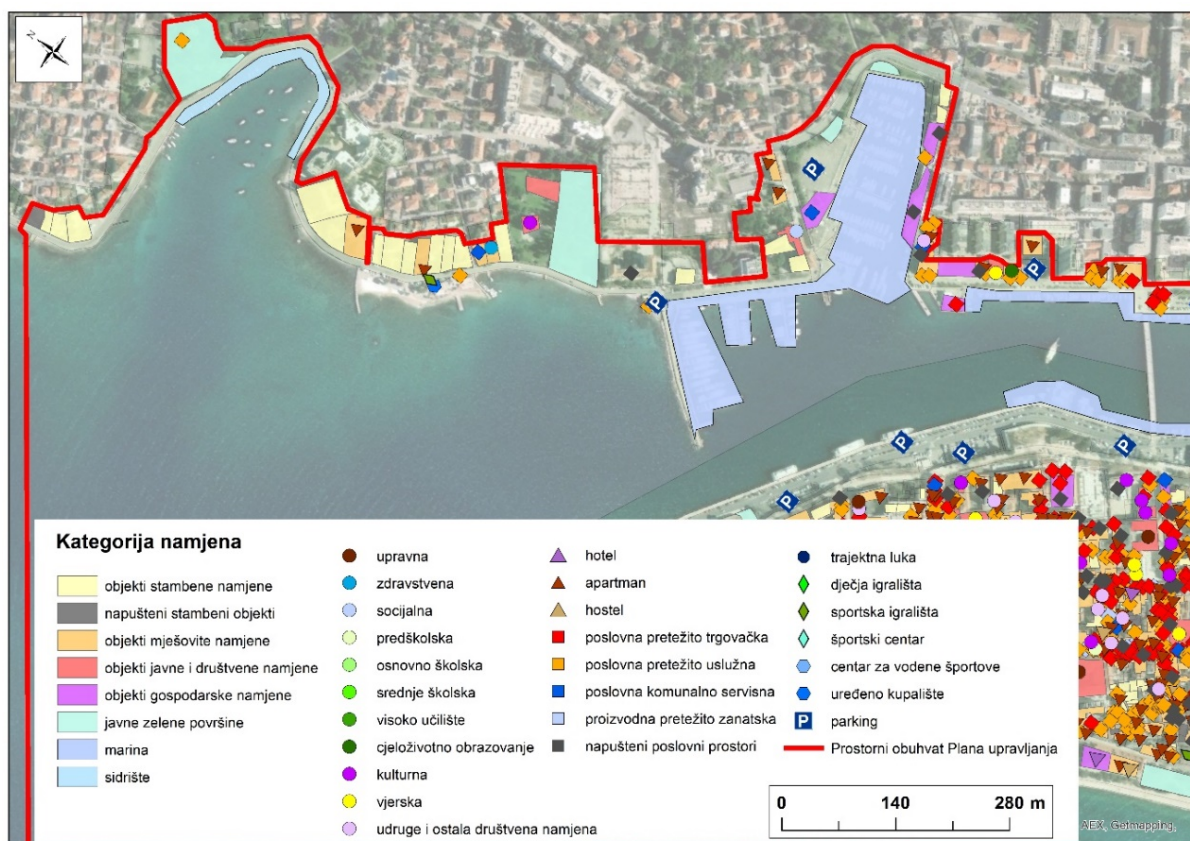
Slika 65: Namjena prostora na području stare gradske jezgre (jug)

Izvor: Terensko kartiranje, listopad 2021.

Slika 66: Namjena prostora na području povijesne jezgre Grada Zadra (sjever)

Izvor: Terensko kartiranje, listopad 2021.

Slika 67: Namjena prostora na području povijesne jezgre Grada Zadra (sjeveroistok)

Izvor: Terensko kartiranje, listopad 2021.

8.1.1. Stambena namjena

Stambena funkcija prisutna je u gradskoj jezgri u gotovo svim izgrađenim područjima, osobito na južnom izgrađenom dijelu Poluotoka, kao i predjelu istočno od Široke ulice. Terenskim je radom zorno predočena različitost stambene gradnje, koja se kreće od nekolicine pojedinačnih, obiteljskih kuća na Obali kneza Trpimira do višestambenih zgrada koje prevladavaju na području bliže Poluotoku. Poluotokom dominira višestambena gradnja te se izdvajaju područja s velikim stambenim zgradama, osobito ona građena blokovski 1950-ih i 1960-ih godina, koja su osobito zastupljena na području od Široke ulice do Bedema zadarskih pobuna te parcijalno uz ulicu Zadarskog mira 1358. te ulicu Mihovila Pavlinovića. Na jugozapadnom dijelu jezgre izraženije je stanovanje u manjim stambenim zgradama, posebno usitnjene forme na području Varoši te isto tako na sjevernom dijelu Poluotoka, u potezu između ulica Braće Berse i ulice Jerolima Vidulića. Terenskim je kartiranjem u konačnici ukupno popisano 495 objekata stambene namjene, od čega 406 (82 %)

mješovite (stambene i druge) namjene (Slika 69 i Slika 70). Razlog velike zastupljenosti objekata koji se osim u stambene koriste i u društvene te gospodarske svrhe leži u atraktivnosti povijesne jezgre kao prostora koncentracije uslužnih djelatnosti, trgovine i turizma, stoga je većina stambenih zgrada u jezgri projektirana na način da se u prizemlju nalaze poslovni prostori, a gornji dijelovi predviđeni su za stanovanje. Također, u novije je vrijeme sve učestalija pojava da se u većini objekata, tako i u onima koji nemaju lokale u prizemlju, obavljaju neki oblici gospodarskih djelatnosti (u velikoj su mjeri zastupljeni pojedinačni objekti za iznajmljivanje turistima te prostori u kojima se obavljaju profesionalne poslovne djelatnosti, poput odvjetničkih usluga). Isto upućuje na snažan međudnos funkcije stanovanja s ostalim funkcijama, osobito poslovnom.

Napuštenih stambenih objekata prilikom kartiranja zabilježeno je 25. Pretežito se radi o prostorima starije gradnje koji se nalaze izvan frekventnih ulica, a nerijetko su i grupirani, poput objekata u ulicama Matice Dalmatinske, Majke Marije Margarite te Jerolima Vidulića. Manji je broj derutnih

Analitička podloga Plana upravljanja povijesnom jezgrom grada Zadra

objekata koji su još samo dijelom zadržali svoju konstrukciju poput onih u ulici Nadbiskupa Nikole Matafara i ulici Braće Bilušić. Premda broj napuštenih stambenih objekata nije izrazito velik, nastavak analize upućuje na osobitu koncentraciju i brojnost apartmana što

je odraz povećanog broja stanova koji se ne koriste za stanovanje. Takva pojava ukazuje na slabljenje stambene funkcije što posljedično dovodi do smanjenja broja stanovnika gradske jezgre.

Slika 68: Prostori stambene namjene na području povijesne jezgre Zadra

Izvor: Terensko kartiranje, listopad 2021.

Slika 69: Prostori stambene namjene na području povijesne jezgre Zadra (Poluotok)

Izvor: Terensko kartiranje, listopad 2021.

8.1.2. Gospodarska namjena

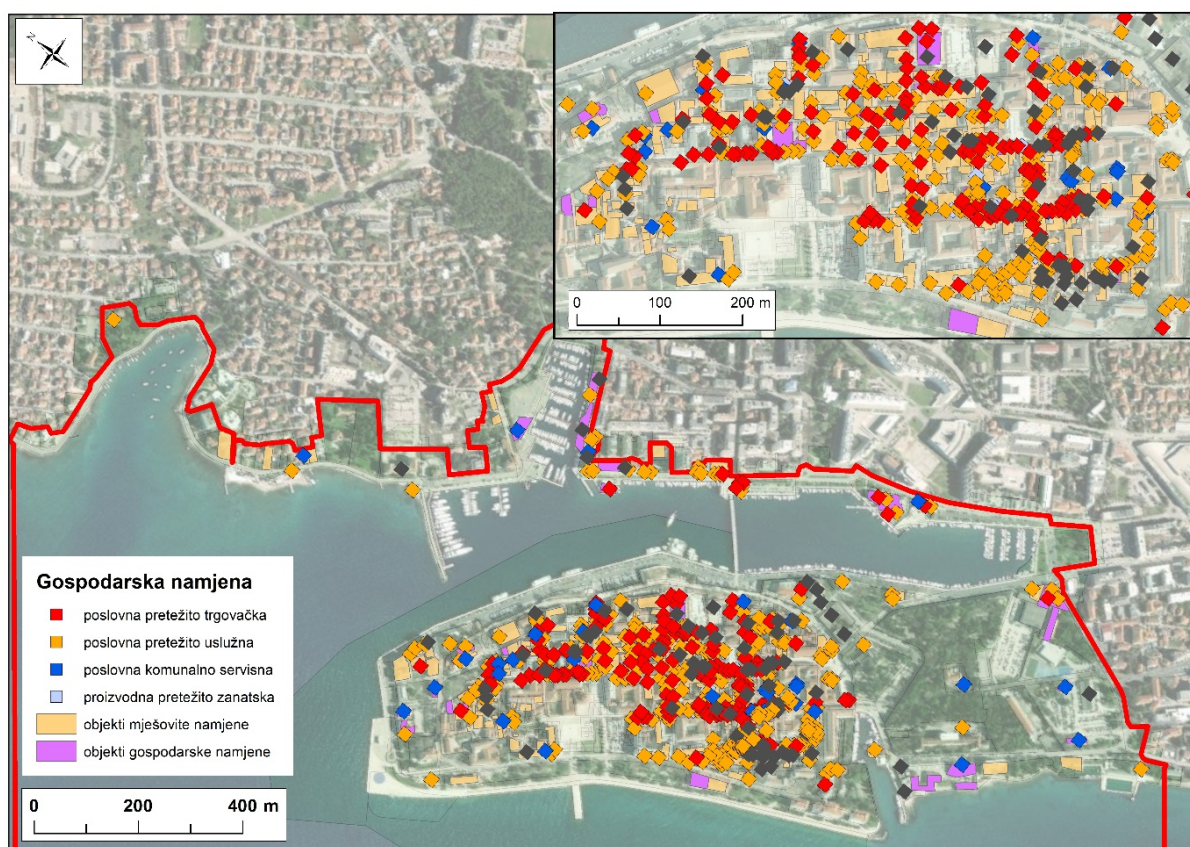
Prostori gospodarske namjene visoko su zastupljeni na većem dijelu Poluotoka te je kao u slučaju stambene namjene, ponešto izraženija njihova koncentracija na predjelima južno od ulice Šimuna Kožića Benje te istočno od Široke ulice (Slika 71). Razvijenost gospodarske aktivnosti na ovom području posljedica je velike turističke atraktivnosti, prepoznatljivosti i posjećenosti gradske jezgre, povoljne prometne i pješačke dostupnosti južnog dijela Poluotoka te njegove bolje povezanosti s ostatkom grada, čime je omogućena i veća cirkulacija prolaznika. Također, koncentracija društvenih te javnih sadržaja u gradskoj jezgri u nju svakodnevno dovodi stanovnike grada čime se potencira konzumacija trgovačkih, uslužnih i ostalih sadržaja, što se nadovezuje na brojnost i dugu tradiciju malih obrta te lokalnih trgovina.

Provedenim terenskim kartiranjem na području gradske jezgre zabilježeno je ukupno 815 prostora, od čega ponajviše njih u kategoriji poslovne pretežito uslužne namjene (295), odnosno 36 %. U toj se kategoriji prema

brojnosti osobito izdvajaju kafići i restorani, a njihov prostorni raspored uvelike odgovara zoni koncentracije ostalih gospodarskih objekata te su značajnijem broju zastupljeni na području frekventnih gradskih trgova (pr. Narodni trg, Trg Petra Zoranića), javnih površina i ulica te predjelu Varoš. Uz spomenute potkategorije uslužne namjene, u velikoj su mjeri zastupljeni i odvjetnički uredi te objekti namijenjeni osobnim uslugama (frizerski i kozmetički saloni). Od gospodarskih objekata poslovne namjene još su osobito zastupljeni oni u kategoriji trgovine s udjelom od 20 %, na što se odnosi 164 kartiranih prostora. Objekti poslovne pretežito trgovačke namjene imaju izraženiju koncentraciju od objekata pretežito uslužne namjene te su u većoj mjeri vezani uz najfrekventnije ulice u središtu Poluotoka u kojima se ujedno i nalaze veći poslovni prostori. Glavne zone trgovačke funkcije pružaju se na potezu od Crkve Gospe od Zdravlja duž Široke ulice, duž ulice Borelli te uz prostor gradske tržnice. Prilikom kartiranja zabilježena su i 34 objekta poslovne pretežito komunalno-servisne namjene. Oni su rasprostranjeni pretežito izvan zone najizrazitije koncentracije objekata gospodarske namjene, primarno jer njihova

djelatnost nije direktno ovisna o samoj lokaciji. U kategoriji proizvodnih djelatnosti prevladava zanatska namjena te je zabilježeno devet takvih obrta, od kojih je osam smješteno u jugozapadnom dijelu Poluotoka. Pretežito se radi o lokacijama u sporednim gradskim ulicama, južno od ulice Braće Vranjana te zapadno od ulice Elizabete Kotromanić. Kartiranje je obuhvaćalo i bilježenje napuštenih poslovnih prostora kojih je zapaženo ukupno 86. Oni su, kao i u slučaju proizvodnih obrta, u većoj mjeri vezani uz prostore niže turističke valorizacije i sporedne ulice (primjer predjela Varoš) iako pojava nije zaobišla i tradicionalno trgovačke dijelove

jezgre, poput Široke ulice. Ta se pojava može povezati s općim procesom izmještanja komercijalnih i poslovnih sadržaja iz gradskih jezgri te decentralizacijom trgovačke funkcije koja posljedično umanjuje atraktivnost malih proizvodnih i prodajnih obrta te trgovina. Također, na smanjene trgovačke funkcije gradske jezgre utjecaj ima i depopulacija kojom je zahvaćena. Nepovoljan pokazatelj je i veći broj objekata čija je djelatnost sezonska, osobito dijela suvenirnica, restorana i kafića, što je odraz turistifikacije gradske jezgre, a samim time i izražene sezonalnosti lokalne ekonomije.

Slika 70: Prostori gospodarske pretežito poslovne namjene na području povijesne jezgre Zadra

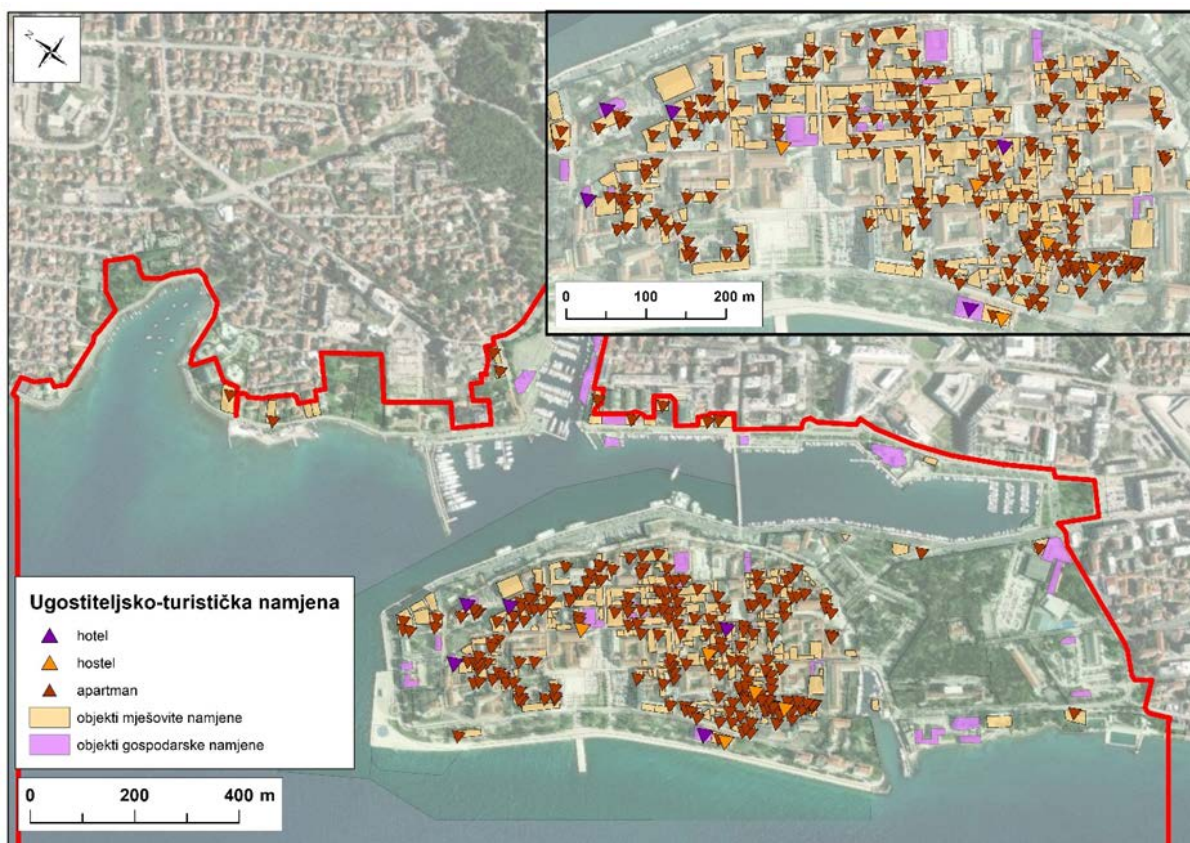
Izvor: Terensko kartiranje, listopad 2021.

U kategoriji prostora pretežito ugostiteljsko-turističke namjene zabilježeno je 226 objekata, od čega 216 u kategoriji pojedinačnih objekata, odnosno apartmana, koji čine 26,5 % ukupnog broja objekata gospodarske namjene (Slika 72). Potrebno je naglasiti da prilikom kartiranja nije bilo moguće utvrditi u potpunosti precizan broj apartmana, obzirom da Prema pravilniku o

kategorizaciji objekata u domaćinstvu (NN 9/2016) jedan iznajmljivač može istaknuti jednu zajedničku ploču za označavanje više objekata, a na terenu nije postojala mogućnost uvida u stvarnu strukturu stanova u višestambenim objektima. Ipak, uočena je pojava da je gotovo u svim stambenim jedinicama zabilježen barem jedan objekt za iznajmljivanje. Naspram izrazite

apartmanizacije, na prostoru gradske jezgre malen je broj hotela, njih ukupno četiri. Tri se hotela nalaze u blizini Trga tri bunara: Almayer, Bastion i Teatro Verdi, dok je Art hotela Kalelarga smješten u istoimenoj ulici. Od ostalih objekata pretežito ugostiteljsko-turističke namjene zabilježeno je šest hostela, smještenih pretežito na području jugozapadnog dijela povijesne jezgre, gdje je

veća koncentracija manjih stambenih zgrada koje su pogodnije za cjelovitu prenamjenu u smještajne kapacitete. Samo je jedan hostel lociran u neposrednoj blizini Foruma i Episkopalnog kompleksa, dok od preostalih pet, tri su hostela na području predjela Varoš, jedan u ulici kraljskog Dalmatina te jedan uz Obalu kralja Petra Krešimira IV u bivšoj zgradi hotela Zagreb.

Slika 71: Prostori gospodarske pretežito ugostiteljsko-turističke namjene na području povijesne jezgre Zadra

Izvor: Terensko kartiranje, listopad 2021.

8.1.3. Društvena (javna) namjena

Prema Pravilniku o sadržaju, mjerilima kartografskih prikaza, obveznim prostornim pokazateljima, standardu elaborata i obveznih priloga prostornih planova (2010) javna (društvena) namjena dijeli se na devet podkategorija detaljne namjene prostora – upravnu, socijalnu, zdravstvenu, predškolsku, osnovnoškolsku, srednjoškolsku, visoko učilište, kulturu i vjersku namjenu. Na području

stare gradske jezgre zabilježeni su objekti u svim od ovih podkategorija, dok je uz njih s obzirom na stanje u prostoru dodana kategorija cjeloživotnog obrazovanja. Ukupno su zabilježena 133 prostora javne (društvene) namjene (Slika 73).

U kategoriji upravnih djelatnosti zabilježeno je 11 prostora koji se odnose na ispostave ministarstava i državnih institucija (Ministarstvo Financija, Ministarstvo Pravosuđa, Državna geodetska uprava itd.), regionalnu i lokalnu samoupravu (sjedište

uprave Zadarske županije, Upravni odjel za prostorno uređenje Grada Zadra itd.), sudstvo (Općinski sud u Zadru) i turizam. Njihov prostorni raspored ne ukazuje na prostornu koncentraciju, iako lokacije pojedinih institucija upućuju na prostornu logiku, tako je primjerice Turistička zajednica Zadarske županije smještena u ulici Jurja Barakovića koja predstavlja frekventan turistički koridor - ulaz u užu gradsku jezgru s Gradskog mosta. Značajan broj objekata zabilježen je u kategoriji kulture, njih 26, odnosno 19,5 % od ukupnog broja objekata društvene namjene. Najveći broj prostora nalazi se na južnom, izgrađenom južnom dijelu Polutoka, osobito u potezu od Poljana zemaljskog odbora do Ulice Ruđera Boškovića gdje se nalazi Muzej antičkog stakla, Kneževa palača, Restauratorski zavod, Prirodoslovni odjel Narodnog muzeja Zadar, Državni arhiv u Zadru, Znanstvena knjižnica itd. Izvan Poluotoka, uz obalu na sjeverozapadnom dijelu povijesne jezgre nalazi se galerija Kapetanova kula i zgrada HAZU.

Na području povijesne jezgre velika je koncentracija sakralnih građevina, koje su najzorniji odraz bogate gradske povijesti i sačuvane baštine. Ukupno je zabilježen 21 objekt, od čega je 13 crkvenih građevina. Uz crkve, kartirane su i prikazane pomoćne crkvene građevine (župni dvorovi) te prostori samostana i nadbiskupije, kojih se najviše nalazi u blizini Zadarske katedrale sv. Stošije.

Odgojno-obrazovne ustanove koncentrirane su na centralnom i južnom dijelu Poluotoka. U centralnom se dijelu u

neposrednoj blizini Episkopalnog kompleksa nalazi se i Klasična gimnazija Ivana Pavla II, izdvojeni objekt Sveučilišta u Zadru te Pučkog otvorenog učilišta. Sjevernije se, u ulici Alesandra Paravije nalazi dječji vrtić, a ulici Borelli vrtić i osnovna glazbena škola pod upravom Benediktinki. Pet srednjoškolskih ustanova je koncentrirano na južnom dijelu Poluotoka, od kojih četiri djeluju unutar iste zgrade na području Perivoja Vladimira Nazora, dok se Pomorska škola Zadar nalazi u ulici Ante Kuzmanića. U neposrednoj blizini sveučilišnog kompleksa u ulici Ruđera Boškovića na jugozapadnom dijelu Poluotoka nalazi se jedina osnovna škola u gradskoj jezgri, a nekolicina prostora namijenjenih cjeloživotnom obrazovanju nalazi se u ulici Špire Brusine.

U kategoriji zdravstvene namjene zabilježeno je 15 prostora, od kojih se kao javna institucija primarne razine ističe Dom Zdravlja Zadar s nekoliko ordinacija obiteljske medicine te dentalnih ordinacija u Medulićevoj ulici. Ostale ustanove zdravstvene zaštite disperzirane su na području povijesne jezgre, a u ulici Šimuna Kožića Benje nalazi se područna služba HZZO-a. Četiri su ustanove socijalne namjene, Dom za odrasle osobe u ulici fra Donata Fabijanića, Dom za odgoj djece i mladeži u ulici Ivana Meštrovića, prostori Crvenog Križa u ulici Ive Prodana te ispostava Centra za socijalnu skrb Zadar u ulici Braće Bilušić. Znatno je broj prostora zabilježen i u kategoriji udruga i ostale društvene namjene, njih ukupno 34, od toga njih ponajviše na prostoru južnog izgrađenog dijela Poluotoka.

Slika 72: Prostori javne (društvene) namjene na području povijesne jezgre Zadra

Izvor: Terensko kartiranje, listopad 2021.

8.1.4. PROSTORI OSTALE NAMJENE

Na području gradske jezgre nalazi se i nekolicina zelenih površina, područja namijenjena sportu, kupališta, luke i javna parkirališta koja su kartirana prilikom terenskog rada (Slika 74). Najveća rekreacijsku zonu predstavlja Perivoj Vladimira Nazora, čija se površina odnedavno osim u kategoriji zaštićenih spomenika parkovne arhitekture u cijelosti nalazi pod zaštitom UNESCO-a. Osobito valorizirano rekreacijsko područje čini i zeleni pojas koji se pruža duž Obale Kralja Petra Krešimira IV na zapadnoj obali Poluotoka, uz frekventnu šetnicu – zadarsku rivu, a na sjeveroistočnom, kopnenom dijelu povijesne jezgre vrijedne zelene prostore čine Maraska park te Sfinga park. Malobrojna sportska i dječja igrališta, kao i sportski centri smješteni su na rubovima gradske jezgre, pretežito u blizini javnih zelenih površina. Isto vrijedi i za postojeća dva kupališta smještena na krajnje jugozapadnom te krajnje jugoistočnom dijelu jezgre.

Području povijesne jezgre u prometnom je kontekstu izdvojeno područje, ali u lokalnom i turističkom predstavlja tranzitno odredište, stoga se na njezinu području nalazi nekolicina parkirališnih zona. Linija parkirališta se s kopnene strane jezgre pruža duž Obale kneza Branimira te uz istočnu obalu Poluotoka duž Obale kralja Tomislava. Na zapadnom, središnjem dijelu Poluotoka najveće javno parkiralište nalazi sena Liburnskoj obali, a nekoliko je parkirališta na Poluotoku rezervirano za stanare i korisnike, poput onog u unutrašnjosti stambenog bloka Božidara Rašice u Ulici Zadarskog mira 1358. Postojeće parkirne površine opterećene su i u vansezonskim mjesecima, a posebice je izražen pritisak na njih ljeti što osobit problem predstavlja za stanovništvo jezgre i posljedično otežava njihovu mobilnost. Ipak, Odlukom o organizaciji i načinu naplate parkiranja u Gradu Zadru za stanovnike Poluotoka osigurana su parkirna mjesta u O-toj zoni. Na području gradske jezgre nalazi se i marina nautičkog turizma, kao i trajektna luka u kojoj su nakon izmještanja trajektnog prometa

Analička podloga Plana upravljanja povijesnom jezgrom grada Zadra

u Luku Gaženica, ostale samo brzobrodске i katamaranske linije za povezivanje sa otocima, čime je djelomično riješen problem gužvi i prometnog opterećenja na Poluotoku.

Preostaju međutim na razmatranje i rješavanje preostali problemi u prometnom sustavu, od kojih je parking samo dio, koji će se s daljnjom turistifikacijom gradske jezgre zasigurno rasti.

Slika 73: Prostori ostale namjene na području povijesne jezgre Zadra

Izvor: Terensko kartiranje, listopad 2021.

**9 IDENTIFIKACIJA
RAZVOJNIH IZAZOVA
I POTENCIJALA**

9. IDENTIFIKACIJA RAZVOJNIH IZAZOVA I POTENCIJALA

RAZVOJNI POTENCIJALI PREDNOSTI	RAZVOJNE POTREBE SLABOSTI
<p>Demografski aspekt</p> <p>Sociološki aspekt</p> <ul style="list-style-type: none"> • mnoštvo kulturno-umjetničkih ustanova • povijesna jezgra kao sjedište gradske uprave • gotovo sve javne ustanove kategorizirane kao pristupačne građevine osobama s invaliditetom i slabijom pokretljivošću • djelovanje brojnih udruga • veliki broj prosvjetnih ustanova • dostupnost zdravstvene infrastrukture • bogatstvo kulturno-povijesne baštine kao poluga razvoja turizma <p>Kulturološki aspekt</p> <ul style="list-style-type: none"> • bogatstvo i raznolikost kulturne baštine • postojanje UNESCO svjetskog dobra • atraktivnost povijesne arhitekture i vizure povijesne jezgre • postojanje etabliranih ustanova u kulturi • duga tradicija izvođenja pojedinih manifestacija <p>Gospodarski aspekt</p> <ul style="list-style-type: none"> • prema indeksu razvijenosti Grad Zadar pozicioniran u okviru najrazvijenije skupine JLS • Grad Zadar bilježi najuspješniji rast BDP-a po glavi stanovnika na regionalnoj razini • diversificirana struktura gospodarskih djelatnosti • povoljan geografski položaj i odlična infrastrukturna povezanost • Grad Zadar u top 10 najuspješnijih hrvatskih gradova po ukupno ostvarenom prihodu poduzetnika • Grad Zadar 'prijatelj poduzetnika'; u posljednje tri godine bilježi gotovo 100%-tni rast broja poduzetnika • rast broja obrta nakon godina stagnacije • nekretnine unutar povijesne jezgre ostvaruju veću gospodarsku vrijednost i tržišnu atraktivnost <p>Turistički aspekt</p> <ul style="list-style-type: none"> • Službena zaštita gradskih bedema od strane UNESCO-a i službena zaštita gradske jezgre kao kulturnog dobra • Koncentracija društvenih i kulturnih ustanova • Prepoznatljivost jezgre kao prostora bogate kulturne baštine, tradicije i prošlosti • Velik broj turističkih manifestacija tijekom čitave godine <p>Okolišni aspekt</p> <ul style="list-style-type: none"> • visoka kvaliteta vode • postojanje podzemnih spremnika za odvojeno sakupljanje otpada • izvrsna kakvoća mora za kupanje <p>Sigurnost i rizici</p> <ul style="list-style-type: none"> • Postojanje Programa zaštite zraka, ozonskog sloja, ublažavanja klimatskih promjena i prilagodbe klimatskim promjenama <p>Mobilnost</p> <ul style="list-style-type: none"> • rasterećenje putničke luke Zadar 	<p>Demografski aspekt</p> <ul style="list-style-type: none"> • ubrzano starenje stanovništva • proces suburbanizacije <p>Sociološki aspekt</p> <ul style="list-style-type: none"> • velik broj institucija kulture nema prilagođen pristup osobama s invaliditetom i slabijom pokretljivošću • ograničeni vanjski prostorni kapaciteti ustanova predškolskog obrazovanja • nedovoljno diversificirano udruživanje građana • smanjena kvaliteta života stanovnika Poluotoka zbog snažne fluktuacije turista (buka, gužva) <p>Kulturološki aspekt</p> <ul style="list-style-type: none"> • nedostatan i nejednako financiranje kulturnih djelatnosti • neujednačenost zakonodavnog okvira • zastarjelost prezentacije kulturnih sadržaja • slaba razvijenost kulturne i kreativne industrije • prisutnost pojedinačnih činova vandalizma <p>Gospodarski aspekt</p> <ul style="list-style-type: none"> • izraženi regionalni centralitet Grada Zadra i, posljedično, značajan gospodarski nesrazmjer okolnih lokalnih jedinica u odnosu na Grad Zadar • nedovoljna osmišljenost turističke ponude u povijesnoj jezgri • nedostatan poticaji za poduzetnike kako bi se ostvarila dodatna komparativna prednost • znatan udio sezonskih obrta • pad prometa nekretninama kao posljedica pandemije COVID-19 <p>Turistički aspekt</p> <ul style="list-style-type: none"> • Sezonalnost turizma i turističke djelatnosti • Izraženi fizički pritisak turizma • „Pulsiranje“ života unutar gradske jezgre i apartmanizacija • Gužve koje izazivaju nezadovoljstvo lokalnog stanovništva i turista • Jednoličnost smještajne ponude • Nedovoljno razvijen kulturni turizam i ponuda za turiste koji putuju zbog kulturno-turističke ponude <p>Okolišni aspekt</p> <ul style="list-style-type: none"> • nepostojanje mjerne postaje za praćenje kvaliteta zraka • negativan utjecaj prometa na kvalitetu zraka • negativni učinci turizma na različite sastavnice okoliša <p>Sigurnost i rizici</p> <ul style="list-style-type: none"> • nedostatan infrastruktura te trošnost i vrsta građevinskog materijala građevina kulturne baštine <p>Mobilnost</p> <ul style="list-style-type: none"> • mali broj i ne integriranost biciklističkih staza • preopterećenje automobilskim prometom • neadekvatno iskorištena željeznička infrastruktura • nedovoljan broj parkirališnih površina izvan povijesne jezgre

Analitička podloga Plana upravljanja povijesnom jezgrom grada Zadra

<ul style="list-style-type: none"> Odluka o određivanju i uređenju prometa na području pješačke zone „Poluotok“ razvijenost pomorskog prijevoza pokrivenost površine grada javnim prijevozom <p>Upravljanje javnim površinama</p> <ul style="list-style-type: none"> kontinuirano održavanje javnih zelenih površina <p>Zeleni razvoj</p> <ul style="list-style-type: none"> Dostupnost javnih zelenih površina povijesnog karaktera Postojanje zaštićenih javnih zelenih površina te površina predloženih za zaštitu Uređenost javnih zelenih površina Započete aktivnosti digitalnog mapiranja zelenih površina (zeleni katastar) Razvoj projekata uređenja i revitalizacije kulturnih dobara Sudjelovanje na EU projektima za poboljšanje energetske učinkovitosti Kontinuirano smanjenje emisije CO₂ 	<ul style="list-style-type: none"> slaba kvaliteta prometnica u pogledu modernizacije i sigurnosti za pješački i biciklistički promet visoka cijena javnog prijevoza mala površina nogostupa <p>Upravljanje javnim površinama</p> <ul style="list-style-type: none"> nemogućnost održavanja higijene javnih prostora zbog terasa ugostiteljskih objekata nedovoljna regulacija ugostiteljskih sadržaja <p>Zeleni razvoj</p> <ul style="list-style-type: none"> Rubni razmještaj javnih zelenih površina na Poluotoku Nedostatak raznovoljnih funkcija unutar javnih zelenih površina Nemogućnost planiranja novih javnih zelenih površina na Poluotoku zbog morfologije urbanog tkiva Spora realizacija projekata obnove javnih gradskih površina
PRILIKE	PRIJETNJE
<p>Demografski aspekt</p> <p>Sociološki aspekt</p> <ul style="list-style-type: none"> moгуćnost unaprjeđenja kulturne infrastrukture jačanje povezanosti kulturno-umjetničkog segmenta društvene infrastrukture s kulturnom baštinom jezgre unaprjeđenje sportske infrastrukture i kapaciteta korištenje mogućnosti financiranja iz EU fondova <p>Kulturološki aspekt</p> <ul style="list-style-type: none"> valorizacija i revitalizacija kulturne baštine prihvatanje europskih vrijednosti financiranje iz EU fondova razvoj kulturnog turizma kulturno brendiranje umrežavanje udruga edukacija stanovništva o važnosti kulture <p>Gospodarski aspekt</p> <ul style="list-style-type: none"> daljnja modernizacija i unaprjeđivanje infrastrukture Grada kao prometnog čvorišta na kopnu, moru, zraku razvoj turističkih proizvoda i širenje turističke ponude izvan sezone decentralizacija djelatnosti i poslovanja u smjeru širenja gravitacijske zone Grada Zadra olakšanje poslovanja poduzetnika kroz mjere financijskog rasterećenja i olakšica prepoznavanje značaja obrtništva za nacionalno gospodarstvo modernizacija uz očuvanje tradicijskih vrijednosti provođenje mjera energetske obnove nekretnina unutar povijesne jezgre s ciljem rasta njihove gospodarske vrijednosti i kvalitete života mještana <p>Turistički aspekt</p> <ul style="list-style-type: none"> Povećanje broja letova i linija tijekom cijele godine otvara mogućnost razvoja turizma u vansezonskim mjesecima Uključivanje lokalnog stanovništva u procese planiranja turizma i razvoj projekata Unaprjeđenje kulturne ponude i upoznavanje turista s lokalnom kulturom življenja (održavanje izložbi lokalne umjetnosti, lokalna tržnica hrane, tradicionalne priredbe i festivali), <i>personalizacija turizma</i> Mogućnost razvoja kulturnog, <i>city-break</i> i MICE turizma u vansezonskim mjesecima <p>Okolišni aspekt</p> <ul style="list-style-type: none"> edukacija o važnosti pravilnog zbrinjavanja otpada 	<p>Demografski aspekt</p> <ul style="list-style-type: none"> „izumiranje“ povijesne jezgre uslijed pretjerane turistifikacije <p>Sociološki aspekt</p> <ul style="list-style-type: none"> opterećenje povijesne jezgre nekontroliranim priljevima turista nedovoljno ulaganje u razvoj kulturne infrastrukture odlazak stanovništva i gubitak stambenog tkiva zbog propusta u reguliranju turizma unutar gradske jezgre <p>Kulturološki aspekt</p> <ul style="list-style-type: none"> neusklađenost ponude i sadržaja pandemija Covid-19 instrumentalizacija kulture isključivo u turističke svrhe neostvarivanje intersektorske i međusektorske suradnje <p>Gospodarski aspekt</p> <ul style="list-style-type: none"> gospodarska kriza uzrokovana pandemijom COVID-19 pretjerano oslanjanje na turizam i djelatnosti izravno i/ili neizravno povezane s turizmom pravne i administrativne barijere investiranja u poduzetništvo rast broja sezonskih obrta i njihova komercijalizacija uslijed popularizacije povijesne jezgre na turističkoj sceni pad prometa nekretninama uslijed globalne pandemije <p>Turistički aspekt</p> <ul style="list-style-type: none"> Nastavak procesa prenamjena stambenog fonda u turističke kapacitete i posljedično iseljavanje stanovnika Gubitak identiteta jezgre i tradicionalnog načina življenja Gubitak funkcija u gradskom središtu koje nisu vezane uz turizam Degradacija kulturne baštine pod utjecajem turizma te vanjskih faktora <p>Okolišni aspekt</p> <ul style="list-style-type: none"> mogućnost onečišćenja priobalnog mora zbog pomorskog prometa, turizma i odvodnje otpadnih voda <p>Sigurnost i rizici</p>

Analitička podloga Plana upravljanja povijesnom jezgrom grada Zadra

<p>Sigurnost i rizici</p> <ul style="list-style-type: none"> • poticanje zelenih i održivih oblika društveno-gospodarskih djelatnosti • razvoj dugoročnih rješenja za prilagodbe na klimatske promjene • izrada Plana pripravnosti i upravljanja za svjetsko dobro <p>Mobilnost</p> <ul style="list-style-type: none"> • razvoj biciklističke infrastrukture • razvoj Park&Ride-a • širenje zone s ograničenim prometom • razvoj pomorskog prijevoza • razvoj javnog prijevoza unutar povijesne jezgre • efikasna provedba SUMP-a <p>Upravljanje javnim površinama</p> <ul style="list-style-type: none"> • potreba uvođenja automatskog navodnjavanja javnih zelenih površina <p>Zeleni razvoj</p> <ul style="list-style-type: none"> • povezivanje postojećih zelenih površina i stvaranje zelene infrastrukture • izrada potpunog katastra zelenila kao podloge za razvoj zelene infrastrukture • korištenje rješenja temeljenih na prirodi u svrhu suzbijanja negativnih učinaka klimatskih promjena • korištenje EU fondova za obnovu javnih površina i provođenje mjera za sprječavanje i umanjivanje negativnog utjecaja klimatskih promjena	<ul style="list-style-type: none"> • opasnost od negativnih posljedica potresa zbog dotrajalosti i vrste materijala građevina • opasnost od posljedica toplinskog vala • opasnost od požara <p>Mobilnost</p> <ul style="list-style-type: none"> • povećanje prometnog opterećenja <p>Upravljanje javnim površinama</p> <ul style="list-style-type: none"> • negativni učinci turizma na stanje javnih površina <p>Zeleni razvoj</p> <ul style="list-style-type: none"> • negativni učinci klimatskih promjena poput vrućine, suše i poplavlivanja oborinskih voda • negativni utjecaji turizma na javne zelene površine tijekom ljetnih mjeseci
---	--

10 REZULTATI
PARTICIPATIVNOG
PRISTUPA

10. REZULTATI PARTICIPATIVN OG PRISTUPA

Participativni pristup predstavlja uključivanje velikog broja lokalnih dionika u proces izrade Plana upravljanja povijesnom jezgrom Grada Zadra. Uključivanje što većeg

broja lokalnih dionika u proces izrade Plana upravljanja osigurava kvalitetne ulazne informacije za potrebe analitičke podloge te identifikacije razvojnih izazova i potencijala. Takav pristup predstavlja odmak od tradicionalnog pristupa „odozgo prema dolje“, te uključuje širok spektar dionika u proces planiranja. Tim pristupom stvara se bolji uvid u prisutne razvojne izazove, ali i potencijale određenog područja, sukladno kojima se potom predlažu rješenja i mogućnosti razvoja i upravljanja u budućnosti. U okviru provedbe analitičke podloge organizirane su tri fokus grupe:

- FG1 - Svakodnevni život u povijesnoj jezgri
- FG2 - Gospodarstvo i održivost
- FG3 - Kultura i upravljanje zaštićenom baštinom

Slika 74. Fokus grupe održane su u prostorima obnovljene Providurove palače

Izvor: Autorski tim

Analitička podloga Plana upravljanja povijesnom jezgrom grada Zadra

Glavni cilj fokus grupa bila je identifikacija razvojnih problema i prilika od strane dionika iz raznih sektora. Fokus grupe predstavljaju jedan od inicijalnih oblika prikupljanja kvalitativnih podataka. Rezultati fokus grupa doprinijeli su adresiranju izazova i potencijala prostora koji nisu evidentirani iz službenih podataka. Također, informacije prikupljene putem fokus grupa pomažu kvalitetnoj interpretaciji utvrđenog razvojnog stanja prostora.

Rezultati provedenih fokus grupa prikazani su u nastavku kao identificirani izazovi i predloženi potencijali od strane dionika:

FG1 - Svakodnevni život u povijesnoj jezgri

Izazovi:

- Kontinuirano pada broj stanovnika u povijesnoj jezgri Grada Zadra (iseljavanje).
- Neiskorišteni gradski prostori koji predstavljaju veliki potencijal kod provedbe demografskih politika.
- Pad broja polaznika predškolskih i osnovnoškolskih ustanova.
- Vrtički objekti zahtijevaju obnovu i modernizaciju.
- Nedostatak sadržaja za lokalno stanovništvo izvan turističke sezone.
- Nedostatak sportsko-rekreacijskih sadržaja za stanovništvo grada te nedostatak prostornih kapaciteta školske sportske dvorane u OŠ Petar Preradović.
- Prisilno iseljavanje studenata na početku turističke sezone radi iznajmljivanja apartmana.
- Visoka cijena najma stana za studente zbog razvijenog turizma.

- „Izumiranje“ grada zbog turizma. Premještanje usluga iz centra grada – problem turistifikacije jezgre
- Pretjerane gužve i buka za vrijeme turističke sezone na području jezgre.
- Parking predstavlja veliki izazov na području povijesne jezgre.
- Javni prijevoz nije na potrebnoj razini razvijenosti.
- Slaba razvijenost mreže vatrogasnih pristupa te nepoštivanje vatrogasnih koridora zbog čega su smanjene mogućnosti za brzu intervenciju.
- Zastarjela mreža hidranata.
- Kod izgradnje su korišteni lako zapaljivi materijali te se nosivi elementi protežu u susjedne zgrade zbog čega je dodatno povećana opasnost od požara.

Potencijali/potrebe:

- Kako bi se smanjilo iseljavanje stanovništva s prostora povijesne jezgre grada, predlaže se provođenje određenih demografskih mjera.
- Gradska imovina koja je trenutno napuštena, može se prenamijeniti u stanove za mlade obitelji.
- U gradu postoji puno manjih dvorišta, u sklopu zgrada, koje je potrebno obnoviti i urediti u prostore za obitelji.
- Postoji mogućnost za prenamjenu apartmana niže kategorije u studentske stanove čime bi se omogućilo cjelogodišnje korištenje tih prostora, a riješio bi se

Analitička podloga Plana upravljanja povijesnom jezgrom grada Zadra

- problem stanovanja studenata.
- U gradu postoje javne zelene površine (Kapetanski park, Park Vladimira Nazora) u kojima bi se mogli urediti sportsko-rekreativni sadržaji za stanovništvo.
  - Potrebno je omogućiti rad trgovina na prostoru Poluotoka tijekom cijele godine kako lokalno stanovništvo ne bi moralo napuštati Poluotok za nabavku osnovnih namirnica.
  - Stanovnicima Poluotoka potrebno je ponuditi manifestacije i tijekom zime, a ne samo kad je turistička sezona.
  - Potrebno je obnoviti i modernizirati vrtiće na Poluotoku kako bi postali atraktivni za mlade obitelji.
  - Kako bi se omogućilo više sadržaja za obitelji s djecom, predloženo je otvaranje galerijskog prostora za izložbu dječjih radova.
  - Potrebno je njegovati daljnju suradnju odgojno-obrazovnih i kulturnih ustanova.
  - Otvaranjem novih smjerova na sveučilištu te uređenjem infrastrukture za studente (parkovi, javni prostori za učenje i sl.) povijesna jezgra oživjela bi i izvan turističke sezone.
  - Kako parking predstavlja veliki problem u povijesnoj jezgri, predloženo je premještanje parkinga na rubove povijesne jezgre i formiranje besplatnog javnog prijevoza koji bi stanovnicima Poluotoka omogućio brže kretanje kroz Poluotok.
  - Suradnja projekatnata i vatrogasne postrojbe (konzultacije) pri izgradnji novih sadržaja te edukacija stanovništva o važnosti osiguranja vatrogasnih pristupa, smanjila bi požarnu opasnost u povijesnoj jezgri.
  - Iako postoji mreža hidranata, potrebno je provjeriti njezino stanje, kapacitete i ispravnost.

FG2 - Gospodarstvo i održivost

Izazovi:

- Prevelika orijentacija na masovni turizam koji predstavlja veliki pritisak na povijesnu jezgru grada Zadra.
- Nedostatak kompetentnog kadra u turizmu.
- Strukture vlasništva u gradu koje predstavljaju problem kod otvaranja obrta.
- Zbog velikog broja terasa koje se ne pospremaju kroz noć, grad se ne može kompletno očistiti i pripremiti za novi dan.
- Veliki porast iznajmljivača.
- Glavna ulica nema točno određenu namjenu.
- Ugostiteljski sadržaji nisu regulirani i zbog njihovog prevelikog broja onemogućen je kvalitetan život u gradu.
- Ugostitelji svoje terase uređuju plastičnim cvijećem što narušava izgled grada.
- Uništavanje zelenih površina kako bi se proširile terase ugostiteljskih objekata.
- Nedovoljna kontrola i reguliranje rada ugostiteljskih objekata na Poluotoku.

Analitička podloga Plana upravljanja povijesnom jezgrom grada Zadra

- Većina obrtnika na Poluotoku pripada djelatnostima turizma i ugostiteljstva.
- Nedovoljna valorizacija gradske tržnice.

Potencijali/potrebe:

- Razvoj/nadogradnja aplikacije sa sadržajima svih uslužnih djelatnosti vezanih uz turizam čime bi se umanjio pritisak na Poluotok.
- Uspostavljanje suradnje između Sveučilišta i TZ na način da se uvede obavezna praksa kako bi studenti već prilikom studiranja stjecali nova iskustva i osposobljavali se za radna mjesta.
- Udruživanje svih apartmana na Poluotoku u objedinjenu i sistematiziranu cjelinu sa zajedničkom recepcijom kako bi se smanjile gužve u ulicama uzrokovane turističkim kretanjima.
- Određivanje nosivih kapaciteta za ugostiteljstvo na Poluotoku i ograničavanje otvaranja novih objekata te regulacija trenutne ponude ugostiteljskih objekata.
- Poticanje tradicijskih obrta na prostoru jezgre čime bi se diversificiralo gospodarstvo.
- Potrebno je poticati mlade ljude da otvore svoja poduzeća te poticati strukovno obrazovanje kako bi se zadovoljile potrebe stanovništva na Poluotoku.
- Potrebno je unaprijediti poslovanje na tržnici i poboljšati njezin izgled kako bi ona bila slika svakodnevnog života u jezgri grada.

- Potrebno je kontinuirano podizati kvalitetu sadržaja u jezgri.
- Reguliranje uređenja terasa kako bi se spriječilo narušavanje izgleda jezgre s plastičnim cvijećem te uvođenje prirodne vegetacije.
- Ozelenjivanje grada u svrhu rashlađivanja prostora, smanjenja porasta temperature i pritiska na klimu.
- Uvođenje automatskog navodnjavanja i ozelenjivanje u svrhu prilagodbe klimatskim promjenama.

FG3 - Kultura i upravljanje zaštićenom baštinom

Izazovi:

- Potrebna obnova pojedinih objekata koji se koriste u kulturi.
- Imovinsko-pravni poslovi predstavljaju veliki problem u provedbi projekata i često su razlog daljnjeg zapuštanja kulturne baštine u gradu.
- Nepostojanje kina na prostoru jezgre te problem financija i vlasništva kod otvaranja novog kina (zapuštena tradicija kinooperatera u jezgri).
- Nedostatak izložbenih prostora u Arheološkom muzeju.
- Stanovništvo čuva obnovljene i uređene kulturne sadržaje, međutim javlja se problem pojedinačnih vandala (oštećenja, grafiti).
- Glavni problem razvoja kulturnih sadržaja predstavlja nedostatak stanovništva zbog čega se određeni kulturni

Analitička podloga Plana upravljanja povijesnom jezgrom grada Zadra

sadržaji pripremaju uslijed potražnje uvjetovane turističkim kretanjima.

- Jedan od izazova je kako održati grad da živi cijelu godinu i da lokalno stanovništvo pokazuje interes za kulturne manifestacije.
- Nedostatak originalnosti prilikom imenovanja, ali i organiziranja kulturnih manifestacija.

Potencijali/potrebe:

- Izrađene strategije i planovi razvoja kulture i kulturnih manifestacija predstavljaju dobar početak u upravljanju kulturom na prostoru povijesne jezgre.
- Postoji potreba za aktiviranjem vanjskog prostora Muzeja antičkog stakla za što je planirano otvaranje restauratorske radionice.
- Potrebno je ubrzati imovinsko-pravne procese kako bi se mogla provesti obnova i daljnje korištenje kulturnih sadržaja na prostoru jezgre, a do kad se sudski sporovi ne riješe pokušati osnovati posredničke agencije koje bi omogućile privremeno rješenje kod korištenja kulturne infrastrukture.
- Preseljenje gradske knjižnice na prostor Poluotoka doprinijet će kulturnom razvoju samog Poluotoka čime će stanovnicima Poluotoka biti omogućeno korištenje gradske knjižnice.
- Postoji interes za ponovno pokretanje ljetnog kina, ali i za ponovno pokretanje kina koje će uključivati nove tehnologije.

- Konzervatorski odjel aktivno radi na obnovi kulturnih dobara na području jezgre.
- Postoji potreba za edukacijom stanovništva o važnosti kulture na području grada te je potrebno strogo reagirati na devastaciju kulturnih, ali i drugih sadržaja na području jezgre.
- Kako bi se stvorila jedinstven prostor, postoji potreba za originalnim brendiranjem pojedinih manifestacija na području grada, a ne preuzimanje istih od drugih gradova.

Kao potpora provedbi fokus grupa, dionicima je pripremljen kratki online **anketni upitnik** pomoću kojeg su dionici mogli dopuniti izložene izazove, potrebe i potencijale o kojima se raspravljalo na organiziranim fokus grupama. Rezultati anketnog upitnika prikazani su u nastavku:

- Tri osnovna problema koja su sudionici naveli su depopulacija, turistifikacija te prometno opterećenje povijesne jezgre. Od ostalih problema sudionici su naveli problematiku devalorizacije identiteta grada, smanjenje količinu zelenih površina te nemogućnost pravilnog razvrstavanja otpada.
- U kontekstu prijedloga za rješenje izazova, za problematiku prometa predložena su rješenja u smislu optimizacije javnog prijevoza (povećanje intenziteta linija zbog smanjenja prometnog opterećenja), gradnje parkirališta na Ravnicama te onemogućavanje parkiranja prostornim barijerama na zelenim površinama. Nekoliko

se prijedloga odnosi na kulturne vrijednosti (promidžba o čuvanju i održavanju zaštićenih kulturnih dobara, edukacija lokalnog stanovništva te očuvanje i razvoj identiteta mjesta).

- U kontekstu potencijala unaprjeđenja stanja predloženi su razvoj obrazovnog sustava u smislu prenamjene prevelikog broja apartmana u studentski smještaj, gradnju sportske dvorane u OŠ Petra Preradovića i organizaciju radionica za školsku i predškolsku djecu. Dani su prijedlozi za izradu arhitektonsko-urbanističkih natječaja za planiranje, uređenje i izgradnju javnih prostora i povijesnih cjelina.
- U kontekstu prijetnji na višim prostornim razinama istaknuti su prekomjerni razvoj turizma i apartmanskih jedinica koji rezultiraju preopterećenošću povijesne jezgre.
- Dionici su istaknuli prijedloge za uključivanje šireg kruga stručnjaka iz različitih sektora u proces izrade Plana upravljanja povijesnom jezgrom, ograničavanje sezonskog otvaranja trgovina koje negativno utječu trajnim promjenama na fasadama građevina te za osiguranje kvalitetnijeg života na poluotoku što će za rezultat imati veću naseljenost te više javnih i društvenih sadržaja koji će biti dostupni cijele godine.

Također, u svrhu upoznavanja dionika sa izazovima i potencijalima izrade i provedbe Plana upravljanja, u sklopu participativnih aktivnosti organizirano je i **virtualno predavanje „Upravljanje kulturnom baštinom – Planovi upravljanja i provedba na primjerima Regensburga i Firence“**. Na predavanju su gosti predavači predstavili gradove Regensburg i Firencu kao primjere dobre prakse čija iskustva implementacije planova upravljanja su relevantna i primjenjiva u izradi Plana upravljanja povijesnom jezgrom grada Zadra. Predavači su s okupljenim dionicima podijelili svoje ideje i razmišljanja o kvalitetnoj provedbi upravljanja nad zaštićenim kulturno-povijesnim cjelinama te načine kako pronaći balans između funkcionalnosti prostora, očuvanja baštine i održivosti upravljačkog modela. Cilj virtualnog predavanja je doprinijeti stvaranju potrebnih preduvjeta za izradu održivog i realističnog Plana upravljanja davanjem svima zainteresiranim priliku iznošenja svojih stavova i prijedloga te paralelnom izgradnjom znanja zajednice o tome što je plan upravljanja, što on može sadržavati i kako izgledaju drugi planovi, odnosno što se može očekivati u procesu izrade i provedbe. U sklopu virtualnog predavanja dionici su imali priliku uspostaviti dijalog s koordinatorima provedbi Planova upravljanja u navedenim gradovima, kao i s predstavnikom Međunarodnog centra za proučavanje očuvanje i restauraciju kulturnih dobara (ICCROM), te se informirati o problematici izrade i implementacije ovog tipa strateškog dokumenta. Budući da je uključivanje i podizanje svijesti šire javnosti o značenju i važnosti izrade i uspostave Plana upravljanja iznimno bitno za kreiranje cjelovitog i održivog upravljanja povijesnom jezgrom grada, snimka virtualnog predavanja javno je dostupna svim zainteresiranim građanima.

11 POPIS LITERATURE I IZVORA

11. POPIS LITERATURE I IZVORA

- Arbutina, D., 2001: Regulacijski plan Zadra iz 1939. godine, *Prostor* 9, 1 (21), 15.28.
- Čače, S., 2013: Napomene o odnosima među liburnskim zajednicama/ Notes on the relations between the Liburnian communities, *Asseria II*, 30, 11-50.
- Čaldarović, O., 2010: Još jednom o 'urbanoj obnovi' - o pojmovima i procesima obnove urbanog naslijeđa, *Kvartal: kronika povijesti umjetnosti u Hrvatskoj*, VII (2010), 1-2; 70-76
- Čelebi, E., 1967: *Putopis*, Svjetlost, Sarajevo.
- Čistoća d.o.o., 2021: Interaktivna karta, <http://www.cistoca-zadar.hr/interaktivna-karta/>, (pregledano: 14.9.2021.)
- Detaljni plan uređenja lučice „Vitrenjak“ u Zadru, *Glasnik Grada Zadra* 02/01, 05/05, 05/13 i 10/14
- Detaljni plan uređenja prostora TIZ-a, *Glasnik Grada Zadra* 07/98, 07/00, 01/03 i 05/13
- Detaljni plan uređenja Tehnički školski centar Zadar, *Glasnik Grada Zadra* 06/08 i 08/19
- Detaljni plan uređenja uvale Dražanica, *Glasnik Grada Zadra* 09/06 i 10/14
- Detaljni plan uređenja zapadnog dijela Poluotoka, *Glasnik Grada Zadra* 10/02
- Detaljni plan uređenja Zone centralnih funkcija Višnjik, *Glasnik Grada Zadra* 06/08 i 08/19
- Detaljni plan uređenja zone parka i centralnih funkcija „Maraska park“ Zadar, *Glasnik Grada Zadra* 06/08, 27/10, 10/16 i 02/17
- DHMZ, Državni hidrometeorološki zavod, praćenje klime, 2021, https://meteo.hr/klima.php?section=klima_pracenje&param=ocjena&el=msg_ocjena&Mjesec&ezona=godina&Godina=2020. (pregledano: 18.10.2021.)
- Državni zavod za statistiku, 2005: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2001. godine, *Statistička izvješća* 1137, Zagreb.
- Državni zavod za statistiku, 2007: NKD 2007. s objašnjenjima, https://www.dzs.hr/App/NKD_Browser/assets/docs/NKD_2007_objasnjenja.pdf (pregledano: 1.10.2021.)
- Državni zavod za statistiku, 2011: Turizam u primorskim gradovima i općinama 2010., *Statistička izvješća* 1437, Zagreb.
- Državni zavod za statistiku, 2012: Turizam u primorskim gradovima i općinama 2011., *Statistička izvješća* 1464, Zagreb.
- Državni zavod za statistiku, 2013: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine, *Statistička izvješća* 1468, Zagreb.
- Državni zavod za statistiku, 2013: Turizam u primorskim gradovima i općinama 2012., *Statistička izvješća* 1492, Zagreb.
- Državni zavod za statistiku, 2014: Turizam u primorskim gradovima i općinama 2013., *Statistička izvješća* 1516, Zagreb.
- Državni zavod za statistiku, 2015: Turizam u primorskim gradovima i općinama 2014., *Statistička izvješća* 1540, Zagreb.
- Državni zavod za statistiku, 2016: Turizam u primorskim gradovima i općinama 2015., *Statistička izvješća* 1565, Zagreb.
- Državni zavod za statistiku, 2017: Turizam u primorskim gradovima i općinama 2016., *Statistička izvješća* 1595, Zagreb.
- Državni zavod za statistiku, 2018: Turizam u primorskim gradovima i općinama 2017., *Statistička izvješća* 1617, Zagreb.
- Državni zavod za statistiku, 2019: Turizam u primorskim gradovima i općinama 2018., *Statistička izvješća* 1640, Zagreb.
- Državni zavod za statistiku, 2020: Turizam u primorskim gradovima i općinama 2019., https://www.dzs.hr/PXWeb/Selection.aspx?px_path=Turizam_Turizam%20u%20primorskim%20gradovima%20i%20op%c4%87inama&px_tableid=BS_T1.px&px_language=hr&px_db=Turizam&rxid=a8b1f1a0-bb3d-4d6e-bab3-7bc34b14bba9 (pregledano: 14.9.2021.)
- Državni zavod za statistiku, 2020: Zaposlenost – pregled po županijama
- Državni Zavod za statistiku, 2021: Gradovi u statistici, <https://www.dzs.hr/> (8.11.2021.)
- Državni zavod za statistiku, 2021: Turizam u primorskim gradovima i općinama 2020., https://www.dzs.hr/PXWeb/Selection.aspx?px_path=Turizam__Turizam%20u%20primorskim%20gradovima%20i%20op%c4%87inama&px_tableid=BS_T1.px&px_language=hr&px_db=Turizam&rxid=22308005-a400-4c61-b48c-acd20f1e8692 (14.9.2021.)
- Državni zavod za statistiku, Priopćenja, <https://www.dzs.hr/hrv/publication/firstrelease/firstrel.asp> (pregledano: 30.9.2021.)
- Dumbović Bilušić, 2009: Određenje pojma kulturno - povijesne cjeline u kontekstu recentne konzervatorske teorije i prakse, *Kvartal: kronika povijesti umjetnosti u Hrvatskoj* 6 (3-4), 88-93
- Dumbović Bilušić, 2016: Urbana obnova povijesnih cjelina, u: *Stručni skup Strategije urbane regeneracije*, Hrvatski zavod za prostorni razvoj, Zagreb, 82-90.
- Energy Cities, The European association of cities in energy transition, <https://energy-cities.eu/> (pregledano: 01.10.2021.)
- Europska agencija za okoliš, 2015: Zelena infrastruktura – bolji život uz rješenja koja se temelje na prirodnim načelima, <https://www.eea.europa.eu/hr/articles/zelena->

Analitička podloga Plana upravljanja povijesnom jezgrom grada Zadra

- [infrastruktura-bolji-zivot-uz](#) (pregledano: 01.10.2021.)
- Europska agencija za okoliš, 2021: Nature-based solutions in Europe policy, knowledge and practice for climate change adaptation and disaster risk reduction, [Nature-based solutions in Europe policy, knowledge and practice for climate change adaptation and disaster risk reduction - Publications Office of the EU \(europa.eu\)](#) (pregledano: 01.10.2021.)
  - Europska komisija, 2020a: Nature-Based Solutions: State of the Art in EU-funded Projects, [Nature-based solutions - Publications Office of the EU \(europa.eu\)](#) (pregledano: 06.10.2021.)
  - Europska komisija, 2020b: [Handbook \(EN\) - Sustainable and Circular re-use of spaces and buildings, sustainable circular reuse of spaces and buildings handbook.pdf \(europa.eu\)](#) (pregledano: 06.10.2021.)
  - Europska komisija, 2021a: Evaluating the Impact of Nature-based Solutions: A Summary for Policy Makers, [Evaluating the impact of nature-based solutions - Publications Office of the EU \(europa.eu\)](#) (pregledano: 06.10.2021.)
  - Europska komisija, 2021b: The EU Strategy on Green Infrastructure: [Green Infrastructure - Environment - European Commission \(europa.eu\)](#) (pregledano: 06.10.2021.)
  - EY Savjetovanje, 2021, Nacrt Plana održive urbane mobilnosti [SUMP], Zagreb
  - Financijska agencija, 2018: Analiza financijskih rezultata poslovanja poduzetnika Republike Hrvatske u 2017. godini po gradovima/općinama, <https://www.fina.hr/publikacije-i-analize#dokumenti> (pregledano: 5.10.2021.)
  - Financijska agencija, 2021: Usporedba rezultata poslovanja poduzetnika po županijama, u 2020. godini, <https://www.fina.hr/-/rezultati-poduzetnika-u-top-10-gradova-rh-po-ukupnim-prihodima-u-2019> (pregledano: 1.10.2021.)
  - Grad Zadar, 2003: Studija korištenja i zaštite mora i podmorja na području Zadarske županije, Oikon, Zagreb
  - Grad Zadar, 2013: Strategija razvoja grada Zadra 2013.-2020., [Strategija razvoja grada Zadra \(grad-zadar.hr\)](#) (pregledano: 30.9.2021.)
  - Grad Zadar, 2015: Program zaštite zraka, ozonskog sloja, ublažavanja klimatskih promjena i prilagodbe klimatskim promjenama za područje Grada Zadra, Institut za energetiku i zaštitu okoliša, EKONERG, Zagreb
  - Grad Zadar, 2016a: Izvješće o stanju okoliša Grada Zadra, Institut za primijenjenu ekologiju, Oikon, Zagreb
  - Grad Zadar, 2016b: Program zaštite okoliša Grada Zadra, Institut za primijenjenu ekologiju, Oikon, Zagreb
  - Grad Zadar, 2017: Plan gospodarenja otpadom Grada Zadra za razdoblje od 2018. – 2023. godine, IPZ Uniprojekt MCF, Zagreb
  - Grad Zadar, 2017a: Plan korištenja javnih površina
  - Grad Zadar, 2017b: Svečano otvoren novi Turističko-informativni centar u palači Cedulin, [Svečano otvoren novi Turističko-informativni centar u palači Cedulin | Grad Zadar - Gradska uprava \(grad-zadar.hr\)](#) (pregledano: 08.10.2021.)
  - Grad Zadar, 2017c: 56 i pol milijuna kuna iz EU fondova za obnovu Providurove palače i zadarskih bedema, [56 i pol milijuna kuna iz EU fondova za obnovu Providurove palače i zadarskih bedema | Grad Zadar - Gradska uprava \(grad-zadar.hr\)](#) (pregledano: 08.10.2021.)
  - Grad Zadar, 2018a: Odluka o reklamiranju na području Grada Zadra, [https://www.grad-zadar.hr/repos/doc/ODLUKA%20o%20reklamiranju%20na%20podrucju%20Grada%20Zadra%20\(a%20procisceni%20tekst\).pdf](https://www.grad-zadar.hr/repos/doc/ODLUKA%20o%20reklamiranju%20na%20podrucju%20Grada%20Zadra%20(a%20procisceni%20tekst).pdf) (pregledano: 20.9.2021.)
  - Grad Zadar, 2019a: Odluka o komunalnom redu, <https://www.grad-zadar.hr/repos/doc/ODLUKA%20o%20komunalnom%20redu.pdf> (pregledano: 15.9.2021.)
  - Grad Zadar, 2019b: Prostorni plan uređenja Grada Zadra, <https://www.grad-zadar.hr/plan/prostorni-plan-uredenja-grada-zadra-173.html> (pregledano: 15.9.2021.)
  - Grad Zadar, 2020: Program zaštite zraka, ozonskog sloja, ublažavanja klimatskih promjena i prilagodbe klimatskim promjenama za područje Grada Zadra (2020.-2024.), VitaPROJEKT d.o.o., Zagreb
  - Grad Zadar, 2020a: Akcijski plan energetske učinkovitosti Grada Zadra za razdoblje 2020. - 2022. godine, [Akcijski plan energetske ucinkovitosti Grada Zadra za razdoblje 2020-2022.pdf \(grad-zadar.hr\)](#) (pregledano: 15.9.2021.)
  - Grad Zadar, 2020b: Podloga za identifikaciju razvojnih potencijala područja grada zadra u kontekstu tematskog cilja „Zelenija Europa“
  - Grad Zadar, 2021a: Elaborat zaštite okoliša za postupak ocjene o potrebi procjene utjecaja na okoliš za izmjene mjera zaštite okoliša i programa praćenja stanja okoliša: uređaj za pročišćavanje otpadnih voda „Centar“, DVOKUT ECRO d.o.o., Zagreb
  - Grad Zadar, 2021b: Web stranica Grada Zadra, <https://www.grad-zadar.hr/> (pregledano: 13.9.2021.)
  - Grad Zadar, 2021c: Akcijski plan energetski i klimatski održivog razvitka Grada Zadra (SECAP), [SECAP Zadar final 010321.docx \(live.com\)](#) (pregledano: 15.9.2021.)
  - Grad Zadar, 2021d: Započeli radovi na uređenju bivše crkve i samostana sv. Nikole, [Započeli radovi na uređenju bivše crkve i samostana sv. Nikole | Grad Zadar - Gradska uprava \(grad-zadar.hr\)](#) (pregledano: 08.10.2021.)
  - Grad Zadar, 2021e: Akcijski plan primjene prirodnih rješenja u prilagodbi na klimatske promjene – *nepublicirani izvor*
  - Grad Zadar, Sveučilište u Zadru, 2016: Strategija razvoja turizma Grada Zadra za razdoblje 2016.–2026. godine, Zadar.
  - Gradsko vijeće Grada Zadra, 2018: Odluka o određivanju i uređenju prometa na području pješačke zone „Poluotok“ u Zadru (GGZ 05/18), Zadar
  - Graovac, V., 2004: Populacijski razvoj Zadra, Geoadria, 9 (1), 51-72.
  - Gržinić, J., 2018: Turizam i razvoj: rasprava o globalnim izazovima, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Pula.

Analitička podloga Plana upravljanja povijesnom jezgrom grada Zadra

- Guidance on Heritage Impact Assessments for Cultural World Heritage Properties, ICOMOS, 2011
- Guide to the methodical study of Monuments and causes of their deterioration, ICCROM, 1982
- HAMAG BICRO, 2020: Godišnje izvješće 2019., Zagreb, <https://hamagbicro.hr/wp-content/uploads/2021/03/Godisnje-izvjesce-2019.pdf> (pregledano: 27.9.2021.)
- Hrvatska gospodarska komora, HGK Digitalna komora: Broj poduzeća u Gradu Zadru prema sektorima djelatnosti i broju zaposlenih od 2010. do 2017. godine
- Hrvatska gospodarska komora, županijska komora Zadar, 2021: Gospodarski profil Zadarske županije, <https://www.hgk.hr/zupanijska-komora-zadar/gospodarski-profil-zadarske-zupanije> (pregledano: 28.9.2021.)
- Hrvatska turistička zajednica, 2020: Promet hrvatskih zračnih luka u razdoblju 2011. - 2019., Zagreb.
- ICOMOS Australia, 1979: Charter for Places of Cultural Significance, Burra Charter
- ICOMOS, 1987: Charter for the Conservation of Historic Towns and Urban Areas, Washington
- ICOMOS, 2005: Declaration on the Conservation of the Setting, of Heritage Structures, Sites and Areas, Xi'an Declaration
- ICOMOS, 2005: Deklaracija o očuvanju spomeničkih objekata, lokaliteta i zona
- Institut za oceanografiju i ribarstvo, 2021: Kakvoća mora u Republici Hrvatskoj, <https://vrtlac.izor.hr/ords/kakvoaca/kakvoaca> (pregledano: 30.9.2021)
- Institut za razvoj i međunarodne odnose – IRMO, 2020: Plan razvoja kulture Grada Zadra 2019.-2026.
- Institut za turizam, 2020: TOMAS Hrvatska 2019: stavovi i potrošnja turista u Hrvatskoj, Gradska tiskara, Osijek.
- Internet stranica Dječjeg vrtića Čuperak, <http://www.djecji-vrtic-cuperak.hr/> (pregledano: 2.11.2021.)
- Internet stranica Dječjeg vrtića Golubica, <https://benediktinke-zadar.com/djecji-vrtic-golubica/vjera/o-djecjem-vrticu> (pregledano: 2.11.2021.)
- Internet stranica Dječjeg vrtića Radost, <https://radost-zadar.hr/> (pregledano: 2.11.2021.)
- Internet stranica Osnovne glazbene škole sv. Benedikta, <http://ogs-svbenedikta-zd.skole.hr/skola> (pregledano: 2.11.2021.)
- Internet stranica Osnovne škole Petra Preradovića, <http://os-ppreradovica-zd.skole.hr/skola> (pregledano: 2.11.2021.)
- Internet stranica Sveučilišta u Zadru, <https://www.unizd.hr/o-nama/povijest> (pregledano: 2.11.2021.)
- Jadrolinija, 2021: Lokalne linije, <https://www.jadrolinija.hr/redovi-plovidbe-i-cijene/lokalne-linije-2021-> (pregledano: 08.09.2021.)
- Jeličić – Radonić, J., 2014: Urbanizam i arhitektura rimske Dalacije u: *Klasični Rim na tlu Hrvatske* (ur. Medić, A., i Marković, D.), Galerija Klovičevi dvori, Zagreb, 83-104.
- Jukić, T., Mrđa, A., Perkov, K., 2020: URBANA OBNOVA, Urbana rehabilitacija Donjega grada, Gornjega grada i Kaptola / povijesne urbane cjeline Grada Zagreba, Arhitektonski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb
- Jukić, T., Vukić, F., 2015: Razvojna perspektiva Zadra: povijesna središta, suvremeni grad i održivi turizam, *Prostor*, 50 (2), 314-323.
- Karta potresne opasnosti, 2021, <http://seizkarta.gfz.hr>. (pregledano: 17.10.2021.)
- Kim, D., Song, S.K., 2019: The Multifunctional Benefits of Green Infrastructure in Community Development: An Analytical Review Based on 447 Cases, *Sustainability*, 11(14), 3917
- Klaić, N., Petricioli, I., 1976: *Prošlost Zadra I, Zadar u srednjem vijeku do 1409.*, Filozofski fakultet Zadar, Zadar.
- Klarin, T., 2018: Pretpostavke uspješne implementacije koncepta održivog razvoja turizma: primjer urbanih destinacija Republike Hrvatske, *Acta Turistica*, 30 (1), 43-85.
- KZ, Kreativni Zadar 2020 - Okvir za kreativni razvoj grada Zadra do 2020., Zadar, 2017.
- Liburnija, 2021: Gradski prijevoz, <https://liburnija-zadar.hr/gradski-prijevoz/> (pregledano: 08.09.2021.)
- Lončar, J., Sviben, I., 2019: Suvremena obilježja funkcionalno-prostorne strukture Grada Krapine, *Sociologija i prostor*, 57 (3), 253-280.
- Magaš, D., 2013: Geografija Hrvatske, Sveučilište u Zadru, Meridijani, Zadar, Samobor
- Management Guidelines for World Cultural Heritage Sites, ICCROM, UNESCO, ICOMOS, 1998.
- MDC, Muzejski dokumentacijski centar, Hrvatski muzeji i zbirke online, 2021, <https://hvm.mdc.hr/?view=town#V>, (pregledano: 20.10.2021.)
- Međunarodno vijeće za spomenike i spomeničke cjeline (ICOMOS), 1999: Povelja o kulturnom turizmu (International Cultural Tourism Charter), Mexico
- Međunarodno vijeće za spomenike i spomeničke cjeline (ICOMOS), 1987: Povelja o očuvanju povijesnih gradova i urbanih područja (Charter for the Conservation of Historic Towns and Urban Areas), Washington
- Međunarodno vijeće za spomenike i spomeničke cjeline (ICOMOS), 1982: Povelja o povijesnim vrtovima i perivojima (The Florence Charter – Charter on Historic Gardens), Firenca
- Međunarodno vijeće za spomenike i spomeničke cjeline (ICOMOS), 1990: Povelja o zaštiti i upravljanju arheološkom baštinom (Charter for the Protection and Management of the Archeological Heritage), Lausanne
- Međunarodno vijeće za spomenike i spomeničke cjeline (ICOMOS), 1993: Smjernice za obrazovanje u očuvanju spomenika, ansambla i spomeničkih cjelina (Guidelines for Education and Training in the Conservation of Monuments, Ensembles and Sites), Colombo
- Međunarodno vijeće za spomenike i spomeničke cjeline (ICOMOS), 1977: Operativne smjernice za primjenu Konvencije o zaštiti svjetske kulturne i prirodne baštine (Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention), Pariz
- Međunarodno vijeće za spomenike i spomeničke cjeline (ICOMOS), 2005: Deklaracija o zaštiti

Analitička podloga Plana upravljanja povijesnom jezgrom grada Zadra

- smještaja povijesnih građevina, mjesta i područja (Declaration on the Conservation of the Setting of Heritage Structures, Sites and Areas), Xi'an
- Međunarodno vijeće za spomenike i spomeničke cjeline (ICOMOS), 2011: Guidance on Heritage Impact Assessments for Cultural World Heritage Properties, https://www.iccom.org/sites/default/files/2018-07/icomos_guidance_on_heritage_impact_assessments_for_cultural_world_heritage_properties.pdf (pregledano: 15.9.2021.)
  - Meštrović Romano, Zadar od sumraka do mraka, trilogija
  - Milić Bruno, 2020: Dvadeset pet stoljeća urbane kulture na tlu Hrvatske, Zagreb 2020
  - Milivojević, F.: 2021: *Cezarov Ilirik*, Institut za povijest – Filozofski fakultet u Rijeci, Zagreb-Rijeka.
  - Ministarstvo kulture i medija Republike Hrvatske, <https://min-kulture.gov.hr/unesco-16291/dokumenti-398/398> (20.9.2021.)
  - Ministarstvo kulture i medija, 2021: Hrvatsko povjerenstvo za UNESCO, <https://min-kulture.gov.hr/unesco-16291/hrvatsko-povjerenstvo-za-unesco/394> (pregledano: 22.10.2021.)
  - Ministarstvo kulture Republike Hrvatske: Opće konzervatorske smjernice za upravljanje javnim prostorom kulturno-povijesnih cjelina gradskih obilježja, <https://min-kulture.gov.hr/konzervatorske-smjernice-i-preporuke/19794> (pregledano: 14.9.2021.)
  - Ministarstvo kulture Republike Hrvatske: Preporuke za primjenu mjera energetske učinkovitosti na graditeljskoj baštini, <https://min-kulture.gov.hr/konzervatorske-smjernice-i-preporuke/19794> (pregledano: 14.9.2021.)
  - Ministarstvo pravosuđa i uprava, 2021: Registar udruga Republike Hrvatske, <https://registri.uprava.hr/#!udruga> (pregledano: 21.10.2021.)
  - Ministarstvo prostornog uređenja, graditeljstva i državne imovine, 2019: Preporuke za primjenu mjera energetske učinkovitosti na graditeljskoj baštini, [Preporuke za primjenu mjera energetske učinkovitosti na graditeljskoj baštini.pdf \(gov.hr\)](https://www.odvodnja.hr/odvodustav.html) (pregledano: 21.10.2021.)
  - Ministarstvo prostornog uređenja, graditeljstva i državne imovine, 2020: Dugoročna strategija obnove nacionalnog fonda zgrada do 2050. Godine, [hr_ltrs_2020.pdf \(europa.eu\)](https://www.odvodnja.hr/odvodustav.html) (pregledano: 21.10.2021.)
  - Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova Europske unije, 2018: Vrijednosti indeksa razvijenosti i pokazatelja za izračun indeksa razvijenosti prema novom modelu izračuna na lokalnoj razini (2014. – 2016.), <https://razvoj.gov.hr/o-ministarstvu/djelokrug-1939/regionalni-razvoj/indeks-razvijenosti/vrijednosti-indeksa-razvijenosti-i-pokazatelja-za-izracun-indeksa-razvijenosti-2018/3740> (pregledano 05.10.2021.)
  - Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova Europske unije, 2018: Vrijednosti indeksa razvijenosti i pokazatelja za izračun indeksa razvijenosti prema novom modelu izračuna na županijskoj razini (2014. – 2016.), [https://razvoj.gov.hr/UserDocImages//O%20ministarstvu/Regionalni%20razvoj/indeks%20razvijenosti/Vrijednosti%20indeksa%20razvijenosti%20i%20pokazatelja%20za%20izracun%20indeksa%20razvijenosti_jedinice%20podru%C4%8Dne%20\(regionalne\)%20s%20amouprave.pdf](https://razvoj.gov.hr/UserDocImages//O%20ministarstvu/Regionalni%20razvoj/indeks%20razvijenosti/Vrijednosti%20indeksa%20razvijenosti%20i%20pokazatelja%20za%20izracun%20indeksa%20razvijenosti_jedinice%20podru%C4%8Dne%20(regionalne)%20s%20amouprave.pdf) (pregledano 05.10.2021.)
  - Mlikota, A., 2015: Četrnaest arhitektonskih i urbanističkih vizija povijesne jezgre Zadra nastalih 1953. godine, *Ars Adriatica* 5, 163-192.
  - Nacionalna strategija izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom, NN 42/17.
  - Nejašmić, I., 2005: Demogeografija: stanovništvo u prostornim odnosima i procesima, Školska knjiga, Grad Zagreb.
  - Njegač, D., Gašparović, S., Stipešević, Z., 2010: Promjene u funkcionalno-prostornoj strukturi Osijeka nakon 1991. godine, *Hrvatski geografski glasnik*, 72 (2), 101 – 121.
  - Obala i lučice, 2021: Parking Zadar, <https://oil.hr/parking-zadar> (08.09.2021.)
  - Odbor za svjetsku baštinu, 1972: Konvencija o zaštiti svjetske kulturne i prirodne baštine (Convention concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage), Pariz
  - Odbor za svjetsku baštinu, 1976: Preporuke o očuvanju i suvremenoj ulozi povijesnih područja (Recommendation Concerning the Safeguarding and Contemporary Role of Historic Areas), Nairobi
  - Odbor za svjetsku baštinu, 2002: Deklaracija o svjetskoj baštini (The Budapest Declaration on World Heritage), Budimpešta
  - Odbor za svjetsku baštinu, 2005: Deklaracija o očuvanju povijesnih urbanih krajolika (Vienna Memorandum on „World Heritage and Contemporary Architecture - Managing the Historic Urban Landscape“), Vienna
  - Odbor za svjetsku baštinu, 2011: Preporuka o povijesnim urbanim krajolicima (Recommendation on the Historic Urban Landscape), Pariz
  - Odbor za svjetsku baštinu, 2011: Strategija izgradnje kapaciteta na području svjetske baštine (World Heritage Capacity-Building Strategy), Pariz
  - Odluka o razvrstavanju javnih cesta, NN 18/21
  - Odvodnja d.o.o., 2021a: Sustav odvodnje, <https://www.odvodnja.hr/odvodustav.html>, (pregledano: 14.9.2021.)
  - Odvodnja d.o.o., 2021b: Crpne postaje javnog sustava odvodnje, <https://www.odvodnja.hr/odvodcpostaje.html>, (pregledano: 14.9.2021.)
  - Peričić Š., Rabac-Čondrić G., Rados Z., Stagličić M., Travirka A., 2011: Zadar za austrijske uprave – Prošlost Zadra IV; Matica hrvatska – Ogranak Zadar
  - Petricioli, I., 1958: *Dva tisućljeća zadarskog urbanizma*, Filozofski fakultet Zadar, Zadar
  - Plan zaštite i spašavanja i Plan civilne zaštite, Zadarska županija, Zadar, 2015.
  - Poljičak, I., 2013: Utjecaj suvremenog kulturnog turizma na promjene načina života u starim gradskim jezgrama na hrvatskoj obali, u: Zbornika radova Veleučilišta u Šibeniku, 4 (1), 83-89.

Analitička podloga Plana upravljanja povijesnom jezgrom grada Zadra

- PPUGZ, Prostorni plan uređenja Grada Zadra, Glasnik Grada Zadra 04/04, 03/08, 16/11, 02/16, 13/16 i 14/19
- Pravilnik o označavanju nepokretnih kulturnih dobara i objekata u kojima su smještene zbirke kulturnih dobara, NN 12/06.
- Pravilnik o dokumentaciji za izdavanje prethodnog odobrenja za radove na kulturnom dobru, NN 134/15
- Pravilnik o jednostavnim i drugim građevinama i radovima, NN 112/2017
- Pravilnik o osiguranju pristupačnosti građevina osobama s invaliditetom i smanjenom pokretljivošću, NN 78/13.
- Pravilnik o razvrstavanju i kategorizaciji objekata u kojima se pružaju ugostiteljske usluge u domaćinstvu, Narodne novine, br. 9/2016
- Pravilnik o sadržaju, mjerilima kartografskih prikaza, obveznim prostornim pokazateljima, standardu elaborata i obveznih priloga prostornih planova, Narodne novine, br. 148/2010
- Pravilnik o uvjetima za dobivanje dopuštenja za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, NN 98/2018
- Pravilniku o arheološkim istraživanjima, NN, 102/2010.
- PRKGZ, Plan razvoja kulture grada Zadra 2019. – 2026., Grad Zadar, Zadar, 2020.
- PROFUTURUS d.o.o., 2017: Razvoj infrastrukture širokopojasnog pristupa na području Zadra, https://www.zadarska-zupanija.hr/images/dokumenti/upravni-gospodarstvo/dokumentacija-javna-rasprava/Nacrt_PRSI.pdf (pregledano: 30.9.2021.)
- Program zaštite zraka, ozonskog sloja, ublažavanja klimatskih promjena i prilagodbe klimatskim promjenama za područje Grada Zadra (2020.- 2024.), Grad Zadar, Zagreb, 2020.
- Prostorni plan Zadarske županije, Službeni glasnik Zadarske županije 02/01, 06/04, 02/05, 17/06, 03/10, 15/14 i 14/15
- PRVNGZ, Procjena rizika od velikih nesreća za Grad Zadar, Grad Zadar, Zadar, 2018.
- Radna skupina za izradu Prijedloga dokumenta „Arhitektonske politike“, 2012: Arhitektonske politike Republike Hrvatske 2013. – 2020., Apolitika, nacionalne smjernice za vrsnoću i kulturu građenja, https://www.arhitektika.hr/files/file/vijesti/11_2012/Apolitika_Arhitektonske%20politike%20Republike%20Hrvatske%202013-2020.pdf (pregledano: 15.9.2021.)
- Raukar, T., Petricioli, I., Svelec, F., Peričić, Š., 1987: *Prošlost Zadra III, Zadar pod mletačkom upravom 1409. – 1797.*, Filozofski fakultet u Zadru, Zadar.
- Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske, <https://registar.kulturnadobra.hr/#/> (pregledano: 13.09.2021.)
- Registar onečišćavanja okoliša, 2021: Količina prikupljenog otpada, <http://roo.azo.hr/rpt.html?rpt=so1&pbl=roo>, (pregledano: 14.9.2021.)
- Registar udruga Republike Hrvatske, <https://registri.uprava.hr/#!udruge> (pregledano: 3.11.2021.)
- Registar udruga, 2021, <https://registri.uprava.hr/#!udruge>. (pregledano: 17.10.2021.)
- *Rješenje o zaštiti kulturno-povijesne cjeline grada Zadra*, Ministarstvo kulture, 2007.
- Rupprecht Consult, 2020, Smjernice za razvoj i provedbu plana održive urbane mobilnosti, Njemačka
- Službena mrežna stranica Financijske agencije, <https://www.fina.hr> (pregledano: 29.9.2021.)
- Službena mrežna stranica Zadarske županije, <https://www.zadarska-zupanija.hr/> (pregledano: 30.9.2021.)
- SRTGZ, Strategija razvoja turizma Grada Zadra za razdoblje 2016. – 2026., Turistička zajednica Grada Zadra, Zadar, 2016.
- Stagličić, M., 2015: *Graditeljstvo Zadra od klasicizma do secesije, Studije i monografije Instituta za povijest umjetnosti*, Institut za povijest umjetnosti, Zagreb.
- *State of conservation reports*, UNESCO WHC, 2021, <https://whc.unesco.org/en/soc/4110>. (pregledano: 15.10.2021.)
- Strava, 2021, www.strava.com (pregledano: 29.09.2021.)
- Suić, M., 1981: *Prošlost Zadra II, Zadar u starom vijeku*, Filozofski fakultet u Zadru, Zadar.
- Suić, M., 2003: *Antički grad na istočnom Jadranu*, Golden Marketing-Institut za arheologiju, Zagreb.
- Šanjek, F., Tomljenović, I., 1986: Dominikanci i razvoj školstva u srednjovjekovnoj Hrvatskoj, *Croatia Christiana periodica*, 10/47, 48-73.
- Špaleta, A. A., 2021: Boundaries of change - assessing the relevance of buffer zones in the 21st century urban heritage governance: case study UNESCO World Heritage Site of the Old city of Dubrovnik, Master Thesis, Leuven.
- The UNESCO Recommendation on the Historic Urban Landscape, UNESCO World Heritage Centre, 2011, <https://whc.unesco.org/en/hul/> (pregledano: 29.09.2021.)
- *The Venetian Works of Defence Between 15th and 17th Centuries, UNESCO WHL Nomination Format*, UNESCO WHC, 2017.
- Travirka, A., 2003: *Zadar: povijest, kultura, umjetnička baština*, Forum, Zadar.
- Turistička zajednica Grada Zadra, 2021 – nepublicirani izvor
- Turistička zajednica Zadarske županije, 2020: Statistička analiza turističkog prometa u 2019. godini, <https://www.zadar.hr/hr/ोजना/dokumenti> (pregledano: 05.10.2021.)
- Turistička zajednica Zadarske županije, 2021: Statistička analiza turističkog prometa u 2020. godini, <https://www.zadar.hr/hr/ोजना/dokumenti> (pregledano: 05.10.2021.)
- Tvrtke.hr – poslovna tražilica, <https://www.tvrtke.hr/> (pregledano: 01.10.2021.)
- Udruženje obrtnika Zadar, 2020: Izvješće o radu udruženja obrtnika Zadar za 2019. godinu, Obrtnička komora Zadarske županije, Zadar, http://www.uoz.hr/pdf/izvjesca/UOZ_izvjesce-o-radu-2019.pdf (pregledano: 28.09.2021.)
- UNESCO (1972), World Heritage Convention
- UNESCO World Heritage Sustainable Tourism Toolkit,

Analička podloga Plana upravljanja povijesnom jezgrom grada Zadra

- <http://whc.unesco.org/sustainabletourismtoolkit/> (pregledano: 15.09.2021.)
- UNESCO, 2011, Recommendation on The Historic Urban Landscape
- UNESCO, 2011, World Heritage Capacity Building Strategy, World Heritage Committee (WHC-11/35.COM/9B)
- UNESCO, Obrambeni sustavi Republike Venecije 16. i 17. stoljeća, 2021, <https://whc.unesco.org/en/list/1533/> (pregledano: 15.09.2021.)
- UNESCO, Zadar - Episkopalni kompleks, 2021, https://whc.unesco.org/en/tentativelists/157/?fbclid=IwAR1JBp4XapH5zVvbe_5il9qFMcarHe90S7DBbgoJprdYQ7q83RAn3YlGVtg_ (pregledano: 15.09.2021.)
- United Nations World Tourism Organisation (UNWTO), 2021: International Tourism Highlights, 2020 Edition, UNWTO, Madrid.
- Upravni odjel za gospodarenje gradskom imovinom, 2021: Izvješće o tržištu nekretnina za 2020. godinu za područje Grada Zadra, Grad Zadar, <https://www.grad-zadar.hr/repos/doc/Izvjesce%20o%20trzistu%20nekretnina%20za%202020.%20godinu.pdf> (pregledano: 27.9.2021.)
- Urbanistički plan uređenja mješovite namjena Ex Napredak, Glasnik Grada Zadra 12/08
- Urbanistički plan uređenja prostora vojarne Franka Lisice – novi Kampus, Glasnik Grada Zadra 16/11, 10/13 i 08/19
- Uredba o unutarnjem ustrojstvu Ministarstva kulture i medija, NN 97/2020-1819
- Ustav Republike Hrvatske, NN 56/90, 135/97, 08/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14
- Vežić, P, 2013: *Episkopalni kompleks u Zadru*, Sveučilište u Zadru, Zadar.
- Vežić, P., 1993: *Zdenac krstionice u Zadru*, *Peristil: zbornik radova za povijest umjetnosti* 35/36, Zadar, 17 – 24.
- Vlada Republike Hrvatske, 2013: *Strategija razvoja turizma Republike Hrvatske do 2020.*, Zagreb.
- Vlada Republike Hrvatske, 2017: *Odluka o razvrstavanju jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave prema stupnju razvijenosti*, NN 132/2017
- Vodovod d.o.o., 2021: *Vodoposkrbni sustav zadarskog Vodovoda*, <https://www.vodovod-zadar.hr/voda/kvaliteta-vode/vodoposkrbni-sustav-zadarskog-vodovoda>, (pregledano: 14.9.2021.)
- Vresk, M., 2002: *Razvoj urbanih sistema u svijetu: Geografski pregled, drugo prerađeno izdanje*, Školska knjiga, Zagreb
- Zadar baštini, 2021: [Zadar Baštini - Integrirani kulturni program Grada Zadra 2020 \(zadarbastini.hr\)](https://www.zadarbaštini.hr/) (pregledano: 08.10.2021.)
- Zadarska županija, Ipsos, 2016: *Percepcija i prepoznatljivost turističkog branda Zadarske županije*, Zagreb.
- Zakon o financiranju javnih potreba u kulturi, NN, 47/90, 27/93, 38/09.
- Zakon o gospodarenju otpadom, NN 84/21: <https://www.zakon.hr/z/2848/Zakon-o-gospodarenju-otpadom>, (pregledano: 14.9.2021.)
- Zakon o gradnji, NN 153/13, 20/17, 39/19, 125/19
- Zakon o klimatskim promjenama i zaštiti ozonskog sloja, NN 127/19.
- Zakon o komunalnom gospodarstvu, NN 68/18, 110/18, 32/20: <https://www.zakon.hr/z/319/Zakon-o-komunalnom-gospodarstvu>, (pregledano: 13.9.2021.)
- Zakon o kulturnim vijećima NN, 48/04, 44/09 i 68/13.
- Zakon o muzejima, NN 61/18, 98/19
- Zakon o pravima samostalnih umjetnika i poticanju kulturnog i umjetničkog stvaralaštva, NN, 43/96 i 44/96.
- Zakon o prostornom uređenju, NN 153/13, 65/17, 114/18, 39/19, 98/19
- Zakon o ublažavanju i uklanjanju posljedica prirodnih nepogoda, NN 16/19.
- Zakon o udrugama, NN 74/14, 70/17, 98/19.
- Zakon o upravljanju javnim ustanovama u kulturi, NN 96/01, 98/19.
- Zakon o vodama, NN 66/19, 84/21: <https://www.zakon.hr/z/124/Zakon-o-vodama> (pregledano: 14.9.2021.)
- Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, NN 69/99, 151/03, 157/03, 100/04, 87/09, 88/10, 61/11, 25/12, 136/12, 157/13, 152/14, 98/15, 44/17, 90/18, 32/20, 62/20
- Zakon o zaštiti okoliša, NN 80/13, 153/13, 78/15, 12/18, 118/18: <https://www.zakon.hr/z/194/Zakon-o-za%C5%A1titi-okoli%C5%A1a> (pregledano: 30.9.2021.)
- Zakon o zaštiti prirode, NN 80/13, 15/18, 14/19, 127/19: <https://www.zakon.hr/z/403/Zakon-o-za%C5%A1titi-prirode> (pregledano: 30.9.2021.)
- Zakon o zaštiti pučanstva od zaraznih bolesti, NN 79/07, 113/08, 43/09, 130/17, 114/18, 47/20, 134/20.
- Zakon o zaštiti zraka, NN 127/19: <https://www.zakon.hr/z/269/Zakon-o-za%C5%A1titi-zraka> (pregledano: 13.9.2021.)
- Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara (NN 69/99, 151/03, 157/03, 100/04, 87/09, 88/10, 61/11, 25/12, 136/12, 157/13, 152/14, 98/15, 44/17, 90/18, 32/20, 62/20)
- Zavod za javno zdravstvo Zadar, 2020: *Kakvoća mora na morskim plažama Zadarske županije u 2020. godini*, Zadar
- Zavod za prostorno uređenje Zadarske županije, 2015: *Prostorni plan uređenja Grada Zadra - izmjene i dopune*, Zadar
- Zračna Luka Zadar, 2021, www.zadar-airport.hr (29.09.2021.)
- Žmegač, A., 2003: *Zadarske utvrde 16. stoljeća*, *Radovi Instituta povijesti umjetnosti*, 27 107-118.

12 POPIS GRAFIČKIH I TABLIČNIH PRILOGA

12. POPIS GRAFIČKIH I TABLIČNIH PRILOGA

POPIS SLIKA

Slika 1 Grafički prikaz urbanističkih planova uređenja na snazi i za koje je propisana obveza izrade	20
Slika 2 Uvjeti korištenja, uređenja i zaštite prostora	21
Slika 3 Dio grafičkog prikaza: Uvjeti korištenja, uređenja i zaštite prostora	21
Slika 4 Uvjeti za korištenje, uređenje i zaštitu prostora.....	25
Slika 5 Isječak iz grafičkog prikaza: Uvjeti za korištenje, uređenje i zaštitu prostora	25
Slika 6 Dio grafičkog prikaza: Razvoj i uređenje naselja Zadar	27
Slika 7 Dio grafičkog prikaza: Provedbeni dokumenti prostornog uređenja	29
Slika 8 Uvjeti korištenja, uređenja i zaštite površina.....	30
Slika 9 Uvjeti korištenja, uređenja i zaštite površina.....	32
Slika 10 Uvjeti korištenja, uređenja i zaštite površina.....	33
Slika 11 Uvjeti korištenja, uređenja i zaštite površina.....	34
Slika 12 Uvjeti korištenja, uređenja i zaštite površina.....	35
Slika 13 Uvjeti korištenja, uređenja i zaštite površina.....	36
Slika 14 Uvjeti korištenja, uređenja i zaštite površina.....	37
Slika 15 Uvjeti korištenja, uređenja i zaštite površina.....	38
Slika 16 Uvjeti korištenja, uređenja i zaštite površina.....	38
Slika 17 Obuhvat UPU zone Ravnice.....	39
Slika 19 Obuhvat UPU područja Kolovare	40
Slika 20. Zaštićena kulturno-povijesna cjelina grada Zadra	49
Slika 21. Antički Jader.....	50
Slika 22 Prikaz nalaza antičkog Jadera, iscrtanih preko plana grada iz 1941. godine	51
Slika 23. Zadar u srednjem vijeku	52
Slika 24. Plan Zadra krajem 14. st.	53
Slika 25. Zadar u novom vijeku	55
Slika 26. Plan Zadra iz 18. st.....	55
Slika 27. Gradske četvrti novovjekovne Zare	56
Slika 28. Plan iz 1798. godine.....	58
Slika 29. Zadar na razglednici iz 1910. godine	58
Slika 30. Izgled Zadra na početku Drugog svjetskog rata.....	59
Slika 31. Regulacijski plan Zadra iz 1939.	60
Slika 32. Regulacijski plan Brune Milića iz 1955. godine	60
Slika 33. Današnji izgled povijesne jezgre grada Zadra.....	61
Slika 34. Zona A (potpuna zaštita) i zona B (djelomična zaštita) zaštićene kulturno-povijesne cjeline grada Zadra	63
Slika 35. Obuhvat svjetskog kulturnog dobra Obrambeni sustav Zadra i njegove kontaktne (buffer) zone.....	65
Slika 36. Dijagram zaštićenih elemenata zadarskog obrambenog sustava	66
Slika 37. Prikaz obuhvata kulturnog dobra (narančasto) upisanog u Registar.....	67
Slika 38. Prostorni razmještaj kulturnih dobara na području povijesne jezgre grada Zadra.....	70
Slika 39 Položaj UNESCO-ve svjetske baštine unutar prostornog obuhvata Plana upravljanja.....	75
Slika 40. Promjena broja stanovnika na području povijesne jezgre Grada Zadra u razdoblju od 2001. do 2011. godine.....	77

Slika 41. Broj stanovnika i gustoća naseljenosti 2011. godine po popisnim krugovima na prostoru povijesne jezgre Grada Zadra	78
Slika 42. Dobno-spolna struktura stanovništva na području povijesne jezgre Grada Zadra	79
Slika 43. Broj kućanstava po popisnim krugovima na području povijesne jezgre Grada Zadra	80
Slika 44 Trend broja posjetitelja javnih kulturnih ustanova za period 2011. – 2020.....	88
Slika 45 Struktura zaposlenog stanovništva povijesne jezgre prema području djelatnosti.....	92
Slika 46 Struktura djelatnosti unutar povijesne jezgre Grada Zadra	93
Slika 47: Broj turističkih noćenja u Gradu Zadru i naselju Zadru od 2010. do 2020.....	97
Slika 48: Broj turističkih dolazaka stranih i domaćih gostiju u naselju Zadru, 2010.-2021. godine.....	98
Slika 49: Kretanje broja kreveta i postelja po kategorijama smještaja u naselju Zadru 2010.-2020.	100
Slika 50: Kretanje broja postelja prema kategorijama smještaja u povijesnoj jezgri Zadra u razdoblju 2011.-2020.....	101
Slika 51 Crpne postaje javnog sustava odvodnje u Zadru.....	105
Slika 52. Karta potresne opasnosti za povratno razdoblje od 475 godina.....	110
Slika 53. Odstupanje srednje temperature zraka za Republiku Hrvatsku	111
Slika 54. Indeks potencijalne opasnosti od požara u ljetnim mjesecima	112
Slika 55. Shematski prikaz procjene prirodnih i antropogenih rizika	114
Slika 56 Udio u korištenju pojedinog prometnog sredstva.....	115
Slika 57 Položaj nogostupa	116
Slika 58 Frekvencija pješačkog prometa.....	118
Slika 59 Postojeće i planirane biciklističke staze prema Nacrtu Plana održive urbane mobilnosti Grada Zadra (SUMP)	119
Slika 60 Prijedlog biciklističke rute u povijesnoj jezgri	120
Slika 61 Zone naplate s brojem parkirališnih mjesta.....	123
Slika 62 Izvod iz Katastar zelenila Grada Zadra.....	130
Slika 63 Zelene površine u povijesnoj jezgri.....	133
Slika 64 Shematski prikaz mogućeg razvoja zelene infrastrukture.....	135
Slika 65: Namjena prostora na području stare gradske jezgre Zadra (zeleni dio Poluotoka).....	142
Slika 66: Namjena prostora na području stare gradske jezgre (jug)	143
Slika 67: Namjena prostora na području povijesne jezgre Grada Zadra (sjever).....	143
Slika 68: Namjena prostora na području povijesne jezgre Grada Zadra (sjeveroistok).....	144
Slika 69: Prostori stambene namjene na području povijesne jezgre Zadra	145
Slika 70: Prostori stambene namjene na području povijesne jezgre Zadra (Poluotok).....	146
Slika 71: Prostori gospodarske pretežito poslovne namjene na području povijesne jezgre Zadra.....	147
Slika 72: Prostori gospodarske pretežito ugostiteljsko-turističke namjene na području povijesne jezgre Zadra	148
Slika 73: Prostori javne (društvene) namjene na području povijesne jezgre Zadra.....	150
Slika 74: Prostori ostale namjene na području povijesne jezgre Zadra.....	151
Slika 75. Fokus grupe održane su u prostorima obnovljene Providurove palače	157

POPIS TABLICA U TEKSTU

Tablica 1. Popis nepokretnih kulturnih dobara upisanih u Registar	68
Tablica 2 Broj stanovnika i kućanstava Grada Zadra, naselja Zadar i povijesne jezgre 2001. i 2011. godine	76
Tablica 3. Stanovništvo Grada Zadra, naselja Zadar i povijesne jezgre prema velikim dobnim skupinama, 2001. i 2011.....	78
Tablica 4. Kućanstva Grada Zadra i povijesne jezgre prema broju članova, 2001. i 2011.....	80
Tablica 5. Stanovi prema načinu korištenja u Gradu Zadru i povijesnoj jezgri, 2011.....	81
Tablica 6. Ustanove u povijesnoj jezgri koje se bave djelatnosti u kulturi.....	87
Tablica 7 Količina prikupljenog otpada na području Grada Zadra od 2017. do 2019. godine u tonama	106

Tablica 8. Stanice javnog autobusnog prijevoza unutar i oko povijesne jezgre	121
Tablica 9 Prikaz broja zrakoplova i putnika tijekom godina.....	122

POPIS TABLICA U PRILOGU

Tab. 1 Popis dionika civilnog sektora smještenih u povijesnoj jezgri Grada Zadra	175
Tab. 2 Popis dionika koji se bave očuvanjem, zaštitom, valorizacijom i promocijom materijalne i nematerijalne kulturne baštine	178
Tab. 3. Popis kulturnih dobara unutar povijesne jezgre Zadra.....	182
Tab. 4 Popis ustanova društvene infrastrukture u povijesnoj jezgri i prilagođenost objekata osobama s invaliditetom.....	195

13 PRILOZI

13. PRILOZI

Tab. 1 Popis dionika civilnog sektora smještenih u povijesnoj jezgri Grada Zadra

Dionici civilnog sektora
Matica umirovljenika Zadarske županije
Lovačko društvo "DIANA" Zadar
Košarkaški klub "DALBANKA"
Šahovski klub "ZADAR"
Zavičajna udruga "LEPURI"
Udruga antifašističkih boraca i antifašista Grada Zadra
Foto-Kino-Video Klub "ZADAR"
Atletski športski klub "RINA"
Motociklistički klub "PROMOTO"
Zdrug udruga Hrvatskih političkih uznika Republike Hrvatske i inozemstva
Udruga doktora dentalne medicine Zadarske županije
Udruga slijepih Zadarske županije
Udruga za kulturu i umjetnost "Punktum"
Zajednica knjižnica Sveučilišta Hrvatske
Studentski športski rugby klub Sveučilišta u Zadru
Likovna udruga "ZADART"
Stolnoteniski klub "JADERA" Zadar
Matica Zadrana
Malonogometni klub LJEVICA Zadar
Plesni klub ZARA
Amaterska kazališna udruga "ZALET" Zadar
Zadarski komorni orkestar
Udruga hrvatskih civilnih stradalnika Domovinskog rata Zadarske županije
Pikado klub gluhih Zadar
Udruga za jadransko nasljeđe HERA
Erasmus studentska mreža ZADAR
Udruga za promicanje prava umirovljenika branitelja ZADAR
Udruga za promicanje kulture i umjetnosti "ARTSTUDIO"
Narodni list UDRUGA
Studentski bočarski klub Sveučilišta u Zadru
Športsko društvo osoba oštećena sluha "ZADAR"
Društvo pedagoga tehničke kulture Zadar
Udruga športske rekreacije "Elektra" Zadar
Društvo športske rekreacije "Zadar"
Športski savez gluhih Zadarske županije
"Kultura za život"
Ronilački klub Sveučilišta u Zadru – Zadron
Aikido klub "ZADAR"
Veterani košarkaškog kluba "ZADAR"
Udruga za mali nogomet Zadarske županije
Udruga vaterpolskih sudaca Zadarske županije
Udruga geodeta Zadarske županije
Planinarsko društvo "PAKLENICA" Zadar
Udruga za zaštitu prava potrošača "Zadarski potrošač" – Zadar
Hrvatsko društvo likovnih umjetnika Zadar
Savez za športski ribolov na moru Zadarske županije
Udruga kolekcionara predmeta i starina "STARINAR"
Humanitarna udruga za pomoć djeci i socijalno ugroženim obiteljima "ŠPUDICA"
Društvo za povjesnicu Zadarske nadbiskupije – Zmajević
Klub jedrenja na dasci "SPINAHER" Zadar
Udruga "DANTE ALIGHIERI" Zadar

Analitička podloga Plana upravljanja povijesnom jezgrom grada Zadra

Likovna udruga "ANASTASIA" Zadar
Društvo arhitekata Zadra
Udruga vlasnika i korisnika Internet stranica "iZADAR"
Udruga glazbeno-estradnih umjetnika DONAT
Ogranak Matice Hrvatske u Zadru
Malonogometni klub "VODOVOD"
Udruga košarkaških sudaca Zadarske županije
Udruga prognanih Hrvata Srijema, Banata i Bačke
Pokret Zelenih Zadar
Stolnoteniski klub studenata Sveučilišta u Zadru
Studentski športski nogometni klub Sveučilišta u Zadru
Hrvatsko filološko društvo
Hrvatsko društvo političkih uznika "IVO MAŠINA" Zadar
Studentski športski rukometni klub Sveučilišta u Zadru
Zajednica hrvatskih udruga pomorskih kapetana
Kulturno-umjetnička udruga "Vicko Zmajević" Zadar – Arbanasi
Udruga dragovoljaca i branitelja Domovinskog rata 7. Domobranske pukovnije Zadar
Društvo propela Zadar
Stanica planinarskih vodiča Zadar
Hrvatsko agronomsko društvo Zadar
Sportsko ribolovno društvo "LUKA"
Košarkaški klub "PET BUNARA" – Zadar
Badmintonski klub "ZAMAH" Zadar
Društvo energetičara Zadar
Boksački klub "REBEL"
Udruga studenata psihologije "KASPER"
Udruga ratnih i vojnih invalida Grada Zadra
Plesna udruga ZARA
Gimnastički klub "ZADAR"
Udruga košarkaških trenera Zadarske županije
Društvo za zaštitu biciklista u prometu Zadar
Eko-udruga-Liberta-Zadar
Udruga supruga branitelja liječenih od PTSP-a Zadar
Udruga diplomiranih psihologa Sveučilišta u Zadru
Društvo za ceste Zadar – Via vita
Udruga pacijenata oboljelih od glaukoma
Malonogometni klub Arsenal
Nogometni klub Zadar 1965
Udruga 'A Cappella' pjevanja a.k.a. Crescendo
Sportsko penjački klub Paklenica
Udruga za kulturu i umjetnost u pokretu
Udruga za promicanje kreativnog razmišljanja, razvoj koncentracije i logičkog zaključivanja "Promo Chess Zadar"
Udruga apstinenata za pomoć pri resocijalizaciji "Porat"
Malonogometni klub "Dalmatinska banka" Zadar
Udruga dijaliziranih i transplatiranih bubrežnih bolesnika u Zadru
Gljivarsko društvo Zadar
Udruga malih dioničara "Cenmar" d.d. Zadar
Radio klub "Zadar"
Plesna udruga "Gesta"
Košarkaški klub "Pet bunara" – Zadar
Udruga osoba oštećena sluha Zadar
Gimnastički klub "Zadar"
Udruga za mali nogomet Zadarske županije
Dalmatinska muška klapa "A'Cappella"
Udruga turističkih vodiča Zadra – "Donat"
Udruga trgovaca Zadarske županije

Analitička podloga Plana upravljanja povijesnom jezgrom grada Zadra

Plesni klub Tango Zadar
Stolnoteniski klub "Jadera" Zadar
Hrvatska žena "Zadar"
Udruga diplomiranih psihologa Sveučilišta u Zadru
Sveučilišni športski odbojkaški klub Zadar
Udruga prijatelja "Sv. Krševan" Zadar
Udruga Zdrug branitelja Zadra
Malonogometni klub gluhih Zadar
Kuglački klub gluhih Zadar
Zajednica tehničke kulture Zadarske županije
Zajednica kulturno-umjetničkih društava Zadarske županije "Baština"
Badmintonski klub "Zamah" Zadar
Šahovski klub Sveučilišta u Zadru
Atletski športski klub "Rina"
Studentsko športsko društvo Sveučilišta u Zagrebu
Studentska kazališna udruga "Francofolie" Zadar
Malonogometni klub "Višnjik"
Udruga navijača Tornado Zadar
Sportska udruga slijepih i slabovidnih osoba "Donat"
Studentski plivački klub Sveučilišta u Zadru
Društvo sportske rekreacije "Evala"
Udruga za promicanje umjetnosti i kulture tetoviranja "Tiamat"
Humanitarna udruga "Put" Zadar
Druga mladih poduzetnika
Humanitarna udruga "Jakov Zadranin" Zadar
Udruga dobrovoljnih davatelja krvi Kalelarga Zadar
Minigolf klub gluhih Zadar
Likovna udruga "Anastasia" Zadar
Centar razvoja kreativnih i duhovnih potencijala – Anima Mea
Udruga "Centar Tara"
Udruga za poticanje razvoja znanosti i istraživanja "Porast"
Hrvatsko pjevačko glazbeno društvo "Zoranić"
Hrvatsko filatelističko društvo Zadar
Udruga za evaluaciju i poticanje obrazovne inkluzije mladih s teškoćama u razvoju "New way"

Izvor: Grad Zadar 2021; Ministarstvo pravosuđa i uprave, 2021

Analitička podloga Plana upravljanja povijesnom jezgrom grada Zadra

Tab. 2 Popis dionika koji se bave očuvanjem, zaštitom, valorizacijom i promocijom materijalne i nematerijalne kulturne baštine

Dionik	Područje djelovanja
Zavičajna udruga "LEPURI"	<ul style="list-style-type: none"> - Druženje i upoznavanje članova Udruge - Jačanje veza sa zavičajem - Promicanje i organiziranje kulturnih događaja vezanih uz selo Lepuri - Suradnja s drugim srodnim udrugama na području Zadra i izvan tog područja
Foto-Kino-Video Klub "Zadar"	<ul style="list-style-type: none"> - Omogućavanje i stvaranje uvjeta za slobodno udruživanje građana radi ostvarivanja osobnih i zajedničkih interesa iz područja audiovizualnih tehničkih djelatnosti (fotografska, filmska i video djelatnost) - Razvitak i promidžba tehničke kulture
Udruga za kulturu i umjetnost "Punktum"	<ul style="list-style-type: none"> - Promicanje, razvitak te unapređenje kulturnog i umjetničkog života grada Zadra, s naglaskom na suvremene umjetničke projekte - Akcije i manifestacije koje promiču propitivanja kulturnih fenomena
Likovna udruga "ZADART"	<ul style="list-style-type: none"> - Dragovoljno okupljanje likovnih stvaratelja koji žive i djeluju u Republici Hrvatskoj, a njihova djela pripadaju hrvatskoj umjetnosti - Udružuju se radi zaštite promicanja zajedničkih kulturnih i likovnih interesa i ciljeva
Plesni klub ZARA	<ul style="list-style-type: none"> - Potiče, promiče i razvija plesnu kulturu kod svojih članova
Amaterska kazališna udruga "ZALET" Zadar	<ul style="list-style-type: none"> - Potiče kazališnu edukaciju djece i mladih o dramskom i kazališnom stvaralaštvu putem kreativnih radionica - Organizira seminare, tribine, savjetovanja i druge skupove o kazališnom stvaralaštvu mladih - Potiče samostalno stvaralaštvo djece i mladih stvaranjem predstava i kreativnih radionica za mlade sukladno zakonu - Potiče organiziranje festivala, performansi, raznovrsne izložbe i umjetnička događanja iz oblasti kazališne kulture mladih sukladno drugim propisima - Ostvaruje suradnju s odgojno-obrazovnim i umjetničkim ustanovama, te srodnim strukovnim udrugama u Hrvatskoj i inozemstvu
Zadarski komorni orkestar	<ul style="list-style-type: none"> - Okupljanje građana sa svrhom njegovanja bogate tradicije klasične glazbe, posebice nacionalnog naslijeđa - Sudjelovanje na domaćim, međunarodnim i inozemnim koncertima, natjecanjima i ostalim kulturnim manifestacijama, sukladno posebnim propisima - Pronalaženje, sakupljanje i pohranjivanje značajne građe glazbene baštine, sukladno posebnim propisima - Redovito održavanje probi i studiozno pripremanje izvedbi s ciljem unapređivanja djelovanja orkestra, te pripreme glazbenika pojedinaca za koncerte i druge samostalne i zajedničke izvedbe - Suradnja s renomiranim solistima i drugim kulturno – umjetničkim ustanovama, ansamblima i institucijama, u zemlji i inozemstvu koje podupiru rad Udruge
Udruga za promicanje kulture i umjetnosti "ARTSTUDIO"	<ul style="list-style-type: none"> - Promicanje i poticanje kulturno - umjetničkih sadržaja te stvaralaštva u kulturi i umjetnosti, posebno na području vizualne umjetnosti
"Kultura za život"	<ul style="list-style-type: none"> - poticanje održivog korištenja prirodnih izvora (organske i tradicijske poljoprivrede, posebnih tradicijskih znanja i vještina za očuvanje prirode i zdravlja - korištenje tehnike koja ne zagađuje okoliš - pripremanje zdrave hrane - promicanje zdravog načina življenja kao i ostale djelatnosti iz članka 8. Statuta Udruge

Analitička podloga Plana upravljanja povijesnom jezgrom grada Zadra

<p style="text-align: center;">Hrvatsko društvo likovnih umjetnika Zadar</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Organizirano okupljanje likovnih stvaralaca i djelatnika s ciljem ostvarivanja uvjeta za nesmetan i slobodan stvaralački rad - Promicanje likovne kulture građana, a poglavito mladeži - Poticanje zaštite djela i autorskih prava svojih članova - Unapređenje suradnje s ostalim udrugama/društvima umjetnika - Organiziranje i poticanje međunarodnih likovnih akcija u Zadarskoj županiji i nastupanja svojih članova u inozemstvu - Sudjelovanje u priprema zakonskih i drugih propisa značajnih za likovno stvaralaštvo - Sudjelovanje u pripremanjima zakonskih i drugih propisa značajnih za likovno stvaralaštvo
<p style="text-align: center;">Udruga kolekcionara predmeta i starina "STARINAR"</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Potiče, pomaže i razvija kulturu očuvanja i sakupljanja predmeta i starina
<p style="text-align: center;">Društvo za povjesnicu Zadarske nadbiskupije – Zmajević</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Potiče i promiče zaštitu i očuvanje materijalnih i nematerijalnih kulturnih dobara, kulturnih krajolika, - Potiče istraživanje prošlosti, arheologije, povijest umjetnosti i geografije Zadarske nadbiskupije (uključujući povijesnu Ninsku i Biogradsku biskupiju) - Potiče prikupljanje relevantnih izvora i objavljivanje radova vezanih uz te teme, sukladno posebnim propisima
<p style="text-align: center;">Udruga "DANTE ALIGHIERI" Zadar</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Njegovanje talijanskog jezika i kulture - Podupiranje interesa i ljubavi za talijanski jezik i kulturu
<p style="text-align: center;">Društvo arhitekata Zadra</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Promicanje, razvitak i unapređenje hrvatske arhitekture i urbanizma, kulture prostora i zaštite okoliša u skladu s etikom i uzancama arhitektonske struke na području grada Zadra i Zadarske županije
<p style="text-align: center;">Udruga glazbeno-estradnih umjetnika DONAT</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Okupljanje glazbeno estradnih umjetnika (izvođača, scenskih i drugih djelatnika) - Posreduje u realizaciji glazbeno-estradnih umjetničkih programa između svojih članova i korisnika tih programa - Organizira, odnosno sudjeluje u organizaciji natjecanja mladih i još neafirmiranih članova radi otkrivanja talenata i njihove afirmacije na polju glazbeno-estradne umjetničke i druge srodne djelatnosti - Potiče i pomaže stručno usavršavanje svojih članova - U okviru postojećih propisa brine se o ostvarivanju autorski prava svojih članova i po tom pitanju surađuje s odgovarajućim tijelima Republike Hrvatske, udrugama i asocijacijama - Brine i skrbi za svoje članove - Pomaže i posreduje članovima prilikom nabave glazbene opreme potrebne za obavljanje njihove djelatnosti - Izdaje publikacije uključujući glazbena, notna, tekstovna, diskografska, kazetna i druga izdanja i albume za svoje članove
<p style="text-align: center;">Ogranak Matice Hrvatske u Zadru</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Poticanje narodnog i kulturnog identiteta hrvatskog naroda na svim područjima umjetničkog, znanstvenog i duhovnog stvaralaštva, te njegovanje hrvatskog narodnog osjećaja
<p style="text-align: center;">Hrvatsko filološko društvo Zadar</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Proučavanje na području filologije, tj. znanosti o jeziku i znanosti o književnosti - Udruživanje i okupljanje onih koji se bave problemima s područja jezika i književnosti - Pripremanje i podizanje stručnog obrazovanja i znanstvene aktivnosti članova - Izdavanje stručnih i znanstvenih djela s područja filologije - Pripremanje i održavanje stručnih predavanja i znanstvenih skupova, natjecanje u poznavanju jezika, razvijanje jezične i književne kulture - Pružanje pomoći pri sastavljanju nastavnih programa jezik i književnosti, - Praćenje filoloških područja u školstvu; održavanje veza i suradnja s drugim srodnim udruženjima u Republici Hrvatskoj i u inozemstvu - Zalaganje za otvorenost u stručnom i znanstvenom radu - Populariziranje filoloških znanosti.

Analitička podloga Plana upravljanja povijesnom jezgrom grada Zadra

<p>Kulturno-umjetnička udruga "Vicko Zmajević" Zadar - Arbanasi</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Očuvanje, promicanje, razvitak, valorizacija i unaprjeđenje kulturne baštine, te kulturno-umjetničkog stvaralaštva na područjima od posebnog značenja za etničku cjelinu mjesta Arbanasi
<p>Društvo propela Zadar</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Obogaćivanje kulturnog i zabavnog života u Zadarskoj županiji, - Potenciranje osjećaja pripadnosti sredini u kojoj živimo - Oživljavanje tradicionalnih vrednota i poticanje stvaranja suvremenog identiteta
<p>Plesna udruga ZARA</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Okuplja članove koji bi se bavili plesom u skladu sa zakonom - Potiče razvoj plesa podukom članova - Promiče plesnu kulturu - Suradnja s drugim udrugama koje podupiru rad Udruge - Organizira plesne nastupe i manifestacije članova sukladno posebnim propisima
<p>Udruga 'A Cappella' pjevanja a.k.a. Crescendo</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Promicanje i razvoj a cappella pjevanja i scenskog nastupa među svojim članovima - Promocija istog
<p>Udruga za kulturu i umjetnost u Pokretu</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Promicanje, razvitak i unapređenje nezavisnog kulturnog, umjetničkog i kreativnog izražavanja - Poticanje, promicanje i unapređenje svih oblika aktivnosti na području izvedbene i vizualne umjetnosti, te audiovizualnog stvaralaštva - Poticanje, promicanje i unapređivanje razvoja kulture i umjetnosti na području Republike Hrvatske - Unapređenje umjetničkog stvaralaštva i sociokulturnog života u Gradu Zadru i Zadarskoj županiji - Razvoj umjetničkih znanja i vještina među članovima - Pravilno usmjeravanje psihofizičkog razvoja djece i mladih - Osobni rast i razvoj opće populacije - Razvoj civilnog društva
<p>Plesna udruga "Gesta"</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Poticanje razvoja plesa i plesne kulture kod djece i mladeži
<p>Dalmatinska muška klapa "A'Cappella"</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Okuplja članove koji promiču i unapređuju dalmatinsku klapsku pjesmu - Promiče hrvatsku kulturnu baštinu - Njeguje tehniku pjevanja folklornog tona - Suraduje s ostalim kulturno-umjetničkim udrugama - Suraduje sa svim institucijama koje organiziraju smotre i priredbe koje podupiru rad Klape - Vodi brigu o očuvanju kulturno-umjetničke tradicije grada Zadra i Zadarske županije
<p>Plesni klub Tango Zadar</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Okuplja djecu, mladež i građane koji su ljubitelji plesa i žele se baviti plesom - Promiče i potiče kod članova Udruge druženje putem plesa - Radi na afirmaciji plesne umjetnosti plesnim stvaranjem i izražajem njenih članova kao i sve ostale djelatnosti iz članka 8. Statuta Udruge
<p>Hrvatska žena "Zadar"</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Promicanje humanitarnih, kulturnih, prosvjetnih i socijalnih interesa članica i ljubavi prema domovini - Organiziranje predavanja o njegovanju duhovnih vrijednosti i ciljeva Udruge - Obavljanje i drugih poslova koji doprinose ostvarivanju ciljeva Udruge
<p>Zajednica kulturno-umjetničkih društava Zadarske županije "Baština"</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Potiče i unapređuje kulturno umjetničko stvaralaštvo na području Zadarske županije suradnjom svih članica Zajednice - Suraduje s nadležnim tijelima Zadarske županije - Organizira smotre, susrete, folklorne večeri i druga događanja kroz kvalitetu zajedničkog organiziranja kao i sve druge djelatnosti iz članka 7. Statuta Zajednice
<p>Studentska kazališna udruga "Francofolie" Zadar</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Potiče kazališnu edukaciju studenata o dramskom i kazališnom stvaralaštvu putem kreativnih radionica - Pruža mogućnost usavršavanja francuskog jezika putem slobodnog izražavanja na tom jeziku uz pomoć izvornih govornika (dramske kazalište: tekst i glas / fizičko: tijelo i pokret); - Organizira seminare, savjetovanja i druge stručne skupove o kazališnom stvaralaštvu u okviru studija francuskog jezika i književnosti za članove Udruge

Analitička podloga Plana upravljanja povijesnom jezgrom grada Zadra

	<ul style="list-style-type: none"> - Potiče samostalno stvaralaštvo mladih stvaranjem predstava i kreativnih radionica - Organizira performanse, kulturne večeri i umjetnička događanja na francuskom jeziku iz kazališne kulture i sudjeluje u njima - Ostvaruje suradnju s odgojno-obrazovnim i umjetničkim ustanovama, te srodnim udrugama u Hrvatskoj i inozemstvu koje podržavaju rad Udruge
Udruga za promicanje umjetnosti i kulture tetoviranja "Tiamat"	<ul style="list-style-type: none"> - Poticanje okupljanja kreativnih osoba, bez obzira kojoj kulturnoj ili subkulturnoj grupi pripadali kako bi realizirali svoje potencijale formirali i promovirali u relevantne pojedince ili grupe kako u umjetničkom tako i u društvenom smislu - Poticanje razvoja nezavisne kulture - Promicanje kulture i umjetnosti tetoviranja
Humanitarna udruga "Put" Zadar	<ul style="list-style-type: none"> - Djeluje na području socijalne djelatnosti u oblasti humanitarne pomoći
Likovna udruga "Anastasia" Zadar	<ul style="list-style-type: none"> - Potiče, promiče, razvija te unapređuje likovnu kulturu, umjetničko i kreativno izražavanje
Hrvatsko pjevačko glazbeno društvo Zoranić	<ul style="list-style-type: none"> - Poticanje i promicanje svih oblika glazbe, posebice zbornog pjevanja i vokalnog izražavanja kroz razne oblike glazbenih i glazbeno-scenskih formi u svrhu razvijanja kulturno – umjetničkog amaterizma
Hrvatsko filatelističko društvo Zadar	<ul style="list-style-type: none"> - Promicanje i svestrano razvijanje filatelije među građanima, osobito mladeži, te pretvaranje filatelije u značajan instrument njihovog kulturnog, domoljubnog i humanističkog odgoja, kao i pokretanje i razvijanje suradnje među filatelističkim društvima s područja Republike Hrvatske - Aktivno sudjeluje u razvitku hrvatske filatelije, te njezinim povezivanjem s filatelijom drugih zemalja
Zajednica knjižnica Sveučilišta Hrvatske	<ul style="list-style-type: none"> - Izgrađivati skupni katalog knjižnica članova Udruge putem kojeg će se korisnicima knjižnica pružiti mogućnost korištenja građe iz svih zbirki knjižnica članova - Organizirati zajedničko djelovanje u nabavi, implementaciji i održavanju zajedničkog knjižničkog programa za potrebe sadašnjih i budućih korisnika sustava - Zajedničko nastupanje u odnosu na dobavljača programa, kada je to u interesu Zajednice kao i sve ostale djelatnosti iz članka 6. Statuta Udruge
Matica Zadrana	<ul style="list-style-type: none"> - Potiče, pomaže i razvija građanske inicijative, kulturni život i svijest građana o razvitku i unapređenju Grada Zadra, a osobito u očuvanju tradicije Grada Zadra, brige oko njegovih starina, kulturne i civilizacijske osebujnosti i zaštite priobalja itd.

Izvor: Grad Zadar, 2021; Ministarstvo pravosuđa i uprave, 2021

Tab. 3. Popis kulturnih dobara unutar povijesne jezgre Zadra

1. Kulturno-povijesna cjelina grada Zadra

Oznaka dobra: **Z-3409**

Opći podaci

Pravni status: zaštićeno kulturno dobro

Vrsta: kulturno-povijesna cjelina

Klasifikacija: urbana cjelina

Datacija: 8. st.p.n.e. - 20. st.n.e.

Opis

Povijesna jezgra Zadra smještena je na izduženom poluotoku. Naselje Liburna u 1. st. pr.n.e. postaje rimska kolonija lader. Antički raster grada sačuvao se do danas. Glavna uzdužna i glavna poprečna ulica zatvaraju prostor gradskog trga-foruma. U ranokršćansko je doba izgrađen episkopalni kompleks s katedralom, baptisterijem, i episkopijem, Crkva Sv.Donata najvrjedniji je primjer predromaničkog graditeljstva u nas. Crkva, kapitul i zvonik sv. Marije, crkva sv. Krševana i sv. Stošije su primjeri romaničkog stila. Gotički je stil zastupljen crkvama Sv.Frane, Sv.Dominika i Sv.Mihovila. Iz razdoblja renesanse su gradske zidine. 60% povijesne jezgre srušeno u II. svjetskom ratu.

2. Ostaci crkve sv. Lovre

Oznaka dobra: **Z-751**

Opći podaci

Pravni status: zaštićeno kulturno dobro

Vrsta: arheologija

Klasifikacija: kopnena arheološka zona/nalazište

Datacija: 9. st.n.e. - 11. st.n.e.

Smještaj

Narodni trg

Opis

Crkva je jedan od najoriginalnijih arhitektonskih spomenika ranog srednjeg vijeka. Na njoj se iščitavaju elementi predromaničkog i romaničkog stila. Longitudinalnog je oblika s pseudo bazilikalnom trobrodnom podjelom unutrašnjeg prostora koju tvore dvije kratke kolonade. Apsida je pravokutna, upisana u prostoru i presvođena polu kalotom na trompama a do nje su dvije malene pastoforije. Zidne plohe su raščlanjene lezenama i visećim slijepim arkadicama, a pred crkvom je narteks s kulom-zvonikom.

3. Ostaci crkve Stomorica (S. Maria de Pusterla)

Oznaka dobra: **Z-753**

Opći podaci

Pravni status: zaštićeno kulturno dobro

Vrsta: arheologija
Klasifikacija: kopnena arheološka zona/nalazište
Datacija: 11. st.n.e. -

Smještaj
Stomorica

Opis

Crkva je tip centralne građevine, datirane u XI. st., porušene i zatrpane već sredinom XVI. st. izgradnjom gradskih bedema. Ostaci su istraženi i konzervirani u visini cca-1,50 m. Crkva je kružnog oblika s pet polukružnih apsida istaknutih u prostoru i šestim ulaznim krakom koji je pravokutni vestibul, na koji se pod pravim kutom nadovezuje atrij kao nešto uži poprečni krak. Može se zaključiti da je nad centralnim prostorom bila kupola s polu kalotama nad apsidama, a na sjecištu krakova zvonik.

4. Palača Ghirardini

Oznaka dobra: **Z-737**

Opći podaci

Pravni status: zaštićeno kulturno dobro
Vrsta: nepokretna pojedinačna
Klasifikacija: stambene građevine
Datacija: 13. st.n.e. - 15. st.n.e.

Smještaj

Ulica Don Ive Prodana 1

Opis

Palača je smještena na uglu glavnog gradskog trga i danas je sačuvano samo jedno dvokatno krilo od nekad puno veće građevine. Na južnom pročelju sačuvana su izvorna romanička ulazna vrata s lunetom i srpastim lukom. Na katovima razdijeljenim profiliranim vijencem nalaze se nizovi pravokutnih prozora novijeg datuma. Na zapadnom pročelju je najznačajniji gotičko-renesansni balkon na prvom katu pod kojim je reljef s prikazom anđela koji nose girlandu pripisan radionici Andrije Alešija.

5. Veliki Arsenal

Oznaka dobra: **Z-738**

Opći podaci

Pravni status: zaštićeno kulturno dobro
Vrsta: nepokretna pojedinačna
Klasifikacija: industrijske građevine
Datacija: 16. st.n.e. - 18. st.n.e.

Smještaj

Trg tri bunara 1

Opis

Veliki arsenal spada u lučke objekte, a po svojoj namjeni je veliko skladište što se nalazilo unutar Lančanih vrata. Građevina je podignuta već u XVI. st. prije nego što je obrambeni kanal kaštela bio iskorišten za cisterne. Godine 1752. brigom providura G. M. Balbija to je lučko skladište prošireno. Sagrađeno je novo kameno pročelje s dvokrakim simetričnim stubištem. Zgrada arsenala predstavlja najveći sačuvani objekt lučke namjene mletačkog razdoblja u sjevernoj Dalmaciji.

6. Crkva sv. Andrije i sv. Petra Starog

Oznaka dobra: **Z-739**

Opći podaci

Pravni status: zaštićeno kulturno dobro

Vrsta: nepokretna pojedinačna

Klasifikacija: sakralne građevine

Datacija: 5. st.n.e. - 9. st.n.e.

Smještaj

Ulica Dalmatinskog sabora 7

Opis

Crkva se sastoji iz dva dijela, od kojih je prednji prostor stariji, podignut tijekom V/VI. st. kao starokršćanski oratorij, a stražnja crkva povezana s prvom je iz IX. st. Sv. Andrija je jednostavna pravokutna građevina s polukružnom apsidom i polu kalotastim svodom kroz koju se prolazi u crkvu Sv. Petra Starog. To je dvobrodna crkvice s dvije upisane apside i presvođenim naosom. Podijeljena je u četiri traveja. U njenoj gradnji je upotrijebljeno više rimskih spolija a na zidovima su ostaci fresaka.

7. Crkva sv. Marije i samostan benediktinki

Oznaka dobra: **Z-741**

Opći podaci

Pravni status: zaštićeno kulturno dobro

Vrsta: nepokretna pojedinačna

Klasifikacija: sakralni kompleksi

Datacija: 11. st.n.e. - 18. st.n.e.

Smještaj

Ulica Madijevaca 10

Opis

Samostan sa crkvom Sv. Marije osnovan je 1066. god., i pripada ženskom benediktinskom redu. Trobrodna crkva posvećena je 1091. god, dok su početkom XII. st. uz nju dograđeni zvonik i kapitularna dvorana. Zvonik je rekonstruiran u XV. st. a crkva je pregrađivana početkom XVI. i XVIII. st. Crkva je naslijedila oblik

ranoromaničke bazilike, a renesansno preuređenje obuhvatilo je pročelje i južnu fasadu. U sklopu samostana je postavljena Stalna izložba crkvene umjetnosti, poznata kao "Zlato i srebro Zadra".

8. Crkva sv. Frane i samostan franjevaca

Oznaka dobra: **Z-742**

Opći podaci

Pravni status: zaštićeno kulturno dobro

Vrsta: nepokretna pojedinačna

Klasifikacija: sakralni kompleksi

Datacija: 13. st.n.e. - 16. st.n.e.

Smještaj

Trg Sv. Frane 1

Opis

Prostornu cjelovitost samostana čini crkva sa zvonikom i samostanskim krilima što zatvaraju klaustar i gospodarsko dvorište. Crkva je primjer jednobrodne redovničke građevine, posvećene 1280. god. Trodijelno svetište presvođeno je na središnjem dijelu križno rebrastim svodom. Pročelje zidano finim klesancima rastvoreno je portalom baroknih karakteristika i izduženom gotičkom biforom nad njim. Klaustar renesansnih karakteristika sagrađen je 1556. god. U samostanu postoji bogata riznica.

9. Crkva sv. Dominika i ostaci samostana

Oznaka dobra: **Z-743**

Opći podaci

Pravni status: zaštićeno kulturno dobro

Vrsta: nepokretna pojedinačna

Klasifikacija: sakralni kompleksi

Datacija: 13. st.n.e. - 19. st.n.e.

Smještaj

Poljana Branka Stojakovića

Opis

Crkva je jednobrodna građevina sa pravokutnim svetištem posvećena 1280. god. (prvotni titular Sv. Platon), i izraziti je primjer gotičke redovničke arhitekture u Dalmaciji. Ova dominikanska crkva bila je početkom XIX. st. pregrađena i pretvorena u kasarnu. U II. svjetskom ratu je u bombardiranju stradao samostan uz nju. Svetište crkve je presvođeno križno rebrastim svodom, dok je brod prekriven otvorenim krovom. Portal na pročelju ima srpasti romanički luk a nad njim je velika rozeta.

10. Palača Petrizio

Oznaka dobra: **Z-744**

Opći podaci

Pravni status: zaštićeno kulturno dobro

Vrsta: nepokretna pojedinačna

Klasifikacija: stambeno-poslovne građevine

Datacija: 15. st.n.e. - 17. st.n.e.

Smještaj

Ulica Don Ive Prodana 7

Opis

Palača je danas trokatnica smještena u nizu zgrada. Po glavnom pročelju vidi se da je treći kat naknadno podignut. Građevina ima renesansni ritam. Raščlambu uličnog pročelja čine tri vertikalne osi otvora. U prizemnoj zoni po sredini palače stoje gotičko-renesansna vrata s grbom obitelji Petrizio. Prostor unutrašnjeg dvorišta oivičen je djelomično nizom arkada a u središtu je gotičko-renesansna kruna bunara bogato dekorirana s reljefima dva puta koji drže vijenac s obiteljskim grbom.

11. Palača Nassis

Oznaka dobra: **Z-745**

Opći podaci

Pravni status: zaštićeno kulturno dobro

Vrsta: nepokretna pojedinačna

Klasifikacija: stambene građevine

Datacija: 15. st.n.e. - 18. st.n.e.

Smještaj

Ulica Špire Brusine 9

Opis

Dvokatna kuća Nassis slojevita je građevina, izvorno srednjovjekovna, adaptirana kroz XV/XVI st. Kasnogotičkoj i renesansnoj fazi pripadaju najvrjedniji dijelovi građevine. Zgrada ima unutrašnje dvorište u koje se dolazi kroz vrijedan kasnogotički portal. Na prvom katu je velika monofora, a na drugom skladna bifora kasnogotičkog stila. U XVIII. st. otvoreno je nekoliko kvadratnih prozora na pročelju a unutar dvorišta je postavljena kamena bunarska kruna.

12. Palača Grisogono

Oznaka dobra: **Z-746**

Opći podaci

Pravni status: zaštićeno kulturno dobro

Vrsta: nepokretna pojedinačna

Klasifikacija: stambene građevine

Datacija: 15. st.n.e. - 16. st.n.e.

Smještaj

Ulica Ilije Smiljanića 3

Opis

Gotičko-renesansna palača obitelji Grisogono sagrađena je na prostoru dviju manjih srednjovjekovnih kuća. Palača ima unutrašnje dvorište sa cisternom i bunarskom krunom zatvoreno s četiri dvokatna krila. Uz sjeverno i zapadno krilo s dvorišne strane prislonjen je trijem s galerijom kao komunikacija među katovima. Na palači je sačuvano više komada arhitektonske plastike gotičko-renesansnih karakteristika, od čega bi se kićeni prozori mogli pripisati radionici Andrije Alešija

13. Palača Fozze

Oznaka dobra: **Z-747**

Opći podaci

Pravni status: zaštićeno kulturno dobro

Vrsta: nepokretna pojedinačna

Klasifikacija: stambene građevine

Datacija: 17. st.n.e. - 18. st.n.e.

Smještaj

Ulica Borelli 8

Opis

Barokna palača sagrađena je kao dvokatnica i južnom pročelnom fasadom gleda na ulicu. Razvedena je nizom baroknih prozora i monumentalnim portalom flankiranim kompozitnim stubovima. Na nadvratniku je natpis iz 1764. god., a poviše njega dvije konzole s lavljim glavama u punoj plastici. Te je godine zapuštena palača Fozza nazivana "Palazzo del diavolo" adaptirana za kasarnu zvanu Quartier san Michiel. Kasnije je nad profiliranim krovnim vijencem sagrađena mansarda.

14. Palača Borelli

Oznaka dobra: **Z-748**

Opći podaci

Pravni status: zaštićeno kulturno dobro

Vrsta: nepokretna pojedinačna

Klasifikacija: stambene građevine

Datacija: 19. st.n.e. -

Smještaj

Ulica Špire Brusine 7

Opis

Palača Borelli ostatak je nekadašnjeg kompleksa tzv. "Parka Borelli" koji je sačinjavalo više zgrada različite namjene. Kuća se ističe svojim klasicističkim

pročeljem sagrađenim 1851. god. Zgrada je skladna dvokatnica raščlanjena sa sedam prozorskih osi i sedam ulaza za trgovine u prizemlju.

15. Ostaci crkve sv. Tome

Oznaka dobra: **Z-749**

Opći podaci

Pravni status: zaštićeno kulturno dobro

Vrsta: nepokretna pojedinačna

Klasifikacija: sakralne građevine

Datacija: 5. st.n.e. - 19. st.n.e.

Smještaj

Ulica Brne Krnarutića 13

Opis

Ostaci crkve se nalaze inkorporirani u prizemlju stambene zgrade. Starokršćanska trobrodna bazilika kroz povijest je nosila imena Sv. Silvestra i Sv. Križa. Početkom XIX. st. pregrađena je u školu. Danas je prostor preuređen u banku s vidljivim ostacima od po sedam stupova s kubičnim kapitelima u svakoj arkaturi i polukružnom apsidom. Na pročelju su ostaci tri portala od kojih je središnji gotičkih karakteristika a bočni završavaju polukružnim lukom. Jugozapadna fasada čuva tri originalne bifore.

16. Kompleks ženskog odgajališta sv. Dimitrija

Oznaka dobra: **Z-754**

Opći podaci

Pravni status: zaštićeno kulturno dobro

Vrsta: nepokretna pojedinačna

Klasifikacija: javne građevine

Datacija: 20. st.n.e. -

Smještaj

Ulica Ruđera Boškovića

Opis

Sklop odgajališta sa kapelom Sv. Dimitrija sagrađen je na početku XX. st. u neoklasicističkim oblicima na Novoj obali, po projektu bečkog arhitekta Karla Susana. Kompleks ima formu slova L i sastoji se od glavne zgrade - internata i učilišta s dvokatnim prolazom među njima, kapele i dvije sporedne jednokatnice. Glavna zgrada okrenuta moru monumentalna je peterokatnica razvedena s trinaest prozorskih osi. Kapela s monumentalnim portalom i kupolom najpotpunije je klasicističko zdanje u Zadru.

17. Kompleks stare bolnice

Oznaka dobra: **Z-755**

Opći podaci

Pravni status: zaštićeno kulturno dobro

Vrsta: nepokretna pojedinačna

Klasifikacija: javne građevine

Datacija: 16. st.n.e. - 19. st.n.e.

Smještaj

Ulica Jurja Barakovića 5

Opis

Kompleks obuhvaća prostor jedne gradske insule rimske Jadere. Danas su tu arheološki ostaci srednjovjekovne trobrodne bazilike Sv. Marije Velike, kapela Sv. Roka s početka XVI. st., nedovršena crkva Sv. Šime iz 1600. god., ostaci romaničke palače Cedulin i kompleks Stare bolnice nastao dogradnjom palače Cedulin tijekom XVIII. st. Glavni ulaz u bolnicu izgrađen je u baroknim oblicima. Kroz XIX. st. zgrade bolnice su pregrađivane a jedno krilo je srušeno zbog oblikovanja novog ulaza u grad.

18. Gradska straža

Oznaka dobra: **Z-757**

Opći podaci

Pravni status: zaštićeno kulturno dobro

Vrsta: nepokretna pojedinačna

Klasifikacija: javne građevine

Datacija: 16. st.n.e. - 18. st.n.e.

Smještaj

Narodni trg

Opis

Jedna od značajnijih građevina javnog karaktera sagrađena za smještaj gradske straže - vojne posade (Gran Guardija) u vremenu mletačke vlasti nad Zadrom. Podignuta je 1562. god. u oblicima zrele renesanse, navodno po nacrtu mletačkog arhitekta Giangirolama Sanmichelija. U prizemlju je formiran mali vestibul iz kojeg se prolazi u ostale prostorije. 1798. god nad stražom je otpočela gradnja tornja u baroknom slogu za novi sat. Nad krovnom terasom je konstrukcija sa zvonima.

19. Gradska loža

Oznaka dobra: **Z-758**

Opći podaci

Pravni status: zaštićeno kulturno dobro

Vrsta: nepokretna pojedinačna

Klasifikacija: javne građevine

Datacija: 16. st.n.e. -

Smještaj

Narodni Trg 2

Opis

Loža je druga važna zgrada javnog karaktera na glavnom gradskom trgu. Podignuta je na temeljima srednjovjekovne lože koja se spominje u XIII. st. Iz temelja je pregrađena 1565. god. po nacrtu Giangiolama Sanmichelija, u stilu zrele renesanse. Dva reprezentativna pročelja okrenuta na trg i ulicu komponirana su s po tri velika renesansna luka od kojih je srednji ulazni sa stepeništem. U unutrašnjosti se nalazi sudački stol iz 1600. god te zidna klupa a nad njim niša s kipom Bogorodice.

20. Episkopalni kompleks

Oznaka dobra: **Z-759**

Opći podaci

Pravni status: zaštićeno kulturno dobro

Vrsta: nepokretna pojedinačna

Klasifikacija: sakralni kompleksi

Datacija: 5. st.n.e. - 19. st.n.e.

Smještaj

Trg Sv. Stošije 2

Opis

Kompleks je sklop građevina u krugu biskupske palače i katedralne crkve, smješten dijelom na prostoru antičkog Forum. Sastoji se od niza građevina sagrađenih u vremenu od kasne antike do XIX. st. Središnja građevina je trobrodna romanička bazilika Sv. Stošije (Sv. Anastazije) uz koju je sakristija tj. izvorni ranokršćanski katekumeneion i baptisterij centralnog tipa iz V. st. Rotonda Sv. Donata najmonumentalniji je predromanički spomenik u Hrvatskoj. U sklopu je Episkopij i sjemenište Zmajević.

21. Crkva sv. Šimuna

Oznaka dobra: **Z-760**

Opći podaci

Pravni status: zaštićeno kulturno dobro

Vrsta: nepokretna pojedinačna

Klasifikacija: sakralne građevine

Datacija: 5. st.n.e. - 18. st.n.e.

Smještaj

Poljana Šime Budinića

Opis

Na pročeljima bazilike se prepliću stilski oblici starokršćanske, srednjovjekovne, renesansne i barokne arhitekture. Prvotni titular crkve je bio Sv. Stjepan. U prostoru današnje barokizirane crkve stoji gotovo cijela struktura starokršćanske trobrodne bazilike. Dva reda stupova dijele prostor u tri broda, a 1632. god. sagrađeno je veliko četvrtasto svetište za smještaj škrinje Sv. Šimuna remek djela gotičkog zlatarstva. Početkom XVIII. st. dograđuje se sakristija i zvonik uz začelje crkve.

22. Crkva sv. Krševana

Oznaka dobra: **Z-761**

Opći podaci

Pravni status: zaštićeno kulturno dobro

Vrsta: nepokretna pojedinačna

Klasifikacija: sakralne građevine

Datacija: 12. st.n.e. -

Smještaj

Trg Sv. Krševana

Opis

Crkva Sv. Krševana sagrađena je kao trobrodna troapsidalna bazilika, romaničkih stilskih karakteristika i posvećena 1175. god. u sklopu nekad čuvene benediktinske opatije. Unutrašnjost crkve je podijeljena kolonadama u tri broda a zidne plohe krasi ostaci fresaka. Na svetištu je monumentalni barokni oltar s kipovima zadarskih zaštitnika. Uz sjeverni ugao pročelja je prislonjen nedovršeni zvonik iz XV/XVI. st. Građevina je najreprezentativniji primjer romaničke arhitekture u Dalmaciji.

23. Crkva sv. Ilije i zgrada uz nju

Oznaka dobra: **Z-762**

Opći podaci

Pravni status: zaštićeno kulturno dobro

Vrsta: nepokretna pojedinačna

Klasifikacija: sakralne građevine

Datacija: 18. st.n.e. -

Smještaj

Trg Serdara Stojana Jankovića 3

Opis

Crkva je sagrađena 1773. god. na mjestu starije u oblicima domaćeg kasnog baroka. Istočno pročelje sa svetištem je obgrlilo barokni zvonik iz 1754. god. koji se završava iznad loggia oktogonalmim tamburom koji nosi piramidu. Naos je jednobrodni sa stropom ukrašenim štukaturama. Crkva je istočnog obreda i ima

vrijedan mramorni ikonostas dovršen 1811. god., čiji je autor Mihajlo Speranza. Uz crkvu je naslonjena zgrada u kojoj je smještena riznica sa vrijednim inventarom tipičnim za istočni obred.

24. Crkva Gospe od Kaštela (Gospe od Zdravlja)

Oznaka dobra: **Z-763**

Opći podaci

Pravni status: zaštićeno kulturno dobro

Vrsta: nepokretna pojedinačna

Klasifikacija: sakralne građevine

Datacija: 16. st.n.e. - 18. st.n.e.

Smještaj

Ulica Sv. Leopolda Bogdana Mandića 1

Opis

Jezgru crkve čini renesansna rotunda sagrađena 1582. god. na koju se prema istoku, 1703. god. nadovezuje longitudinalni jednobrodni prostor. U prvoj polovici XVIII.st. preuređuje se u baroknom stilu. Pročelje je zidano pravilnim klesancima bunjasto obrađenim i završava zabatom nad kojim su poput akroterija postavljene skulpture triju anđela. Uz začelje rotonde je dograđen zvonik koji završava lukovičastom kupolom. U svetištu na baroknom oltaru je slika "Gospe od zdravlja" Blaža Jurjeva iz 1447. god.

25. Citadela

Oznaka dobra: **Z-764**

Opći podaci

Pravni status: zaštićeno kulturno dobro

Vrsta: nepokretna pojedinačna

Klasifikacija: vojne i obrambene građevine

Datacija: 15. st.n.e. - 18. st.n.e.

Smještaj

Ulica Ruđera Boškovića 5

Opis

Citadela je jedna od dviju srednjovjekovnih gradskih utvrda, smještena na krajnjem jugoistočnom uglu grada. Utvrda je sagrađena u XV. st., na mjestu starije i ima oblik prostranog dvorišta, zatvorenog s visokim zidovima i kulama. U tvrđavu se ulazilo kroz pristupnu kulu sa dvoja vrata s pokretnim mostom, za kola i pješake. U XVI. st. Citadela je obuhvaćena novim gradskim fortifikacijama a u XVIII. st. je dograđena kasarna od koje su sačuvane kazemate presvođene snažnim bačvastim svodovima

26. Ostaci samostana sv. Nikole sa crkvom i zvonikom

Oznaka dobra: **Z-1337**

Opći podaci

Pravni status: zaštićeno kulturno dobro

Vrsta: nepokretna pojedinačna

Klasifikacija: sakralni kompleksi

Datacija: 12. st.n.e. - 18. st.n.e.

Smještaj

Ulica Božidara Petranovića 1

Opis

Crkva i ostaci samostana smješteni su na jugozapadnom vrhu poluotoka. To je trobrodna građevina bazilikalnog tipa sa zvonikom na istočnoj strani pored svetišta i stambenim krilima na začelju. Sagrađena je nakon 1760.god. po projektu A. Piovesana u oblicima klasicizirajućeg baroka, tako da je nasjela na ostatke trobrodne crkve iz XIV. st. U crkvu je ugrađeno više komada predromaničke kamene plastike. Zvonik je romanička građevina, vjerojatno iz XII. st., građen kamenim blokovima i ima tri kata.

27. Kompleks Namjesništva (Kneževa palača)

Oznaka dobra: **Z-7106**

Opći podaci

Pravni status: zaštićeno kulturno dobro

Vrsta: nepokretna pojedinačna

Klasifikacija: javne građevine

Datacija: 13. st.n.e. - 20. st.n.e.

Smještaj

Poljana Šime Budinića 3, Trg Petra Zoranića 1, Ul. Andrije Medulića 2, Ul. Špire Brusine 15 I 17, Rivnica

Opis

Najmonumentalniji građevinski sklop na poluotoku, povijesnoj jezgri grada Zadra, je kompleks Namjesništva nastao krajem 19. st. ujedinjavanjem Kneževe i Providurove palače u jedinstvenu cjelinu namijenjenu zemaljskoj vladi Dalmacije tada pokrajine u Austrougarskoj monarhiji. Smješten na istočnom dijelu grada, sklop je omeđen Poljanom Šime Budinića na sjevernoj strani, Trgom Petra Zoranića i Ulicom Andrije Medulića na istočnoj, ulicom Špire Brusine na južnoj i Ulicom Rivnica na zapadnoj strani. Providurova, a naročito Kneževa palača, su bile vjekovno sjedište svjetovne vlasti te je u povijesnim dokumentima nazivana i općinskom, sudskom, guvernerskom, vladinom i namjesničkom.

28. Crkva sv. Mihovila i samostan franjevac

Oznaka dobra: Z-740

Opći podaci

Pravni status: zaštićeno kulturno dobro

Vrsta: nepokretna pojedinačna

Klasifikacija: sakralni kompleksi

Datacija: 12. st.n.e. - 14. st.n.e.

Smještaj

Ulica Mihovila Klaića 11

Opis

Crkva se spominje u 12.st., ali je potkraj 14.st. pregrađena u gotičkim oblicima koji su se uglavnom sačuvali do danas. U tlocrtu je jednobrodna građevina s pravokutnim svetištem. Glavno pročelje je najreprezentativnije s glavnim portalom pregrađenim u neogotičkom slogu s izvornom lunetom atribuiranom Pavlu iz Sulmone, likovima svetaca i rimskom spolijom. U crkvi se čuva vrijedno oslikano drveno raspelo iz 13.st. Klaustar i samostanske zgrade su bez izrazitih stilskih osobina.

Izvor: Registar kulturnih dobara, 2021

Tab. 4 Popis ustanova društvene infrastrukture u povijesnoj jezgri i prilagođenost objekata osobama s invaliditetom

USTANOVE	PRILAGOĐENOST OSOBAMA S INVALIDITETOM
Upravne institucije	
Gradska uprava	Da, djelomično
Turistička zajednica Grada Zadra	Da
Zadarska županija, uprava	Da, djelomično
Općinski sud u Zadru	Da
Županijska lučka uprava	Djelomično
Državna geodetska uprava Zadar	Ne
Odgojno-obrazovna infrastruktura	
Dječji vrtić Radost – Područni objekt Jadran	Da, djelomično
Dječji vrtić Radost – Područni objekt Galeb	Da, djelomično
Dječji vrtić Golubica	Da, djelomično
Dječji vrtić Čuperak	Da, djelomično
Osnovna glazbena škola Benedikta	Da, djelomično
Osnovna škola Petar Preradović	Djelomično
Gimnazija Jurja Barakovića Zadar	Da
Gimnazija Vladimira Nazora Zadar	Da
Klasična Gimnazija Ivana Pavla II Zadar	Djelomično
Pomorska Škola Zadar	Ne
Prirodoslovno-grafička škola Zadar	Da
Škola Primijenjene Umjetnosti i Dizajna Zadar	Da
Sveučilište u Zadru	Da
Zdravstvena infrastruktura	
Dom Zdravlja Zadar	Ne
Kulturna infrastruktura	
Hrvatsko narodno kazalište Zadar	Djelomično
Znanstvena knjižnica Zadar	Da
Koncertni ured Zadar	Da
Narodni muzej Zadar, Kneževa palača	Da
Konzervatorski odjel u Zadru	Ne
Arheološki muzej Zadar	Ne
Muzej antičkog stakla Zadar	Da
Međunarodni centar za podvodnu arheologiju	Da
Narodni muzej, Muzej Grada	Ne
Zavod za povijesne znanosti, HAZU u Zadru	Ne
Kazalište lutaka Zadar	Ne
Ogranak Matice Hrvatske Zadar	Ne
SICU – Stalna izložba crkvene umjetnosti	Da
Državni arhiv u Zadru	Da
Muzej iluzija	Ne

Izvor: Grad Zadar, 2021